

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

HALKIN SESİ GAZETESİNDE II. DÜNYA SAVAŞI YILLARINDA

İZMİR

(Yüksek Lisans Tezi)

HAZIRLAYAN

Seval AFŞAR

DANIŞMAN

Dr. Öğret. Üyesi Ahmet MEHMETEFENDİOĞLU

Haziran, 2018

İZMİR

ODUĞU EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İNKILAP VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAVI TUTANAĞI

12.06.2018

Atatürk İnkilap ve İnkilap Tarihi Araştırma ve Araştırma Merkezi

ATATÜRK İNKILAP VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ MEDÜRLÜĞÜNE

Atatürk İnkilap ve İnkilap Tarihi Araştırma ve Araştırma Merkezi Yüksek Lisans programı 20180004 numaralı öğrencisi Sevil
AFŞAR ile ilgili Yüksek Lisans tez savunma sınavı (özet) aşağıdaki gibidir:
Gereğini arz ederim.

Prof. Dr. Mustafa ÇOKRUCUVA
Araştırma ve Araştırma Merkezi Başkanı

SINAV TUTANAĞI

Tez ismi jüriye sunulan öğrenci "Halkın Sesi Gazetesinde K. Dünya Savaşı Yıllarında İzmir" başlıklı Yüksek Lisans
tez ile ilgili olarak jüriye 12/06/2018 tarihinde saat 11.00'da aşağıdaki belgelerle birlikte başvuru yapıldı. Sınav
adayı tez savunmasını dilemiştir. Yürürlük gereğince adayın tez ile ilgili sınavı yapıldığı ve sonuçlarından sonra
adayın tez hakkında aşağıdaki karar verilmiştir.

KABUL edilmiştir Oy Birliği ile BAŞARINOTU 180 / Sektör
 RED edilmiştir Sair Çözümler
 DÜZELTME verilmiştir

Tez Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Ahmet MEHMETEFENDİOĞLU	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emin ELMAÇI	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Tahir BULUT	

Prof. Dr. Mustafa ÇOKRUCUVA
Medya

(*) Tez hakkında düzeltme karar verilen öğrenci en geç 10 ay içinde gerekli düzeltmeleri yapması için ayta bir fründe
başvurmalıdır.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Halkın Sesi Gazetesinde II. Dünya Savaşı Yıllarında İzmir” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakça da gösterilenlerden oluştuğundan, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2018

Seval AFŞAR

27.09.2018

Ulusal Tez Merkezi Tez Formu

T.C.
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

Referans No	10213817
Yazar Adı / Soyadı	SEVAL AĞSAR
T.C.Kimlik No	99506263938
Telefon	5107463010
E-Posta	sevalseval@gmail.com
Tezün Dili	Türkçe
Tezün Özgün Adı	Halkın Sesi Gazetesinde II. Dünya Savaşı Yıllarında İzmir
Tezün Tercümesi	People's Voice Journal in Izmir During World War II
Konu	Tarih - History
Üniversite	Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü / Hissat	Atatürk İnkilap ve İnkilap Tarihi Enstitüsü
Anabilim Dalı	Atatürk İnkilap ve İnkilap Tarihi Anabilim Dalı
Bilim Dalı	Atatürk İnkilap ve İnkilap Tarihi Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yıl	2018
Sayfa	151
Tez Danışmanları	DR. ÖĞR. ÜYESİ AHMET MEHMETEFENDİOĞLU DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET ERİN ELMACI DR. ÖĞR. ÜYESİ TANIR BULUT
Özün Terimleri	
Özetlerin Dilini Terimleri	

27.09.2018

İmza:

ÖZET

Tezin amacı İkinci Dünya Savaşı'nın yaşandığı 1939-1945 yıllarında Halkın Sesi Gazetesi'ne göre İzmir'in sosyal, siyasal ve ekonomik yaşamını ele almaktır. İzmir'in savaş yıllarındaki koşullarını daha geniş bir perspektifte ele alabilmek için İkinci Dünya Savaşı'nın ülkelere ve Türkiye Cumhuriyeti'ne etkileri üzerinde durulmuştur.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında dünya, Almanya'nın notasız saldırı amacını taşıyan saldırgan politikalarının etkisinde ne yapacağını bilememiştir. Almanya Avrupa'yı, Japonya Pasifik'i, İtalya Akdeniz'i (Mare Nosstrum) hedef haline getirmiş, Sovyet Rusya ise Türkiye için baskı unsuru olmuştur. Almanya'nın Türkiye'nin savaşa girmesi yönünde çok büyük bir isteği olmazken Sovyet Rusya'nın olmuştur. Nasyonel Sosyalistler ile Sosyalistler birleşince halkların ve ülkelerin özgürlüğünü savunmak, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri gibi şeffaf ülkelere kalmıştır. Türkiye ve İzmir ise İkinci Dünya Savaşı yıllarında Cumhuriyet Halk Partisi tarafından yönetilmiştir. Milli Korunma Kanunu'yla özellikle ekonomik yaşam devletin denetimine alınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti, savaş yıllarında savaştan uzak durmuş ve dünyaya barış mesajları verilmiştir. Buna rağmen hem savaşın yarattığı olumsuz koşullardan etkilenmiş hem de savaşa sembolik de olsa girmekten kaçamamıştır.

Halkın Sesi Gazetesi'ne göre İzmir'in sosyal yaşamı, savaşın yarattığı olumsuz koşullardan çok etkilenmiştir. Hemen hemen bütün dünyada ve Türkiye'de görülen salgın hastalıklar, karaborsacılık ve pahalılık İzmir'de halkın yakındığı konular arasında olmuştur. Savaşın olumsuz koşullarına rağmen savaşın ortalarında Hitler'in yenileceği, Sovyet Rusya'nın kazanacağı anlaşılmış, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere tarafından Atlantik Bildirgesi yayınlamış, Türkiye Cumhuriyeti, İsmet İnönü sayesinde savaştan uzak kalmış ve İzmir, Belediye Başkanı Dr. Behçet Uz tarafından yeniden imar edilmiştir. İzmir'de halkevleri, sinema, tiyatro ve spor, halkın yoğun ilgi duyduğu alanlar arasında yer almıştır.

Seval AFŞAR

İzmir,2018

ABSTRACT

The aim of the thesis is to examine the social, political and economic life of İzmir according to the People's Voice Newspaper in 1939-1945 when the Second World War was experienced. In order to address the conditions in Izmir, in a broader perspective of the war years of World War II countries and the Republic of Turkey was focused on the effects of state.

During World War II, the world did not know what Germany was going to do under the influence of aggressive policies aimed at offensive attacks. Germany Europe, Japan Pacific, Italy Mediterranean (Mare I Nosrt) has been made the target, while Soviet Russia was an element of pressure for Turkey. Turkey's entry in the direction of Germany's war Soviet While there has been a huge request of Russia. When National Socialists and Socialists unite, there remains transparent countries like the United Kingdom and the United States, defending the freedom of the peoples and countries. The Second World War was managed by Turkey and Izmir Republican People's Party in the year. Especially economic life has been taken into control by the National Protection Act. The Republic of Turkey, have refrained from war during the war years and given the messages of peace to the world. Nevertheless, he was not affected by the negative conditions created by the war, nor was it symbolic to the war.

According to the People's Voice Newspaper, the social life of İzmir was very influenced by the negative conditions created by the war. Almost all the world and epidemics seen in Turkey in Izmir trafficking and expensiveness of the issues that have been close to the people.

Despite the war's adverse conditions, war, Hitler will be defeated in the mid Soviets understood that the gains in Russia, issued the Atlantic Speak by the United States and the United Kingdom, the Republic of Turkey, he has stayed away from the war thanks to Ismet Inonu and Izmir Mayor Dr. It was reconstructed by Behçet Uz. People's houses, cinema, theater and sports in Izmir are among the areas of great interest of the public.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
TEZ ONAYI.....	I
YEMİN METNİ.....	II
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU.....	III
ÖZET	IV
ABSTRACT.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
ÖNSÖZ	VIII
EKLER LİSTESİ.....	IX
KISALTMALAR.....	X
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

II. DÜNYA SAVAŞI

1.1. II. Dünya Savaşı'na Doğru	14
1.2. Savaş Yılları.....	19
1.3. Savaş Sonrası	27

İKİNCİ BÖLÜM

II. DÜNYA SAVAŞI'NIN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

2.1. II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Siyasal Yaşam	35
2.2. II. Dünya Savaşı'nda Türkiye'de Ekonomi ve Ticaret	42
2.2.1. Ekonomi	42
2.2.2. Ticaret	49
2.3. II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Sosyal Yaşam	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

II. DÜNYA SAVAŞI'NIN İZMİR'E ETKİLERİ

3.1. İzmir Tarihi ve Ticareti.....	56
3.2. İzmir'de Sosyal Hayat ve Bulaşıcı Hastalıklar	59
3.2.1. Sosyal Hayat.....	59
3.2.2. Bulaşıcı Hastalıklar	65
3.3. İzmir'de Nüfus ve Sosyal Düzen	66

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HALKIN SESİ GAZETESİNDE İZMİR

4.1. Halkın Sesi Gazetesi'nde İzmir'de Törenler ve Anmalar	74
4.2. Halkın Sesi Gazetesi'nde İzmir'de Milli Korunma Kanunu Uygulamaları	77
4.3. Halkın Sesi Gazetesi'nde İzmir'de Yeniden Yapılanma	81
4.4. Halkın Sesi Gazetesi'nde İzmir'de Eğitim	85
4.4.1. Halkevleri.....	89
4.5. Halkın Sesi Gazetesi'nde İzmir'de Bulaşıcı Hastalıklar.....	92
4.6. Halkın Sesi Gazetesi'nde İzmir'de Halkın Sıkıntısı	98
4.7. Halkın Sesi Gazetesi'nde İzmir'de Fuhuş ve Kayıt Dışı Evlenmeler.....	105
4.8. Halkın Sesi Gazetesi'nde İzmir Enternasyonal Fuarı	107
4.9. Halkın Sesi Gazetesi'nde İzmir'de Spor.....	114
4.10. Halkın Sesi Gazetesi'nde İzmir'de Reklam.....	117
4.11. Halkın Sesi Gazetesi'nde İzmir'de Sinema ve Tiyatro.....	121
4.12. Halkın Sesi Gazetesi'nde İzmir'de Borsa	127
SONUÇ.....	131
KAYNAKÇA.....	135
EKLER.....	144

ÖNSÖZ

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir'in sosyal, ekonomik ve siyasal yaşamı nasıldı? Hem bu merakı gidermek ve yerel kent kültürüne katkı sunmak, hem de İzmir'i daha yakından tanımak ve tanıtmak amacıyla kentin bilinmeyen dokusuna tarihi bir yolculuk yapıldı.

İkinci Dünya Savaşı yıllarındaki İzmir'i Halkın Sesi Gazete'sine göre daha net ve anlaşılabilir değerlendirebilmek için İkinci Dünya Savaşı, savaşın dünya ve Türkiye'ye etkileri genel hatlarıyla ele alındı. İkinci Dünya Savaşı yıllarında, siyah beyaz olarak düşlediğimiz ve fotoğraflara da bu şekilde konu olan dünyanın, Türkiye'nin, İzmir'in ve İzmir halkının sıkıntılarının içinde olmak... Mesela su sıkıntısı çeken veya kahve için kuyruğa giren vatandaş olmak... Belki de savaşı daha iyi hissetmek ve İzmir'i daha çok benimsemek anlamına gelirdi. Kente dair geçmişi bilmek, kentli olma ve kenti sevmeye anlayışını beraberinde getirmiştir. Bütün var oluşuyla Halkın Sesi Gazetesi'ne göre savaş yıllarında İzmir. İzmir Halkı, fiili olarak savaşın içinde olmasa da; savaş koşulları, İzmirlinin yaşamının tam içinde olmuştur.

Savaş koşullarında güzel İzmir'in sosyal yaşamına tanık olmak amacı ile başlanılan bu tez çalışmasında başta Danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Ahmet MEHMETEFENDİOĞLU'na, Dr. Öğretim Üyesi Emin ELMACI'ya, Prof. Dr. Kezban ACAR KAPLAN'a desteğini esirgemeyen başta eşim Faruk AFŞAR'a ve İzmir Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi'ne, Ankara'da Milli Kütüphane'ye, Türk Tarih Kurumu'na teşekkür ederim. Ayrıca benden manevi desteklerini esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Mustafa ÖZATEŞLER'e saygılarımı arz ederim.

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Halkın Sesi Gazetesi 9 Eylül Kapısından görünüş, 20 Ağustos 1945	144
Ek 2: Halkın Sesi Gazetesi, fuardan manzaralar, 20 Ağustos 1945	145
Ek 3: Halkın Sesi Gazetesi, Mustafa Kemal ATATÜRK'ün (1939 yılı) ölüm yıl dönümü için çizilen bir karikatür. 16 İkinci Teşirin 1939	146
Ek 4: Halkın Sesi Gazetesi kutlama resimlerinde genellikle Mustafa Kamal ATATÜRK, İsmet İNÖNÜ ve asker fotoğrafları bir arada verilmektedir. 9 Eylül 1941.	147
Ek 5: Halkın Sesi Gazetesi, 20 Ağustos 1945	148
Ek 6: Halkın Sesi Gazetesi'nde II. Dünya Savaşı'nın karikatürlere yansıdığını gösterir bir örnek, 24 İkinci Kanun 1940.....	149
Ek 7: Halkın Sesi Gazetesi'de uzun gazete başlıklarına örnek, 14 Mayıs 1940	150
Ek 8: Halkın Sesi Gazetesi, 7 Şubat 1945	151

KISALTMALAR

A.g.e.	Adı geçen eser
A.g. y	Adı geçen yayın
A.g.m.	Adı geçen makale
C:	Cilt
ev.	Çeviren
S:	Sayı
s.	Sayfa
b.	Basım
Ed.	Editör
Bkz.	Bakınız
Haz.	Hazırlayan:
b.y.y.	Basım Yeri Yok
b.t.y.	Basım Tarihi Yok
y.e.y.	Yayın Evi Yok
Tic.	Ticaret
Yay.	Yayıncılık
A.Ş	Anomi Şirket
No	Numara

GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı, 1939-1945 yılları arasında Avrupa'da başlayan Akdeniz ve Pasifik'e yayılan gelişmiş, gelişmekte veya az gelişmiş ülkelerin İngiliz ve Fransız sömürge bölgelerinin hemen hemen hepsinin hissettiği bir buhran dönemidir.

İkinci Dünya Savaşı, dünyayı daha önce kendi aralarında kısmen taksim etmiş olan ülkelere karşı sosyalizm, kapitalizm ve militarizmin ahlakta değil çıkarda bir araya gelip dünyayı kendi aralarında paylaşmaları anlayışına dayanmıştır. Sosyalistler, geleceğin sosyalizmi için alan oluşturmak, Japonlar fethetmek, Faşistler hayat sahası adını verdikleri yerleri almak amacıyla olmuştur.¹

İkinci Dünya Savaşı nedenleri arasında yeni yerler ve ekonomik gerekçeler elde etmenin yanında tanınmış kişiliklerin toplum üzerindeki etkileri savaş nedeni olarak görülmüştür. Örneğin II. Dünya Savaşı'nın devam ettiği bir zaman diliminde savaşların bilinen ekonomik nedenlerinin dışında başka nedenlerle de çıkmış olma ihtimalleri üzerinde duran Yeni Asır Gazetesi yazarı Prof Dr. Sadi Irmak'a göre, meydana gelecek herhangi bir savaşı bütünüyle mantıklı ve tarafsız bir nedene dayandırmak pek mümkün değildir. Ekonomik gerekçeler haricinde kimi güçlü telkinler, savaşa yol açar. Prof Dr. Sadi Irmak, Nietzsche'nin en güçlü savaş telkincileri arasında yer aldığını ifade etmiş ve Nietzsche'yi "*...kudret iradesinin mistisizmini yapmış olan filozof...*" şeklinde tanımlamıştır. Prof Dr. Sadi Irmak ilgili yazısında Nietzsche'nin Zerdüşt adlı kitabının birinci cildinde işe karşı savaşı barışa karşı zaferi övücü ifadelerle yer verdiğini belirtmiş ve Nietzsche'nin insanı : "*...(İnsan, aşılması lazım gelen bir merhale...)*"² şeklinde tanımladığını ifade etmiştir.

İkinci Dünya Savaşı dönemi öncesi koşulları, I.Dünya Savaşı sonuçları belirlemiştir. I.Dünya Savaşı'na giren bütün ülkeler, savaştan ekonomik olarak yenik çıktılar. Diğer ülkelere nazaran savaştan daha az etkilenen Amerika Birleşik Devletleri'nde ise 1929 yılında ekonomik kriz baş göstermiştir.

¹Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam 1938-1950**, Cilt II, 7. Basım, Remzi kitabevi, b.y.y. , 2000, s.174.

² Sadi Irmak, "Harplerin sebepleri nedir?", **Yeni Asır Gazetesi**, 10 Mart 1943, s.3.

1929 Ekonomik Krizi, Amerika Birleşik Devletleri'ni iflasın eşiğine getirmiş olsa da kriz ertesi başlayan ve Amerika Birleşik Devletleri sınırları içerisinde cereyan etmeyen İkinci Dünya Savaşı, Amerika Birleşik Devletleri için can simidi olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri, savaşta silah üretimine yönelmiş ve faizle borç vererek düze çıkmıştır.³

I.Dünya Savaşı patlak vermeden önce dünya ekonomisi göz önünde alındığında dünyanın en kararlı ve kuvvetli ekonomisine sahip ülkesi Almanya'ydı. I.Dünya Savaşı sonrasında diğer yenik ülkeler gibi Almanya da ekonomik felaket yaşamış ve batmıştır. Almanya 'da yaşanan enflasyon, para birimleri Mark'a sıfırlar ilave ederek giderilmeye çalışılmıştır. I.Dünya Savaşı sonrası mağlup olan veya istediğini elde edemeyen ülkelerin çoğunda faşist yönetimler yükselişe geçerek Almanya'da Naziler, İspanya'da Franko, Portekiz'de Salazar, Romanya 'da Codreanu ve İtalya'da Mussolini'yi iktidara taşımıştır.⁴

İkinci Dünya Savaşı'nı hazırlayan ekonomik, siyasal ve sosyal koşullar, daha çok Almanya'da ve İtalya'da hissedilmiştir. Özellikle 1929 Dünya Ekonomik Krizi, savaşın ağır yenilgisi ve I.Dünya Savaşı sonrası yenik ülkelerle yapılan ağır antlaşmalar, milliyetçi duyguları harekete geçirerek Almanya'da Hitleri, İtalya'da Mussolini'yi iktidara taşımıştır. I.Dünya Savaşı sonrası alınan ağır yenilgiler, milliyetçilik tutumların temelini oluşturmuştur.

Örneğin I. Dünya Savaşı yenilgisinden ardından evlerine dönen Alman askerleri,“...*Bu bir sulh değil sadece mutarekedir!*” sözleriyle savaşın devam edeceği sinyali vermişlerdir. Bu şekilde düşünen bir topluluktan Nazi Partisi doğmayacağı düşünülemezdi.⁵ Almanya'da askerlik vazifesini yerine getirmemiş 1906 doğumlulardan 1920 doğumlulara herkes silâh altına alınmıştır.⁶ Fakat savaşın sonucunu milli duygular değil ekonomik ve teknolojik üstünlük belirlemiştir.

³Doğan Durgun, “ Psikolojik Savaş Elçisi Olarak Soljenitsin”,**Sanat ve Hayat**, Sahibi: Kolektif Yapım Org.Ltd. Şti. Adına Aynur Özbakır, Genel Yayın Yönetmeni: Hacı Orman, Sayı:30, Barış Matbaacılık, İstanbul, Eylül, 2008, s. 44.

⁴Önder Kaya, “**Roma İmparatorluğu'ndan Hitler Almanyası'na Avrupa Tarihi Üzerine Yazılar**, (Editör: Adem Koçal) , 2.b. , Timaş Yayınları, İstanbul, Nisan, 2013, s.313.

⁵ Nazım Arslanger, “ Suçlu Kim?”, **Tanin Gazetesi**,7 Eylül 1944, s.4.

⁶ **Halkın Sesi Gazetesi**, 21 Temmuz 1939, s.4.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında savaşılabilmek zengin ülkelerin yapabileceği bir işti. Fakir ülkeler için savaşmak lükstü. İkinci Dünya Savaşı yıllarının savaş anlayışını Tanin gazetesi yazarı Hüseyin Cahit Yalçın şöyle ifade etmiştir: “...Eskisi gibi her yerde az çok yapılacak top, tüfek ile harbe gitmek ve dövüşmek zamanı çoktan geçmiştir. Şimdi harbi fabrikalar yapıyor. Küçük memleketlerin kurabilecekleri fabrikalar ise büyüklerin müesseseleri yanında birer oyuncak olmaktan ileri geçmezler...”⁷ Savaşın teknolojik boyutlarının değişmiş olması, savaşı az gelişmiş ülkelerin sorunu olmaktan çıkarmıştı. Az gelişmiş ülkeler için savaşmak, ülkesindeki kendisi gibi düşünmeyen karşı ideolojiye üstün gelmek anlamına geliyordu.

İkinci Dünya Savaşı'nın devam ettiği yıllarda Bulgaristan, Danimarka ve Norveç'te iç isyanlar yaşanmıştır. Örneğin Bulgaristan kralı Boris'in, komitacılar ile faşizm mücadelesi sonucu yaşamını yitirmiş olabileceği düşünülmektedir.⁸ Bulgaristan kralı Müteveffa Boris'in cenaze törenine Türkiye'den bir resmi heyette de katılmıştır.⁹ İkinci Dünya Savaşı İngiltere'yi ve Avrupa'yı olumsuz etkilese de Amerika Birleşik Devletleri'ni pek sıkıntıya sokmamıştır.¹⁰

Savaşın başlarında Newyork Times Gazetesi'ne göre Sovyet Rusya, Kuzey İran'da bulunan pirinç denetimini ve zeytin ağaçları ile ilgili ayrıcalıkları ve bölge üzerinde yeniden bir etki sağlamak sebebiyle oradaki ticari ilişkilerini canlı tutmak istemiştir.¹¹ Savaşın sonlarında Londra Radyosu haberlerine göre Rusya, hem Boğazlarda ayrıcalık talep etmiş hem de Kars ve Ardahan'ın geri verilmesini istemiştir.¹² Tanin Gazetesi'nin bir haberinde Kızılyıldız Gazetesi ise, Sovyet Rusya'nın kendi rejimlerini, düşüncelerini ya da geleneklerini başka ülkeler zorla kabul ettirmek niyetinde olmadığını, başka milletlere süngüyle özgürlük götürülemeyeceğini belirlemiştir.¹³

İkinci Dünya Savaşı yıllarında basın, siyasal bir güç olarak ülkelerin politiklarını savunmuştur. Basın dili, uzlaşmadan uzak, sert ve ülke çıkarlarını ön plana çıkarmıştır.

⁷ Hüseyin Cahit Yalçın, “Silahsızlanma meselesi”, **Tanin Gazetesi**, 6 Eylül 1944, s.1.

⁸ Murat Belge, “İki krallık iki buhran”, **a.g.g.**, 31 Ağustos 1943, s.2.

⁹ **A.g.g.**, 4 Eylül 1943, s.3.

¹⁰ Zekeriya Sertel, **Hatırladıklarım**, 5. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, Şubat, 2001, s.204.

¹¹ **Son Posta Gazetesi**, 19 Birinci Teşrin 1939, s.1.

¹² **Halkın Sesi Gazetesi**, 27 Haziran 1945, s.1.

¹³ **Tanin Gazetesi**, 3 Ocak 1945, s.2.

Örneğin Polonya'nın da paylaşımını içine alan 28 Eylül tarihli Almanya-Sovyetler Birliği arasında yapılan antlaşma, Alman ve Sovyetler Birliği gazetelerinde haklı ve meşru görülürken; İngiliz, Fransız gazetelerinde kabul edilemez olarak değerlendirilmiştir.

İtalya'nın çoktan beri siyasi, edebi ve askeri alanda yaptığı çalışmaları, Akdeniz egemenliği amacına yönelik olmuştur. Akdeniz bölgesinde kendisine düşman olabilecek devlet ise İngiltere olmuştur.¹⁴ Dünyanın gergin bir sürece doğru yol aldığı bir vakit olan 1935 ve 1936 senelerinde Türkiye Cumhuriyeti'nde devrimlere devam edilmiştir. Hitler ve Mussolini'nin istilacı tutumları baş göstermiş ve Türkiye açısından İtalya, en yakın tehlikenin baş gösterdiği ülke olmuştur. Mussolini, Mare Nostrum yani Akdeniz'i bir İtalya gölüne çevirmek niyetinde olmuştur. Fakat İtalya daha önce 3 Ekim 1935 tarihinde Habeşistan'a yönelik saldırı başlatmıştır. Bir müddet sonra Hitler tarafından 7 Mart 1936 tarihinde Ren bölgesi alınmış ve Fransa tarafından koruma amaçlı olmak üzere Maginot hattı inşa edilmiştir. İspanya'da meydana gelen iç savaş, dünyada iki türlü bir kampaşmaya yol açmış ve İspanya'da faşist Franco Almanya ve İtalya'dan yardım görmüştür.¹⁵ İkinci Dünya Savaşı'na doğru ise İspanya 1919-1923 tarihlerinde hükümet bunalımı ve iç karışıklıklar içerisinde olmuştur. İspanya'da 1929 yılında diktatör yönetim kurulmuştur. 1932 yılında Barselona şehrinde genel greve gidilmiş ve 1933 tarihinde ülkede işsizler ve komünistler tarafından karışıklıklar yaşanmıştır. Bu karışıklıklar karşısında yönetim çaresiz kalmıştır. 1936 yılına girildiğinde nasyonalistler başkaldırmıştır.¹⁶

İkinci Dünya Savaşı'na girmek istemeyen Türkiye, tarafsızlığını korumaya özen göstermiştir. Yurtta barış dünyada barış anlayışı dış politikada takip ettiği felsefe olmuştur. Fakat batı ile ekonomik, siyasi ve sosyal ilişkiler içerisinde olması savaşın olumsuz koşullardan etkilenmesini zorunlu hale getirmiştir. Bütün tarafsızlığına rağmen savaş sonrası kurulacak barış organizasyonlarında yer almak amacıyla savaşa girme kararı almıştır. Bir bakıma barışa hizmet etmek için savaşa girmek zorunda kalmıştır. İkinci Dünya Savaşı'na aktif olarak katılmayan, seferberlik ilan eden ve savaşa karşı çekimser

¹⁴ Kazım Karabekir, **Ankara'da Savaş Rüzgarları II. Dünya Savaşı CHP Grup Tartışmaları**, Emre Yayınları, İstanbul, y.t.y. , s.56.

¹⁵ Gülsün Bilgehan, **Mevhibe**, Dördüncü Basım, Bilgi Yayınevi, Ankara, Mayıs, 1998, s.241.

¹⁶ **Yeni Asır Gazetesi**, 1 Son Kanun, 1939,s.7.

bir tavır olarak kendi güvenliğini sağlamaya çalışan Türkiye Cumhuriyeti'nin 1939-1945 tarih aralığındaki olumsuz koşullarınının, başka bir izahı olmalıdır.

Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalan ve Cumhuriyet dönemine kadar gelen ağır vergiler, suiistimaller ve halk esareti anlayışına dayanan yönetim şekilleri sonucunda yolsuzluklar, isyan ve yokluklar yaşanmıştır. Böyle bir yönetim anlayışı ve sürekli olarak yaşanan savaşlar, Osmanlı İmparatorluğu'nda ekonomik krize yol açmıştır. Akabinde meydana gelen mali krizler, Osmanlı İmparatorluğu'nu yabancı devletlere muhtaç bırakmıştır. Bu durum, İkinci Dünya Savaşı yıllarında devleti en çok uğraştıran sorun olmuştur. Türkiye, Osmanlı Devleti'nden kalma ekonomik sıkıntıları bütünüyle bitirememiş olmakla birlikte bu sorunları gidermeye çalışmıştır.¹⁷

Cumhuriyet döneminde ekonomik sıkıntılar yaşanmıştır. Ülkede Trablusgarp Savaşı'ndan Balkan Savaşı'na, Balkan Savaşı'ndan Birinci Dünya Savaşı'na peş peşe savaşlar verilmiş, hemen hemen her alanda nitelikli personel sıkıntısı yaşanmıştır.¹⁸ 1929 Dünya Ekonomik Krizi¹⁹ ülkenin gelecekte ve olabilecek herhangi bir savaşta diğer ülkelere nazaran daha büyük ekonomik, siyasal ve toplumsal sorunlarla mücadele edeceğinin somut kanıtları olmuştur.

Cumhuriyet döneminde nasıl bir miras devraldığını Başbakan Şükrü Saraçoğlu 1943 yılında şöyle ifade etmiştir: “...Yanmış ve yıkılmış bir vatan, yaralarından kan akan bir millet, çok fakir vatandaşlar, işte cumhuriyetin devraldığı miras, 20 yıldır çalışıyoruz. Ordumuz çok kuvvetlendi...”²⁰ Karayolu ulaşımı noktasında Osmanlı İmparatorluğu'ndan Cumhuriyet devrine her hangi bir şey bırakılmamıştır. Olan karayolları ise yol olarak ifade edilemezdi. Örneğin İstanbul ile İzmit arasında kara yolu bağlantısı mevcut değildi.²¹ İkinci Dünya Savaşı yıllarında başta Cumhurbaşkanı İsmet İnönü olmak üzere Türkiye'yi yönetenler, yeniden ihyası yolunda ciddi adımlara ihtiyaç duyulan ve birçok şehri ve köyü ile ortaçağ

¹⁷ Nihat İyriboz, “Ökonomik krizler ve biz”, **Anadolu Gazetesi**, 19 İkinci Kanun 1944, s.3.

¹⁸ İlber Ortaylı, İsmail Küçükkaya, “**Cumhuriyetin İlk Yüzyılı 1923-2023**”, Genel Yayın Yönetmeni: Emine Eroğlu, 1. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, Ekim, 2012, s.223.

¹⁹ Yaşar Akyol, **İzmir Halkevi (1932-1951)**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, Birinci Basım, İzmir, 2008, s.31.

²⁰ **Tanin Gazetesi**, 31 Ağustos 1943, s.1.

²¹ Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam 1884-1938**, I.Cilt, On Dördüncü Özel Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, Mart, 2011, s.346.

gelişmişliğinde ve anlayışında olan bir ülkeyi yönetiyorlardı. Bu koşullar altında ülkeler arasında cereyan eden bir savaşa karşı tarafsız kalmamıştır.²²

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Almanya, İtalya ve Rusya Türkiye'yi tedirgin eden ülkeler olmuştur. Almanya'nın Balkanları ve Ege Denizini işgalleri, Rusya'nın Boğazlar, Balkanlara yönelik politikası ile İtalya'nın Akdeniz ve Balkan işgalleri Türkiye'yi her an saldırıya hazır ve batı müttefik gruba yakın durmaya yöneltmiştir. Fakat batı müttefik grubunun Türkiye'yi savaşa sürüklemeye yönelik her isteğin yapılmayacağı ve her iki tarafa savaştan uzak durmak istendiğinin mesajı verilmiştir.

Mesela 28 Kasım- 1 Aralık 1943 tarihinde yapılan Tahran Konferansı'nda Türkiye'nin savaşa girmesi gerektiğine karar verilmiş, bu ihtiyaca istinaden 4-6 Aralık 1943 tarihinde Kahire Konferansı'na katılımı istenmiştir. Bütün bu çabaların amacı, Türkiye'nin havaalanlarını Almanya'ya karşı yapılacak uçuşlara açmasıydı. Fakat bütün ısrarlara rağmen gerekli izni alamamışlardır.²³

Savaş yıllarında Türkiye'nin dünyayla bağlantısı sadece Balkanlar yoluyla olduğu için Orta Avrupa'yı hakimiyeti altına alan Almanya, ticaret yapılan tek ülke konumundadır. Türkiye, savaşın devam ettiği yıllar boyunca Almanya'ya bağımlı kaldı.²⁴ İkinci Dünya Savaşı koşulları, yabancı sermayenin yurda girişine imkan tanımadığı gibi yurtda yabancı sermaye için gerekli güven ortamı da mevcut değildi. Yurt içi özel sektör ise ileride olabilecek herhangi bir devletçe bir el koyma sebebiyle elde ettiği kazancın yatırımını düşünmemiştir.²⁵ İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'de meydana gelen felaketselere zamanında müdahale edilmeyecek kadar olumsuz koşullar yaşanmıştır. Örneğin Erzincan'da meydana gelen deprem sebebiyle bölgeye yapılan ilk yardım felaketin otuzuncu günü olmuştur.²⁶

²²Jean- Paul Roux, **Türklerin Tarihi Pasifik'ten Akdeniz'e 2000 yıl**, (Çeviren: Prof. Dr. Aykut Kazancıgil, Lale Arslan-Özcan), Altıncı Basım, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, Ocak, 2010, s.s. 453-454.

²³ İlhan Tekeli, Selim İlkin, **Savaşın İçinden Geleceğine Yönelen İkinci Dünya Savaşı Türkiyesi**, Üçüncü Cilt, (Editör: Tanıl Bora), I.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, s.287.

²⁴Sertel, **a.g.e**, s.s. 205-206.

²⁵ Adnan Gülerman, **Türkiye'nin Ekonomik ve Toplumsal Yapısı**, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1987, s.123.

²⁶ Kazım Karabekir, **Ankara'da Savaş Rüzgarları II. Dünya Savaşı CHP Grup Tartışmaları**, Emre Yayınları, İstanbul, y.t.y. , s.147.

1939 -1945 yılları arasında Dünya’da ve Türkiye’de Savaşın hissedildiği her yerde salgın hastalıklar baş göstermiştir. Tıbbi olanakların yetersizliği ve savaş koşullarından doğan sıkıntılar, salgın hastalıklarla mücadeleyi zorlaştırmıştır. Türkiye’de yaşam koşullarının tarım ve hayvancılığa dayanması, halkın evlerinin yanına ahır yapmasını veya tarla sürmeye götürdüğü öküzünü evinin yanındaki ahırda tutmasını beraberinde getirmiştir. Şehirleşme olgusunun tam olarak gerçekleşemediği ve altyapı eksikliğinin yaşandığı, bataklık alanların fazlalığı ve kurutulamaması, (Örneğin İzmir Güzelyalı’da bulunan bataklıklar, sivrisinek ordularını besleyen yerler arasında olmuştur. Mazot dökmek veya bataklıkları kurutmak sivrisinek ile mücadele yöntemleri arasında olmuştur.²⁷) Toplu ulaşım araçlarında tıka basa yolcu taşınması, yük ve diğer hayvanların sokakları pislemesi, sokaklarda hela ve su sıkıntısı yaşanması yaşamı olumsuz etkilemiştir. Sağlıksız ortamda yaşamanın zorluğu halkı olumsuz etkilese de denetimleri sıklaştırmıştır.

Sağlık Bakanı Dr. Sadi Konuk tarafından Trahom hastalığının yoğun olarak görüldüğü yerler olan Mersin, Gaziantep ve Adana bölgesi ziyaret edilmiştir. Trahom hastalığı ile daha etkili mücadele etmek noktasında Trahom mücadele başkanlığından raporlar tertip edilmiştir.²⁸ 1939 yılından itibaren iyice yaygınlaşan Tifüs hastalığını önleme konusunda hiçbir ülke başarılı olamamıştır. Türkiye’de Tifüs olaylarının en fazla görüldüğü yer İstanbul olmuştur. 1943 yılı itibarıyla kayıtlı hasta sayısı üç bin yedi yüz seksen sekiz (3788) olarak belirlenmiş bu sayı alınan önlemler sayesinde Türkiye genelinde kırk sekize inmişse de yaşanan bu sekiz vakanın yedisi İstanbul’da olmuştur. Türkiye’de herkesin aşı olma imkanı söz konusu olmamıştır.²⁹

İkinci Dünya Savaşı’nın olumsuz koşulları, Türkiye ve İzmir’deki sosyal, ekonomik, kültürel vb. yaşamı olumsuz etkilemiştir. Savaşın izleri veya yansımaları, karikatürlerden³⁰ daha net anlaşılmaktadır Bununla birlikte Türkiye diğer ülkelerle dostane ve barışa dönük ilişkiler kurmaya özen göstermiştir. Başta Yunanistan olmak üzere birçok devletle barış ve dostluk temeline dayanan ilişkiler kurulmuştur.

²⁷ **Halkın Sesi Gazetesi**, 29 Mart 1940, s.2.

²⁸ **A.g.g.** , 27 Haziran 1945, s.2.

²⁹ **Tanin Gazetesi**, 22 Eylül 1943, s.3.

³⁰ **Halkın Sesi Gazetesi(İkinci Tabı)**, 9 Nisan 1940,s.1

İkinci Dünya Savaşı yıllarında, Türkiye genelinde olduğu gibi İzmir’de de, Cumhuriyet Halk Partisi politikaları ve Milli Korunma Kanunu uygulanmıştır. Devlet tarafından ülkenin sosyo-ekonomik yaşamı düzenlenmiş ve Milli Korunma Kanunu’na aykırı davranışlar, Milli Korunma Kanunu Mahkemeleri ile Savcılar tarafından yargılanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında yürürlükte olan Milli Korunma Kanunu, ekonomiye yön veren bir lokomotif olmuştur. Hükümet, bu kanun mucibince belirlenen ihtiyaçlara binaen üreticiyi yönlendirmiş ve denetimler yapmıştır. Belirlenen koşullar çerçevesinde hareket etmeyen üretici ve çiftçiler, yine aynı kanunun ilgili maddesince çeşitli yaptırımlara çarptırılmıştır. Denetim altına alınan piyasa, üreticiyi alternatifsiz bırakmış bu da Türkiye’de ve İzmir’de karaborsacılık, dolandırıcılık gibi olayların yaşanmasına yol açmıştır.

Milli Korunma Kanunu dâhilinde oluşturulmuş olan Fiyat Murakabe Komisyonları, satışı yapılacak fiyatları ve malları önceden belirlemiştir. Üretici halktan, ellerinde bulundurdukları malları Toprak Mahsulleri Ofisi’ne teslim etmeleri istenmiş ve komisyon tarafından belirlenen fiyatın dışında bir fiyatla ürünü ya da gıda maddesini satmak yani uygulamalara muhalefet etmek Milli Korunma Kanunu Mahkemeleri’nce cezai müeyyidelere çarptırılmaya sebebiyet vermiştir.

Milli Korunma Kanunu’nun uygulaması konusunda Başbakan Refik Saydam tarafından radyo aracılığı ile halka yapılan açıklamada, Milli Korunma Kanunu’nun hayata geçirilmesi Türkiye’de hükümet tarafından savaş kararı alındı; yurt dışında Türkiye seferberlik ilan etmiştir şeklinde yorumlanmıştır. Savaşa yönelik alınacak kararların açık bir şekilde Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından alınacağını, Milli Korunma Kanunu’nun ne savaşa yönelik bir adım ne de seferberlik anlamını taşımadığını, Milli Korunma Kanunu’nun günün koşullarına uygun davranmak ve geleceğin güvenliğini sağlamak amacına yönelik olduğunu ifade edilmiştir.³¹

Milli Korunma Kanunu, Avrupa’daki savaşın Türkiye’yi etkileyeceği düşüncesiyle yaşama geçirilmiştir. Milli Korunma Kanunu faaliyetlerini yürütmek için çeşitli vekilliklerin desteğiyle bir koordinasyon heyeti oluşturulmuştur. Milli Korunma Kanunu’nca düzenlenen ilk iş ve işlemler arasında kömür üretim ve dağıtım konuları

³¹ A.g.g. ,1 Mart 1940, s.1.

yerini almıştır. Ereğli Havzası Kömürleri Satış Birliği ismiyle bir birlik tesis edilmiş ve stoklanan kok kömürü dağıtımından Etibank sorumlu tutulmuştur.³²

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir Belkahve civarı ıslah edilmesi gereken yerler arasında olmuştur. İzmir’de otobüs yetersizliği sebebiyle kaza ve nahiyelere giden kamyonlar tarafından yolcu taşınmıştır. Dost Kazanmak Sanatı adlı kitabın satışına yasak getirilmek istenmiştir. Uyuz hastalığı vakalarıyla mücadele, zeytinyağı fiyatlarının artışının önüne geçme, Bornova’da tütün ekimini arttırma, sinemaların onüç yaş altı çocuklara kapatılması, sahipsiz çocukların çiftliklerde eğitilmeleri, milletvekillerinin köylerde yaptıkları incelemelerde kendilerini tanıtmaları üzerinde durulan konular olmuştur.³³

Buna rağmen İzmirliiler, Atatürk’ün bıraktığı mirası sahiplenmiş, kurtuluş savaşını hala yaşıyormuşçasına hissetmiştir. İzmir’de kültürel yaşama en büyük desteği halkevleri vermiştir. Halkevlerinin öncülüğünde bilimsel konferanslar düzenlenmiş ve anma törenleri yapılmıştır. Halkevleri çalışmalarıyla Atatürk Türkiye’sini tamamlar nitelikte olmuştur.

İzmir Uluslararası Fuarı kuruluş fikri serüveni, İzmir Futbol Heyeti Reisi Fahri görevinde bulunan Suad Yurdkoru’nun bir müsabakaya katılmak için Sovyetler Birliği’ne gitmesi ve Moskova’daki Kültürparkı görmesiyle başlamıştır. Suad Yordkoru, İzmir Belediye Başkanı Dr. Behçet Uz’a bir Kültürpark yapmak fikrinden bahseder ve Belediye Başkanı Dr. Behçet Uz, teklife sıcak bakar. Meclis onayından sonra Kültürpark çalışmaları başlar.³⁴

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir halkı, sinema ve tiyatroya vakit ayırmıştır. Fransız, Arap, Amerikan filmleri ve yerli filmler, İzmir’de gösterime giren filmler arasında olmuştur. Aile bahçelerindeki tiyatro oyunları ilgiyle izlenmiştir. Halkın Sesi Gazetesi’ne göre İzmir’de Sosyal hayat, savaş koşulları ve Milli Korunma Kanunu uygulamaları çerçevesinde şekillenmiştir. İzmir’de savaş koşullarının da tetiklediği

³²İlhan Tekeli,Selim İlkin, **İktisadi Politikaları ve Uygulamalarıyla İkinci Dünya Savaşı Türkiye’si**, İkinci Cilt, (Editör: Tanıl Bora), I.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, s.s.107-108.

³³ **Halkın Sesi Gazetesi**, 27 Birinci Kanun 1943, s.4.

³⁴Umur Sönmezdağ, “İzmir Fuarı”, **İzmir Kent Ansiklopedisi Tarih 2**, İkinci Cilt, (Genel Yayın Koordinatörü: Dr. Oktay Gökdemir) , Editöryel Çalışma ve Düzenleme Grubu: Buket Ocak, Ekrem Tükenmez, Onur Eryetiş, Birinci Baskı, Yayına Hazırlayan: İBB Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir, 2013, s.126.

bulaşıcı hastalıklardan, kömür, gaz ve su sıkıntısına, ekmeğin karne ile dağıtılması uygulamasına kadar birçok zorluk yaşanmıştır. Mesela 15 İlk kanun (Aralık) 1942 tarihli Halkın Sesi Gazetesi'nin Halkın Sesi Hakkın Sesidir adlı köşesinde Mersinli Mahallesi'nde birçok evin elektrik olmadığından karanlıkta kaldıkları ifade edilmiş ve bazı evlerin gaz yerine zeytinyağı kullandığı belirtilmiştir.³⁵

Savaş koşullarının doğrudan hissedildiği İzmir'de, Milli Müdafaa işleri ve Türk parasının değerini korumak amacıyla hükümet tarafından özellikle temel gıda maddelerine yapılan zamlar -şeker gibi- halkı bal ve pekmeze yönlendirmiştir³⁶. İzmir Valisi Sabri Öney, belediye başkanı ve Toprak Mahsulleri Ofisi Müdürü ortak kararları doğrultusunda İzmir belediye bakkaliesinde pekmez satışına karar verilmiş ve satışı yapılan pekmezin kilo fiyatı 115 kuruş olarak tespit etmiştir. Pekmezin en fazla 120 kuruştan satışına izin verilmiştir.³⁷

Halkın Sesi Gazetesi'nde savaş koşullarının etkisini gösterdiği yıllarda, bulaşıcı hastalıkların İzmir'de kol gezdiği görülmektedir. Bu hastalıklarla ilgili hem belediye hem de ilgili sağlık kuruluşları tarafından önlemler alınmakla birlikte, alınan önlemler soruna kesin bir çözüm değil, geçici süreli çözümler getirmiştir. Su sıkıntısı, bataklık alanların kurutulamaması, evlerdeki lağımlar ve kör kuyular, semtlerdeki banyo eksikliği ve ilaç pahalılığı gibi durumlar bulaşıcı hastalıkların köklü çözümünü engellemiştir. Halka açık yerlerde örneğin toplum ulaşım araçlarında tıklım tıklım yolcu taşınması durumu körükleyen olayların başında gelmiştir. Bulaşıcı hastalıkların başında bittin bulaşan tifüs diğer adı ile lekeli humma, sıtma, difteri, grip, verem, uyuz vb. gelmiştir. Hayvanlarda çiçek hastalığı görülmüş, ağaçlar çekirge ve ispasmot gibi haşerelerden zarar görmüştür. Bataklık ve sazlık alanlar, mahalle arasındaki ahırlar ve yere tükürmeler vb. bulaşıcı hastalıkların tetikleyicisi olmuştur. Merkezi ve yerel idareler ile özellikle sağlık kuruluşları, bulaşıcı hastalıklarla mücadele konusunda büyük çaba harcamışlardır. Halkın Sesi Gazetesi bulaşıcı hastalıklar konusunda halkı bilgilendirici yazılar kaleme almıştır.

İkinci Dünya savaşı yıllarında Halkın Sesi Gazetesi'ne verilen reklam sayısı az denemeyecek çokluktur. Savaş yıllarında en önemli tanıtım aracı gazeteler olmuştur.

³⁵ **Halkın Sesi Gazetesi**, 15 İlk Kanun 1942, s.1.

³⁶Sırrı Sanlı, “Zenginlerin şekeri varsa fakirlerin de pekmezi olacaktır, diyorduk”, **a.g.g.** , 17 Son Teşrin 1942, s.1.

³⁷**A.g. g.** , 20 Son Teşrin 1942, s.3.

Tanıtım amaçlı verilen reklamlar, tüketim kültürünün savaş yıllarında da devam ettiğini göstermiştir. Halkın Sesi Gazetesi'nde daha çok doktor reklamları yer almıştır. Gıda reklamları, diş macunu reklamları, banka reklamları ve kitabevi reklamları, gazeteye verilen reklamlar arasında olmuştur. İzmir'de spor karşılaşmaları da yapılmıştır. İzmir futbol takımları ile İstanbul takımlarının karşılaşmaları ve şild maçları, İzmir'in takip ettiği karşılaşmalar arasında olmuştur.

Halkın Sesi Gazetesi haberleri doğrultusunda Türkiye'de savaşın toplumsal ve politik ayağı, savaş haberleri kadar Halkın Sesi Gazetesi sayfalarında yer almamıştır. İkinci Dünya Savaşı yılları, savaşan halkların veya savaştan etkilenen halkların özelde İzmir halkının başta gıda maddeleri olmak üzere, hemen hemen her konuda sıkıntı çektiği yıllar olmuştur. Elektrik sıkıntısı, kömür sıkıntısı, bulaşıcı hastalıklar gibi sıkıntılar sıklıkla görülmüştür. Türkiye Cumhuriyeti'nde savaş dönemi politikaları muhalefet lehine bir gelişim göstermiştir. İleride Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı oluşacak herhangi bir muhalif hareket içerisinde bulunacak kesim içinde Varlık Vergisi mağdurları da yer alacaktır.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir Fuarı, uluslararası olarak bilinen dünya halklarını ve ülkelerinin ilgi gösterdiği ve katıldığı³⁸ bir fuar olmuştur. Bu yönüyle barışa katkı sağlayan bir köprü vazifesi görmüştür. İzmir fuarı, birçok devletin katılımı ile her yıl büyük bir coşku ve heyecanla açılmıştır. İzmir fuarını değişik ülkeler ziyaret etmiştir. Savaş koşullarının yaşandığı dünyada İthalat ve ihracat fuar vasıtası ile gerçekleşmiştir. Çünkü İzmir Fuarı, o yıllarda da dünyaya açılan pencere vazifesi görmüştür. Fuar, Türkiye'nin barışa dönük yüzünün temsilcisi olmuştur. İzmir Fuarı, ekonomik işbirliği ve dayanışma ruhunu canlı tutan, ülke ekonomisinin bel kemiğini oluşturan bir misyona sahiptir.

İzmir fuarı, İzmir halkının soluklanmak istediği, ilk fırsatta ziyaret etmek istediği, tüm ege halkının açılışını dört gözle beklediği ve sevgililerin buluşma noktası olarak seçtikleri bir yer olmuştur. Sinemalarıyla ve tiyatrolarıyla da kültürel zenginliğin buluşma noktası olmuştur. İzmir Fuarında boks karşılaşmaları, paraşütle atlamalar, fuar müsabakaları ve şarpi birincilikleri gibi çeşitli sporlar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca satranç

³⁸ A.g.g. , 22 Haziran 1939, s.4.

oyunları, kır koşusu, yerli ve yabancı sporcular arasında boks karşılaşmaları da düzenlenmiştir. İzmir Fuarı adına şiirler ve marşlar yazılmıştır.

İzmir’de Örgün eğitimin yanı sıra, Halkevleri tarafından yaygın eğitim ve kültürel faaliyetler yürütülmüştür. Halkevleri, gerek düzenlediği konferanslarla gerek hazırladığı kurslarla toplumun her kesimine hizmet sunmuşlardır. Halkevlerinde düzenlenen konferanslarda üniversitelerde hocalık yapan doçentler, profesörler ve öğretmenler tarafından çok mühim ve bilimsel konular ele alınmıştır. Halkevlerinde önemli şahsiyetler için anma törenleri düzenlendiği gibi resim sergileri de düzenlenmiştir. İhtiyacı olan öğrenciler için okuma salonları açılmış, on altı ve kırk beş yaş aralığında olup da okuma yazma bilmeyenlere yönelik okuma- yazma kursları düzenlenmiştir.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Halkın Sesi Gazetesi, reklam vermek için tercih edilen bir gazete olmuştur. Halkın Sesi Gazetesi reklamlarından hareketle İzmir halkının pasif koruma tedbirleri konusunda aydınlatıldığı ve halkın bit, uyuz, sivrisinek ve tahtasukusundan korunmaya çalıştığı görülmüştür. Doktor ve fabrika reklamları, Halkın Sesi Gazetesi’ne çokça verilen reklamlar olmuşlardır. Bu sebeple savaşın sürdüğü yıllar olmasına rağmen İzmir’de ekonomi ve sağlık sektörü gibi birçok sektörde büyük bir sıkıntı hissedilmemiştir. Fakat gazeteye verilen reklamlar arasında ağır sanayiden çok, tarım ve gıda sektörüne dayalı fabrikaların mevcudiyeti görülmüştür. Reklamlarda Avrupa değerleri, kalitenin ölçütü olarak görülmüştür. Halkın Sesi Gazetesi reklamları dikkate alındığında İzmir’de gazinolar, lokantalar, kahvehaneler, özellikle sinemalar ve tiyatrolar halkın tercih ettiği mekânlar olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında köycülük dergileri, şiir kitapları ve kültür sanat dergileriyle İzmir’de sanatsal anlayış köyleri de kapsayacak şekilde genişletilmeye ve geliştirilmeye çalışılmıştır. İzmir’de olası olumsuzluklara karşı hayat, kaza, nakliye sigortası alanında sigortacılık faaliyetleri yürütülmüştür.

Halkın Sesi Gazetesi’nde İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir borsası, gıda maddelerinden ve altından oluşmuştur. Savaşın başlarında 1939 ve 1940 yıllarında hemen hemen aynı seviyede seyreden mal fiyatları, 1941’de yükselişe geçerek 1945’te en yüksek seviyeye ulaşmıştır. İzmir’de Üzüm, İncir, Fasulye, Buğday, Arpa, Balamut ile Zeytinyağı, Fındık Yağı, Bezir Yağı gibi yağlar ve Tulum, Teneke gibi peynir çeşitleri borsada satılan ürünler arasında olmuştur. Borsada gıda maddelerinin satışı, çuval, teneke

ve bazen de ton cinsinde olmuştur. Halkın Sesi Gazetesi'nde yer alan borsa malları çuval, cins ve fiyat şeklinde verilmiştir. Halkalı, Hamit, Aziz, Reşat altınlar tedavüldeki altınlar olmuştur. Ayrıca İngiliz, İsviçre, Flemenk ve Külçe altınları da borsadaki yerlerini almışlardır. İzmir borsası, özellikle gıda maddeleri satışı açısından hareketli geçmiştir. Zeytinyağı, bademyağı ve sadeyağ borsada satışa sunulan ve satış fiyatları diğer mallara oranla yüksek olan mallar arasında olmuştur. Üzüm, İncir, fasulye ve buğday, çok satılan mallar arasında olsalar da diğer mallara oranla satış fiyatları çok yüksek olmayan mallar olmuştur. Fakat pirinç fiyatı yüksek olan ürünlerden olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir, tarihi ve kültürel dokusuyla gündemde olan bir kent olmuştur. Savaş, İzmir'in eski ihtişamlı günlerini gölgede bırakmamış hatta belediye başkanlarının çalışmalarıyla İzmir yeniden yaratılmıştır. Fuar, olanca ihtişamıyla ülkeleri birleştiren bir misyon yüklenmiştir. İzmir'de savaş yıllarında bile toprağının altından altın çıkmıştır. Örneğin İzmir Namazgah'ta bir ton ağırlığında altın bir heykel gün yüzüne çıkartılmıştır. Çok eski dönemlere ait olduğu belirtilen heykel, Ankara'ya gönderilmiştir.³⁹ Fakat bütün tarihi ve kültürel dokusuna rağmen İzmir halkı ve İzmir'de hayat, savaşın bütün sıkıntılarını yaşamıştır. Karartma gecelerden, karne ile ekmek dağıtımına, gaz ve kömür sıkıntısından eğitim sıkıntısına, pahalılıktan bulaşıcı hastalıklara, sokaktaki dilenciden ev bulamayan kiracıya hemen hemen herkes savaşın ve zamanın koşullarının bedelini ağır ödemiştir.

Halkın Sesi Gazetesi ise savaş haberlerine ağırlık veren, hükümetin savaş konusunda attığı her adımı destekleyen, halkın sıkıntı ve şikâyetlerine önem veren savaş döneminde yaşanan bulaşıcı hastalıkları önlemek ve halkı bilgilendirmek sebebiyle doktor görüşlerine yer veren bir yayın politikası takip etmiştir. Halkın Sesi Gazetesi eğitimdeki sıkıntıları, karaborsacılık olaylarını dünya, Türkiye ve İzmir ile ilgili haberleri sayfalarına taşıyan bir gazete olmuştur. Gazete, ikinci Dünya Savaşı sonarında artık savaşın biteceğinin ve savaşı kimin kazanacağını anlaşılmamasından sonra yani 1945 yılından itibaren meclisteki muhalif yaklaşımları desteklemeye başlayan bir gazete olmuştur.

³⁹ A.g.g. ,1 Nisan 1940, s.2.

BİRİNCİ BÖLÜM

II. DÜNYA SAVAŞI

1.1. II. Dünya Savaşı'na Doğru

Almanya'da Adolf Hitler ve Naziler, Alman toplumundaki farklı gruplar arasındaki kuşkuyu desteklerken, parti olarak kendilerinin birleşmiş bir toplumu benimsediklerini ifade ediyorlardı. Nazilerin, sınıf temeline dayalı bir toplum yapısını eleştirmeleri ve uluslararası kapitalist politikaların bir ürünü olan bireyci aşırılıklara olan düşmanlıkları başta gençler olmak üzere halk arasında oy oranlarını arttırıyordu. Özellikle 1932 yılındaki Yahudi düşmanlığının temelinde, köylülerin zengin kişilere borçlu olması, küçük dükkân sahiplerinin büyük mağazalarla rekabet etmek istememeleri ve bazı meslek sahiplerinin (avukatlar, doktorlar) iş bulamama gibi konulardaki başarısızlıklarını Yahudilerin dinlerine ve kültürlerine olan bağlılıklarında aramaları olmuştur.¹ Bütün bunların ışığında Hitlerin amacı iki konu etrafında toplanabilir. Birincisi Almanların ırksal üstünlüğünü gerçekleştirmek amacı ile Yahudi Sorunu'nu çözmek. İkincisi özellikle Alman köylülerini yerleştirmek ve hammadde ihtiyacını temin için bir Yaşam Alanı oluşturmaktı.²

Hitlerin bu amaçlarını gerçekleştirmek için ne kadar sınır tanımaz olduğunu Hindistan'ın ruhani lideri Mahatma Gandhi İngiltere'nin yanında olduğunu bildirdikten sonra: “*Öyle anlaşılıyor ki Hitler, kuvvetten başka ilah tanımaz*” diye beyanat verecekti.³ Aynı yıl Batı Hindistan hükümeti, Yahudi Muhacirleri Komitesi ile görüşerek yüz bin Yahudi'nin garbi Hindistan'a kabulünü uygun görmüştü.⁴

İkinci Dünya Savaşı yılları öncesinde Almanya'da 1920'de hükümete yönelik darbeler, karışıklıklar ve Ruhr bölgesinde separatistlerin (ayrılıkçı) çıkarttığı olaylar

¹R.C.A Parker, **II. Dünya Savaşı**, (İngilizceden Çev. : Müfit Günay) , İkinci Baskı, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, Mart, 2009, s.12.

² **A.g.e.** , s.17.

³ **Halkın Sesi Gazetesi**, 7 Eylül 1939, s.1.

⁴ **A.g.g.** , 23 İkinci Kanun 1939, s.4.

meydana gelmiştir. 1923 yılında Alman parasında (Mark) durgunluk yaşanmış ve Ruhr bölgesi Fransa ve Belçika ordu kuvvetleri tarafından işgale uğramıştır. 1929'da Almanya'nın Berlin şehrinde kömünistler tarafından kargaşa çıkartılmıştır. 5 Mart 1933 yılındaki seçimleri Naziler kazanmıştır. 7 Nisan ise Almanya Federal yapısına son verilmiştir. Aynı yıl Almanya, Milletler Cemiyeti üyeliğinden çıkmıştır. 1935 yılında Almanya zorunlu askerlik hizmetleri uygulamasına geçmiş ve silahlanmaya başlamıştır. 1938 yılı 18 Haziran'ında İngiltere ile deniz antlaşması imzalayan Almanya'da, Yahudilere yönelik mücadeleler baş göstermiştir. 1936 yılında Japonya ile Almanya arasında Anti Komünist Pakt imzalanmış ve Almanya Versay Antlaşması'nı sonlandırmıştır. 1937'de Almanya, Papalık ile sıkı ilişkiler kurmuştur. 1938'de Avusturya önce istilaya uğramış sonra ele geçirilmiştir. Sudet bölgesi işgale uğramış ve Münih Antlaşması yapılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'na doğru İngiltere'de 1920-1921'de grevler meydana gelmiştir. İngiltere'de grevler ve işsizlikler 1924 tarihine kadar devam etmiş, 1926 yılında ise genel greve gidilmiştir. İngiltere 1926 tarihinde Sovyetler Birliği'ni resmen tanımış, fakat Sovyet Rusya ile ilişkilerini bir sonraki yıl, yani 1927 tarihinde sonlandırmıştır. Sovyetler Birliği ile tekrar siyasi ilişki kurmaya başlaması 1929 yılı itibariyle olmuştur. İngiltere 1931 yılında Fransa 1936'da Almanya ile deniz antlaşması imzalamıştır. 1932 yılında ekonomik ve mali sıkıntı yaşamış ve aynı yıl altını değer ölçütü olarak kullanmaktan vazgeçmiştir. 1936 yılı uygulamalarından biri de İtalya'ya karşı zorlayıcı tedbirler alması olmuştur. 1938 tarihinde İtalya ile uyuşmazlık yaşamış ve Chamberlain Çekoslovakya konusunda ara bulucu kişi rolünde olmuştur.⁵

İngiltere'de kadınların, çocukların ve hayvanların zehirli gazlardan etkilenmemeleri için sığınaklar yapılmakta ve sığınaklara fil ve zürafa gibi hayvanların nasıl yerleştirileceği düşünülmekteydi.⁶ İngiltere'ye ait savaş gemilerinde kütüphaneler bulundurulmuştur.⁷ Fransa ise, Almanya'dan gelebilecek herhangi bir saldırıya karşı garp cephesinde hazır bulunan askerlerinin her türlü ihtiyacını karşılamak amacı ile içlerinde

⁵ **Yeni Asır Gazetesi**, 1 Son Kanun, 1939, s.7

⁶ **Halkın Sesi Gazetesi**, 7 Eylül 1939, s.2.

⁷ **A.g.g.** , 6 Mart 1940, s.1.

sinema ve tiyatro sanatçılarının da bulunduğu yetenekli askerlerden bir tiyatro ekibi kurmuştu.⁸

Almanya, 1 Mart 1935 tarihinde Saar Havzası'nı geri kazandı. Almanya'ya Versailles Antlaşması ile getirilen zorunlu askerlik kısıtlamalarını bertaraf edildi.1938'de Avusturya, 28 Eylül'de toplanan Münih Konferansı'na göre Sudet Bölgesi, 1939'da Çekoslovakya ve Litvanya'dan Memel'i aldı. Hitler adım adım genişleyerek aslında Hayat Sahası olarak belirlediği politikasını hayata geçiriyordu. Bir de Danzing bölgesini alması gerekiyordu bu da ikinci bir savaşın kaçınılmaz olduğu anlamına geliyordu.⁹

Slovakya'yı, Almanya ve Macaristan kendi aralarında paylaşmış¹⁰, Almanya Hükümeti tarafından Yahudilere, mevcutlarındaki altın, gümüş ve platin miktarlarını hükümete bildirme zorunluluğu getirilmiştir.¹¹ İtalya, Yahudilerin saymanlık, kimyagerlik, avukatlık, doktorluk ve gazetecilik gibi işlerle meşguliyetini 1 Mart'ta kanunla yasaklamıştır.¹² Romanya'da Yahudilere karşı başlayan saldırı ve yağma olayları, Yahudilerin Rus topraklarına sığınmalarıyla sonuçlanmıştır.¹³1899 tarihinde Almanların toplum yapısı için tehlike arz eden, Alman ulus bilincinin oluşmasının önünde engel olarak görülen Çingeneri denetim altına almak için Münih'te bir enstitü hayata geçirildi. 1927'de Prusya Kararnamesi ile Çingenerlere özel nüfus cüzdanı verildi. Çingenerler, kimlik kartlarını taşımakla mecburi tutuldu. 18 Ekim 1935 tarihinde Numberg yasalarıyla arı Almanların Yahudilerle olduğu gibi Çingenerlerle evlenmelerinin kanuni önüne geçildi. 7 Mart 1936 tarihinde Yahudilerle birlikte Çingenerler de Reichstag seçimlerinden men edildi. Aynı yıl Çingenerler kamplara alındılar. Berlin Üniversitesi tarafından 1940 tarihinde düzenlenen raporlarla 33 bine varan Çingene, arı Almanları tehdit eden en büyük unsur olarak görülmüş ve kadınların kısırlaştırılması yöntemine başvurulmuştur.¹⁴

⁸ A.g.g. , 9 İkinci Kanun 1940, s.2.

⁹ Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam 1938-1950**, Cilt II, Yedinci Basım, Remzi Kitabevi, b.y.y. , 2000, s.s.95-96.

¹⁰ **Halkın Sesi Gazetesi**, 20 Temmuz 1939, s.4.

¹¹ A.g.g. , 25 Temmuz 1939, s.4.

¹² A.g.g. , 6 Mart 1940, s.1.

¹³ A.g.g. ,1 Temmuz 1940, s.2.

¹⁴Önder Kaya, **Roma İmparatorluğu'ndan Hitler Almanyası'na Avrupa Tarihi Üzerine Yazılar**, Editör: Adem Koçal) , 2.b. ,Timaş Yayınları, İstanbul, Nisan, 2013, s.s. 304- 305-306.

Fransa'da 1933 yılında ekonomik kriz meydana gelmiştir. 1936 yılında seçime gidilmiş ve seçimi Leon Blum'un partisi olan Fransız Sosyalist Partisi kazanmıştır. Leon Blum Halk Cephesi adıyla kendi hükümetini kurmuştur. Aynı yıl fabrikalar işçilerin işgaline uğramış ve grevler yaşanmıştır. Blum istifa etmiş ve Fransa sonraki süreçte altın esasına dayalı uygulamalardan vazgeçmiştir. 1938'de ise Fransız Senatosu tarafından Blum Kabinesi'ne son verilip ve yerine Daladiye Kabinesi kurulmuştur.¹⁵

İngiltere'de de durum hemen hemen aynıydı. Mesela Chamberlain, İtalya'ya yaptığı yolculuğu esnasında ellerinde siyah tabut olan bir grup işsiz tarafından: "*Musolliniyi değil, işsizleri tatmin ediniz!*" diye protesto edilir.¹⁶ İngiliz başbakan Chamberlain'ın, Hitlerle görüşmesi ve Çekoslovakya konusunda göz yumucu tutumu kısa süre sonra koltuğunu Wilson Churchill'e bırakmasına neden oldu.¹⁷ İkinci Dünya Savaşı başlamadan önce Özellikle İngiltere'de özel teşebbüse ait silah ve uçak fabrikaları devlet denetimine alınmıştır.¹⁸

İkinci Dünya Savaşı yıllarından önce Belçika'da 1919-1926 tarihlerinde hükümet bunalımı yaşanmıştır. 7 Eylül 1920 tarihinde Belçika ile Fransa arasında askeri bir anlaşma imzalanmıştır. 1936 tarihinde yapılan seçimleri reksistler (faşistler, komünist karşıtlığı) kazanmıştır. Belçika, sonraki zaman zarfında tarafsız bir politika takip etmiştir. Irak, 1922 yılında İngiltere ile ittifak içerisinde olmuştur. 19 Mayıs 1932 tarihinde İngiliz sömürgesi olmaktan çıkmıştır. Siyonistlerin Filistin'e ilk girişleri 1919 yılıdır. 1919-1938 tarihlerinde bölgede Arap Yahudi mücadelesi yaşanmıştır.¹⁹

28 Eylül tarihli Sovyet Birliği ve Almanya arasındaki paylaşım antlaşmasını Alman Völkischer Beobachter, Avrupa'nın iki müreffeh ülkesi arasında dostça bir arada yaşama esaslarına dayanan işbirliği antlaşması olarak, Frankfurter Zeitung, Almanya'nın batıda savaş istemediğini sadece Almanya ve Sovyetler Birliği'ne ait alanlarda iki ülkenin ortak çıkarlarına saygı duyulması gerektiğini ifade etmiştir. Berliner Börsen Zeitung, Antlaşmanın iki ülkenin karşılıklı çıkarına dayandığını, kısacası Alman basınında, Alman-Sovyetler Birliği Antlaşması savunulmuş, İngiltere ve Fransa'nın bu durumu kabul

¹⁵ **Yeni Asır Gazetesi**, 1 Son Kanun, 1939, s.7

¹⁶ **Halkın Sesi Gazetesi**,11 İkinci Kanun 1939,s.4.

¹⁷ Aydemir, **a.g.e.** ,Cilt II, s.142.

¹⁸Sırrı Sanlı, "O kadar Kolay Değil...", **Halkın Sesi Gazetesi**, 13 İkinci Kanun 1939,s.1.

¹⁹ **Yeni Asır Gazetesi**, 1 Son Kanun, 1939,s.7.

etmeleri halinde bundan sonra barışın tesis edilmesi için hiçbir engelin olamayacağı üzerinde durulmuştur. Başta Pravda ve İzvestia Gazeteleri olmak üzere Sovyetler Birliği gazeteleri de Alman gazeteleri gibi, antlaşmayı iki ülke arasındaki dostluk ilişkisine dayandığını ve uzun süreli bir barışın teminatı olarak görüldüğünü ifade etmişlerdir. Times Gazetesi eski direktörü Vicham Steed, Almanya'nın 1919 yılı sınırlarına dem vurarak işgal edilmiş yerlerin boşaltılması gerektiğini dile getirmiştir. Fransız Gazetelerinden Petit Journal Gazetesi yazarı, Pierrat ele aldığı yazısında savaşı, Medeniyet ve Barbarlık karşılaşması olarak değerlendirmiştir.²⁰

Fransız ve İngiliz basınında savaşa dair şiddetli ve asabi yazılar kaleme alınmakta İngiliz basınında İngiltere'nin sergilediği barışçı politikayla bir zaferin kazanılamayacağı belirtilmekteydi. Zafer için İngiltere'nin denizlerde olduğu gibi hava gücünde de hâkimiyet sağlamalıydı.²¹ İzmir'de çıkan Halkın Sesi Gazetesi yazarı Sırrı Sanlı köşesinde, bu zamana kadar İngiltere'nin savaştan çekindiği için sessiz kaldığı yönündeki görüşlerin doğru olmadığı, İngiltere'nin bundan sonra sadece Çekoslovakya ve Polonya topraklarını Hitlerden almakla yetinmeyeceği, savaşa sebep olan Hitler ve arkadaşlarını yok edinceye kadar devam edeceğini belirtiyordu.²²

Fransa, Almanya'nın Danzig'e saldırması halinde Polonya konusundaki taahhütlerinin gereğine göre hareket edeceklerini ifade etmiştir.²³ Danzig'de bulunan Naziler, mitingler düzenleyerek siperler yaparak bölgeye sahip olmak isterler. Fransız Jour gazetesine göre, Almaya tarafından Polonya sınırının geçilmesi durumunda İngiltere ve Fransa devletleri görüşmeye gerek duymaksızın Polonya'nın yanında olacaklardır.²⁴

İkinci Dünya Savaşı'na doğru İtalya 1919-1921'de sosyalist ve komünist akımların etkisinde kalmış, içte ve dışta sıkıntılarda kalmıştır. İtalya'da 1922 tarihinde faşizm zafer kazanmış, Mussolini diktatörlüğü elde etmiştir. 1923 yılında Yunanistan ile uzlaşmazlık yaşanmıştır. İtalya savaşa doğru Habeşistan'ı topraklarına katmış ve Almanya ile sıcak ilişkiler içerisinde bulunmuştur. 1937 yılında Almanya ve Japonya'nın yanında yer alarak

²⁰Son Posta Gazetesi, 1 Birinci Teşrin 1939,s.7.

²¹Sırrı Sanlı, "Fransız Matbuatından Sonra,İngiliz Gazeteleri de telaşa!..", **Halkın Sesi Gazetesi**, 10 İkinci Kanun 1939,s.1.

²² Sırrı Sanlı "Azim ve iman savaşı", **a.g.g.** , 11 Eylül 1939, s.1.

²³ **A.g.g.** , 3 Temmuz 1939, s.4.

²⁴**A.g.g.** , 4 Temmuz 1939, s.4.

Alman-Japon Paktı'na katılmış ve Milletler Cemiyeti'nden ayrılmıştır. Japonya'da 1933 tarihinde Milletler Cemiyeti'nden çıkmıştır. 1938'de Çin'e yönelik askeri hareket içerisinde olmuştur.²⁵

1.2. Savaş Yılları

İkinci dünya savaşı, Almanya ve Almanya'dan güç alarak savaşa katılan Japonya'nın yayılcı politikalarına karşı, İngiltere, Fransa, Polonya ve Amerika Birleşik Devletleri gibi müttefik devletlerin karşı eyleme geçme olayıdır.²⁶ İkinci Dünya Savaşı 1 Eylül 1939 tarihinde Polonya'nın Almanya tarafından işgal edilmesiyle başlamıştır.²⁷

1 Eylül 1939 tarihinde Almanya uçakları Polonya'da sivil halkı hedef almış Polonya halkı Alman işgaline karşı büyük bir direniş göstermiştir. Alman yayılışı karşısında Danzig gauleiteri Förster, Hitler'e bir telgraf göndererek şehrin teslim ve ilhak olduğunu bildirir. Paris'ten, Almanya'nın Polonya'yı terk etmesi istenmiş, Londra'da Başvekil Chamberlain Avam kamarasında yaptığı konuşmasında savaştan Hitler'i sorumlu tutarak ülkesinde genel seferberlik ilan etmiştir. Berlin ise Polonya'yı suçlayarak Almanların savaşa karar verdiklerini ifade etmiştir. Roma tafrazsızlığını koruduğunu söylese de Hitler gönderdiği telgrafla Mussolini'ye yaptığı yardımlar için teşekkür etmiştir.²⁸ Churchill'e göre Polonya, Çekoslovakya'nın ele geçirilmesi sürecinde Fransa ve İngiltere elçileriyle görüşmeye yaklaşmamıştır. Polonya, bu hareketiyle bağımsızlığına destek veren İngiltere'ye karşı özensizce bir davranış sergilemiştir.²⁹

Polonya, 1939 sonbaharında Fransa 1940 yılı baharında işgale uğramıştır. İtalya ile Yunanistan mücadelesi 1940 yılı sonbaharında gerçekleşmiştir. Yugoslavya ve Yunanistan'ın ele geçirilmesi 1941 yılı ilkbaharında olmuştur. 1941 yılında Rusya ile Almanya mücadelesi Almanya açısından başarılı olmuştur. Japonya ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki savaşın cereyan etmesi 1941 yılının kış zamanına denk gelmiştir.³⁰ Hitler, Fransa işgalinin hemen ardından İngiltere'ye saldırıyı uygun görmüştür. Fakat bu

²⁵ **Yeni Asır Gazetesi**, 1 Son Kanun, 1939,s.7

²⁶ Parker, **a.g.e.** , s.s. 9-10.

²⁷ Ertuğrul Baydar, **İkinci Dünya Savaşı İçinde Türk Bütçeleri**, Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu Yayını No:1978-195,Başbakanlık, Basımevi, Ankara, 1978, s.6.

²⁸ **Ulus Gazetesi**, 2-9-1939, s.3.

²⁹ **Yeni Asır Gazetesi**, 26 Nisan 1943, s.2.

³⁰ **A.g.g.** , 26 Nisan 1943, s.2.

fikri Alman Genel Kurmay Başkanı tarafından değiştirilmiştir. Hitler, bu yüzden savaşın sorumluluğunu genelkurmay başkanına yüklemiştir.³¹

Almanya, Mayıs 1940 tarihinde Hollanda, Belçika ve Luksemburg'a saldırır.³² Almanya yayınlamış olduğu iki tebligatla Hollanda, Belçika ve Lüksemburg tarafından yapılan askeri hazırlıkları kendilerine yönelik bir tehdit olarak algıladığını ve söz konusu ülkeleri himaye etmek istemediğini saldırıya gerekçe olarak göstermiştir.³³ Almanya, Belçika, Hollanda, Lüksemburg ve İsviçre'ye saldırı düzenlediği halde İsveç'e yönelik bir saldırıda bulunmamıştır. Bunun nedeni Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin sert tepkisi olmuştur.³⁴ Belçika'ya 11 Mayıs tarihinde destek İngiltere ve Fransa tarafından gelmiştir. Güvenlik amacıyla İngiltere İzlanda'yı işgale girişmişse de Almanya 13 Mayıs tarihinde savaş alanı olarak Fransız topraklarına yönelmiştir.³⁵ Fransız sömürgelerinin Japonya tarafından işgal edilmek istenmesine gazeteler tepki gösterirken sömürgelerin buna karşı savunmaya geçecekleri ifade edilmiştir.³⁶

İkinci Dünya Savaşı'nda propaganda gizli bir silah olarak kabul edilmiştir. Propaganda Danimarka, Norveç, Hollanda ve Belçika gibi devletlerin direnç göstermeden teslimiyetlerine yol açmış ve gücünü propagandadan alan sinir harbi, Yugoslavya'nın acı sonunu hazırlayan bir etkiye sahip olmuştur.³⁷ 1940 yılı Haziran ayında Paris boşaltılmış bir vaziyette açık şehir halini almıştır. Almanların Paris'e ilerlemeleri üç koldan olmuştur.³⁸ Fransa barış teklifinde bulunmuştur.³⁹ Halkın Sesi Gazetesi Başmuharriri Sırrı Sanlı'ya göre Fransa yenilgisinin en önemli nedeni ne Alman tankları ve uçakları ne de Alman paraşütçüleridir. Fransız ordusunun firar etmesi ve teslim olmasının asıl nedeni

³¹ **A.g.g.** , 7 Ocak 1945, s.1.

³² **Halkın Sesi Gazetesi**, 10 Mayıs 1940,s.1.

³³ Sırrı Sanlı, "Bu işe bütün dünya şaşı kaldı!", **a.g.g.** , 11 Mayıs 1940, s.1.

³⁴ **A.g.g.** , 11 Mayıs 1940, s.2.

³⁵ Aydemir, **a.g.e.**, Cilt II, s.150.

³⁶ **Halkın Sesi Gazetesi**,24 Haziran 1940, s.1.

³⁷Şevket Bilgin, Prandanın Son yazısı Münasebetile Sovyet zimamdarlarının Avrupa hakkında ne düşündüklerini söylememiş olmaları büyük bir noksandır."**Yeni Asır Gazetesi**,11 Şubat 1943, s.1.

³⁸ **Halkın Sesi Gazetesi**,14 Haziran 1940,s.1.

³⁹ **A.g.g.** , 18 Haziran 1940,s.1.

Fransa'daki partizanlık söylemlerinin toplumsal ve milli birliğe zarar verecek boyutlara gelip, Fransız meclisinden gazetelerine gazetelerinden ilim kürsülerine kadar girmesidir.⁴⁰

Suriye ve Kuzey Afrika'daki Fransız Orduları Başkomutanları tarafından Fransa'nın Almaya ile çarpışmayı durdurması durumunda İngiltere Orduları ile savaşa devam edileceği kararı alınmıştır.⁴¹ Amerikalılara göre Fransa yapılan ateşkes antlaşması sonrasında Hitler ve Mussolini müttefiki haline gelerek Akdeniz'de ikinci sınıf bir devlet pozisyona düşmüştür.⁴² Fransız Amerika'sına gitmek isteyen Fransa'ya ait Transatlantik adlı Vapur, Fas Kazambak'da durdurulur. Vapurdaki kişilerin çıkışına izin verilmeden Fransa'ya gitmeleri istenir. Fakat vapura ne olduğu bir daha bilinemez.⁴³

Başbakan Churchill, Avam kamarasında Fransa'nın esir alınan dört yüz Alman pilotunu bilinçli bir şekilde Almanya'ya geri verildiği belirtmiş ve Britanya limanlarında Fransa'ya ait olan tüm gemilere el konulduğunu ifade etmiştir.⁴⁴ İngiltere, Fransa Donanması sebebiyle dost ve müttefiki olan Fransa'ya karşı silaha sarılmıştır.⁴⁵ General Weygand, İngiltere tarafından Fransız filosuna karşı yapılan hava bombardımanlarının kesilmemesi durumunda karşılık verileceğini ifade etmiştir.⁴⁶ Fransa, İngiltere ile olan diplomatik ilişkilerini sonlandırmıştır. Fransa Dışişleri Bakanı Baudion, İngiltere'yi Fransa'nın İtalya'ya karşı yaptırımlar uygulaması ve Almanya'ya karşı savaşa girmesine sebep olmakla suçlamıştır.⁴⁷

Vichy başkan vekili Laval, Avrupa'nın Bolşevikleşme ihtimali karşısında sorumluluğu Roosevelt'e yüklemiştir. Laval'ya göre, Uluslararası Yahudi sermayedarlarının etkisinde olan Roosevelt, kendisine yapılan uyarıları dinlememiştir. Yahudi egemenliğinden kurtulmak cesaretini gösteren Avrupa'dan intikam almak amacıyla olmuşlardır. Roosevelt'in barış yanlısı olmadığını ifade etmiştir.⁴⁸ Laval'in

⁴⁰Sırrı Sanlı, "Uyuyanlar, Uyansınlar! -4- Fransayı mağlup eden kuvvet", **a.g.g.** , 4 Temmuz 1940, s.1.

⁴¹**A.g.g.** , 19 Haziran 1940, s.1.

⁴²**A.g.g.** , 1 Temmuz 1940, s.2.

⁴³**A.g.g.** , 11 Temmuz 1940,s.1.

⁴⁴ **A.g.g.** , 5 Temmuz 1940,s.1.

⁴⁵ Sırrı Sanlı, "Kendi Elimle Yara Kesip Verdiğim Kalem!", **a.g.g.** , 5 Temmuz 1940,s.1.

⁴⁶**A.g.g.** , 5 Temmuz 1940,s. 2.

⁴⁷**A.g.g.** , 6 Temmuz 1940,s.1.

⁴⁸ **Yeni Asır Gazetesi**,7 Son Kanun 1943, s.4.

savaşın Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere tarafından kazanılması durumunda Avrupa'nın Bolşevikleşeceği ifadesine Rusların kendi topraklarını savundukları ve savaşın Mihver Grubu tarafından kazanılması durumunda ise Avrupa için nasyonal sosyalizm düşüncesinden daha büyük bir tehlike olamayacağı hatırlatması yapılmıştır.⁴⁹

İtalya Akdeniz'de, Mare Nostrom (Bizim Deniz) hedefini gerçekleştirmek için Süveyş Kanalı'nı hava saldırılarıyla etkisizleştirmek ve Cebelitarık Boğazı kontrolünü ele almak istemiştir. Fakat müttefik donanmasının üstünlüğü ve Tolon, Kıbrıs gibi adaların müttefik kontrolünde olması ayrıca İtalya'nın elinde dört, müttefik grupta on üç Diritnot'un olması İtalya'nın işini zorlaştırmıştır.⁵⁰ Tunus'ta bulunan Bizarte Kalesi'nin Fransız kontrolünde olması Akdeniz'in doğusuna ve batısına sahip olmak isteyen İtalya'nın hoşuna gitmemiştir.⁵¹ İtalya, Akdeniz'deki İngiltere deniz gücünü etkisiz hale getirmek; Almanya, İngiliz Adasına saldırma hazırlığı içerisinde olmuştur.⁵² Almanya ve İtalya'ya karşı Suriye, Alpler ve Tunus Fransa ordularının; Sudan, Mısır ve Filistin ise İngiliz ordularının konuşlandıkları yerler olmuştur.⁵³

İtalya'nın Trablusgarp'ta emperyalist bir tutumla: *“ey ümmeti Mumammet, ben bütün islamların hamisi olmak istiyorum.. Sizi müstevlilerin elinden kurtaracağım.”* sözüyle ve Hz. Muhammed'i beğendiğini ifade ederek Arapları kandırmaya yönelik bir tutum sergilemiştir.⁵⁴ Mussolini Arapların desteğini almak ve bölgedeki amaçlarını gerçekleştirmek için Propaganda yoluna başvurmuştur. Bu propaganda, Suriye'de konferanslar düzenleyerek ve kulüpler çalıştırarak yapılmıştır. Düzenlenen konferanslarda ve çalıştırılan kulüplerde güzel İtalyan kızları Suriyeli gençleri etkileri altına alıp casusluk faaliyetlerini gerçekleştirmişlerdir. 25 Temmuz 1939 tarihli Halkın Sesi Gazetesi bu durumu şu sözlerle ifade etmiştir: *“... Hepsi birer casustan ibaret bulunan bu süzgün bakışlı dilberler, bir taftan Suriyeli gençleri baştan çıkarırlarken, diğer yandan da ideolojilerini, yani*

⁴⁹ A.g.g. , 9 Son Kanun 1943, s.4.

⁵⁰ İ.B, “İtalyan donanması”,Halkın Sesi Gazetesi, 25 Nisan 1939, s.4.

⁵¹A.g.g. , 6 Haziran 1940, s.1.

⁵² A.g.g. ,1 Temmuz 1940, s.2.

⁵³A.g.g. , 5 Haziran 1940, s.1.

⁵⁴A.g.g. , 24 Temmuz 1939, s.4.

*fesad tohumlarını aşılamaktadırlar. Ve Suriyeli gençler, İtalyan propağandası yapan uzun ve can sıkıcı konferansları dilber İtalyan kızları arasında daha az sıkıntı ile dinlemektedirler...*⁵⁵

İngiltere’de Alman saldırısı sonrası yaşam kadınından Lorduna herkes için olağan üstü koşullarda seyrediyordu. Ülkede kadınlar askere alınıyor, gıda maddesi sıkıntısı yaşanıyor ve karne sistemi uygulanıyordu. Bütün olumsuz koşullara rağmen İngiliz halkı üzerine düşen görevi canla başla yapıyordu.⁵⁶ İkinci Dünya Savaşında en büyük kadın desteği ve katılımı İngiltere’de görülmüştür. Yaşları 19 ve 45 arasında olan kadınlar ya üniforma giymiş ya da savaş gereçleriyle ilgili fabrikalarda çalışarak orduya destek vermişleridir. İkinci Dünya Savaşı’nda evli İngiliz kadınlarının dörtte biri savaşla ilgili sanayi sektöründe çalışmıştır. Yaşları 19 ile 31 olan bekar İngiliz kadınlarının seferberlik kanunu gereğince savaşla ilgili yardımcı hizmetlerde çalışmaları zorunlu olmuştur. Toptan mermiye mermiden patlayıcı maddeye varana kadar üretim yapılan İngiliz fabrikalarında çalışan kadın işçilerin oranı yüzde altmış olmuştur. Sayıları sekiz veya on iki milyon olan 18 ile 45 yaş aralığında tüm İngiliz kadınları, herhangi bir görevde yer almak için kayıtlı halde bulunmuştur. İkinci Dünya Savaşı yıllarında kadınların da desteğiyle üretim alanında kişi başına düşen en büyük üretime kırk milyon nüfuslu İngiltere sahip olmuştur.⁵⁷ 1941 yılında İngiltere’nin savaşta hava kontrolünü tamamen sağlaması için Yeni Zelanda, Avustralya, Kanada uçak fabrikaları, uçak üretimi konusunda İngiltere’ye destek vermişlerdir.⁵⁸

Almanya, 22 Haziran 1941 tarihinde Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’ne saldırmıştır. Hitler, Alman halkına yönelik bir demeç vermiştir. Hitler verdiği demecinde, Sovyetler Birliği ile savaş halinde olduğunu duyurmuş ve bu hareketin dünyadaki en büyük hareket olduğunu ifade etmiştir. Finlandiya Orduları, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’ne yönelik yapılan bu saldırının içerisinde yer almıştır. Romen Orduları, Alman Ordularıyla birlikte hareket etmiştir. Hitler demecinde Bolşeviklerin

⁵⁵ A.g.g. , 25 Temmuz 1939 s.1

⁵⁶ Zekeriya Sertel, **Hatırladıklarım**, Beşinci Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, Şubat, 2001, s.201.

⁵⁷ Nüzhet Baha ,“Harp ve İngiliz kadını” , **Tanin Gazetesi**, 8Eylül 1943, s.3.

⁵⁸ **Halkın Sesi Gazetesi**, 25 İkinci Kanun 1941,s.1.

kendilerini sırtından vurmaya çalıştığını, Almanya'ya karşı İngiltere ile birlikte hareket ettiğini belirtmiştir.⁵⁹

Hitlerin doğu cephesindeki savaşının amacı, Rusya'ya ait olan madenleri, akaryakıtları ve tahıl ambarlarını ele geçirip, Avrupa'da tümü Alman işgalinde olan endüstrisine kaynak oluşturmak olmuştur. Yani Hitler, Avrupa'daki endüstrisi için Rusya'daki hammaddeden beslenmek istemiştir.⁶⁰ Almanya'nın Sovyet Rusya topraklarında savaşması ve Pasifikte bulunan Anglo-Saksonların yeterli güçte olmaması, Japonya'nın 7 Aralık tarihinde ani bir baskınla Amerika Birleşik Devletleri'nin Pearl Harbour'da bulunan donanmasına saldırmasına sebep olmuştur. Almanya ve İtalya'nın 11 Aralık tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı savaşa girmeleriyle savaş dünya savaşı boyutuna ulaşmıştır. Fakat Japonya, Rusya'ya karşı tarafsız kalmıştır. Bunu da 13 Nisan 1941 tarihli antlaşma ile imza altına almıştır.⁶¹

İkinci Dünya Savaşı ortalarında Almanya tarafından Bulgaristan'ın işgal edilmesi Suriye'de yabancı kontrollerinin arttırılmasını, askeri konularda değişikliğe gidilmesini ve sınır garnizon ve istihkâmlarının güçlendirilmesini beraberinde getirmiştir.⁶² Almanya'nın Balkanlar coğrafyasını işgal etmesi, Balkanlardaki durumun günden güne kötüleşmesini beraberinde getirmiştir. Sabotaj ve bozgun olayları ile geçimsizlik artan sıkıntılar olmuştur. Macar halkı, Alman isteklerine karşı çıkmış ve Almanların zafer kazanamayacağı inancında olmuşlardır. Bulgaristan'da Sabotaj olaylarında artış olmuş ve iâşe konularıyla meşgul olanlar, Ticaret Vekâleti (Ticaret Bakanlığı)'ne kayıt yaptırmadan zahire fiyatlarını kendileri tespit etme yoluna gittiklerinden zahire fiyatları yüksek olmuştur. Bulgaristan polisi tarafından sahte pasaport ve yabancı vize düzenleyen şebekeler çökertilmiştir. Bükreş yakınlarında cephane üreten bir fabrika işçileri, üç gün süren bir grev kararı almışlardır. İşçilerin bu grevi, halkla işçileri karşı karşıya getirmiştir. Yunanistan'da vatanseverler tarafından Atina-Selanik demir yolu hattında bulunan bir köprü patlatılmıştır. Balkanlar'da birçok yerde telgraf hatları sürekli zarar gördüğünden

⁵⁹ A.g.g. , 22 Haziran 1941,s.1.

⁶⁰ Şevket Bilgin, "Sulh yakın mı? Bunu temenni etmiyen yoktur fakat bugünkü şartlar sulha elverişli değildir" **Yeni Asır Gazetesi**,7 Şubat 1943, s.1.

⁶¹ Coşkun Üçok, **Siyasal Tarih 1789-1950**, Değiştirilmiş Ekli 5.Bası, Ajans- Türk Matbaası, b.y.y., 1962, s. s.367-368.

⁶² **Son Posta Gazetesi**, 5 Mart 1941,s.1.

iletişim uçaklar aracılığı ile sağlamıştır.⁶³ İkinci Dünya Savaşı yıllarında Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya'dan yardım alan Hollanda Hindistan'ında (Endonezya) bağımsızlık hareketi başlamıştır. Ülkelerinin bağımsızlığını savunmak için İşçiler de dâhil olmak üzere tüm gençler silahlı vaziyette tutulmuşlardır. Müslim ve gayri müslim hep birlikte bölgeleri için mücadele etmişlerdir.⁶⁴

Amerika Birleşik Devletleri, İkinci Dünya Savaşı'na 1941 senesinin sonlarında katılmıştır. 1942 yılında savaşa giren devlet olmadığı gibi savaşta yıkıma uğrayan devlet de olmamıştır. Japonya'nın 7 Aralık 1941 tarihinde saldırması sonucunda İkinci Dünya Savaşı'na giren Amerika Birleşik Devletleri, peş peşe ağır saldırıları savaşın ilk dönemlerinde (ilk beş ayı) alarak sarsılmıştır. Amerika Birleşik Devletleri, Mayıs 1942'den itibaren Japon saldırılarına karşı koyarak ilk başarısını Mercan Denizi Savaşı'yla gerçekleştirmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, Pasifik'te yaşanan savaşa lehine bir yön vermiş Avustralya'nın istilasına engel olduğu gibi okyanus ülkelerinin savunmasına destek vermiştir. Japon donanmasının zayıflığı özellikle Yeni Gine açıklarında Amerika Birleşik Devletleri'ne ait bir filo ile mücadelesi ve Bataan Deniz Savaşı sebebiyle çok olmuştur. Hindistan dolaylarına kadar ulaşan Japonya ordusu, Anglo-Saksonlar'a ait hava gücü tarafından yok edilmişlerdir. İngiltere 1942 yılında hava bombardımanlarını etkisiz hale getirmiştir. Atlantik yolu açık halde tutulmuştur. Çünkü Atlantik yolunun konvoy geçişleri için açık olması gerekmiştir. İngiltere'ye ait sekizinci ordu tarafından Mısır'a ve İskenderiye'ye kadar ulaşmış olan mihver güçleri, Trablusgarp'a kadar takip edilmişlerdir. Fas ve Cezayir, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri kuvvetleri tarafından ele geçirilmiş Cezayir'in çıkarılması noktasında Fransa'nın desteği büyük olmuştur. Böylece Anglo- Saksonlar için Akdeniz'de önemli bir yol açılmıştır. İtalya 1942 tarihinde Libya bölgesinde aldığı iki yenilgi sonucunda yaklaşık yüz seksen bin askerini esir vermiştir. Akdeniz sahil bölgesine yakın olan şehirleri hava bombardımanlarına sürekli maruz kalıp yıkım yaşadıklarından buralardaki halkın belli bir bölümü diğer şehirlere yönlendirilmiştir. 1942'de Rusya'da bulunan Alman Ordusu, kış şartlarının zorluğu ile karşılaşmış ve Moskova'ya varamamıştır. Alman ordusunun yorgunluğu, savaşıkları

⁶³ **Tanin Gazetesi**, 22 Eylül 1943,s.3.

⁶⁴ **Halkın Sesi Gazetesi**,3 Temmuz 1940, s.2.

askerler tarafından ileri sürülmeye başlanmıştır. Almanya 1942 yılında Fransa'yı ele geçirmiştir. Aynı yıl Tulon'da bulunan bir Fransız filosu intihar etmiştir.⁶⁵

İkinci Dünya Savaşı'nda Amerika ordusunda kadın askerler erkek askerlerle birlikte savaşmışlardır. Amerika Birleşik Devletleri'nde savaşan kadın askerler kısaca Waac olarak adlandırılmışlardır.⁶⁶ İkinci Dünya Savaşı ortalarında Amerika Birleşik Devletleri'nde savaş için malzeme üreten altmış bin fabrika faaliyette olmuştur. İngiltere'ye yardım amacıyla bir kanun çıkarılmış, kanun çıktıktan sonra İngiltere'ye yapılacak malzeme yardımı miktarı beş yüz milyon dolar değerine ulaşmıştır.⁶⁷ Amerika Birleşik Devletleri'nde ziraat seferberliğine gidilmiştir. Dünya tahıl ambarı konumunda olan Amerika Birleşik Devletleri'nde zirai üretim silah üretimi kadar önemli görülmüştür. Amerika Birleşik Devletleri çiftçileri tarafından İngiltere'ye iâşe yardımında bulunulmuştur. Büyük Britanya'da iâşe bakanı olan Lord Volton, İngiltere'ye yaptıkları yardımlar sebebiyle Amerika Birleşik Devletleri çiftçisine şükranlarını ifade etmiştir. Savaşla beraber yaşanan kısıtlamalar, ekim alanlarını fazlalaştırmak için başvuru alan önlemleri attırmıştır. İngiltere'de olan Vindson Şatosundaki yüz senelik çayırların yeri buğday üretimine ayrılmıştır. Orta Avrupa'da parklar ve bahçeler patates üretimine açılmıştır.⁶⁸

Almanya, İtalya ve Japonya'nın dünya egemenliğini elde etmek amacıyla başlattıkları savaşta, 1943 yılından itibaren başaramayacaklarının farkına varmışlardır. Doğudan ve Akdeniz'den gelecek tehlike Almanya ve müttefikleri açısından endişe verici iki nokta olmuştur.⁶⁹ İkinci Dünya Savaşında 1943 yılında Mihver devletlerinden Almanya, demir yolu kavşak bağlantısı bulunan ve sanayi için büyük bir yer olan Harkof'la birlikte doğu cephesinde Rusya'ya başarısız olmuştur. İtalya, Akdeniz'de Müttefiklere karşı yenilgiler almıştır. Müttefikler, Akdeniz'de Sicilya Zaferi'yle bir deniz üssü elde etmiş ve İtalya'nın sanayi ve demiryolu açısından önemli yerlerini

⁶⁵Adnan Birget, "1942 yılına bir bakış Geçen sene içeride ve dışarıda neler oldu?", **Yeni Asır Gazetesi**,1 Son Kanun 1943, s.3.

⁶⁶ **Halkın Sesi Gazetesi**, 28 Birinci Teşrin 1943, s.3.

⁶⁷ **Son Posta Gazetesi**, 2 Mart 1941, s.1.

⁶⁸ Kemal Turan, "Çiftçiye doğru bir adım daha",**Yeni Asır Gazetesi**, 22 Nisan 1943, s.3.

⁶⁹Şevket Bilgin, "Afrika Köprüsü mihverin en büyük endişe noktasıdır", **a.g.g.** , 4 Şubat 1943, s.1.

bombalamıştır. Bu durum İtalya hakkında sarsıntıya yol açmıştır. Uzakdoğu'da Japonya ise Amerika Birleşik Devletleri ve Avustralya'ya karşı yenilgiler almıştır.⁷⁰

1943 yılına gelindiğinde Çekoslovakya Cumhurbaşkanı tarafından yapılan beyanata göre Macaristan, müttefik grubuyla temasa geçme girişimi içerisinde olmuş, Bulgaristan, savaşa dahil olmamak noktasında gerekli çabayı göstererek taraf değiştirmek için müsait zamanı kollamıştır. Finlandiya, savaştan çekilmeye hazır bir pozisyonda bulunduğunu devamlı müttefik gruba iletmiştir. İtalya'da kabine değişikliğine yol açan suikast, İtalya'yı Almanya'dan uzaklaştırmak amacını taşımıştır.⁷¹

1944 Kasım'ında Franko, Almanya'nın yenileceğinin anlaşılması üzerine Rusya'yı tehlike olarak görür ve İngiltere ile İspanya arasında Rusya'ya karşı bir ittifak kurulması önerisini mektupla Churchill'e bildirir. Bu ittifak isteği Churchill tarafından olumlu karşılanmaz. Churchill, İspanya siyasetini tarafsızlık olarak değerlendirmez, savaş dışılık olarak görür. Almanya'ya İspanya tarafından yardımda bulunulduğunu ifade eder.⁷² Kasablanka konferansında mihver devletlerinin kayıtsız ve koşulsuz teslimiyeti karara bağlanmıştır.⁷³

1.3. Savaş Sonrası

İkinci Dünya Savaşının sonlarına doğru Berlin, kuzey doğu yönünde sert muharebelere sahne olmuştur. Rusya'ya ait uçaklar, Berlin'de yangına yol açmışlardır. Dresden mintikasında Rusya ile Amerika Birleşik Devletleri ordularının birleşmesi beklenirken, Berlin halkı dış mahallelerde barikatlar inşa etmişlerdir. Rusya'nın Unterdenlinden'e dört kilometre yakınlıkta olması, Almanya içlerinde Ranza ve Vayserze gibi yerlerde ilerlemeleri, Berlin'de telefon haberleşme sistemini kesintiye uğratmış, tarihi mahiyete sahip eserleri tahrip etmiştir. Berlin şehrinde sayıları yüzlere varan yaralılar ev ve otellere alınmışlardır. Berlin'de hastane yokluğu yaşanmış, hastaneler yaralı insanlara yetersiz kalmıştır. Binlerce kişi sığınaklara sığınmış kimileri ise sokaklarda barikat kurmuştur.⁷⁴

⁷⁰ **Tanin Gazetesi**, 30 Ağustos 1943, s.3.

⁷¹ **Yeni Asır Gazetesi**,26 Nisan 1943, s.4.

⁷² **A.g.g.** ,13 Şubat 1945, s.1.

⁷³ **A.g.g.** ,18 Şubat 1943, s.4.

⁷⁴ **A.g.g.** , 23 Nisan 1945, s.1.

1945 yılı başlarında Rus taarruzuna dayanamayan Alman vali ve Nazi şefleri, buldukları yerleri terk etmeye başlamışlardır. Bu durum halk arasında nefretle karşılanarak protestolara, çatışma ve kaosa sebebiyet vermiştir. S.S kıtalarının halka ateşle cevap verdiği olaylarda ölümlerle birlikte yüzden fazla kişi etkilenmiştir.⁷⁵ Nazi şeflerinin İspanya ve Portekiz üzerinden Arjantin'e sığınacakları haberleri üzerine Amerika Birleşik Devletleri, tarafsız kalan ülkelerden savaş suçlularını bir şekilde ülkelerine almamaları noktasında teminat istemiştir. Almanya önde gelenlerinin İtalya yoluyla İsviçre'ye geçişlerini engellemek için İsviçre hükümeti tarafından önlemler alınmıştır.⁷⁶ İsviçre, 21 Nisan 1945 tarihinde uygulamaya koyduğu bir karar ile kuzeydoğu ve güney bölgelerini veya sınırlarını mültecilerin geçişine kapatmıştır. Fakat olayı insani boyutuyla ele alan İsviçre, uygun gördüğü kişileri almak için sınırlarının tamamını kapatmamıştır.⁷⁷ Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere, ellerinde bulunan Alman esirlerin fazla olması sebebiyle yer ve yiyecek sıkıntısı yaşamıştır.⁷⁸

Rusya'nın, Almanya, Polonya ve Çekoslovakya sınır noktalarının birleştiği yer olan Ratibor şehrini etkisi altına almaya çalıştığı, yine Rusların tanklarıyla Almanya'da ilerlemelerini sürdürdükleri doğu cephesi savaşlarının sona doğru yaklaştığı bir zamanda, Berlin'e ait batı mahallelerinde karışıklıklar yaşanmıştır. Alman ordularına ve S. S. kıtalarına yazılmak, on beş yaşındaki çocuklar için zorunlu hale getirilmiştir. Almanya'da her gün sekiz yüz bin aile, çocukları hakkında bilgi almak amacıyla harp istihbarat bürosuna başvurmuştur.⁷⁹ Berlin'de mevcut polisler doğuya sevk edilmiştir. Bu durum Berlin'i şehrin güvenliğini sağlayacak polis gücünden mahrum bırakmıştır. Berlin'de yiyecek sorunu baş göstermiş ve yiyecek dağıtımı yapılan yerlerde kalabalıklar oluşmuştur. Milyonlarca Alman batı ve güney bölgelerine göç etmeye başlamışlardır. Tarihi süreç içerisinde Almanlar tarafından bu büyüklükteki insan katılımıyla bu büyüklükte bir hızla yapılan başka bir göç yaşanmamıştır.⁸⁰

⁷⁵ A.g.g. , 28 Ocak 1945, s.1.

⁷⁶A.g.g. ,11 Şubat 1945, s.1.

⁷⁷ A.g.g. ,23 Nisan 1945, s.4.

⁷⁸ A.g.g. ,23 Nisan 1945, s.4.

⁷⁹ A.g.g. , 30 Ocak 1945, s.4.

⁸⁰ A.g.g. ,1 Şubat 1945, s.4.

Savaşın sonlarına doğru Suudi Arabistan petrollerinin Akdeniz'e dökülmesi çalışmaları tamamlanmış ve Amerika Birleşik Devletleri Suudi Arabistan, İran ve Irak petrollerinin ortak bir hat üzerinde birleşmesi konusunda da taraftar olmuştur.⁸¹ İkinci Dünya Savaşı yıllarında Amerika Birleşik Devletleri tarafından söz konusu savaşın tarihi kayıt altına alınmıştır. Amerika Birleşik Devletleri İkinci Dünya Savaşı'nda meydana gelen bütün olayları yazmaları amacıyla cephelere subaylardan oluşan yazarları intikal ettirmiştir. Amerika Birleşik Devletleri Savaş Bakanlığı tarafından 15 Temmuz tarihinde hava, kara ve deniz ordu birliklerinde bir tarih servisi oluşturulmuştur. Oluşturulan bu servisin çalışmaları yine Amerika Harbiye Nezareti tarafından oluşturulan tarih branşı denetiminde olmuştur. Askeri hareketla ilgili ayrıntılı olacak şekilde bir Askeri hareket tarihi yazmak başta gelen işleri olmuştur.⁸² İkinci Dünya Savaşı sonunda iki bin Amerikalı Psikolog tarafından savaş sonrası düzenin daha barışçıl olması konusunda senatör ve kongre üyelerine sunulmak üzere raporlar düzenlenmiştir.⁸³

İkinci Dünya Savaşı yıllarında kıta Avrupa'sında tarafsızlığını koruyan İsviçre'de karne uygulaması olmasına rağmen yer yıl savaştan etkilenen kırk bin mülteci çocuğa ev sahipliği yapmıştır. Bu çocuklar, İsviçre Kızılhaç'ına bağlı olarak çalışan doktorlar tarafından işgale uğramış ülkelerin çocukları arasından seçilmektedirler. Yunanistan'dan, Yugoslavya'dan, Hollanda'dan, Fransa'dan, Belçika'dan gelen savaşın çocukları, İsviçreli çiftçi aileler ve Kızılhaç tarafından ağırlanmaktadırlar. Böylece Hitlerin yok etmeye çalıştığı ulusal medeniyetler, çocuklar aracılığıyla nesiller boyu yaşatılmaya çalışılmıştır.⁸⁴ İkinci Dünya Savaşı yıllarında İsviçre Almanya ile ihracat yapmıştır. İsviçre'nin Almanya ile ihracat yapması Amerika Birleşik Devletleri'ni rahatsız etmiştir. Savaşın sonlarında Amerika Birleşik Devletleri, İsviçre'nin Almanya'ya ihracatı sürdürmesi halinde ülkelerinde yani Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan bir milyar yüz milyon tutarındaki dolarına bloke kararı alınmıştır.⁸⁵ Almanya'ya yaptığı bilyalı rulman

⁸¹ **Halkın Sesi Gazetesi**,30 II. Teşrin 1944, s.4.

⁸² **Yeni Asır Gazetesi**, 2 Son Kanun 1945, s.3.

⁸³ **Halkın Sesi Gazetesi**, 1 Haziran 1945, s.2.

⁸⁴ Charlotte Muset, “İsviçrede mülteci Çocuklar”, (çev. Nezahet Nurettin Ege), **Tanin Gazetesi**, 4 Eylül 1943,s.3.

⁸⁵ **Yeni Asır Gazetesi**, 9 Ocak 1945,s.1.

sevkiyatını durdurması için Rusya tarafından İsveç'e nota verilmiştir.⁸⁶ Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere tarafından İsveç'e verilen ortak nota reddedilmiş bu durum İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'nde tepkiyle karşılanmıştır. Durumdan Rusya haberdar edilmiştir. Fakat Türkiye tarafından Almanya ile ticari ilişkilerin kesilmesi yönünde verilen karar, ilgili ülkelerce memnuniyet verici bulunmuştur.⁸⁷

İrlanda savaş öncesinde 1920 tarihinde iç mücadelelerle uğraşmıştır. 1921 yılında İngiltere İrlanda'yı tanımıştır. 1922 yılında ılımlı ve aşırı gruplar arasında mücadelelere sahne olmuştur. İrlanda'da iç karışıklıklar 1926 yılında tekrar yaşanmıştır. 1937 yılında İngiltere ile uzlaşmazlık içerisinde olmuştur. İrlanda 1923 tarihinde ise Milletler Cemiyeti'ne katılmıştır.⁸⁸ İkinci Dünya Savaş yıllarında savaşın Kuzey Afrika'ya sıçraması Tunus'tan İrlanda'ya yapılan fosfat ithalini engellemiştir. Bu durum İrlanda'yı yılda yüz bin kilo fosfattan mahrum bırakmıştır. Aynı zamanda İrlanda'da kişi başına haftalık olmak üzere 15 gram çay ve bir libre şeker dağıtılmıştır. Sabun, altı ayı karşılayacak miktarda olmuştur.⁸⁹ Finlandiya, 15 Eylül 1944 tarihi itibarıyla Almanya ile filli bir savaş durumunda olmuş ve 1 Mart 1945'te Almanya'ya karşı savaş ilanı kararı almıştır. Finlandiya, Rusya'yla işbirliğini güçlendirmek için Almanya'ya savaş açmıştır. İzlanda, askeri gücünün olmaması sebebiyle Almanya'ya karşı savaş açmama kararı almıştır.⁹⁰

İkinci Dünya Savaşı sonlarında Suriye, Fransız işgaline uğramış ve Suriye'de açlık ve karartma günleri yaşanmıştır.⁹¹ Fransız saldırısına maruz kalan ve Damascus olarak da bilinen Şam, önemli bir demir yolu kavşağı konumundadır.⁹² Suriye ve Lübnan hükümetleri, Fransız askerlerinin yakın doğu topraklarını terk etmelerini istemişlerdir.⁹³ Suriyeliler tarafından Cerablus'ta olan Fransız garnizonuna saldırı düzenlenmiştir. Bu saldırı sonucu Fransız askerleri Türk topraklarında Türk yetkililerine sığınmışlardır.⁹⁴

⁸⁶ **Anadolu Gazetesi**, 24 Nisan 1944, s.1.

⁸⁷ **A.g.g.** , 28 Nisan 1944, s.1.

⁸⁸ **Yeni Asır Gazetesi**, 1 Son Kanun, 1939, s.7

⁸⁹ **Halkın Sesi Gazetesi**, 19 Senteşrin 1942, s.4.

⁹⁰ **Yeni Asır Gazetesi**, 5 Mart 1945, s.1.

⁹¹ **Halkın Sesi Gazetesi**, 2 Haziran 1945, s.1.

⁹² **A.g.g.** , 6 Haziran 1945, s.2.

⁹³ **A.g.g.** , 25 Haziran 1945, s.4.

⁹⁴ **A.g.g.** , 26 Haziran 1945, s.2.

İkinci Dünya Savaşı sonlarında düzenlenen San Fransisco Konferansı'na Lübnan, Suriye, Arjantin ve İspanya davet edilmemişlerdir. Konferansa davet edilmek için Müttefik devletler adına çalışmış olmak şart koşulmuştur. Almanya'ya savaş açma kararı alan Suudi Arabistan'ın savaş boyunca seğilemiş olduğu tutumu, Amerika Birleşik Devletleri'nin takdirini kazanmıştır.⁹⁵

İkinci Dünya Savaşı yıllarından önce Mısır'da 1918 yılında yönetime kral Fuad geçmiştir. 1919-1927 tarihlerinde milliyetçi hareketler yaşanmıştır. Mısır 1922 tarihinde bağımsızlığına kavuşmuştur. Mısır'da yaşanan suikastlar sebebiyle 1928'de kral tarafından anayasal düzene son verilmiştir. 1935 yılında tekrar anayasal düzene geçilmiştir. 1936'da Kral Fuad ölmüş yerine Kral Faruk geçmiştir. 1937'de ise kapitülasyonlar kaldırılmıştır.⁹⁶

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Mısır'da Başbakanlık yapan Ahmet Mithat Paşa bir cinayet sonucu öldürülmüştür. Cinayeti gerçekleştiren zanlı, krala cinayet itirafında bulunmuştur. 1945 tarihinde Başbakan Nakraşi Paşa tarafından oluşturulan yeni kabine görevine başlamadan Kral Faruk'a yemin etmiştir.⁹⁷ Suriye'de greve gidilmiştir. Mısır'da komünizmi kontrol altında tutmaya yönelik tedbirler alınmıştır. Komünizmle mücadele konusunda yirmi bin Mısır lirası ödenek ayırmak ve Özel polis teşkilatı oluşturmak tedbirler arasında yer almıştır.⁹⁸ Savaşın sonlarında Mısır'da hava saldırılarına karşı inşa edilmiş olan sığınaklar kaldırılmış, Mısır'a ait sularda balık avlanmasına izin verilmiş ve İskenderiye bölgesinde düşman hava akınları sonucunda dokuz yüz kişi yaşamını yitirmiştir.⁹⁹ İran'da 1942 tarihinde çıkan isyanlar bastırılmıştır. İsyancılar, Kaşgay ve Bahtiyari aşiretleri tarafından çıkartılmıştır. Aşiretler eski haklarına geri dönmek, aşiret reisleri daha önce Şah Rıza tarafından el konulan toraklarına sahip olmak ve aşiret üyeleri üzerindeki yetkilerinin verilmesini talep etmişlerdir.¹⁰⁰

⁹⁵ **Yeni Asır Gazetesi**, 4 Mart 1945, s.4.

⁹⁶ **A.g.g.** , 1 Son Kanun, 1939, s.7.

⁹⁷ **A.g.g.** , 27 Şubat, 1945, s.1.

⁹⁸ **Halkın Sesi Gazetesi**, 31 Aralık 1945, s.1.

⁹⁹ **Yeni Asır Gazetesi**, 1 Şubat 1945, s.4.

¹⁰⁰ **Halkın Sesi Gazetesi**, 16 Mart 1942, s.4.

Fransa demiryolu çalışanları greve gitmişlerdir.¹⁰¹ Yunanistan'da grev gittikçe büyümüştür.¹⁰² Romanya hükümeti sıkıyönetim kararı almıştır.¹⁰³ Makedonya, Büyük İskender'den bu yana yeniden bağımsızlığını ilan etmiştir. Makedonya'nın fahri başkanlığına Roosevelt, Churchill ve Stalin tarafından Tito getirilmiştir.¹⁰⁴ Avusturya'da iki yüz bin kişi açlıkla mücadele etmiştir. Almanlar bölgeden ayrılmadan önce bütün yiyecek stoklarını yok etmişlerdir.¹⁰⁵ İrlanda, savaşta tarafsızlığını korumuş, Alman ve Japon diplomatların sınır dışı edilmelerine destek vermemişlerdir.¹⁰⁶ İkinci Dünya Savaşı sırasında 1943 yılında Arjantin'de hükümete karşı ordu tarafından darbe gerçekleştirilmiştir.¹⁰⁷

İkinci Dünya Savaşı'nın Birinci Dünya savaş'ından farklı yanı aydın kesimlerin faşist ideolojiye karşı olan açık duruşları olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın nedeni kömür, demir ve bilginin bir arada olduğu bölgede yaşanan endüstriyel yarıştır. Bu bölgede yani Avrupa'da endüstrinin bulunduğu bölge Danzig-Trieste, Trieste-Pireneler'in kuzeyi ve Britanya adaları, Norveç ve Danzig güzergahını içine alır. Savaşta gerek güç ve gerek hasım yönüyle ikinci planda görülen İtalya, Akdeniz bölgesini hayat alanı olarak görmüş ve bölgede İngiltere ile uzlaşma yolunu tercih etmemiştir. Oysa İtalya, sanayi, ticaret ve maliye gibi alanlarda İngiltere açısından önemli bir rakip olmamıştır.¹⁰⁸

İkinci Dünya Savaşı Avrupa'da Avrupa'yı işgal eden devletlere karşı kin ve nefret duygularını güçlendirmiştir.¹⁰⁹ 1943 yılı kan ve ateşle dolu geçmiştir. Geçmiş diğer savaşlar dikkate alındığında yapılmış hiçbir savaş, İkinci Dünya Savaşı kadar geniş kapsamlı, acımasız ve yıkıcı bir özellik göstermemiştir. Eski savaşlar, kol gücüne dayalı olarak ve kılıç-kalkan, sopalama, ok ve gürzden ibaretken, barutun bulunmasından sonra top ve tüfek kullanılmaya başlanmıştır. I.Dünya Savaşı'nda ise fen ve sanat etkili

¹⁰¹ **A.g.g.** , 22 Mayıs 1945, s.1.

¹⁰² **A.g.g.** , 22 Mayıs 1945, s.3.

¹⁰³ **İkdam (Gece Postası) Gazetesi**, 26 Şubat 1945, s.1.

¹⁰⁴ **Tanin Gazetesi**, 3 Ocak 1945, s.2.

¹⁰⁵ **Yeni Asır Gazetesi**, 26 Nisan 1945, s.4.

¹⁰⁶ **Halkın Sesi Gazetesi**, 29 Mayıs 1945, s.3.

¹⁰⁷ **Tanin Gazetesi**, 13 Eylül 1943, s.6.

¹⁰⁸ Sadri Erdem, "Roma'nın bombalanması niçin istenmiyor?", **Yeni Asır Gazetesi**, 11 Son Kanun 1943, s.1.

¹⁰⁹ Sevim Sertel, "Bir harp fikrası", **Tanin Gazetesi**, 13 Eylül 1943, s.5.

olmuştur. Bununla birlikte uçak, denizaltı, tank ve torpiller kullanılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nda ise göklerden asker indirilerek adalar ve ülkeler fethedilmiş, tümenler hava yoluyla bir kıtadan diğer bir kıtaya ulaşmıştır. İnsanlar değil makineler savaşmıştır. Savaş araçlarının yapımı baş döndürücü serilikte olmuştur. Uçak üretimi ve taşıt satışları büyük bir hızla devam etmiştir. Bunun yanında yaşamını yitiren insan sayısı milyonları geçmiştir.¹¹⁰

Birinci Dünya Savaşı sonunda resmi istatistiklere göre bir milyon yedi yüz bin Rus, bir milyon üç yüz elli yedi bin Fransız, dokuz yüz sekiz bin Büyük Britanyalı, altı yüz elli bin Amerikalı, bir milyon yedi yüz yetmiş üç bin Alman, bir milyon iki yüz bin Avusturya – Macaristanlı yaşamını yitirmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nda dört milyon beş yüz bin Rus, beş milyon Alman, bir milyon diğer Mihver devletler, yüz seksen beş bin Fransız, yüz bin Büyük Britanya, altmış bin Amerika Birleşik Devletleri'nden verilen tahmini kayıp sayısı olmuştur. Hitler 1941 yılında verdiği bir nutukta Rus cephesinde ölen Alman sayısının yüz altmış iki bin olduğunu ifade etmiştir. 1942 yılında Alman Hükümeti'nin verdiği istatistiği bilgilere göre Rus cephesinde üç yüz elli bin Alman askerinin öldüğü ifade etmiştir. 1943 yılındaki üçüncü istatistiğe göre beş yüz kırk iki bin kişi yaşamını yitirmiştir.¹¹¹

İkinci Dünya Savaşı Sovyetler Birliği, Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'nin içinde olduğu Müttefik grubu kazanmıştır. Böylece Demokrasi grubu zafer kazanmış, nazizm ve faşizm bir daha dirilemeyecek şekilde yenilmiştir. Savaş boyunca verilen mücadele nazizm ve demokrasi mücadelesi olmuştur.¹¹²

Savaş yıllarında Almanya'nın 1944 tarihinde Fransa'da kaybettiği, Kızılordunun Polanya topraklarında olduğu bir zamanda Almanya'nın kutuluşunu Hitler'in ölümünde gören kesimler, denemelerine rağmen Hitler'i öldürememişlerdi.¹¹³ Savaş sonunda Hitler teslim olmaksızın ölmeyi seçmiştir.¹¹⁴

¹¹⁰ Haydar Rüştü Öktem, "1943-1944", **Anadolu Gazetesi**, 1 İkinci Kanun 1944, s.1.

¹¹¹ **Hakın Sesi Gazetesi**, 28 Birinci Teşrin, 1943, s.3.

¹¹² Sertel, **a.g.e.**, s.215.

¹¹³ M.Tanju Akad, "Hitler'e Suikast", **Popüler Tarih Dergisi**, (Editör: Devrim Çakır), Sayı:2004/47, Dünya Yayıncılık A.Ş adına imtiyaz sahibi: Didem Demirkent, İstanbul, Temmuz, 2004, s.55.

¹¹⁴ Parker, **a.g.e.**, s.228.

Mussolini, İtalya'dan İsviçre'ye gitmek üzereyken kıyafet değiştirmiş bir şekilde ele geçirilmiştir.¹¹⁵ Sömürgeci devletler zayıf düşmüş¹¹⁶ ve İkinci Dünya Savaşı sonuçları, Avrupa'ya getirdiği istikrarı Asya ve Afrika'ya getirmemiştir.¹¹⁷

¹¹⁵ **Yeni Asır Gazetesi**, 28 Nisan 1945,s.4.

¹¹⁶Parker, **a.g.e.** s.324.

¹¹⁷**A.g.e.** , s.327.

İKİNCİ BÖLÜM

II. DÜNYA SAVAŞI'NIN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ

2.1. II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Siyasal Yaşam

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Kemalist Türkiye, batı medeniyetine dönük yüzü ile Osmanlı Devleti'nden kalma Acem, Arap etkisi ve kültüründen tamamen uzaklaşma eğiliminde olmuş, Türkiye, doğunun değil Avrupa'nın bir parçası olarak görülmüştür.¹ Avrupa'da yeni bir savaşın başlıyor olması Türkiye'yi batı medeniyeti değerlerinden uzaklaştırmamıştır. Örneğin Türkçe öğretimde Türk harflerinin kullanılması zorunlu hale getirilerek eski harflerle öğretim yapılması yasaklanmıştır.²

İkinci Dünya Savaşı başlarında İsmet İnönü, batı müttefik grubu cephesinde olmak istiyordu. Çünkü yapılan hesaplara göre bu cepheyi İngiltere, Fransa ve Rusya oluşturacaktı. Aniden gerçekleşen Almanya-Rusya ittifakı olayları altüst etmişti. Bu saatten sonra Rusya ile savaşmak hiç istenilmeyen bir durum olmuştur. Bu durum Türkiye'nin müzakere politikasının belirleyicisi olmuştur.³ Türkiye, Sovyetler Birliği ile ilişkilerini bir düzene oturtmak amacıyla gerçekleştirmek istediği temaslarda başarısız olmuştur. Fakat 19 Ekim 1939 yılında İngiltere ve Fransa ile Üçlü İttifak'ın içinde yer almıştır.⁴ Türkiye-Fransa arasında yapılan antlaşma, Almanya radyosu tarafından düşmanca bulunurken Roma radyosu bu antlaşmadan Türkiye'nin ne kazancı olduğunu sorgulamıştır.⁵

İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin kendini koruması iki koşula bağlı olmuştur. Bu koşullar, coğrafi konumu ve batılı devletlere verdiği sözler olmuştur. Coğrafi konumu dolayısıyla Akdeniz ve Balkanlar'daki sorunların içinde yer almış, verdiği sözler sebebiyle

¹ **Halkın Sesi Gazetesi**, 11. 1 Teşrin 1941, s.2.

² **Tan Gazetesi**, 1 Nisan 1939, s.3.

³ Şevket Süreyya Aydemir, **İkinci Adam 1938-1950**, Cilt II, Yedinci Basım, Remzi Kitabevi, b.y.y. , 2000, s.122.

⁴ **A.g.e.** , s.142.

⁵ **Halkın Sesi Gazetesi**, 3 Temmuz 1939, s.1.

savaştan uzak kalmak politikasıyla örtüşür davranmamıştır. Türkiye, İngiltere ve Fransa ile yaptığı antlaşma gereği savaşın Akdeniz'e veya Balkanlar'a sığması halinde savaşa dâhil olmalıydı. Nitekim 1940 yılında Akdeniz'de Fransa'nın saldırıya uğraması ve Balkanlarda da İtalya'nın Yunanistan'a ve Arnavutluk'a yönelmesi sonrasında Türkiye'nin savaşa girmesi gerekmektedir. Bu noktada Sovyetler Birliği göz ardı edilemezdi. Sovyetler Birliği, Almanya ile birlikte hareket ettiği bir zamanda Türkiye'nin savaşa dahil olmasını istememiştir. Ayrıca İngiltere ve Fransa ile Türkiye'nin imzaladığı antlaşma gereğince Türkiye'yi Sovyetlerle karşı karşıya getirecek herhangi bir hareketten uzak durulacaktı.⁶

Türkiye, Birleşik Krallık ve Fransa arasında imzalanan antlaşma, Türkiye'yi Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ile silahlı bir anlaşmazlığa düşürecek sebep ve sonuçlara yol açacak hareketlere mecbur bırakmayacaktı.⁷ Sovyetler Birliği ile bir antlaşmanın imzalanması için büyük çaba sarf eden hükümet bu amaçla Moskova'ya Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu'nu göndermiştir. Fakat üç hafta süren bu ziyaret esnasında Moskova ile antlaşma üzerinde bir uzlaşmaya varılamamış yani bir antlaşma sağlanamamış olsa da Türkiye'nin bu çabası İngiltere, Fransa, Moskova ve tarafsız ülkeler tarafından takdire şayan bulunmuştur. Türkiye'nin politikası, barıştan ve dostluktan yana olmuştur.⁸ İkinci Dünya Savaşı ortalarında 1941 yılında Türkiye ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği arasında Türkiye'yi rahatlatacak bir deklarasyon yayınlanmıştır. Deklarasyona göre Türkiye, saldırıya uğrar ve savaşa girmek zorunda olursa Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ile arasındaki "...*ademi tecavüz misakına...*" dayanarak Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin tarafsız kalacağına inanabilecektir.⁹

Başvekil Dr. Refik Saydam tarafından Moskova'daki görüşmede Sovyet Rusya'nın yeni isteklerle karşılımlarına çıktığını ve Sovyetlerin Boğazlar konusundaki yeni isteklerinde kendileriyle uzlaşmanın mümkün olmadığı güvenliğimiz açısından bize sunulan

⁶ Aydemir, **a.g.e.** , Cilt II, s.s.144-145.

⁷ **Halkın Sesi Gazetesi**, 20 Birinci Teşrin 1939, s.1.

⁸ Sırrı Sanlı, "Bütün Dünyanın Alkışladığı Siyaset..", **a.g.g.** , 20 Birinci Teşrin 1939, s.1.

⁹ **Son Posta Gazetesi**, 25 Mart 1941, s.1.

garantilerin üstlenmemiz istenenlerle denkleşmediği belirtilerek Sovyetlerle uzlaşmaya varılmadığı ifade edilmiştir.¹⁰

Fakat Sovyet Rusya'nın Türkiye ile ilgili takındığı tutum, 1941 yılı başlarından itibaren Sovyet- Alman ilişkilerinin sarp sarması ile Türkiye lehine dönmeye başlamıştır. Sovyetlerin müracaatı ile 1925 tarihli tarafsızlık ve saldırmazlık paktı tekrar onaylanmıştır. Almanya'nın Balkanlara yönelmesi, Bulgaristan'ın üçlü Pakta dahil olması, Sovyet Rusya'yı Türkiye'ye karşı izlediği politikada daha temkinli ve daha uzlaşmacı bir pozisyon almaya yöneltmiştir. 1939 yılında Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu ile gerçekleştirdikleri o olumsuz görüşmeyi unutturmaya çabalamışlardır.¹¹

Fakat savaşın sonlarında Sovyetler Birliği tarafından Türkiye'den Kars, Ardahan illeri geri istenir. Boğazlar konusunda da ortak savunmaya dayalı bir sistem talebinde bulunulur. Sovyetler Birliği'nin bu talebi, halk tarafından tepkiyle karşılanır. Dünya basını ise şaşkınlık içerisinde kalır. Teklif, Türkiye tarafından kabul edilmedi. İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri, Sovyetler Birliği karşısında Türkiye'ye destek vermemişlerdir. Bu durum Türkiye'yi Amerika Birleşik Devletleri'ne muhtaç bırakmıştır. Türk-Amerikan yakınlaşması, iç burjuvazinin de işine yaramıştı. Stalin'in ölümünün ardından Sovyetler Birliği tutum değişikliğine giderek Türkiye'nin toprak bütünlüğüne saygı duymak ve Türk-Sovyetler Birliği dostluğunu tekrar sağlamak istese de durumu düzeltmemiştir.¹²

İkinci Dünya Savaşı yıllarında temkinli ve tarafsız bir politika izlemek isteyen Türkiye Cumhuriyeti, izlediği bu politika sebebiyle savaşın kendi topraklarına sızrama ihtimalini de göz ardı etmemiştir. Özellikle Almanya'ya karşı Ege Deniz'inde ve Balkanlarda başarılı olmak isteyen İngiltere, stratejik bir konuma sahip olan bir ülkenin tarafsız kalma çabalarını biraz riskli bir sürece sokuyordu. İngiltere, Almanya'ya düzenlemek istediği hava saldırısı için Türk havaalanlarını kullanmak istiyor ve bu konuda ısrar ediyordu. Bu ısrarlı tutum, 28 Kasım-1 Aralık 1943 tarihinde Tahran Konferansı'nda,

¹⁰ **Halkın Sesi Gazetesi**, 18 Birinci Teşrin, 1939, s.1.

¹¹ Fahir Armaoğlu, **20.Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**, (Proje Editörü: Adem Koçal, Editör: Zeynep Berktaş), 19. Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, Şubat, 2014, s.368.

¹²Zekeriya Sertel, **Hatırladıklarım**, Beşinci Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, Şubat, 2001, s.s.218- 219-220- 221.

4-6 Aralık 1943 tarihinde düzenlenen Kahire Konferansı'nda gündemi meşgul eden bir konu olmuştur.¹³

Adana Görüşmeleri, İngiliz heyeti memnun ettiği gibi Türk heyetini de memnun etmiştir.¹⁴ Adana Görüşmeleri, dünya basınında geniş bir yer almıştır. Adana Görüşmeleri ile ilgili yarı resmi ve Budapeşte'de çıkan bir gazeteye göre, Türkiye'nin savaşın başlarında tarafsızlık noktasındaki duruşu net olmamıştır. Fakat Fransa'nın yenilmesi üzerine Türkiye askeri konulara karışmak niyetinde olmamıştır. Rusya'ya karşı duyulan güvensizlik, dışişleri bakanının Rusya'ya yapmış olduğu ziyaret ve Rusya'ya ait olan belgelerin açığa çıkması sebebiyle eskisinden daha fazla olmuştur. Roma'da çıkan bir gazete, Adana Görüşmeleri'nin Churchill'in isteği üzerine düzenlendiğini ve İngiltere'nin şark (doğu) devletlerini zor duruma düşürmek niyetinde olduğunu, Türkiye'de bu girişimin kabul görmediğini ifade etmiştir. Stalin'in İngiltere tarafından belirtildiği gibi Adana Görüşmeleri'nden memnun olmadığı yönündeki beyanatının gerçeği yansıtmadığı, Stalin'in konuyla ilgili herhangi bir değerlendirmede bulunmadığı belirtilmiştir. Irak ve İran'da bulunan İngiliz başkomutan General, Adana Görüşmelerini "...memnunluk verici ve... tatminkar ..." bulmuştur. Berlin, Türkiye'nin tarafsız bir politikaya bağlı kalacağına kuşku duymamıştır.¹⁵

İkinci Dünya Savaşı yıllarında dış politikada izlenen tarafsızlık ilkesi, ülke içinde kutuplaşmaları önleyememiştir. Bu kutuplaşma, yabancı ülkelerin politikaları üzerine sürmüştür. Bir kesim savaşın Almanya lehine dönmesine sevinirken bir kesim tarafsızlıktan memnun durumda olmuştur.¹⁶ Bu durum dış ülkelerin dikkatinden kaçmamış, halk üzerinde kamuoyu oluşturmak için basın kuruluşları davet edilmiş ve her ülke kendi propagandasını bu yolla yani basın üzerinden yapmıştır. 1939 yılında Ulus, Akşam ve Tanin gazetesi yazarları, Fransa'ya davet edilmişlerdir.¹⁷ Aynı politika Almanya lideri Adolf Hitler tarafından da takip edilmiştir. Adolf Hitler, 1939 yılında Almanya'ya giden Türk heyete yapmış olduğu açıklamada Türk halkının haksızlığa karşı verdiği

¹³ İlhan Tekeli, Selim İlkin, **Savaşın İçinden Geleceğine Yönelen İkinci Dünya Savaşı Türkiyesi**, Üçüncü Cilt, (Editör: Tanıl Bora), I.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014, s.s.286-287.

¹⁴ Sırrı Sanlı, "Tarihi Adana Görüşmeleri", **Halkın Sesi Gazetesi**, 3 Şubat 1943, s.1.

¹⁵ **Yeni Asır Gazetesi**, 6 Şubat 1943, s.4.

¹⁶ Sertel, **a.g.e.**, s.199.

¹⁷ **A.g.e.**, s.197.

bağımsızlık mücadelesine ve bu mücadeleyi örgütleyen Mustafa Kemal Atatürk'e büyük hayranlık duyduğunu, Mustafa Kemal Atatürk'ü "asrın en büyük adamı" olarak gördüğünü ifade etmiştir. Hitler, Atatürk'ün büyüklüğünü şu övgü dolu sözlerle ifade etmektedir: "... *Asrın en büyük adamı Atatürk idi. Ben ondan ders aldım. Büyük bir kahraman ve dahi idi... Zira, haksızlığa karşı isyan ederek silaha sarılmak ve muvaffak olmak hususunda bize ilk numuneyi veren Türkiye olmuştur.*"¹⁸ Türkiye, 1942 senesinde Hitler'den bir nota almıştır. Hitler, vermiş olduğu notada Türkiye'nin Almanya'nın yanında olmasını istemiş aksi davranılması durumunda iki ülke siyasi ilişkilerinin dehşet sonuçlar doğuracağını bildirmiştir.¹⁹ İkinci Dünya savaşı yıllarında Almanya'da Türkçe yayın yapan Berlin Radyosu spikeri, Ankara Radyosu'ndan Prof.Ahmed Şükrü'yü taraf tutmakla suçlamıştır.²⁰

İkinci Dünya Savaşı ortalarında (1941 yılı) Türk yetkililer tarafından bir Alman kurye uçağının Türk topraklarını kullanmasına ve İstanbul'dan Ankara'ya geçişine izin verilmiştir. Akabinde Adolf Hitler tarafından Alman Büyükelçisi olan Fon Paper aracılığı ile İsmet İnönü'ye şahsi bir mesaj iletilmiştir.²¹ Savaşın ortalarında Ankara Sergi Evi'nde "*yeni Alman mimarisi meşheri*" ismiyle bir sergi düzenlenmiştir. Berlin inşaat işleri genel sekreteri mimar Albert Speel'in katkılarıyla düzenlenen sergide maketler, mobilya ve inşaat malzemelerinin yanında Adolf Hitler'e ait yazı masası ve koltuğu da sergideki yerini almıştır.²²

İkinci Dünya Savaşı sırasında Türkiye, evvela saldırıyı Balkanlardan beklemekteydi. Savaş başlamadan önce Trakya'da yapılan manevralar bunu göstermiştir.²³ Fakat Trakya'da muharebe alanında yol mevcut değildir, su sıkıntısı yaşanmakta, halkın sığınabileceği sığınaklar yoktur. Halk beslenme ve ilaç sıkıntısı, Ordu kalay ve demir sıkıntısı, basın ise kâğıt sıkıntısı yaşamıştır.²⁴ Sivas Milletvekili Şemsettin Günaltay,

¹⁸ **Halkın Sesi Gazetesi**, 29 Nisan 1939, s.4.

¹⁹ **A.g.g.** , 28 Haziran 1945, s.4.

²⁰ **A.g.g. (İkinci Tabı)**, 12 Nisan 1940, s.2.

²¹ **Son Posta Gazetesi**,5 Mart 1941,s.1.

²² Mekki Said, "yeni Alman mimarisi meşheri Ankara sergisinde B.Hitlerin yazı masası ve koltuğu da var", **Yeni Asır Gazetesi**,4 Şubat 1943,s.1.

²³ Aydemir, **a.g.e.** , Cilt II, s.143.

²⁴ Kazım Karabekir, **Ankara'da Savaş Rüzgarları II. Dünya Savaşı**, Emre Yayınları, İstanbul, b.t.y. , s.s. 81- 83.

mecliste yaptığı konuşmasında Almanların Balkanlara inmesi, Mussolini tarafından Arnavutluk'un işgal edilerek eski Roma siyasetini izleme amacıyla Türkiye'ye yönelmesi karşısında Türkiye güçlü bir duruş sergilemiştir. Türkiye'nin geçilemez olduğu Trakya'ya yığıdırılan Türk ordusuyla gösterilmiştir.²⁵ Trakya'da yapılacak olan silahlanma programı, Paris'te çıkan bir gazetede Maginot hattına benzetilmiştir. Bu hat, Fransa'nın askeri gözetiminde ve İngilizlerin Türkiye için uygun gördüğü kredi imkânları ile yapılacaktır.²⁶

İkinci Dünya Savaşı yıllarında dost ve Müttefik devletlerle Türkiye arasında çeşitli ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Örneğin İngiltere'den gelen askeri yetkililer, Ankara, Çanakkale ve İzmir gibi yerleri ziyaret etmişlerdir. Ziyarete Çanakkale teftiş edilmiştir.²⁷ Mısır'dan askeri yetkililer Türkiye'ye gelerek Çanakkale'yi ziyaret etmişlerdir. Aynı şekilde Türkiye'den de Mısır'a askeri yetkililer giderek orada sınırlardaki askeri mevzileri ziyaret etmişlerdir. Hindistan'dan Mısır'a ordu birlikleri gönderilerek ihtiyat kuvvetleri oluşturulmuştur.²⁸

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Mihver devletleri, Balkanlarda hem işgalci durumunda olmuş hem de Balkan devletlerinin tetikte bir politika takip etmelerine sebebiyet vermiştir. Bu durum karşısında Türkiye, Mihver Devletleri'nden kaçan bazı ülke başkanlarının sığınma yeri olmuştur. Örneğin Arnavutluğun İtalyanlarca işgalinden sonra Arnavutluk eski kralı Zogo, bir süreliğine Türkiye'de kalmıştır. Daha sonra Fransa'ya gitmiştir.²⁹ Yugoslavya, İtalya'nın Arnavutluk'un işgalinden itibaren yarı seferberlik halinde olmuştur.³⁰

Kurtuluş Savaşı sırasında Fransa sömürgesi olan Suriye'ye bırakılmak zorunda olunan Hatay'ın anavatana katılması karşısında tarafsız kalamayan İtalya, Hatay'ın Türkiye'ye verilmesinden dolayı Fransa'ya uyarı vermiştir. İtalyan basınına göre, Fransa, kendisiyle aidiyeti bulunmayan bir toprak parçasını bir başka ülkeye bırakmakla

²⁵ **Tanin Gazetesi**, 24 Şubat 1945, s.4.

²⁶ **Halkın Sesi Gazetesi**, 4 Temmuz 1939, s.1.

²⁷ **A.g.g.** , 7 Temmuz 1939, s.1.

²⁸ **A.g.g.** , 26 Temmuz 1939, s.4.

²⁹ Sırrı Sanlı, "Kral Zogonun beyanati..Geç anlaşılan bir hakikat..", **a.g.g.** , 4 Temmuz 1939, s.1.

³⁰ **A.g.g.** , 26 Temmuz 1939, s.4.

Akdeniz'deki dengeleri bozmuştur.³¹ Hatay'ın geri verilmesi için Beyrutlu Araplar, Türk konsoloslugu önünde eylem yapmışlardır. Suriyeli çeteler tarafından Türk köylerine saldırılar düzenlenmiştir.³² 23 Temmuz'da Türkiye genelinde ve İzmir'de Hatay'ın anavatana katılışı bayramı yapılmıştır.³³

1945 yılında Türkiye, Mihver Devletlerle her türlü siyasi ve ekonomik ilişkilerini kesmiştir. Bu durum dış basında farklı şekilde yorumlanmıştır. Örneğin Los Angeles Times Gazetesi, Türkiye'nin Mihver Grubu'na karşı tavrı alışı geç kalınmış bir karar olarak yorumlamış ve bunu fırsatçılık olarak değerlendirmiştir. Türkiye'nin bu konudaki tutumunu İtalya'ya benzetmiştir. Gazete, İtalya'nın savaşın gidişatına göre hareket edip savaşa aniden girdiğini ifade etmiştir. Amerika'da çıkan National Geographic Dergisi'nden Türkiye'ye övgüler yapılmıştır. Dergi, Türkiye'nin gerek iki savaş arası dönemde gerekse savaş sırasında takip ettiği politikayı övgüye değer bulmuş tarafsızlık politikasındaki başarının Türk devlet adamlarına ait olduğunu belirtmiştir.³⁴

Türkiye 1939'da İngiltere ve Fransa ile müttefiklik antlaşmaları yapmış 1940 ve 1941'de Fransa savaş dışı kalmış, İngiltere'nin Türkiye'ye yardımda bulunacak gücü kalmamıştır. Türkiye'nin İngiltere ile yeni bir ittifak antlaşmasına yönelmesi Almanların Rus topraklarından çıkmaya başladığı tarihlerde olmuştur. Türkiye İkinci Dünya Savaşı'nda güçlü bir pozisyonda olmamıştır. Fakat Türkiye, San Fransisco Konferansı'na katılmak, barışın görüşüldüğü meclislerinde bulunmak için Almanya ve Japonya devletlerine karşı savaş kararı almıştır. Mısır, Suriye ve Lübnan'da Almanya ve Japonya'ya harp ilan eden ülkeler olmuşlardır.³⁵

Türkiye'nin, Almanya ve Japonya'ya karşı aldığı savaş kararı, Halkın Sesi Gazete'sinin 24 Şubat 1945 tarihli birinci sayfasında yer almıştır. Türkiye, savaş kararı almakla üstün ırk ve hayat sahası politikalarını eleştirdiği ülkelere karşı özgürlükleri ve demokrasiyi savunan ülkelerin yanında olduğunu göstermiştir.³⁶ Yunanistan, Türkiye'nin

³¹ **A.g.g.** ,21 Temmuz 1939, s.4.

³² Mustafa Özsüer, "Soyguncu Araplar", **a.g.g.** , 26 Haziran 1945, s.2.

³³ **A.g.g.** , 25 Temmuz 1939, s.1.

³⁴ **İkdam (Gece Postası) Gazetesi**, 4 Şubat 1945, s.2.

³⁵ **Yeni Asır Gazetesi**,28 Şubat 1945, s.s. 1.- 4.

³⁶ **Halkın Sesi Gazetesi**,24 Şubat 1945, s.1.

savaşa girmesinden memnun olmuştur.³⁷ İngiltere Dışişleri Bakanı Sayın Eden, ortaklık içerisinde buldukları bazı ülkeler tarafından savaş ilanına karar vermeleri gerektiği yönündeki isteklerinin tereddütle karşılanığını ifade etmiştir. Durum böyle iken bu ülkelerin savaş ilan etmek istemeleri halinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı'na katılım ve kurucu üyelik imkanının verilmesini doğru bulmuştur.³⁸

Rusya'ya yardım konusu gündeme geldiğinde genellikle Boğazlar (ara sıra gerek mihver gerek müttefik basın organları tarafından da telkin düzeyinde) söz konusu olmuştur. İkinci Dünya Savaşı, gücünü hava stratejisinden almış ve uçaklar ön plana çıkmıştır. Bu durum Rusya'ya yapılacak yardımlar konusunda boğazların fonksiyonunu azaltan bir unsur olmuştur. Rusya'ya Boğazlar üzerinden yapılacak yardımlar, Atlantik ve Cebelitarık 'ın güvenliğinin sağlanmasına bağlı olmuştur. Akdeniz, iki ayrı parçaya ayrılmıştır. Girit ve Ege Adaları, mihver grubunun havva üssü konumunda olmuştur. Dolayısıyla Rusya'ya yapılacak olan yardım bu yolla imkansız olduğundan İran güzergahının açtırılması elzem bir hal almıştır.³⁹

1930'larda liberal ve klasik demokratik akımlar yerini faşizm ve militarizme bırakmıştır. Türkiye'de Tek partiye dayanan düzeni sağlamlaştırmaya ve toplumsal bütünlüğü gerçekleştirecek dinamikleri bir arada tutmaya özen gösterilmiştir.⁴⁰

2.2. II. Dünya Savaşı'nda Türkiye'de Ekonomi ve Ticaret

2.2.1. Ekonomi

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'na fiilen katılmasa da savaşıma hazır bir milyondan fazla bir ordu oluşturdu. Fakat bu ordu modern şekilde donatılmış bir ordu değildi. Türkiye'nin büyük bir orduyu oluşturması işgücünde azalmaya yol açtığı gibi bir milyondan fazla kişiyi tüketici konumuna da düşürmüştür. Bir milyon kişilik bir orduyu beslemek devletin piyasadaki üretim-tüketim zincirine Milli Korunma Kanunu'yla katılmasını zorunlu kıldı. Aynı zamanda boşalan işgücü için kadınlardan ve askere

³⁷ **A.g.g.** , 26 Şubat 1945, s.3.

³⁸ **Yeni Asır Gazetesi**,3 Mart 1945, s.4.

³⁹ Sadri Erdem, "Rusyaya yardım ve boğazlar",**a.g.g.** , 8 Mart 1943, s.1.

⁴⁰ M. Taner Bayazıt, **İzmir Basınında Demokrasi Mücadelesi (1923-1950)**, Yayın Evi Yok, İzmir, 1992, s.93.

alınmayan nüfustan istifade edildi.⁴¹ Askere giden çiftçilerin ailelerine yardımda bulunulması ve harmanlarının kaldırılmasının imece usulü ile yapılması için Dâhiliye Vekâleti (İçişleri Bakanlığı) tarafından tamim (genelge) yayınlanmıştır.⁴² İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye’de olumsuz yaşam koşullarının beslediği bir enflasyon vardır.⁴³

İkinci Dünya Savaşı’nın ilk iki senesinde ekonomik olarak bir sıkıntı yaşanmamıştır. Erkeklerin silah altına alınması ile üretici konumdan tüketici duruma düşmeleri fiyatlarda meydana gelen artışın başlangıcı olmuştur. Bütçe zorunlulukları, devlet tarafından satışı yapılan tekell maddeleri ve şeker fiyatlarının artışını beraberinde getirmiştir. Yaşanan bu artış bütün maddelere yansımıştır. Bu da fırsatçıların durumdan yararlanmalarına yol açmıştır. Devlet, fırsatçılarla mücadele etmek için fiyat belirleme ve Milli Korunma Kanunu çerçevesinde el koyma yoluna gitmiştir. Bu zorlayıcı önlemler ise karaborsacılığı doğurmuştur. Karaborsacılığın olumsuz etkilerinin yanında yaşanan üretim azlığı, kaygıya yol açmıştır. Şükrü Saraçoğlu döneminde üretimi desteklemek amacıyla fiyatlar konusunda serbest bir politika izlenmiştir.⁴⁴

Türkiye’de 1942 yılı geçmiş yıllara paralellik arz ederek istikrarın korunduğu yıllar olmuştur. Türkiye’de pahalılık, ekmek sorunları 1942 senesi ilk aylarında yaşansa da yaşanan bu sorunlar Şükrü Saraçoğlu hükümeti tarafından giderilmeye çalışılmıştır. Varlık Vergisi uygulaması, 1942 yılı başlarında memur aylıklarına zam, sabit geliri olanlara yönelik koruyucu önlemler, ulusal yapıyı güçlendirmeye yönelik etkenler olmuşlardır.⁴⁵

Avrupa’da fabrikalar, savaş için gerekli olan silah ve cephaneye üretimine yöneldiği için sanayi ve tüketim malları imali kısmen durmuş vaziyettedir. Makine, endüstri hammaddesi ve gıda maddelerinin ithalinde yaşanan kısıtlamalar, buna paralel olarak ihracatta da azalma meydana getirmiştir.⁴⁶ Türkiye’de yaşanan pahalılık ve darlık,

⁴¹ Tekeli, İlkin, **a.g.e.** , Üçüncü Cilt, s.s. 356-357.

⁴² **Halkın Sesi Gazetesi**,11 Temmuz 1940,s.2.

⁴³ Cemil Koçak, **Türkiye’de Mili Şef Dönemi (1938-1945) Dönemin İç ve Dış Politikası Üzerine Bir Araştırma**, Cilt 2, 5. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2010, s.443.

⁴⁴Hakkı Ocakoğlu, “Hayat Pahalılığında En müsbet mücadele silahı istihsali artırmak ve ayniyat vergisini ihdas eylemek olacaktır.”**Yeni Asır Gazetesi**, 22 Nisan 1943, s.1.

⁴⁵ Adnan Birget, “1942 yılına bir bakış Geçen sene içeride ve dışarıda neler oldu?”, **Yeni Asır Gazetesi**,1 Son Kanun 1943, s.3.

⁴⁶ Adnan Gülerman, **Türkiye’nin Ekonomik ve Toplumsal Yapısı**, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1987, s.115.

toplumu altüst edecek derecede olumsuz etkilemiştir. Dış ticarete yaşanan sıkıntılar, savunma harcamalarına ağırlık verilmesi, askere alımların işgücünde azalmaya sebebiyet vermesi gibi durumlar devletin para basma ve ek vergi koyma yoluna başvurmasını beraberinde getirmiştir.⁴⁷

Ayrımcılığa sebebiyet veren ve kötü bir uygulama olarak ün salan Kasım 1942 yılında uygulamaya konulan Varlık Vergisi, harbin Mihver Grubu aleyhine döndüğü anlaşıldıktan sonra Mart 1944 yılında kaldırılmıştır.⁴⁸ Varlık Vergisi uygulamalarının yürürlükte olduğu yıllarda Emlak ve Eytam Bankası'nın 11 İkinci Kanun 1943 günü Cumhuriyet Gazetesi'nde yayımlanan reklamında Varlık Vergisi'ne tabi kişilere borçlarını ödemek için kredi imkânı sunulmuş, ödeme kolaylığı sağlanmıştır.⁴⁹

İkinci Dünya Savaşı, 1938 tarihinde hayata geçirilmesi düşünülen İkinci Beş Yıllık Sanayi Kalkınma Planını olumsuz yönde etkilemiştir. Savaş sonrası ivedi bir şekilde kalkınmanın planlanması için 1944 ve 1945 yıllarında Sanayi Tetkik Heyeti çalışmalarına ağırlık vermiştir. 1945 yılındaki taslak plan, yurt içi üretimi esas almıştır. Fakat Rusya'nın 1946'da Kars, Ardahan ve Boğazlar konusunda eski isteklerinde direnmesi Türkiye'yi Amerika Birleşik Devletleri ile birlikte hareket etmeye yönlendirmiş, Amerika Birleşik Devletleri'nin ekonomik desteğine ihtiyaç duyar hale getirmiştir. Fakat Amerika Birleşik Devletleri, devletçilik politikaları ön plana çıkan 1945 planını kabul etmemiştir.⁵⁰

İkinci Dünya Savaşı yıllarının başından itibaren Türkiye'de satışa sunulan malları piyasadan hemen toplayıp bunları gerçek fiyatlarının üstünde bir fiyatla satan ve bu şekilde zengin olan kişilerin oluşturduğu karaborsacılık sınıfı öyle bir hal almış ki dış fırçaları bile karaborsaya düşmüştür.⁵¹ Gerek yurt dışından gelen kalay, çivi, düğme gibi maddeler gerek yurt içinde üretilen zeytinyağı, hububat, beyaz un gibi gıda maddeleri el

⁴⁷Murat Metinsoy, **İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum**, Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş I.Basım, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, Haziran, 2016, s.513.

⁴⁸Feroz Ahmad, **Modern Türkiye'nin Oluşumu**, (Çeviren: Yavuz Alogan), 9. Basım, Kaynak Yayınları, İstanbul, Şubat, 2011, s.125.

⁴⁹ **Cumhuriyet Gazetesi**, 11 İkinci Kanun 1943, s.2.

⁵⁰Gülerman, **a.g.e.** ,s.120.

⁵¹ **Son Posta Gazetesi**, 19 Şubat 1945, s.1.

altından karaborsaya düşürülmüştür.⁵² Karaborsaya düşen mallar arasında tarak, kürdan, ihlamur ve adaçayı da vardır.⁵³

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye, savaşın doğurduğu enflasyonla mücadele etmek için 1940 tarihinde Milli Korunma Kanunu'nu yaşama geçirmiştir. Milli Korunma Kanunu kapsamında ekonomik yaşam üretim, tüketim ve dağıtım noklarına kadar devlet denetimine alınmıştır. Milli Korunma Kanunu çerçevesinde iç ve dış ticarete devlet denetimi gerçekleştirmeye yönelik Ticaret Bakanlığı'na bağlı olarak İaşe Müsteşarlığı, Ticaret Ofisi kurulmuştur.⁵⁴

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'nin ticari yönden gelişmiş şehirlerinde demir tespitine gidilmiştir. Hükümet Ankara, İstanbul, İzmir, İçel, Seyhan, Zonguldak, Samsun, Trabzon, Kayseri, Sivas ve Diyarbakır gibi ticari yönden gelişmiş şehirlerde ve İskenderun'da inşaat için gerekli olan demir stok hareketlerini ayda bir de olsa beyan alıp izlemek istemiştir. Milli Korunma Kanunu'nun 31. maddesinin ikinci fıkrası gereğince ellerinde demir bulunduran ve Madde 2'de belirtilmiş olan komisyoncudan toptancıya, ithalatçıdan ihracatçıya, perakendeciden nakliyeciyeye, banklardan yüklenicilere, depocudan emanetçiye, beyanda bulunmak mecburiyeti getirilmiştir. Bu mecburiyetin nedeni de Türkiye'nin demir gereksinimini belirleyip ithal edilecek demir miktarının dağıtımını ona göre düzene sokmak olmuştur.⁵⁵

İkinci Dünya savaşı yıllarında Milli Korunma Kanunu'na uyma zorunluluğu göstermeyenler veya belirlenen kurallara uymayanlar, Milli Korunma Savcılıkları tarafından cezalandırılmışlardır. Mesela İzmir Milli Koruma Savcılığı tarafından satmak amacıyla et alırken faturasını almayan bir vatandaş Milli Korunma Kanunu'nun K.31-4,59-5 63. Maddelerine göre elli lira ağır para cezasına çarptırılmış bununla birlikte bir haftalık dükkân kapatma cezası almıştır. İlgili vatandaş bu süre zarfında ticaretten men

⁵² Burhan Cahid, "Hep böyle mi olacak! Varlar yok oluyor!" , **a.g.g.** ,19 Şubat 1945, s.2.

⁵³ Ercument Ekrem Talo, "Karaborsaya düşen düşene!" , **a.g.g.** , 31 Aralık 1945, s.1.

⁵⁴Ertuğrul Baydar, **İkinci Dünya Savaşı İçinde Türk Bütçeleri**, Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu Yayını, No: 1978-195, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1978, s.s.13-14.

⁵⁵ **Halkın Sesi Gazetesi**, 12 Nisan 1940, s.2.

edilmiştir.⁵⁶ Başka bir vatandaş kapsol, fişenk ve saçmaları yüksek bir fiyatla sattığı için on beş gün hapis ve yüz lira ağır para cezasına çarptırılmıştır.⁵⁷

Türkiye’de İkinci Dünya Savaşı ortalarına kadar linyit araştırma ruhsatı sahiplerine iki bin tondan fazla linyit çıkartılmasına izni verilmemiştir. İktisat Vekâleti (Ekonomi Bakanlığı) tarafından savaşın ortalarından (1941 yılı) linyit üretiminde artışa gidilmiş ve ruhsatnamesi olanların iki bin tondan fazla linyit üretmesine izin verilmiştir. Diğer taraftan Münakalat Vekâleti tarafından hammadde ve eşya nakli ile ilgili olarak ticaret gemileri için yeni ücretler belirlenmiştir.⁵⁸

İkinci Dünya Savaşı yıllarında toprak ürünleri, orman ve hayvancılık yani tarım, Türk ekonomisinin bel kemiğini oluşturmuştur. Endüstri, ekonomiye katkıda bulunacak düzeyde olmamıştır. Türkiye’deki zirai üretimi olumsuz etkileyen nedenlerden biri kuraklık sonucu yaşanan kıtlıklar olmuştur. Türkiye’de kuraklığın sebep olduğu unutulmayacak felaketler yaşanmıştır. 1873-1875 senelerinde Ankara’da yaşanan kıtlık sonucunda yirmi beş bin kişi yaşamını yitirmiş, on bin insan göç etmek durumunda kalmıştır. Türkiye’de tarımsal üretimi olumsuz etkileyen nedenler arasında çekirge istilası da yer almıştır. Birinci Dünya Savaşı yıllarında yaşanmış olan çekirge salgını, Batı Anadolu bölgesinin tamamını etkisi altına alarak kıtlık ve göçlere sebebiyet vermiştir. Süne salgını, Türk tarımsal üretimi olumsuz etkileyen bir başka neden olmuştur Doğu illerinde her yıl süne salgını yaşanmıştır. Eski yönetim anlayışından kaynaklanan ve İkinci Dünya Savaşı yıllarına kadar gelen bu tür olaylar devleti meşgul etmiş olsa da meydana gelen geçici kıtlıklar, devletin desteği ile zararsız atlatılmıştır.⁵⁹

Türkiye’de Cumhuriyet dönemi, zirai çalışmalar konusunda atılımın yapıldığı yıllar olmuştur. Bunu barış döneminde devlet liderliğinde ve çiftçinin emeği ile üretimde artış ve iyileşme izlemiştir. Böylece 1939 yılı itibariyle silahaltına almış askeri birliklerin beslenme gibi konularda ihtiyaçları karşılanmıştır. Uygun olmayan İklim koşulları sebebiyle stoklar bitmiş ve 1942 ve 1943 yıllarında dış yardım ve kısıtlamalara başvurulmuştur. Mevcut koşullar ve ana dava olarak görülen ilerleme atılımları, ziraatte

⁵⁶ A.g.g. ,2 Haziran 1945, s.2.

⁵⁷ A.g.g. , 2 Haziran 1945, s.2.

⁵⁸ **Son Posta Gazetesi**, 6 Mart 1941, s.1.

⁵⁹ Nihat İyriboz, “Ökonomik krizler ve biz”, **Anadolu Gazetesi**,19 İkinci Kanun 1944, s.3.

gerekli önlemleri almasını beraberinde getirmiş ve bu amaçla Zirai Donatım Kurumu kurulmuştur. Satış depolarıyla, fabrikalarıyla, bürolar, şubeler, ve tamirhaneleriyle Zirai Donatım Kurumu varlık gösteren bir kurum olmuştur.⁶⁰

Savaşın ortalarında Türkiye’de yaşanan kahve sıkıntısı Kahve ve Çay İthalat Birliği tarafından piyasaya sürülen iki yüz çuval kahveyle giderilmeye çalışılmış, bu iki yüz çuval kahvenin yüz çuvalı İstanbul’a diğer yüz çuvalı ise Trakya Bölgesi ve Anadolu’ya gönderilmiştir.⁶¹ Sabit ve dar gelirli memurlar, hat safhada olan pahalılık karşısında hükümet tarafından çeşitli imkânlarla desteklenmişlerdir. Bir devlet memuru bir yıllık maaşıyla bir kostüm veya palto alamaz durumda olmuş, aç kalmamak için delik deşik ve perişan elbiselerle uzun süre idare etmek mecburiyetinde kalmıştır. Hükümet tarafından memurlara ve ailelerine ucuz ve taksit imkânıyla ayakkabı, karne usulüyle kumaş dağıtımı yoluna gidilmesi ise halkı mutlu etmiştir.⁶² İkinci Dünya Savaşı yıllarında Sümerbank tarafından ekme karnesiyle kaput bezi, basma, hazır yazlık elbise, cibinliklik ve Karabük naftalin satışı yapılmıştır.⁶³

Ekmeğin satışı karneye bağlayacak olan koordinasyon kararına göre ekmeğin gramajı 950’den 750’ye indirilmiştir.⁶⁴ Ekmek dağıtımı için gönderilen ekme talimatnamesine göre şehirde ekme karnesi, köylerde ise buğday dağıtılması yoluna gidilmiştir. Ekmek karneleri üç bölümden oluşturulmuştur. Yedi yaşına kadar olanlara 185,5 gram, ağır işlerde çalışanlara 750 gram, bunların dışında kalan halka 375 gram olmak üzere ekme dağıtılmıştır. Ekmek dağıtım için herkese bir kart verilmiş dağıtım için gerekli denetim ise kuponlarla yapılmıştır. Fırıncılar verdikleri her ekme karşılığında aldıkları kuponlarla denetlenmişlerdir.⁶⁵ Ağır işlerde çalışanlar bir ekme, yedi yaş altı küçükler çeyrek ekme, büyükler ise yarım ekme hakka sahip olmuşlardır. Ekmek

⁶⁰ Kemal Turan, “Çiftçiye doğru bir adım daha”, **Yeni Asır Gazetesi**, 22 Nisan 1943, s.3.

⁶¹ **Son Posta Gazetesi**, 6 Mart 1941, s.1.

⁶² Sırrı Sanlı, “Halka da Yardım Edilecek “, **Halkın Sesi Gazetesi**, 17 Mart 1945, s.1.

⁶³ **A.g.g.** , 19 Haziran 1945, s.2.

⁶⁴ **A.g.g.** , 7 İkinci Kanun 1942, s.3.

⁶⁵ **A.g.g.** , 10 İkinci Kanun 1942, s.2.

dağıtımını için her nahiyede bir büro açılmıştır. Ekmekler, yatılı okul ve hastanelere de buralardan gönderilmiştir.⁶⁶

İkinci Dünya Savaşı yıllarından önce basmanın 1938’de yerli mallar pazarındaki perakende fiyatı yirmi sekiz, piyasa fiyatı otuz kuruş iken 1944 yılında bu fiyatlar yüz otuz sekiz ve iki yüz yirmi kuruş olmuştur. Fiyatı kırk beş kuruş olan pazen beş yüz kuruşa, Okul önlüğü otuz beş kuruş iken üç yüz otuz kuruşa dayanmıştır. Fiyatı otuz kuruş olan patiska, iki yüz elli beş kuruşa yükselmişken, yüz altmış kuruş olan erkek gömleği bin yüz elli kuruşa çıkmıştır.⁶⁷

Türkiye’de İkinci Dünya Savaşı yıllarından önce her sene on ile on beş bin ton arasında değişen miktarda zeytinyağı ihracatı gerçekleştirilmişken savaşın devam ettiği yıllarda ve savaştan yeni çıkmış Yunanistan’dan zeytinyağı ithal edilmesi yoluna gidilmiştir. Bu da Türkiye’deki zeytinyağı üretiminin kötü yönetildiği durumunun göstergesi olmuştur.⁶⁸

Bir sanayi ve ihraç maddesi olan zeytinyağı, fiyat tahdidi dahiline alınmıştır. Bu durum fındık yağının daha pahalıya satılmasını kaçınılmaz kılmıştır. Bununla birlikte piyasada yaşanan zeytinyağı sıkıntısının nedenleri arasında 1942 yılı kış şartları sebebiyle yüz binlerce zeytin ağacının zarar görmesi ve devam eden kar fırtınasının ağaçları olumsuz etkilemesi, bakımsızlık, Ordunun zeytinyağı ve sabun kullanımı tüketim artışını beraberinde getirmiştir. 1942 yılında yaşanan hayvan kaybı, tereyağı ve süt üretimini olumsuz etkilemiş bu etki zeytinyağına yönelimi arttırmıştır. Orta Anadolu Bölgesi’nin refah düzeyindeki iyileşme yağ tüketimine yönelimi beraberinde getirmiştir.⁶⁹

Hayat pahalılığı, değişmez ve dar gelirli gurubuna giren emekli, işçi ve memurları çok daha olumsuz etkilemiştir. Çünkü yaşanan hayat pahalılığının nedeni gelir - gider dengesizliği olmuştur. Bu durumda hayat pahalılığı, serbest meslek erbaplarını etkilememiştir. Çünkü serbest meslek erbapları, kazançlarını olağan üstü koşullara göre düzenleme olanaklarına sahip olmuşlardır. Memurlara ve işçilere ara sıra yapılan zam oranları, hayat pahalılığı ile karşılaştırıldığında devde kulak nispetinde olmuştur. Memur

⁶⁶ A.g.g. , 14 İkinci Kanun 1942, s.2.

⁶⁷ M. Tuncer, “Bir kaç rakam Hayat pahalılığı üzerinde görüşler” **Yeni Asır Gazetesi**, 30 Ocak 1945, s.1.

⁶⁸ M. Tuncer, “Değerini verelim Zeytinliklerimiz bakılmağa muhtaçtır”, **a.g.g.** , 19 Şubat 1945, s.1.

⁶⁹ M. Tuncer, “ Yağlar nerede? Bütün nizamları hükümsüz bırakanlar...”,**a.g.g.** ,11 Şubat 1945, s.1.

aylıkları ve işçi ücretleri konusunda yapılacak bir iyileştirme, bütçenin karşılayabileceği bir durum olmamıştır. Hükümet tarafından memurlara tevzi edilen ucuz şeker, yağ, makarna ve birer takımlık elbiselikler gibi yardımlar yeterli olmamıştır. Yeterli olmadığı gibi birçok memur dağıtılan bu maddeleri satma yoluna gitmiştir.⁷⁰

2.2.2. Ticaret

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye kıyılarında sünger avcılığı yapılmıştır. Çeşme'den Finike'ye sahil boyunca çıkartılan süngerler İngiltere, Amerika Birleşik Devletleri gibi birçok yere ihraç edilmiştir. Kıyılarıdaki süngerler, aynı zamanda dünyanın en zengin süngerleri olmuştur.⁷¹ İkinci Dünya Savaşı'nda Almanya, İsveç, Türkiye ve Portekiz ile ticari faaliyetlerini sürdürmüştür. Demir ve çelik İsveç'ten, yüzde otuzluk kromun çok az miktarı Türkiye'den, Dölkran Portekiz'den alınmıştır.⁷²

İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından Türkiye'ye, Almanya yahut Almanya tarafından işgal edilmiş ülkelerle Türkiye arasındaki ticari ilişkilerin kesilmesi için 13 Nisan 1944 tarihinde nota verilmiştir.⁷³ Türkiye, 21 Nisan 1944 tarihinde saat on dokuz (19) itibariyle Almanya'ya yaptığı krom sevkiyatını durdurma kararı almıştır. Müttefik gruba yapılan ihracat ise sürdürülmüştür. Hükümet tarafından alınan bu kararlar İngiltere basını Türkiye'yi tarafsız bir politika takip eden ülke konumundan çıkarmış ve gayri muharip müttefik olarak tanımlanmıştır.⁷⁴

Yeni Asır Gazetesi'nin 15 Şubat 1945 tarihli bir haberinde İngiltere'ye vatan vapuruyla dört bin dört yüz (4400) ton incir, manula vapuruyla bin (1000) ton üzüm gönderilmiştir. Yunan adalarına yardım amaçlı Türk tüccarı tarafından sarı darı ihraç edilmiştir. İran, Filistin, Irak ve Suriye ile ticari ilişkiler yeniden düzenlenmiştir. Suriye ile Lübnan'a Türk lirası ile bir buçuk milyonluk ihracat yapılması karara bağlanmıştır. İhracat primli İngiliz parası ile yapılmıştır. Suriye, Irak ve Filistin'e mamul Türk sigarası

⁷⁰Hakkı Ocakoğlu, "Ayniyat Vergisi Dar ve değişmez gelirlilerin hayatlarını tanzime de yardım edilebilir", **a.g.g.**, 25 Nisan 1943, s.1.

⁷¹ **Halkın Sesi Gazetesi**, 28 Haziran 1945, s.1.

⁷² **Anadolu Gazetesi**, 19 Son Kanun 1944, s.3.

⁷³ **A.g.g.**, 14 Nisan 1944, s.1.

⁷⁴ **A.g.g.**, 22 Nisan 1944, s.1.

ihracatına karar verilmiştir. Filistin'den tıbbi ecza ithal etmek için ilişkiler sürdürülmüştür.⁷⁵

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarında Amerika Birleşik Devletleri, Portekiz, Romanya ve Bulgaristan'dan mal alış verişine yönelmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nden ilaç, madeni eşya, çelik levha, cerrahi ve tıbbi cihazlar, kağıt, cam, diş fırçası ve tarak gibi mallar istenmiş; Poztekiz'den kalay alınmış ve alınan kalayın yüz tonu Mersin'e gönderilmiştir. Romanyalı tüccarlar, Türkiye'ye yapmak istedikleri pamuk ipliği, bitüm, benzin satışına karşılık olarak Türkiye'den kuru meyve, pamuk ve kimyevi madde temin edilmesi talebinde bulunmuştur. Bulgaristan Türkiye'den ihtiyacı olan bal mumu, kına, yabancı domuz eti, taze ve tuzlu balık, portakal, yapağı gibi mallara karşılık Türkiye'ye kontrplak, kaplama ve cam satışı teklifinde bulunmuştur.⁷⁶

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Havza ve Zonguldak limanlarından kalkan gemilerle kömür taşımacılığı yapılmıştır. Zonguldak limanı, yılın üç yüz günü işlek haldeyken Havza'dan kömürlerin gemilere yüklenmesi olayı hava şartlarına bağlı olduğundan bazen yazları bile işlevsiz kalabilmiştir. Karadeniz'deki sertlik ve liman yetersizliği sebebiyle kömür taşımacılığı deniz yoluyla ve yaz aylarında yapılmak zorunda kalmıştır. Fakat en önemli kömür üretim merkezi Kozlu'da faaliyete geçirilen tünel aracılığı ile Kozlu'dan Zonguldak Limanı'na kömür taşınmış ve kömür taşımacılığına kışın da devam edilmiştir. Hava yolları ulaşımı noktasında İngiltere'den iki uçak alınmış Almanya'dan sekiz ve on altı kişilik kapasiteye sahip beş adet uçağın satın alınması konusunda uzlaşma sağlanmıştır. Erdek'te mevcut olan on adet Fransa'ya ait geminin satın alınma işlemi tamamlanmıştır.⁷⁷

2.3. II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Sosyal Yaşam

24 Nisan 1930 tarihinde Umumi Hıfzıssıhha Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanuna göre 12 yaşın altındaki çocukların çalışma yaşamına atılması yasaklanarak küçük yaşlarda çalıştırılmanın önüne geçilmiştir.⁷⁸ Bu rağmen İkinci Dünya Savaşı yıllarında sanayi alanında çalışma süreleri arttırılmış, çalıştırılan kadın ve çocukların korunmasına

⁷⁵ **Yeni Asır Gazetesi**, 15 Şubat 1945, s.2.

⁷⁶ **A.g.g.** , 19 Şubat 1945, s.2.

⁷⁷ **Tanin Gazetesi**, 22 Eylül 1943, s.3.

⁷⁸ Tekeli, İlkin, **a.g.e.** , Üçüncü Cilt, s.250.

yönelik alınan tedbirler esnetilmiş, madenlerde çalışma zorunluluğu getirilmiştir.⁷⁹ Fakat Türkiye’de Sıhhat ve İktisad Vekâleti tarafından savaşın ortalarında İşçilerin Sağlığını Koruma ve İş Emniyeti Nizamnamesi adıyla bir düzenleme yaşama geçirilmiştir. Bu düzenleme, İş Kanunu kapsamındaki bütün işyerlerinde işçilerin ikametgâhlarının olmasını ve işyerlerinde işyeri kazalarına, sâri ve mesleki hastalıklara yönelik önlemlerin alınmasını gerekli görmüştür. İş kazaları amacıyla zorunlu olan tedavi malzemeleri ve işyerlerinin kurulma ve açılma şartları konuları da düzenleme kapsamında olmuştur. Yeni Nizamnameyle işyerleriyle ilgili olarak kapalı iş yerleri, yarı kapalı veya açıkta işyerleri şeklinde bir tasnife gidilmiştir.⁸⁰

İkinci Dünya Savaşı yıllarında düşmana casusluk yapma suçundan Brüksel’de on beş kişi ölümle cezalandırılırken⁸¹ Türkiye’de de -Trakya’da Almanya adına- Türkiye aleyhine casusluk yapanlar, sıkıyönetim mahkemeleri tarafından yargılanmıştır. Yargılanalar arasında 150’liklerden Mustafa Neyir’de vardır.⁸² Sabahattin Ali Nihal Atsız davasında, Nihal Atsız’a dört ay hapis ve 66 lira 60 kuruş para cezası verilmiş verilen bu ceza ertelenmiştir.⁸³

İkinci Dünya Savaşı yıllarında gazete sayfa sayılarına müdahale edilmiş ve 28 Mayıs 1940 tarihinde Muamele Vergisi Kanunu çıkarılmıştır.⁸⁴ Buğdayı Koruma Vergisi ve Muamele Vergisi yürürlükte olan vergiler,⁸⁵ Çiftçi Mallarını Koruma Kanunu yürürlükte olan kanunlar arasında olmuştur.⁸⁶ Türkiye’de pahalılık toplumsal sefalet, yoksulluk sosyal yaşama zarar verir derecede artış göstermiştir. Türkiye, savaşa katılmasa da savaşın etkilerinin yaşandığı bir ülke olmuştur.⁸⁷ 1938 senesinde on bir milyon kilo olan tütün tüketimi 1940’tan 1943 yılına kadar on yedi milyon kiloya varmıştır. Bu da

⁷⁹ Tekeli, İlkin, **a.g.e.** , Üçüncü Cilt, s.357.

⁸⁰ **Son Posta Gazetesi**, 25 Mart 1941,s.1.

⁸¹ **Halkın Sesi Gazetesi**, 20 Sontesrin 1942, s.1.

⁸² **A.g.g.** ,31 Temmuz 1945, s.3.

⁸³ **A.g.g.** ,11 Mayıs 1944, s.3.

⁸⁴ Mahmut Goloğlu, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi –III 1939-1945 Milli Şef Dönemi**, (Editör: Pınar Güven), I.Basım, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Mayıs, 2012, s.s.92-93.

⁸⁵ **Halkın Sesi Gazetesi**,5 Şubat 1940, s.2.

⁸⁶ **A.g.g.** ,5 Ağustos 1941, s.2.

⁸⁷ Hakkı Ocakoğlu, “Türk istikbalinin emniyeti Çocuklarımızın sağlık, ahlak ve karakterleri muhafaza edilmelidir”, **Yeni Asır Gazetesi**,2 Nisan 1943, s.1.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında sigara içen insan sayısının arttığını gözler önüne sermiştir.⁸⁸

İkinci Dünya Savaşı yıllarında devlete ve orduya önemli hizmetleri olan bazı kişiler, yolsuzluk sebebiyle yargılanmış ve beraat etmişlerdir. Örneğin Emekli General Halil Kut tarafından Tanin Gazetesi'nde kaleme alınan bir yazıda Ali İhsan Sabis'in Birinci Dünya Savaşı sırasında on üçüncü kolordu komutanlığı sırasında iki bin lira, on üçüncü kolordudan dördüncü kolordu komutanlığına geçişi sırasında da iki bin lira zimmetine para geçirdiği belirtilmiştir. Söz konusu para, üçüncü ordu komutanı Vehip Paşa tarafından Ali İhsan Sabis'in arabasında ele geçirmiştir. Ali İhsan Sabis'in, bu sebeple Divan-ı Harp tarafından ordudan atıldığı belirtilmiştir. Emekli General Ali İhsan Sabis, Tanin Gazetesi'nden Hüseyin Cahit Yalçın'a gazetenin yayın müdürü Nimet Ülge'ye ve emekli General Halil Kut'a hakaret davası açmıştır. Açılan bu davaya İzmir'de yedinci asliye ceza mahkemesinde bakılmıştır.⁸⁹ Davaya Ali İhsan Sabis'in beraatı ile sonuçlanmıştır.⁹⁰

Savaş beraberinde yeni sorunlar getirmiş, mevcut sorunları arttırmıştır. Yoksulluk, sağlıklı beslenememe ve toplum sağlığının kötüye gitmesi tifo, tifüs, verem ve sıtma gibi hastalıklarda artışa sebebiyet vermiştir.⁹¹ İkinci Dünya Savaşı yıllarında metres hayatı ve fuhuş olayları çok yaşanmıştır. Örneğin Hırsızlık yapıp evli bir kadınla metres hayatı yaşayan bir kişi ile ilgili olarak, Kazım Karabekir, *Ankara'da Savaş Rüzgarları II. Dünya Savaşı C.HP Grup Tartışmaları* adlı eserinde hükümetten bu kişilerin toplumda rezil edilmelerini istemiş ve bu kişiler hakkında "...hayat hakkı vermemelidir..."⁹² ifadelerini kullanmıştır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında emniyet memurları tarafından randevu evleriyle mücadele edilmiş, ahlak zabıtası tarafından uygunsuz görülen kadınlar muayeneye tabi tutulmuştur. Toplanan kadınların sayısı bazen kırkı bulmuştur.⁹³ Ahlak zabıtası tarafından Florya'daki plajlarda yapılan ani aramalarda uygunsuz halde olan altmış kadın ve kız emniyete gönderilmiştir. Belediye zabıtası ise evlerde bit araştırması

⁸⁸ **A.g.g.** , 11 Mart 1943, s.2.

⁸⁹ **Halkın Sesi Gazetesi**, 28 Birinci Teşrin 1943, s.4.

⁹⁰ **A.g.g.** , 17 İkinci Kanun 1944, s. 4.

⁹¹ Metinsoy, **a.g.e.** , s.513.

⁹² Karabekir, **a.g.e.** , s.422.

⁹³ **Halkın Sesi Gazetesi**, 2 Haziran 1945, s.3.

yapmış, bit tespit edilen evlerdeki eşyalar tephirhaneye, temizlenmeleri amacıyla bin dokuz kişi hamama gönderilmiştir.⁹⁴

İkinci Dünya Savaşı yıllarında eroin satıcılığı ve sahtekârlık, yaşanan olaylar arasında olmuştur. Örneğin Çarşı kapı Hüseyin ağa Mahallesi'nde kiraladıkları bir evi eroin satıcılığı amacıyla depo olarak kullanan iki kadın zabıtaca yakalanmıştır.⁹⁵ Üsküdar semtinde bir kiracı, ev sahibinin imzasını kullanarak ev sahibinin evini zimmetine geçirdikten sonra evi satmıştır.⁹⁶ Laleli Fethi Bey caddesinde bulunan bir tahin fabrikasının icra müzayedelerine menfaat temin etmek amacıyla fesat karıştıran kişiler, zabıta ekipleri tarafından etkisiz hale getirilmişlerdir.⁹⁷ İstanbul'da belediye tarafından ve bir müteahhit desteğiyle ölü hayvanların kanlarından sabit renkli boya ve makine yağı üretmek için bir fabrika kurulması uygun görmüştür.⁹⁸

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'de yaşanan sıkıntıların tamamı savaş şartlarının bir sonucudur denilemez. Türkiye'de 1939 yılında Erzincan'da meydana gelen deprem, 1943 yılında Adapazarı- Hendek depremi ve 1944 yılında Bolu -Gerede depremi gibi doğal afetler ve 1942 yılının kışında yaşanan soğuklardan zeytin ağaçlarının zarar görmesi, 1945 yılında meydana gelen kuraklık sebebiyle buğday üretiminde yaşanan düşüşler, yaşamı olumsuz yönde etkileyen doğa olayları olmuştur.⁹⁹ Erzincan depreminden sonra depremde yıkılan eski Erzincan'da tapulu evi bulunan depremzedelere verilmek üzere bin seksen odadan oluşan doksan pavyon, Kızılay tarafından inşa edilmiştir.¹⁰⁰ Sık sık yaşanan yer sarsıntılarında belki de en ilginç olanı İstanbul'da meydana gelmiştir. İstanbul'da meydana gelen bir depremin merkez üssü Japonya olarak düşünülmüştür.¹⁰¹

Köy enstitüleri, Türkiyede İkinci Dünya Savaşı yıllarında yaşama geçirilen önemli siyasal uygulamalarından biri olmuştur. 17 Nisan 1940 tarihinde uygulamaya konulan köy

⁹⁴ **Tanin Gazetesi**, 30 Ağustos 1943, s.3.

⁹⁵ **Son Posta Gazetesi**, 2 Mart 1941, s.1.

⁹⁶ **A.g.g.** , 2 Mart 1941, s.1.

⁹⁷ **A.g.g.** , 6 Mart 1941, s.1.

⁹⁸ **Halkın Sesi Gazetesi**, 6 İkinci Kanun 1941, s.2.

⁹⁹ Tekeli,İlkin, **a.g.e.** , Üçüncü Cilt, s.358.

¹⁰⁰ **Yeni Asır Gazetesi**,7 Şubat 1943, s.2.

¹⁰¹ **Son Posta Gazetesi**,19 Şubat 1945, s.1.

enstitülerinde amaçlanan hedef öğretmen ihtiyacını karşılamak, kırsal bölgelerde yaşanan ilköğretimdeki sıkıntıları gidermek olmuştur. Savaşın devam ettiği yıllarda Köy Enstitüsü sayısı yirmiyi bulmuştur. Köy Enstitülerinde mezun olan öğretmen sayısı ise 1940 sonu itibariyle yirmi beş bin dolaylarında olmuştur.¹⁰² Türkiye’de Maarif Vekâleti (Milli Eğitim Balanlığı) tarafından 1939 yılında alınan bir kararla üç sınıftan ibaret olan köy okulları kademeli olarak beş sınıfa çıkarılmıştır.¹⁰³

Türkiye’de 20 Ekim 1940 yılında nüfus sayımı yapılmıştır. Nüfus sayımı sonuçlarına göre nüfusun 17.869.901 olduğu görülmüştür. Bu nüfus sayısı 1935 yılında yapılan nüfus sayımı sonucunda 16.158.018 olan nüfus sayısından 1.711.783 kişi fazladır. Sayıma Hatay dâhil edilmemiştir.¹⁰⁴ Seçim sonuçları itibariyle Adana merkez 89.990, Sivas merkez 41.727, Kastamonu merkez 13.760, Antakya merkez 28.127, Konya merkez 56.580, Balıkesir merkez 22.659, Gaziantep merkez 57.314, Eskişehir merkez 60.617, Mersin merkez 30.193 kişiyi barındırmıştır.¹⁰⁵ Finans Bakanlığı tarafından mübadil Rumlardan geriye kalan gayrimenkullerin tespitine gidilmiştir. Vilayetlerden mübadil Rumlardan kalıp yasal yollarla göçmenlere ve halka borçlanma yoluyla dağıtılan malların borç toplamları ve dağıtılmayan kısımlarının tahmini değer tespiti istenmiştir.¹⁰⁶

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı’da tarafsız ve soğukkanlı bir politika takip etmiştir. Fakat Türkiye’de savaşın gidişatının tahmin edilemediği bir dönemde basın, dış propagandanın etkisinde kalmıştır. Bu sebeple basının Türkiye’nin sınırları dışında bazı istekleri olduğu şeklindeki ifadelerden kaçınması ve aynı görüşlerin Milletvekili ve yazarlar tarafından da ifade edilmemesi Türkiye’nin yararına yönelik düşünceler olarak görülmüştür.¹⁰⁷

İngiltere’de sosyal ve ekonomik alanlarda eşitlik temeline dayanan vatandaşlar arası bir düzen sağlamak için, milli gelirin geniş bir şekilde paylaşımına imkân sunan sosyal sigorta ve aile yardımı uygulamaları dikkate alınarak Bevinge Raporu adıyla bir

¹⁰²Sina Akşin ,v.d. , **Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980**, 4. Cilt, 7.Basım, Cem Yayınevi, İstanbul, Ekim, 2002, s.s.168-169.

¹⁰³ **Anadolu Gazetesi**, 5 Teşrin Evel 1939, s.2.

¹⁰⁴ **Halkın Sesi Gazetesi**, 25 Birinci Teşrin, 1940, s.4.

¹⁰⁵ **A.g.g.** , 24 Birinci Teşrin 1940, s.4.

¹⁰⁶ **A.g.g.** , 4 İkinci Kanun 1939, s.4.

¹⁰⁷ Karabekir, **a.g.e.** , s.s. 78-79.

rapor düzenlenmiştir. Sosyal güvenlik sistemi, devlet denetiminde ve toplumun her kesiminden insanları bir çatı altında toplamayı amaç edinmiştir.¹⁰⁸ Türkiye, 1950'li yıllara Sosyal Güvenlik Sistemini tamamlayarak girmiştir.¹⁰⁹

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye'nin içinde bulunduğu zor şartlar ve savaş koşullarında yönetimden kaynaklanan baskıcı tutumlar, Demokrat Parti'yi besleyen önemli bir zemin olmuştur. Savaş koşullarının oluşturduğu memnuniyetsiz kesim de Demokrat Parti saflarında toplanmıştır.¹¹⁰ İkinci Dünya Savaşı yıllarında tek parti sistemi içerisinde yasal zeminde aktif bir siyaset içerisinde yer alamayan muhalif kesimler, savaş yıllarındaki toplumsal ve ekonomik uygulamalarının bir sonucu olan ağır ekonomik şartlar sebebiyle toplumda kendilerini destekleyen geniş bir kitle bulmakta zorlanmamışlardır.¹¹¹

¹⁰⁸ Tekeli,İlkin, **a.g.e.** , Üçüncü Cilt, s.254.

¹⁰⁹ **A.g.e.** , s.257.

¹¹⁰**A.g.e.** , s.363.

¹¹¹ Akşin, v.d. , **a.g.e.** , 4. Cilt, s.179.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

II. DÜNYA SAVAŞI'NIN İZMİR'E ETKİLERİ

3.1. İzmir Tarihi ve Ticareti

Tarihi beş bin yıl öncesine kadar uzanan ve Smyrna olarak bilinen İzmir, Ege Bölgesi sınırları içerisinde bir körfez şehridir.¹¹² Yerleşim tarihi 8500, kentsel tarihi 5000 yıllarına dayanan İzmir¹¹³, tarihi süreç içerisinde dünyaca ilgi çeken bir kent ve Batı Anadolu coğrafyası açısından dünyaya açılan bir kapı vazifesi görmüştür.¹¹⁴ Sekiz bin yıllık geçmişe sahip olan İzmir, kitabi dinler ve pagan kültürünün kaynaştığı bölge olmuştur. İzmir hoşgörüsü, farklı inançlara saygısı ve birlik içinde yaşama anlayışıyla zengin bir görsel oluşturmuştur.¹¹⁵ İzmir'in Batı Avrupa için 16 asrın son zamanları ve 17 asır ilk yıllarında koloni liman kenti özelliği taşıması sosyal, ekonomik ve dinsel çok çeşitliliğin bir arada yaşam bulduğu bir kent sonucunu doğurmuştur.¹¹⁶

Osmanlı Devleti döneminde Venediklilerle Girit Adası için 1645-1669 yılları arasında yapılan Girit Savaşı sonrasında Venedikliler, Osmanlı Devleti'nden bazı ticari ayrıcalıklar elde etmiş aynı zamanda İzmir'de balyos (elçi) bulundurma hakkı elde etmişlerdir. Venedikliler, 1204 yılında yapılan haçlı seferlerinde Mısır yerine İstanbul'u hedef almışlardır. Bu seferle İstanbul ve Ayasofya işgal edilmiş, Bizanslı güçlü

¹¹²Fikret Tartan, **İzmir Devlet Tiyatrosu (1944-2003)**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, Birinci Basım, İzmir, Mart, 2004, s.1.

¹¹³Yaşar Ürük, "Zaman içinde İzmir'de Müslüman mezarlıkları", **Kent Konak KNK**, (Konak Belediyesi Adına Sahibi: Sema Pekdaş, Yayın Koordinatörü: Işık Teoman (Sorumlu Yazı İşleri Müdürü), Yayın Danışmanları: Ozan Yayman- Fırat Soylu, Editör: Ayşe Teoman), yönetim yeri: İzmir Konak Belediyesi-İzmir, Basıldığı Yer: Homepixes A.Ş, İlkbahar, 2017/31, Baskı Tarihi: Mayıs, 2017, s.54.

¹¹⁴Tufan Atakişi, "Smyrna'dan geçen Galilee'nin ayak izleri", **Kent Konak KNK**, (Konak Belediyesi Adına Sahibi: Sema Pekdaş, Yayın Koordinatörü: Işık Teoman (Sorumlu Yazı İşleri Müdürü) , Yayın Danışmanları: Ozan Yayman- Fırat Soylu, Editör: Ayşe Teoman) , yönetim yeri: İzmir Konak Belediyesi-İzmir, Basıldığı Yer: Homepixes A.Ş, İlkbahar, 2017/31, Baskı Tarihi: Mayıs, 2017, s.64.

¹¹⁵ Tufan Erbarıştıran, " Sabetay Sevi'nin Evi", **İzmir Tarih ve Toplum**", Şenocak Yayıncılık, Pazarlama ve Ticaret A.Ş. , S. :1,İzmir, Haziran, 2008, s.15.

¹¹⁶ İlhan Pınar, "Birinci Dünya Savaşı Sırasında İzmir'de Bir Yardım Cemiyeti İzmirli Alman Kadınlar Yardım Cemiyeti", **İzmir Tarih ve Toplum Dergisi**, Şen Ocak Yayıncılık, Pazarlama ve Ticaret A.Ş, S.: 4, İzmir, Mart, 2009, s.53.

Ortodokslar Batı Anadolu'ya sürülmüşlerdir. Yeni Bizans Devleti'nin başkenti İznik olarak seçilse de devlet yönetimi daha çok Magnesia (Manisa), Smyrna (İzmir) ve Numphaion (Nif-Kemalpaşa)'da etkili olmuştur. İzmir'de imar çalışmaları yapılmış, mevcut tersaneler iyileştirilmiş ve Manisa ve Kemalpaşa'da kütüphaneler ve kültür merkezleri inşa edilmiştir. 1261 yılında tekrar İstanbul'a sahip olan Michael 8.Paleologos, İzmir ve liman bölgesini Nif Antlaşmasıyla Cenevizlilere bırakmıştır. 1317 yılında Türkmen beylerinden Aydınolu Umur Bey, İzmir'de denetimi ele geçirmiştir. İzmir limanı bu dönemde de Latinlerin elinde olmuştur. 1680 tarihinde İzmir'de ticaret üstünlüğünü Venedik ve Cenevizlilerden Fransızlar devir alır. Bu dönemde hem ithalat hem ihracata ev sahipliği yapan İzmir limanı, gerek ekonomik gerek sosyo-kültürel açıdan İstanbul şehrinin ilerisinde olmuştur.1778 yılında meydana gelen deprem ve Frenk Mahallesiindeki yangın İngiltere, Fransa, Venedik, Napoli, Ragosa (Dubrovnik) konsolosluklarını ve Fransız ve Rumlara ait mağazaları küle çevirmiştir.¹¹⁷

İzmir, Osmanlı Devleti'nin denetimine geçtiği 1426'dan yunanlılar tarafından ele geçiriliş sürecine kadar 1472 Venedik, 1694 Kutsal İttifak tehlikesini yaşamıştır. Tarihte yaşanan Navarin Olayı ve sonrasındaki gelişmeler, İzmir'e ve İzmir Limanı'na büyük sıkıntılar yaşattır. Bu dönemde İzmir Limanı'nda sadece ticaret gemileri yoktu. Limana savaş gemiler de demir atmaya başlamışlardı. Navarin olayını takiben Osmanlı Devleti ile Rusya arasında yaşanan 93 Harbi yani 1877-1878 Osmanlı- Rus Harbi sonrası gelişmeler, İzmir kentini hedef tahtası haline getirmiştir.¹¹⁸

İzmir limanı, 17. ve 18. yüzyıl ortalarına kadar transit ticaret için elverişli bir konumdayken, 18.yüzyıl ortalarından sonra ve 19. yüzyılda daha da gelişen bir merkez liman özelliği göstermeye başlamıştır. İzmir gelişen ticaretiyle birlikte nüfus artışı yaşamış ve farklı milletten insanların tercih ettiği bir yerleşim alanı olmuştur. Frenkler, Levantenler, Ermeniler, Acemler, Bulgarlar, Yahudiler ve diğerleri gibi farklı unsurlar

¹¹⁷ Metin Özer, "İzmir'de Venedikliler Venedik'te Osmanlılar", **Kent Konak KNK**, (Konak Belediyesi adına sahibi: Sema Pekdaş, Yayın Koordinatörü: Işık Teoman (Sorumlu Yazı İşleri Müdürü) , Yayın Danışmanları: Ozan Yayman- Fırat Soylu Editör: Ayşe Teoman), yönetim yeri: İzmir Konak Belediyesi-İzmir, Basıldığı Yer: Homepixes A.Ş, İzmir, İlkbahar 2017/31, Baskı Tarihi: Mayıs, 2017, s.s. 72- 73.

¹¹⁸ İhan Pınar, **İzmir Yazıları (Kent ve Tarih)**, Birinci Basım, Yayına Hazırlayan: İBB Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir, Mart, 2012, s.s.51-52.

İzmir'in çok çeşitli yapısını meydana getirmişlerdir. Bu insanları bir araya getiren ise kentin ticari yapısıydı. ¹¹⁹

1914 yılında İzmir ve İzmir limanı ithalat ve ihracatta önemli bir konumda olmuştur. İthal edilecek malların yüzde altmış dördlük kısmı İzmir limanı üzerinden yurda giriş yapmış ve yurdun diğer bölgelerine, İstanbul dahil olmak üzere Anadolu'ya buradan dağıtılmıştır. ¹²⁰ İkinci Dünya Savaşı yıllarında Ege Denizi'nin kontrolü Almanların eline geçmiştir. İstanbul ve İzmir limanları işlevsiz hale gelmiş ve Türkiye, dış dünya ile bağlantısını Mersin ve İskenderun limanları aracılığı ile sağlamıştır. Bu durum altyapı eksikliğinin iyice gün yüzüne çıkmasını beraberinde getirmiştir. ¹²¹ Montrö Boğazlar Sözleşmesi gereğince Boğazlardan serbestçe geçiş hakkına sahip olan ticaret gemileri, Ege ve Akdeniz'de devam eden savaş sebebiyle geçememiştir. 1945 yılında müttefiklere ait olan gemilerin Boğazlar yoluyla Rusya'ya ulaşması, Ege Denizi'nin ticarete açılması sebebiyle Türkiye'de sevinçle karşılanmıştır. ¹²² Rusya'ya yardım götüren gemilerin İzmir limanı üzerinden sevkiyat yapmaları, özellikle vapurlar arasında yer alan Amerika Birleşik Devletleri vapurlarının İzmir'den ihraç malları alması, İzmir limanını hareketlendirmiştir. Daha önce İzmir-Amerika Birleşik Devletleri arasında yapılan incir ihracatı, İkinci Dünya Savaşı yıllarında kesintiye uğramıştı. İzmir limanındaki bu durum ithalatı da olumlu yönde etkileyecek bir gelişme olmuştur. ¹²³

İkinci Dünya Savaşı yıllarında ithal edilecek mallar, Ticaret Vekâleti (Ticaret Bakanlığı) aracılığı ile yurt dışından istenmiştir. Kahve, otomobil lastiği ve kumaş, İzmirli ithalat tacirlerinin Ticaret Vekâleti'(Bakanlığı) ne ithal edilmeleri için bildirdikleri mallar arasında olmuştur. ¹²⁴ Savaş sonrası dönemde İzmir limanı, ihtiyaçlara cevap veremediği için Alsancak yeni bir limanın hayata geçirildiği yer olmuştur. ¹²⁵ Savaşın başlarında İzmir limanından Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri gibi dünya devletleriyle ticari ilişkiler sürmüştür. 1939'da İzmir'den Almanya'ya gönderilen mal toplamı 12 milyon 700,000

¹¹⁹ **A.g.e.** , s.s.70-71.

¹²⁰ Adnan Bilget, "Eski İzmir'e bir bakış "İzmir"de ticaret ve hayat", **Yeni Asır Gazetesi**,12 Şubat 1945,s.2.

¹²¹ Tekeli,İlkin, **a.g.e.** , Üçüncü Cilt, s.229.

¹²² **Yeni Asır Gazetesi**,16 Ocak 1945, s.1.

¹²³ **A.g.g.** , 26 Nisan 1945, s.2.

¹²⁴ **Halkın Sesi Gazetesi**, 20 Mart 1941, s.2.

¹²⁵ Hülya Gölgesiz Gedikler,**1950'li Yıllarda İzmir**, (Yayın Yönetmeni: Bülent Şenocak, Editör: Bahri Karaduman), Şenocak Yayıncılık Pazarlama ve Ticaret A.Ş, İzmir, Ocak, 2012, s.470.

liradır. Amerika Bileşik Devletleri'ne ise tütün, incir, palamut, valeski ve halı gönderilmiştir.¹²⁶

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Yunanistan ile ticari ilişkiler sürmüştür. Sakız Adası'ndan İzmir'e ticari ilişkiler devam ettiği gibi ¹²⁷ İstanbul ve İzmir'den Pire'ye her on beş günde bir posta seferleri düzenlenmiştir.¹²⁸ İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir'de Yunanistan'ın milli bayramı dolayısıyla konsolosluk aracılığıyla kutlama yapılmıştır.¹²⁹ İzmir limanından Pire'ye kuzu, Almanya'ya ise kuzu ve koyun derisi ihraç malı olarak gönderilmiştir.¹³⁰

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Almanya ile ithalat sürmüştür. İzmir Belediyesi tarafından Almanya'nın Büssing müessesinden ısmarlanan belediye otobüsleri, İzmir halkının yaşamını kolaylaştırmaya yönelik önemli bir ithal malı olmuştur. Bu otobüsler yirmi beş (25) adet olup, Söz konusu otobüsler Konak-Güzelyalı, Konak-İkiçeşmelik-Eşrefpaşa, Konak-Tepecik ve Konak-Basmahane ve Kültürpark güzergâhlarında olmak üzere beş mntıkada halkın hizmetine sunulmuşlardır.¹³¹ İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru 1945 yılında Amerika Birleşik Devletleri'yle ticari ilişkiler devam etmiştir. Miyankökü ve tütün Amerika Birleşik Devletleri'ne İzmir'den sevk edilen mallar arasındadır.¹³² İzmir'e poplin, çuval, dikiş nakış ipliği tahsisi yapıldığı gibi Ticaret Bakanlığı tarafından lastik yamalıkları ile gomalaklar (bir çeşit reçine) gönderilmiştir.¹³³ İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir'de çimento ve çivi ihtiyacı çok olmuştur.¹³⁴

3.2. İzmir'de Sosyal Hayat ve Bulaşıcı Hastalıklar

3.2.1. Sosyal Hayat

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Ege Denizi ve çevresi savaşın etkisini bizzat hissetmiştir. Örneğin Ege ve Adalar bölgesinde mevzilenen ve gıda bulmak amacıyla

¹²⁶ **Halkın Sesi Gazetesi**, 10 Şubat 1940, s.1.

¹²⁷ **A.g.g.** , 17 Mart 1945, s.4.

¹²⁸ **A.g.g.** , 17 Mart 1945, s.2.

¹²⁹ **A.g.g.** , 24 Mart 1945, s.4.

¹³⁰ **A.g.g.** , 17 Mart 1939, s.4.

¹³¹ **A.g.g.** , 16 Mart 1939, s.4.

¹³² **A.g.g.** , 12 Haziran 1945, s.4.

¹³³ **A.g.g.** , 20 Haziran 1945, s.4.

¹³⁴ **A.g.g.** , 7 Temmuz 1945, s.1.

İncirli (Nisiros) adasına çıkan bir Alman müfrezesi İngiliz ve Yunan müfrezesi tarafından yok edilmiştir.¹³⁵ İzmir Valiliği tarafından olası savaş saldırılarına karşı tedbirler alınmasına yönelik duyurular yapılmıştır. Yapılan duyurularda yaşanan kaygı verici süreçlere karşı tedbirli olunması istenmiştir. Uçak seslerinin İstanbul'da olduğu gibi İzmir'de de duyulmaması için tedbirli olunması istenmiştir.¹³⁶ İzmir'de uygulamaya yönelik pasif koruma çalışmaları yapılmıştır. Pasif koruma talimatına uymayanlar hakkında cezai işlem uygun görülmüştür. Pasif koruma talimi kapsamında halktan özellikle ışıkların dışarıdan görülmeyecek şekilde kapatılması ve kapalı alanlarda toplanmaları istenmiştir. Talim için verilen alarm kırk beş dakika sürmüştür.¹³⁷ İzmir Kızıllıçullu'da Emrez Tepelerinde manevra amaçlı tatbikat gerçekleştirilmiştir.¹³⁸ İstanbul'da gelen ve İzmir İnceburun açıklarında bir denizaltı tarafından ateşe maruz kalan motor batırılma tehlikesi geçirmiştir.¹³⁹

Savaş, nüfusça yoğun olan İstanbul, Ankara ve İzmir gibi kentlerde çok daha ağır etkiler bırakmıştır.¹⁴⁰ İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir'de karaborsacılık olayları sıklıkla yaşanmıştır. Özellikle kömür, ekmeğe gibi temel ihtiyaç duyulan mallarda bu suiistimaller daha fazla olmuştur. Örneğin İkiçeşmelik'te bir bakkal kilosunu 8,5 kuruştan kömür satmaktan adli yargıya sevk edilmiş,¹⁴¹ Keçeciler Anafartalar Caddesi'nde bir fırıncı noksan tartı kullanmaktan¹⁴², Buca'da bir fırıncı on üç adet ekmeği kırk kuruştan satmaktan ele geçirilmişlerdir.¹⁴³ Güzelyalı, Göztepe ve Karantina'da halk ekmeğe bulamamaktan sıkıntı yaşamıştır.¹⁴⁴

¹³⁵ **Yeni Asır Gazetesi**, 15 Şubat 1945, s.1.

¹³⁶ **Halkın Sesi Gazetesi**, 6 Mayıs 1944, s.1.

¹³⁷ **A.g.g.**, 17 Mayıs 1944, s.4.

¹³⁸ **A.g.g.**, 28 Temmuz 1939, s.1.

¹³⁹ **A.g.g.**, 10 Temmuz 1943, s.1.

¹⁴⁰ Müslime Güneş, "II. Dünya Savaşı'nda İzmir'in Kültürel Hayatında Sinema ve Tiyatro", **İzmir Kent Kültürü Dergisi**, Mart 2003/Sayı:6, (İzmir Büyükşehir Belediyesi Adına İmtiyaz Sahibi: Başkan Ahmet Piriştina, Yayın Koordinatörü: Ali S.Sabuktay, Editörler: Mustafa Özturanlı, Namık Kuyumcu), İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, Mart, 2003, s.108.

¹⁴¹ **Halkın Sesi Gazetesi**, 10 İkinci Kanun 1942, s.2.

¹⁴² **A.g.g.**, 24 İkinci Kanun 1942, s.2.

¹⁴³ **A.g.g.**, 9 Temmuz 1943, s.2.

¹⁴⁴ **A.g.g.**, 27 Temmuz 1939, s.2.

İzmir’de lokanta, gazino, aşçı ve kebabçı gibi yerlerde sağlık denetimleri yapılmıştır.¹⁴⁵ Oteller, kasaplar, balıkçılar, hamamlar, üzüm ve tütün mağazaları belediye merkez mıntika hekimi ve amiri tarafından denetlenmiştir.¹⁴⁶ Yere tükürmek veya sokakta halı silkelemek belediye nizamata göre yasaklanmıştır. Bu nizamata uymayanlar hakkında gerekli cezai işlemler yapılmıştır. Örneğin iki şoföre, yere tüküren on kişiye ve sokakta halı silkeleyen bir kişiye ilgili nizamata uymamaktan para cezası verilmiştir.¹⁴⁷

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir’de ilginç hırsızlık olayları olmuştur. Mesela Alsancak’taki bir eve elinde iki tabanca ile hırsız girer. Hırsız evdeki altınları ve elbiseleri çaldıktan sonra başka soyguncular tarafından takibe alınır. Göztepe’de kendisini takip eden hırsızların saldırısına uğrar ve saldırıya ateş ederek karşılık verir.¹⁴⁸ İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir’de işten çıkartılma vakaları da yaşanmıştır. Mesela Kemeraltı’nda faaliyet gösteren lokantalardan birinde çalışan bir garsonun iş başındayken işine son verilmiştir. Bu duruma tepki gösteren garson işverenine usturayla saldırmıştır. Olay sonrasında yakayı ele vermiştir.¹⁴⁹

Kış koşullarının yaşanmadığı, karın görülmediği ve sıcaklığın eksilere inmediği İzmir’de, saçaklardan kiremit üstlerine kadar her tarafı kar kaplamış ve bu durum İzmir’de mevcut olan tüm tesisleri, taşıma araçlarını, telefon ve elektriği işleyemez hale getirmiştir. Aynı zamanda yollar kapanmış, telefon, elektrik ve telgraf direkleri hasar görmüştür. Şehirde mağazalar, fabrikalar, dükkanlar açılmamıştır. Gecedan bastıran ve lapa lapa yağmaya başlayan kar, on beş dakika içerisinde şehirdeki binaları beyazla örtmüştür. Gece saat on ikide şiddetlenen kar, otobüs ve tramvay son seferlerini zorlaştırmıştır. Gece saat birde son seferini yapan ve Konak’tan hareket eden tramvay, Göztepe’yi geçtikten sonra durmuştur. Saat gece ikiden sonra imdat sesleri duyulmuş ve zabıta yolda mahsur olan kişilere, çatısı çökmüş ve su baskınına maruz kalmış evlere yetişmeye çalışmıştır.¹⁵⁰

1 Şubat1945 tarihinde Deli Orman ismiyle Yeni Asır Gazetesi’nde yazan bir yazarın “*Karın Mariferleri*” isimli yazısına göre İzmir’de yaşanan kar felaketi sonrasında

¹⁴⁵ **A.g.g.** , 9 Temmuz 1943, s.4.

¹⁴⁶ **A.g.g.** , 25 Mayıs 1944, s.4.

¹⁴⁷ **A.g.g.** , 9 Temmuz 1943, s.4.

¹⁴⁸ **Son Posta Gazetesi**, 7 Mart 1941, s.1.

¹⁴⁹ **Yeni Asır Gazetesi**, 10 Son Kanun 1939,s.2.

¹⁵⁰ **A.g.g.** ,1 Şubat 1945, s.1.

en çok kömür ve muma ihtiyaç duyulmuştur. Yağışlı hava sebebiyle kömür satışı yapılan yerler birkaç gün açılmamıştır. Şehrin caddelerinde mum satıcıları çoğalmış ve satılan mumların fiyatı, sabahtan akşama kadar sürekli artmıştır. Sabah on beş kuruşa satılan mumun çifti, öğlen sonrası yirmi beş kuruşa çıkararak akşama doğru elli kuruşa yükselmemesi satıcıların inisiyatifine kalmıştır. Karda mantar iskarpin giyilememesi ve sinemaların kapalı olması kadınların sokağa çıkmamasına neden olmuştur. Fakat çizmesi olan kadınlar sokağa çıkabilmişlerdir. İşçilerin işe gidememesi ve yaşanan elektrik sıkıntısı sebebiyle sanayi kuruluşları faaliyet gösterememiştir. İsmet Paşa, Fevzi Paşa ve Gazi Bulvarındaki ağaçlar, özellikle çam ağaçlarının dalları zarar görmüştür. Kültürpark ve Bahribaba parkında olan ağaçlar da hasar görmüşlerdir.¹⁵¹

İkinci Dünya Savaşı yıllarında savaşın bütün olumsuzluğuna rağmen İzmir’de ekonomi, ticaret ve kültür alanlarında yayın yapan dergi ve gazeteler varlıklarını sürdürmüşlerdir. Örneğin Yeni Ekonomi ve Piyasa, ekonomi konusunda uzun süre varlık gösteren Ticaret ve Demokrat İzmir isimli gazeteler; Kovan, İzmir Kültür Gazetesi, Tiyatro, Müslüman Sesi, Asrın Çocuğu, Aramak gibi dergiler dönemin yayın hayatını sürdüren gazete ve dergileri olmuşlardır.¹⁵² Ayrıca İzmir’de Ege Kitapevi bu yıllarda faaliyettedir.¹⁵³ 1943 yılında İzmir’de basın hayatına yeni bir gazete katılmıştır. Bu gazete “Yeşil İzmir” isimle yayın hayatına başlamıştır.¹⁵⁴ İzmir aynı zamanda ilk özel gazetenin çıktığı şehirdir. Türkiye’de ilk özel gazete, Şinasi ve Ağah Efendi tarafından İstanbul’da değil, onlardan iki sene daha erken İzmir Eski Valisi Sabri Öney tarafından ve İzmir’de okuyucuyla buluşmuştur.¹⁵⁵

İzmir valisi Sayın Sabri Öney’in talimatıyla İzmir’in kazalarının tümünü kapsayacak şekilde yani toplam on dört kazasında üç yüz on dört tane ulus okulu faaliyete

¹⁵¹ Deli Orman, “Kar Marifetleri Dün en çok aranılan şeyler: Kömür ve mum!” ,**a.g.g.** ,1 Şubat 1945, s.3.

¹⁵² Ömer Faruk Huyugüzel ”Kent Tarihinde Kültür ve Edebiyat”,**İzmir Kent Tarihi**, T.C İzmir Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (Editör: Güzfent Dilemre İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Yayın Kurulu: İl Kültür ve Turizm Müdür Vekili Abdülaziz Ediz, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Cengiz Keskiner, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Güzfent Dilemre, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Kaan Erge, Yayına Hazırlayanlar: Doç Dr. Gözde Emekli Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Yard. Doç. Dr. Akın Ersoy Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen- Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, v.d.) , Yapım ve Uygulama: Devajans Bütünleşik Pazarlama İletişimi, Basım: İzmir İl Özel İdaresi, İzmir, Eylül, 2009, s.257.

¹⁵³ **Halkın Sesi Gazetesi**,17 Nisan 1940, s.2.

¹⁵⁴ **Tanin Gazetesi**, 30 Ağustos 1943, s.3.

¹⁵⁵ M. Gürkaynak , “İzmir kitabına dair..”**Halkın Sesi Gazetesi** ,5 Ağustos 1943, s.2.

geçirilmiştir. Okuma-yazma öğretilen bu okulların on beş bin öğrencisi olmuştur. Ulus okullarına başvuranlar arasından altmış yaşında olan köylü kadınlar da olmuştur. Bayındır kazasında faaliyet gösteren on dört, Torbalı kazasında faaliyet veren on dokuz, Karaburun kazasında üç, Çeşme’de on bir yine Dikili kazasında faaliyette olan on bir, Bergama kazasında altmış, Kuşadası ve Tire kazalarının her birinde sekiz tane ulus okulu faaliyette olan bazı kaza okulları olmuştur. Ulus okullarına, köylülerin katılımı teşviki gerektirmeyecek istekte olmuştur.¹⁵⁶

İzmir’de Cumhuriyet Halk Partisi ve Kızılay tarafından Namazgah’ta bir aşevi faaliyete geçirilmiştir. Namazgah’ta faaliyete başlayan aşevi, Kızılay tarafından İzmir’de inşa edilen dördüncü aşevi olmuştur. Mevcut durum itibariyle diğer semtlerdeki aşevleriyle birlikte buralardan yemek yiyen kişi sayısı dört bin beş yüze ulaşmıştır. Kızılay’ın tek başına sunulan yardımlara gücünün yetmemesi üzerine fabrika sahipleri, tütün tacirleri gibi kesimler destek vermişlerdir.¹⁵⁷ Çocuk Esirgeme Kurumu İzmir Merkezi, İzmir’de bulunan çocukları korumak ve gözetlemek amacıyla genel yerlerde, sinema ve gişe gibi alanlarda çocuk esirgeme pulu kullanılmasını gerekli görmüş bu şekilde oluşturulan bütçeye katkı sağlanmak istenmiştir. Ayrıca hükümet bu konuda bütün resmi dairelerden destek isteğinde bulunmuştur.¹⁵⁸

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir’in tarihi ve turistik özelliği ön plana çıkartılacak çalışmalar yapılmıştır. Vilayet Meclisi kararıyla İkinci Turistik Yollar programına Karşıyaka Yamanlar yolu eklenmiştir. Bergama Kozak Çamlığı ve Bozdağ gibi yerlerde bulunan oteller ile Agamemnun ılıcaları ve şehrin diğer tarihi eserleri ve turistik yolları bir idareye bağlanmıştır. Bu amaçla Vali Fuat Tuksal’ın da desteğiyle hisselerinin yarısı valiliğe ve belediyeye ait olmak üzere İzmir ve Civarı Turizm Anonim Şirketi kurulması öngörülmüştür.¹⁵⁹

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir’de yetmiş yedisi yeni açılmak üzere toplam yüz elli dokuz halkodası faaliyette olmuştur. Bayındır’da on, Bergama’da kırk bir, Foça’da dört, Karaburun’da üç, Kemalpaşa’da on bir, Kuşadası’nda iki, Menemen’de yedi,

¹⁵⁶ **Yeni Asır Gazetesi**,19 Şubat 1943, s.2.

¹⁵⁷ **A.g.g.** ,15 Son Kanun 1943, s.2.

¹⁵⁸ **A.g.g.** ,15 Şubat 1945, s.2.

¹⁵⁹ **Halkın Sesi Gazetesi**,11 Mart 1942, s.4.

Ödemiş'te otuz, Urla'da üç, Tire'de on, Torbalı'da on ve İzmir'de (içinde Göztepe, Kahramanlar, Tepecik-Yiğitler, Pınarbaşı, Cumaovası, Bulgurca, Seydiköy gibi yerlerin de olduğu) yirmi halkodası mevcut olmuştur.¹⁶⁰

İzmir Valisi Şefik Soyer'in teşvikiyle İzmir'de işçi hastanesi ismiyle bir hastane kurulması kararlaştırılmıştır. Elli veya altmış yıl öncesine dayanan Memleket Hastanesi, İzmir'in tek hastanesidir. İzmir'deki işçi hastanesinin inşasındaki giderlerinin büyük bir kısmı, işçilerin günlük kazançlarından kırk para kesilerek karşılanmıştır.¹⁶¹

İkinci Dünya Savaşı yıllarında haberleşme, radyo ve gazeteler aracılığı ile yapılmıştır. İzmir'de radyo istasyonları daha çok Buca, Bornova ve Karşıyaka'da kurulmuştur. Posta Telgraf İdaresinin yaptığı istatistiklere göre İzmir'de Bornova, Buca ve Karşıyaka'da faaliyette olan 5500 radyo olmuştur.¹⁶² Radyolar, kitle iletişim aracı olma özelliğini ve önemini 1950' li seneler de sürdürmüşlerdir.¹⁶³

İzmir'de 1923 yılından itibaren sekiz takım ile ilk kez lig maçlarına başlanmıştır.1923 tarihinden 1945 yılına gelindiğinde İzmir'deki kulüp sayısı altıya düşmüştür. İzmir'in futbol geçmişinde on iki federe kulübün yanında faaliyet gösteren on sekiz gayri federe kulüp mevcut olmuştur. Bu kulüpler tarafından her hafta yapılan çalışmalar, İzmir futbolunun gelişimine katkı sağlamıştır. 1945 yılında yeterli sayıda stad mevcut olmasına, eleman ve para sıkıntısı yaşanmamasına rağmen, İzmir için altı takım az görülmüştür. 1945 yılında Buca, Bornova, Bayraklı, Bozkurt, Mersinli, Kahramanlar, Tepecik, Asansör, Karantina gibi yerler gelişmiş oluşumlara sahip olan alanlar olmuşlardır. Otuz bin nüfusa sahip olan Karşıyaka'da bir tane kulüp varlık göstermiştir. 1945 yılında nüfusu iki yüz bin olan İzmir'de altı takım ve yüz futbolcu mevcut olmuştur. İstanbul ve Ankara'da yapılmış olan şehir stadyumları, İzmir için elzem olarak görülmüştür.¹⁶⁴ İzmir Halkevi Spor Komitesi tarafından İzmir'de Çarşamba, Perşembe ve Pazar günleri boks dersleri verilmiştir.¹⁶⁵

¹⁶⁰ **Yeni Asır Gazetesi**, 20 Şubat 1945, s.2.

¹⁶¹ Haydar Rüştü Öktem , "İşçi Hastahanesi", **Anadolu Gazetesi**, 29 Mart 1944, s.1.

¹⁶² **Halkın Sesi Gazetesi**, 17 İkinci Kanun 1941, s.2.

¹⁶³Gölgesiz Gedikler, **a.g.e.** , s.139.

¹⁶⁴ Cengiz, "İzmir" imizin başlıca spor ihtiyaçları..." **Yeni Asır Gazetesi**,13 Şubat 1945, s.2.

¹⁶⁵ **A.g.g.** , 4 Şubat 1943, s.2.

3.2.2. Bulaşıcı Hastalıklar

18. yüzyılda göçler, ticari ilişkiler ve deniz ulaşımı toplumların iletişimini arttırmış olmakla birlikte bulaşıcı hastalıkların da geniş alanlara sıçradığı bir yüz yıl olmuştur. Kentin gelişimine katkı sunan etkenler, nüfusu artırdı, çevresel kirliliğe ve bulaşıcı hastalıklara yol açtı. 18. yüzyılla beraber bir liman kenti özelliğinde olan İzmir, Osmanlı kentleri içerisinde salgın hastalıkların yaşandığı kentler arasında ilk üç sırada olmuştur. Hastalıkların nedenleri kervanlar aracılığı ile getirilen tarım ürünlerinin veya ticaret işi ile uğraşan gemilerin taşıdığı emtialar İzmir’de ambarlarda toplanıyordu. Bu ambarlar, fareler için uygun ortamlar oluşturduklarından farelerin veba hastalığını yayma ihtimallerini arttırmıştır. Kent coğrafyası ve iklimi, bulaşıcı hastalıklar açısından uygun olmuş, kentte yaşanan deprem ve yangınlardan sonra veba salgını baş göstermiştir. İzmir, 1700’lü yıllardan başlayarak 150 yıllık tarihi sürecin en az seksen yılı veba hastalığı ile iç içe olmuştur. 1831 tarihinde veba beraberinde kolerayı İzmir’e ilk defa taşımıştır. 1827 tarihinde inşa edilen Yahudi hastanesinin 1837 tarihinde veba sebebiyle kapasitesi artırılmıştır. Aynı tarihte Karantina Binası ve Kutsal Hastane Enstitüsü çalışmaları bitirilmiştir. Salgın hastalıklar sonucunda yaşamını yitirenlerin definleri için arazi temin edilmiş Gürçeşme’de mezarlık alan oluşturulmuştur.¹⁶⁶

İkinci Dünya Savaşı başlarında (1939 yılı) İzmir’de şap hastalığı görülmüştür. Şap hastalığını önlemek için çevre illerden mezbahada kesilmeleri amacıyla İzmir’e gönderilen hayvanların kesim işlemleri belirli bölgelerde yapılmıştır. Hayvanların kontrolleri Halkapınar’da, kesimleri gardiyan kontrolünde Kemer, Mersinli ve Mezbaha bölgelerinde bulunan hanlarda yapılmıştır. Ayrıca hastalık geçinceye kadar İzmir Hayvan Pazarı kapalı tutulmuştur. İzmir İskelesi’nden yapılan hayvansal ürünlerin ihracatı da Ziraat Vekaleti’nin iznine tabi tutulmuştur.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Siren Bora, “İzmir’in veba ve kolera salgınları Yahudi cemaati üzerinde nasıl bir etki yarattı?” **Kent Konak KNK**, (Konak Belediyesi adına sahibi: Sema Pekdaş, Yayın Koordinatörü: Işık Teoman (Sorumlu Yazı İşleri Müdürü), Yayın Danışmanları: Ozan Yayman- Fırat Soylu, Editör: Ayşe Teoman) , yönetim yeri: İzmir Konak Belediyesi-İzmir, Basıldığı Yer: Homepixes A.Ş., 2017/31, Baskı Tarihi: Mayıs, 2017, s.s.60-61.

¹⁶⁷ **Yeni Asır Gazetesi**, 10 Son Kanun 1939,s.2.

İzmir’de İkinci Dünya Savaşı öncesinde yaygın olarak görülen tifüs, sıtma, frengi benzeri hastalıklar savaşın yaşandığı zamanlarda artış göstermiştir.¹⁶⁸ Sıhhat Vekâleti (Sağlık Bakanlığı) tarafından 1944 senesi Aralık ayında Türkiye genelinde görülen lekeli humma sayısı üç yüz yirmi dokuz olarak tespit edilmiştir. Bu sayı İstanbul’da altmış, Balıkesir’de on üç, Denizli’de on iki, Edirne’de on altı, Hakkâri’de on dört, İzmir’de otuz, Kocaeli’de on altı, Konya’da on bir, Zonguldak’ta on beş, Sivas’ta on altı, Bursa’da on bir şekilde bir dağılım göstermiştir.¹⁶⁹Bu bilgiler ışığında Türkiye’de tifüs hastalığı vakalarında İstanbul ilk İzmir ikinci sırada yer almıştır.

Belediye başhekimliği tarafından İzmir’i ziyarete gelen ve han, otel ve aile evi benzeri mekanlarda kalan kişilere, Kızılay tarafından açılan hamamlardan istifade edebilmeleri imkanı sağlanmıştır. İki tanesi Tepecik’te diğeri Keçeciler’de olmak üzere açılan bu üç hamamda başvuranların sabunları da Kızılay tarafından karşılanmıştır. İlgili hamamlardan ücretsiz yararlanmak için Belediye Sıhhat İşleri Müdürlüğü’ne müracaat ederek hamam vesikası temin etmek yeterli görülmüştür.¹⁷⁰

3.3. İzmir’de Nüfus ve Sosyal Düzen

İzmir’in planlı bir şehir özelliği taşıması 1854-1856 yıllarına dayanır. İzmir’e ait ilk şehir planını, Luigi Storari adında bir İtalyan Mühendis gerçekleştirir.¹⁷¹ İzmir’de 1688 tarihinde meydana gelmiş olan deprem sonrasındaki yangın, kentte büyük yıkımlara sebebiyet vermiştir. 1742 senesinde çıkan yangın da İzmir’in yeniden yapılanmasını gerekli kılacak zararda olmuştur.1763-1861 tarih aralığında yaşanan on iki büyük yangın İzmir’i olumsuz etkilemiştir. 1922 yılında yaşanan yangın, İzmir’de en büyük zarara yol açan sonuncu deprem olmuştur.¹⁷²

¹⁶⁸ Günver Güneş-Müslime Güneş, “II. Dünya Savaşı Yıllarında İzmir’de Sağlık”, **İzmir’in Sağlık Tarihi Kongresi 1-3 Aralık 2005 Bildiriler**,(Editörler: Eren Akçiçek, Onur Kınlı), Birinci Baskı, İzmir’in Sağlık Tarihi Kongresi Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi ve Ege Üniversitesi İzmir Araştırma ve Uygulama Merkezi, Egetan Bas. Yay. Tan. Ltd. Şti., İzmir, Eylül, 2009, s.s.84-85.

¹⁶⁹ **Tanin Gazetesi**,3 Ocak 1945, s.1.

¹⁷⁰ **Yeni Asır Gazetesi**,11 Mart 1943, s.2.

¹⁷¹ Pınar, **a.g.e.** , s.62.

¹⁷² Erkan Serçe, v.d., **Küllerinden Doğan Şehir**, I.Basım, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, Stil Matbaacılık A.Ş., İzmir, Ekim, 2003,s.15.

İkinci Dünya Savaşı'nın bütün olumsuz koşullarına rağmen İzmir'de imar faaliyetleri yanmış alan ve yanmamış alan şeklinde iki ayrı biçimde sürdürülmüştür. 175 hektarlık bir alandan oluşan yanmış kısmın son sekiz sene içerisinde imarı tamamlanmıştır. Yanmış alanın 430 bin metrelik kısmında Kültürpark inşa edilmiş, kanalizasyon, parke, asfalt ve beton yollar yapılmış yüz binlere varan ağaç toprağa bağlanmıştır. Fuarda 2500 kişilik amfiteatr, kültür ve ziraat müzeleri, tenis kortları ve bitki bahçesi gibi çalışmalar yapılmıştır.¹⁷³ Nafia Vekâleti (Bayındırlık Bakanlığı) tarafından İzmir'de ve Türkiye'nin çeşitli yerlerinde bulunan sulama tesisi çalışmaları halledilmiştir. Tamamlanan kanallar, barajlar, regülâtörler aracılığı ile binlerce dönüm arazi sulama imkânına kavuşmuştur. Tesisat işlemleri bitmiş olan yerler arasında Gediz Havzası'nda bulunan Menemen Ovası, Büyük Menderes'te bulunan Horsunlu ve Kuyucak, Nazilli'ye kadar olan bölümler ile Menderes'in sol kısmında bulunan Pirlebey olmuştur.¹⁷⁴ Su tesisatı inşaat çalışmaları biten yerler arasında Bornova da olmuştur.¹⁷⁵

Yeni Asır Gazetesi Yazarı Adnan Bilget, 12 Şubat 1945 tarihli köşe yazısında değişik kaynaklardan mesela Cavit Bey'e ait 306 Rumi yılı salnamesine dayanarak İzmir'de mevcut nüfusun toplam 204.738 olduğunu ifade etmiştir. Bu nüfusun 95.761'i kadın, 109.987'sinin erkek nüfusa denk geldiğini bu toplam nüfusun 53.000'ninin Rumlar, 15.000'ninin Ermeniler, 7.000'ninin Museviler ve 79288'inin Türklerden oluştuğunu belirtmiştir.¹⁷⁶

1940 yılı nüfus sayımına göre İzmir belediye sınırlarında toplam nüfus sayısı 184.362 olarak tespit edilmiştir.¹⁷⁷ İzmir'de 1939 yılında kırk bin köy mevcuttur.¹⁷⁸ İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir'de Balçova, Yeniköy, Tirazlı, Bozyaka birer köy; Salhane, Bayraklı, Turan, Kahramanlar, Alsancak, Omur Bey, Halkapınar, Mersinli, Bornova, Hilal birer mahalledir.¹⁷⁹

¹⁷³ **Halkın Sesi Gazetesi**, 14 Nisan 1939, s.4.

¹⁷⁴ **A.g.g.** , 7 Temmuz 1941, s.2.

¹⁷⁵ **A.g.g.** , 30 Birinci Teşrin 1939, s.2.

¹⁷⁶ Adnan Bilget, "Eski İzmir'e bir bakış "İzmir"de ticaret ve hayat", **Yeni Asır Gazetesi**, 12 Şubat 1945, s.2.

¹⁷⁷ **Halkın Sesi Gazetesi**, 24 Birinci Teşrin 1940, s.4.

¹⁷⁸ **A.g.g.** , 28 Temmuz 1939, s.4.

¹⁷⁹ **A.g.g.** , 3 Nisan 1945, s.2.

19.yüzyılın başlarında İzmir’de bankacılık ve matbaacılık yapılmış, meyhane, gazino, kulüp ve kahvehaneler aktif olarak hizmet sunulan yerler arasında olmuştur. Musevi kasapları, faaliyet gösteren kasaplar arasında yer almışlardır. Kunduracılık, bıçakçılık, tenekecilik, süpürgecilik, nalbantlık, semercilik ve demircilik yapılan işler arasında olmuştur. İzmir halkı söz konusu mesleklerle geçimini sağlamıştır. Yeni Asır Gazetesi köşe yazarı Adnan Bilget, değişik kaynaklardan elde ettiğini ifade ettiği 12 Şubat 1945 tarihli yazısında İzmir’de 1914 senesinde mevcut olan okul, hastahane, kahvehane ve gazino gibi yerlerin sayısını vermiştir. 1914 senesinde İzmir’de yüz elli tane okul, özel ve resmi olmak üzere on beş tane hastane faaliyet göstermiştir. Faaliyet gösteren yirmi kulüp, yirmi beş ferhane, beş yüz elli yedi tane kahvehane ve iki yüz altmış dokuz mevcut meyhane ve otuz gazino olmuştur. Aynı senede otel sayısı on yedi, postane sayısı sekiz, matbaa sayısı ise otuz beş tane olmuştur. Şubeleriyle beraber dokuz banka, doksan dokuz tane işletme ve han varlık göstermiştir. Dört tane bira ve müskirat üreten sanayi kuruluşu ile iki yüz elli sekiz fırın hizmet sunmuştur.¹⁸⁰

1914 tarihinde İzmir’de on bir keçi ve altmış beş koyun kasabı ile on bir Musevi kasap faaliyet gösteren kasaplar arasında olmuşlardır. Marangozluk yapılan bir meslek olmuş ve bu işle uğraşan yüz on sekiz işyeri faaliyet göstermiştir. Kunduracılıkla uğraşan üç yüz altı işyeri, üç yüz kırk sekiz tane berberlik yapan yer, bıçakçılık yapan on iki yer ile yetmiş sekiz adet şeker satan dükkan varlık göstermiştir. İki yüz otuz dokuz sayıda sebze satan yer mevcut olmuştur. Altmış yedi adet tenekeci, süpürgecilik yapan dokuz, yorgan yapan otuz beş dükkan ile sayısı yirmi bir olan nalbant mevcut olmuştur. Semercilikle uğraşan on üç, demircilikle uğraşan altmışaltı yer mevcut olmuştur. Otuz bir tane atar dükkanı, kerestecilikle uğraşan altmış bir yer, paçacılık yapan sekiz tane dükkan v.b. faal yerler arasında olmuştur.¹⁸¹

İkinci Dünya Savaşı öncesi İzmir’inde Belediye tarafından sokak isimleri Fransızca ve Türkçe olarak verilmiştir. İzmir’de sinema çalışmaları İkinci Dünya Savaşı yıllarından önce başlamıştır. Söz konusu senelerde İzmir, seksen beş mahalle ve bin yüz adet sokaktan mevcut olmuştur. Sokaklardaki levhalar, Türkçe ve Fransızca yazılı olmuştur. Bin dokuz yüz on iki senesinde sokak adlarının tamamının Türkçe olamaması

¹⁸⁰Adnan Bilget, “Eski İzmir’e bir bakış “İzmir”de ticaret ve hayat”, **Yeni Asır Gazetesi**,12 Şubat 1945, s.2.

¹⁸¹Adnan Bilget, “Eski İzmir’e bir bakış “İzmir”de ticaret ve hayat”, **a.g.g.** ,12 Şubat 1945, s.2.

sebebiyle belediye başkanı, gençlerin şiddetli eleştirilerine maruz kalmıştır. İzmir’de Kraemer Halefleri’nin desteği ile sinema için ilk bina Birinci Kordon’da yapılmış ve bina Pathe Sineması adını taşımıştır. O yıllarda İzmir’de on beş adet sinema mevcut olmuştur. Bunlar, Basmahane, Beyler Sokağı, Irgat Pazarı ve Kokaryalı’da birer tane, sekiz tanesi Kordon’da ve iki sinema ise Karşıyaka’da bulunmuştur. İzmir, Türkiye’de en büyük ve modern tiyatro binasına sahip olmuştur. İzmir tiyatrosu ve Sporting Kulübü, varlık gösteren yerler olmuşlardır. Söz konusu senelerin İzmir’inde Karoça ve Viktorya türlerinden olmak üzere üç yüz altmış dört adet binek arabası faaliyet göstermiştir. İzmir’de ticaret, develer ve yük arabaları ile sürdürülmüştür. Ticarete bin yüz elli araba kanca takarak faaliyet göstermiştir.¹⁸²

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Ege bölgesinin yedi vilayetinde, (2.144.767) iki milyon yüz kırk dört bin yedi yüz altmış yedi kişi mevcuttur. Bu nüfusun (434.344) dört yüz otuz dört bin üç yüz kırk dördü tarımla uğraşmaktadır. Ekilen arazi, (2.478.148) iki milyon dört yüz yetmiş sekiz bin yüz kırk sekiz hektar değerindedir. Her yıl (110.041) yüz on bin kırk bir tonluk yaş meyve, (293.500) iki yüz doksan üç bin beş yüz adet limon, (4.573.000) dört milyon beş yüz yetmiş üç bin portakal, (861.000) sekiz yüz altmış bir bin turunç ve (20.684.000) yirmi milyon altı yüz seksen dört bin mandalina üretilmiştir.¹⁸³ İzmir Valiliği tarafından 1945 mahsulünde 12-19 Haziran tarihleri arasında akdarı, kum darı, çeltik, yazlık mısır, kuru fasulye, kuru börülce üretimi yapacakların ilgili mercilere yani şehir ve kasabalarda mahalle muhtarlıklarına köylerde muhtar ve ihtiyar meclislerine beyanda bulunma zorunluluğu getirilmiştir. Bildirilmeyen kısımlar veya eksik ve yanlış bildirimler, bildirmeyen üretim yerine tekabül eden verginin 4553 sayılı kanununun 37. maddesine göre yüzde elli oranında bir fazlası ile alınma yoluna gidilmiştir.¹⁸⁴

1939 yılında İzmir’e Bulgaristan ve Romanya’dan göçmenler gelmiştir. Sayıları altı yüz elli olan bu göçmenlerin çoğu Bergama ve Torbalı gibi çeşitli bölgelere

¹⁸²Adnan Bilget, “Eski İzmir’e bir bakış “İzmir”de ticaret ve hayat”, **a.g.g.** , 12 Şubat 1945, s.2.

¹⁸³ **Halkın Sesi Gazetesi**,27 Nisan 1939, s.4.

¹⁸⁴ **A.g.g.** , 9 Haziran 1945, s.4.

yerleştirilmişlerdir.¹⁸⁵ Vilayet İskân Müdürlüğü tarafından Bergama ve Dikili'den yüz yirmi yedi çift öküz satın alınarak göçmenlere dağıtılmıştır.¹⁸⁶

İkinci Dünya Savaşı, İstanbul, Ankara ve İzmir gibi şehirlerde nüfus artışına sebebiyet vermiştir. Şehirlerin hastane, okul, doktor, eğlence yerleri gibi her türlü imkana sahip olmasının yanında şehirlerdeki para bolluğu, yapılan göçlere sebebiyet vermiştir. Göç, şehir içindeki mahalleler arasında da olmuştur. İzmir'in kenar semtlerinden yalılara ve yeni inşa edilmiş kültürpark alanının olduğu bölgeye olmuş, orada boşalan yerlere ise kasabalardan gelen nüfus yerleşmiştir. Nüfusu iki yüz bin olan İzmir'in, gelen göçlerle nüfusu iki yüz elli bin olmuş ve bu artış İzmir'de yemeden, içmeye, gezmeden, eğlenceye ve bulaşıcı hastalıklara varana kadar her konuda sıkıntı yaratmıştır. Yapılan göçler, şehirde pahalılığa konut ve sağlık sorunlarına yol açmıştır. Özellikle kış zamanı şimendifer, vapur, tramvay ve otobüslerdeki artan doluluk ile sağlıksız ve bakımsız ortamlar, bulaşıcı hastalıklara sebebiyet vermiştir. Konut sıkıntısı İstanbul, Ankara ve İzmir'de ve bütün Ege Bölgesi'nde bütün şiddetiyle yaşanmıştır. İzmir'de yaşanan konut sıkıntısı, Haydar Rüştü Öktem 15 ikinci Kanun 1944 tarihli yazısında: “...İzmir'de barınacak bir ev bulmak, bir kale zaptetmek kadar güçtür...”¹⁸⁷ Şeklinde ifade etmiştir.

Maarif Vekâleti (Milli Eğitim Bakanlığı) tarafından köylerde çalışan öğretmenlere yönelik yeni uygulamalar yoluna gidilmiştir. Örneğin köyde çalışan bir öğretmenin erken terfisine olanak verecek düzenlemeler yapılmıştır.¹⁸⁸ Hükümet tarafından toplumsal yaşamı dolayısıyla İzmirlinin de yaşamını kolaylaştırmaya yönelik önemli uygulamalar da yaşama geçirilmiştir. Örneğin İlk Teşrin, Son Teşrin, Birinci Kanun ve İkinci Kanun ayları, Ekim, Kasım, Aralık ve Ocak olarak değiştirilmiştir.¹⁸⁹

¹⁸⁵ **Son Posta Gazetesi**, 19 Birinci Teşrin 1939, s.6.

¹⁸⁶ **Halkın Sesi Gazetesi**, 6 Ağustos 1941, s.3.

¹⁸⁷ Haydar Rüştü Öktem, “Köylerden şehirlere yapılan akın”, **Anadolu Gazetesi**, 15 İkinci Kanun 1944, s.1.

¹⁸⁸ **Halkın Sesi Gazetesi**, 28 Temmuz 1939, s.4.

¹⁸⁹ **A.g.g.**, 29 Birinci Kanun 1944, s.4.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

HALKIN SESİ GAZETESİNDE İZMİR

Halkın Sesi Gazetesi, 1930 - 1960 yılları arasında İzmir’de Birinci Kordon İş Bankası karşısında yayın hayatını sürdüren bir gazete olmuştur. Halkın Sesi Gazetesi İmtiyaz sahibi ve başmuharriri Sırrı Sanlı’dır. Halkın Sesi Gazetesi günlük olarak çıkan bir siyasi gazete olup gazete toplam sayfa sayısı dördttür. Fakat nadir de olsa iki sayfa çıktığı da olmuştur. Siyah beyaz olarak çıkan gazetenin bazı zamanlar sadece başlığı kırmızı renkte verilmiştir. Gazete dünyadan, Türkiye’den ve İzmir’den haberler vermektedir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Halkın Sesi Gazetesi savaş haberleri açık bir şekilde Müteffik Grubu’nu destekler niteliktedir.¹ Savaş ile ilgili haberler, daha çok yabancı basından alıntılar yapılarak verilmiştir. Gazete, hükümet politikalarıyla ilgili uygulamaları destekler bir tutum içerisinde olsa da, savaş koşullarını göz ardı edip sistemsel sıkıntıları çok fazla dile getirmesi ve politik yorumlardan uzak durması muhalifliğinin belirtileri olmuştur. Halkın Sesi Gazetesi, yurt içindeki haberlerden çok yurt dışı yani savaş haberlerine ağırlık vermiştir.

Halkın Sesi Gazetesi’nin özellikle birinci sayfasında büyük büyük puntolarla atılan başlıklarda verilen savaş haberleri çoğunlukla konunun tamamını içine alacak şekilde başlıklandırılmıştır. Bu başlıklar çoğunlukla ilk sayfanın yarısını kapsayacak şekilde uzun olabilmıştır.² Halkın Sesi Gazetesi’nden yola çıkarak fakat Halkın Sesi Gazetesi siyasal çizgisinden bağımsız düşünerek (çünkü Halkın Sesi Gazetesi, siyasal bir çizgi takip etmiştir. Bu çizgi ileride kurulacak olan Demokrat Parti çizgisidir.) İkinci Dünya Savaşı İzmir’ini, İzmirlinin yaşam biçimini, halk devlet ilişkisini, halkın hükümete bakış açısını *ilkel sol* bir anlayış ve yaşam biçimi ile ifade edilebilir. Hükümet ile halk arasında yönetsel konularda herhangi bir sıkıntı yaşanmamıştır. Savaşın sürdüğü bir dönemde

¹ Sırrı Sanlı “ Almanların Anladıkları Dil!” **Halkın Sesi Gazetesi**, 9 Mayıs 1940, s.1

² **A.g.g.** , 4 Haziran 1940, s.1

koşulları oluşmadığı için İzmir halkının demokratik tutumunu ölçecek herhangi bir farklı siyasal oluşuma vereceği olumlu veya olumsuz tepki bilinmese de halk, Cumhuriyet Halk Partisi'ne, Mustafa Kemal Atatürk ilke ve devrimlerine ve bilimsel gelişmelere sıkı sıkıya sahip çıkmıştır. İzmir halkı, Atatürk tarafından kurulan Cumhuriyetin bütün değerlerini yaşatmaya yönelik bir yaşam biçiminin koruyucusu olmuştur. Örneğin “*Halkın bağrından Müdafai Hukuk, M.H nun bağrından C.Halk partisi doğdu*”³ gazetenin sağ alt köşesindeki bu slogan, halkın o dönemdeki bakış açısını özetler nitelikte olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Halkın Sesi Gazetesi tarafından yayımlanan yurt içi ile ilgili haberler, çok da politik bir duruş sergilememektedir. Yurt genelinde yayımlanan haberler, toplumun sıkıntıları ve şikâyeti üzerine yoğunlaşmıştır. İzmir ile ilgili haberler, daha çok dördüncü sayfada yer almıştır. İzmir ile ilgili haberlere çok nadir olarak da birinci sayfada yer verilmiştir. Gazetede İzmir ile ilgili olarak “*Halkın Sesi Hakkın Sesidir*”⁴ ve “*İster Gül İster Ağla*”⁵ adlı köşelerde halkın sıkıntısını ele alınmıştır. Halk tarafından duyurulmak istenen sıkıntılar, bazen mektupla⁶ bazen bizzat müracaatla⁷ olmuştur. Gazete, halkın sıkıntısını gündemde tutarak hükümetin arzına sunmuştur. Bu yönüyle politik bir tavır sergilemek istemiştir. Savaşın sonlarından itibaren Savaş yılları boyunca hükümeti pek eleştirmeyen Sırrı Sanlı, 1945 yılı ortalarından itibaren meclisteki muhalif milletvekillerinin hükümeti eleştiren söylemlerini desteklemeye başlamış ve 25 Mayıs 1945 tarihli köşe yazısında “...*Ebedi bir sükût ebedi bir protestodan başka bir şey değildir. Susan bir matbuat, susan bir millet meclisi ve susan bir millet kadar bir hükümeti rahatsız eden bir şey daha olmamalıdır.*” sözleriyle muhalif yaklaşımların gerekliliğini savunmuştur.⁸

Halkın Sesi Gazetesi'nde “*Doktorun Köşesi*” adıyla bir köşe oluşturulmuştur. Bu köşede sağlıkla ilgili halkı aydınlatıcı ve bilgilendirici yazılar kaleme alınmıştır.⁹ Ayrıca

³ **A.g.g.** , 2 ikinci Teşrin 1943, s.1.

⁴ **A.g.g.** , 12 Temmuz 1945, s. 1.

⁵ **A.g.g.** , 18 Temmuz 1945, s.1.

⁶ **A.g.g.** 30 Haziran 1939, s.4.

⁷ **A.g.g.** , 4 Mart 1940, s.1

⁸ Sırrı Sanlı, “Basın hüriyeti, Söz hüriyeti”, **a.g.g.** , 25 Mayıs 1945, s.1.

⁹ **A.g.g.** , 15 Son Kanun 1943, s.3

karikatürlerle sıkıntıları dile getirmek gazetenin başvurduğu bir yol olmuştur. Pahalılık¹⁰ karikatürleri, gazetenin sayfalarını süslemiştir. Karikatürlerde kadın figürü evde sözü geçen¹¹ ve istekleri erkek figürü tarafından hep karşılanan rolündedir.¹² Halkın Sesi Gazetesi karikatürlerinde¹³ olduğu gibi reklamlarında da kadın figürü ağırlıkta olmuştur. Kadınlar, reklamlarda kısa ve dalgalı saçları¹⁴ ve mini etekleri¹⁵ ile gazete sayfalarındaki yerlerini almışlardır.

Gazetede kadınlar için pratik ve kolaylaştırıcı bilgiler ihmal edilmemiştir. Mesela cilt güzelliği ve uçuk¹⁶ hakkında, mobilya temizliği ile ilgili konularda püf noktaları ve pratik bilgiler¹⁷ verilmektedir. Gazetede bıçak bulundurma, dolandırıcılık ve tehdit¹⁸, yaralama ve kaza¹⁹ ve buna benzer zabıtalık olaylar çok sık yer almıştır. Halkın Sesi Gazetesi anlaşılır bir dil kullansa da dilde Arapça kelimeler ağırlıktadır. Haberi tam ve doğru anlamak için Osmanlıca bir sözlüğe ihtiyaç duyulmaktadır. Gazetede reklam²⁰, sinema²¹ ve tiyatro²² haberlerine bol bol yer verilmiştir. Halkın Sesi Gazetesi köşe yazarlarının –Başmuharrir Sırrı Sanlı hariç olmak üzere- genel olarak sosyal ve toplumsal içerikli konulara ağırlık vermişler, siyasi içerikli ve ülke siyasetiyle ilgili konulardan uzak durmuşlardır. Fakat gazete bu konuda diğer gazete köşe yazarlarından yaralanmıştır.

Halkın Sesi Gazetesi “ *Türk Gazeteleri ne diyorlar?* ”²³ ve *Matbuat Hulasaları*”²⁴ başlığı ile diğer gazete köşe yazarlarının savaşa dair yazılarına yer vermiştir. Ulus

¹⁰ A.g.g. , 26 İnci Teşrin 1940, s.1

¹¹ A.g.g. , 1 Mayıs 1940, s.1.

¹² A.g.g. , 3 İnci Teşrin 1940, s.1

¹³ A.g.g. , (İkinci Tabı), 18 Mayıs 1940, s.2.

¹⁴ A.g.g. , 19 Mayıs 1939, s.3.

¹⁵ A.g.g. , 19 Haziran 1939, s.2

¹⁶ A.g.g. , 10 Mart 1939, s.3.

¹⁷ A.g.g. , 14 Mart 1939, s.3.

¹⁸ A.g.g. 16, 1 İnci Teşrin 1940, s. 4.

¹⁹ A.g.g., 14. İnci Teşrin 1940, s.4.

²⁰ A.g.g. , 2 Temmuz 1943, s. 3.

²¹ A.g.g. , 12 İkinci Kanun 1939, s.2.

²² A.g.g. , 7 Ağustos 1945, s.4

²³ A.g.g. , 15 İnci Teşrin 1940, s.1.

²⁴ A.g.g. , 6 İkinci Kanun 1941, s.4.

Gazetesi yazarları Falih Rıfki Atay, Kemal Turan, Hüseyin Sami, A. Ş. Esmer, Yeni Sabah gazetesinden Hüseyin Cahit Yalçın. Vatan gazetesinden Ahmet Emin Yalman, Akşam gazetesinden Necmiddin Sadak, Cumhuriyet gazetesinden Yunus Nadi, Yeni Gazeteden Yusuf Ziya Ortaç, Vakit gazetesinden Asım Us v.d. Bu yazarlar konularıyla Halkın Sesi Gazetesi sütunlarındaki yerlerini almışlardır.

Halkın Sesi Gazetesi'ne başta Sırrı Sanlı olmak üzere, Sevgi Sanlı, Reşat Sanlı, Kadircan Kafı, I.A.R. Vylie, Selami İzzet Sedes, Clair Philips, Burhan Adak, Sabahhatin Ali, Maurice Level, Necdet Rüştü, Avni Ozan, Reşat Ekremkoçu, Halil Zeki Osmo, Gönül Emre, A.Fuat Tuğseven, Abidin Daver, Yaşar Adatepe, Niyazi Acun, Nezihe Araz, Emekli General Kemal Koçer, Tefvik Pars, Doktor Cemil Süleyman, Hasan Ali Ediz, Dr. Orhan Yörüköğlü, İzmir merkez vaizi Sabit Genlik, Muazzez Tahsin Berkand, Va-Vu, Murteza Gürkaynak, Ş.Tuncalp, Cengiz Özgüven, Şüküfe Tuncalp, Mahir Bülent, Doktor Cemil Süleyman, Almanca çevirmen Ahmet Kertinen (Yazan ise Heinz Scharpf), Hüseyin Cahid, S.S. (Gazetede yayınlanan çevirilerde tercüme edenin ismi bazen kısaltılmış şekilde verilmiştir). M. H. Çelebioğlu, Reşat Nuri Güntekin, Halil Bedii Fırat, Necip Sözman, Canbulcabay, Kamran K.Aşkın, Cengiz Özgüven, Suad Sezaver, Vahit Gültekin, Azmi Turhan, Vangoart v.d emek veren köşe yazarları olmuşlardır.

4.1. Halkın Sesi Gazetesi'nde İzmir'de Törenler ve Anmalar

Kurtuluş savaşından yeni çıkmış ve Atatürk ilke ve inkılâpları ile yeniden şekillendirilmiş bir dönemin hemen devamında ülkenin maddi ve manevi değerlerini öne çıkaran kutlamalar, büyük bir özenle takip edilmiştir. Halkın Sesi Gazetesi önemli kutlamaları birinci sayfadan ve resimli bir şekilde vermiştir. Kutlamalarda Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü'ye ait resimler bir arada verilmiştir.²⁵ Resimlerle birlikte ya asker fotoğrafları²⁶ ya da coşkulu bir şiir yer almıştır. Vatandaşlar tarafından yazılıp gazeteye gönderilen coşkulu şiirler, halkın heyecanını ve Atatürk'e duyduğu sevgiyi çok güzel ifade etmiştir.²⁷

²⁵ A.g.g. , 29 İnci Teşrin 1941, s.1.

²⁶ A.g.g. , 9 Eylül 1941,s.1.

²⁷ Gönül Emre, "Cumhuriyet Bayramında: Mehmetçigin Rüyası..."a.g.g. , 29 Birinci Teşrin 1941,s.1. ; Ali Nihat, "Matem Neşidesi Atam İçin" a.g.g. , 10 İkinci Teşrin 1941,s.1.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı, büyük bir coşku ile kutlanmıştır.²⁸ 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı kutlamalarında Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk Milletinin onurlu bir yaşam sürmesinin bağımsızlığına sahip olmasıyla mümkün olabileceği üzerine ve hilafet ile ilgili sözlerine yer verilmiştir.²⁹ İkinci Dünya Savaşı yıllarında Mustafa Kemal Atatürk'ün ölüm yıldönümü anmaları İsmet İnönü'nün coşkulu ifadeleriyle daha da etkili geçmiştir. İnönü, Atatürk'ün ömrünü yalnız Türk milletinin haklılığına adadığını ve gerçekte halkın gönlünde yattığını ifade etmiştir.³⁰ Cumhuriyet Bayramı kutlama programları, Valilik tarafından hazırlanır. Kutlamalar, Hükümet Konağı'nda başlayıp Cumhuriyet meydanında resmigeçit törenleriyle devam eder. Cumhuriyet Bayramı kutlamaları, Maarif Müdürlüğü tarafından okullara gönderilen talimatlar çerçevesince bütün okulların katılımı ile gerçekleşir. Kutlamalar gece fener alayları eşliğinde şehir turu yapılarak ve balolar düzenlenerek son bulur.³¹ Ulu Önder Atatürk'ün Çocuklara armağan ettiği 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, yine bütün okulların katılımı ile Cumhuriyet Meydanı'nda kutlanır. Resmi tören kutlamalarından sonra, parti merkez yardım komitesi tarafından Kültürparkta çocuklara kır yemeği verilir.³² Kurtuluş savaşımızın önemli başarıları arasına yer alan Birinci İnönü Muharebesi, Halkın Sesi Gazetesi'nin birinci sayfasında kutlanmıştır.³³ 30 Ağustos Zafer Bayramı, 30 Ağustos Zafer ve Tayyare Bayramı olarak bütün yurttaki kutlanmıştır. Kutlamalarda kıışlada bulunan komutanlık dairesinde saat sekiz otuzda tebrikler alındıktan sonra heykelde saat onda askeri bando mızıkası eşliğinde çalınan İstiklal Marşı ile törene geçilmiştir. Halkla birlikte İzmir Valisi, İzmir Belediye Başkanı, parti müfettişi ve milletvekilleri törene katılanlar arasında olmuşlardır.³⁴ Lozan Antlaşması, bütün yurttaki kutlanan bir bayram halindedir.³⁵

Resmi bayram kutlamaları yanı sıra İzmir'in tarihine önemli izler bırakan olaylar ve olay kahramanları da anılmıştır. İnkılâp şehidimiz Kubilay ve arkadaşları; Menemen

²⁸ A.g.g. , 19 Mayıs 1939, s.4.

²⁹ A.g.g. , 23 Mayıs 1939,s.2.

³⁰ A.g.g. , 10 İkinci Teşrin 1939,s.1.

³¹ A.g.g. ,21 Birinci Teşrin 1941,s. 4.

³² A.g.g. , 20 Nisan 1939,s.4.

³³ A.g.g. , 10 İkinci Kanun 1939,s.1.

³⁴ A.g.g. , 31 Ağustos 1942,s.1.

³⁵ A.g.g. , 28 Temmuz 1939,s.1.

Kaymakamı, General, Halkevleri üyeleri, İzçiler, cemaatler, diğler ilçe ve bucaklardan gelen halk ve işçi ve esnaf birliklerinin katılımı ile Menemen’de anılmıştır.³⁶ 1 Temmuz Kabotaj bayramı, denizcilerin Cumhuriyet meydanında toplanması ile askeri mızıkalar eşliğinde kutlanırken³⁷ Milli İktisat ve Tasarruf Haftası 20 Temmuz’da Cumhuriyet Meydanı’nda törenle başladıktan sonra Halkevleri parti teşkilatı binalarında düzenlenecek müsamerelerle devam eder.³⁸

İkinci Dünya savaşı yıllarında yerli üretimi özendirmek amacıyla Toprak Bayramı ve Ulusal ve Ekonomi Haftası kutlamaları yapılmaktadır. Toprak Bayramı, 21 Mart tarihinde Bornova Ziraat Mektebinde kutlanırken³⁹, Ulusal ve Ekonomi Haftası kutlamaları, Başbakanlık tarafından Ankara Radyosu aracılığıyla duyurulmakta ve Ulusal ekonomi ve ulusal ekonomi ifadesini geliştirmeye yönelik çalışmalar için okullara büyük bir sorumluluk düşmektedir.⁴⁰ İkinci Dünya Savaşı yıllarında doğa ve doğa sevgisi de ihmal edilmemiştir. İzmir Eşrefpaşa Cumhuriyet koruluğunda 28 Mart tarihinde ağaç ve orman zenginliğimizi muhafaza etmek ve ağaç sevgisini pekiştirmek amacıyla Ağaç Bayramı kutlamaları yapılmaktadır.⁴¹ Doğaya ve spora yönelik bir etkinlik de 30 Mart tarihinde İzmir’de yapılan İnönü Kır Koşusu düzenlemeleridir. İnönü Kır Koşusu Etkinlikleri Türkiye birinciliğine, bütün bölgelerden katılım olmakta ve yarış mesafesi, yedi bin beş yüz (7500) metre olarak belirlenmektedir.⁴²

İkinci Dünya Savaşı yıllarında sokakların baştanbaşa bayraklarla donatılarak kutlandığı bayramlardan biri de Türkiye’nin denizciliği için önemli bir bayram olan 1 Temmuz Denizcilik bayramı kutlamaları olmuştur⁴³ İzmir Halkevinde Montrö ve Lozan Antlaşmalarına binaen tören düzenlenmiştir.⁴⁴

³⁶ A.g.g. , 4 Haziran 1945, s.4.

³⁷ A.g.g. ,1 Temmuz 1943,s.1.

³⁸ A.g.g. , 4 İkinci Teşrin 1939,s.2.

³⁹A.g.g. , 28 Şubat 1939,s.4.

⁴⁰ A.g.g. , 12 Aralık 1945,s.4.

⁴¹A.g.g. , 11 Mart 1942,s.3.

⁴²A.g.g. , 25 Mart 1941,s.2.

⁴³A.g.g. , 2 Temmuz 1945,s.4.

⁴⁴ A.g.g. , 23 Temmuz 1945,s.4.

İzmir’de kutlamaların yanı sıra, önemli şahsiyetlerin ebediyete yolculukları ile ilgili anma törenleri de yapılmaktadır. Bu kişilerden biri de Kazım Dirik’tir. Kazım Dirik’in Naaşı belli bir program çerçevesinde önce Kemeraltı camiinden Atatürk Meydanına, ardından Orgeneral Fahrettin Altay’ın da katılımı ile asri kabristana defnediliyor.⁴⁵ İzmir gençliği için önemli ve idealist bir şahsiyet olan Vasıf Çınar için ölüm yıl dönümünde anma töreni düzenleniyor.⁴⁶ Önemli bir şair olan Ömer Seyfettin, ölümünün yirmi ikinci yıl dönümünde anılmaktadır. Otuz altı yaşında vefat eden ünlü şair, 1908 yılına kadar İzmir Redif Tümenliği’nde ve jandarma okulu öğretmenliği yapmıştır. Balkan harbinde Yanya Kalesi’nde esir düşen şair, bir yılını Yunanistan’da geçirmiştir.⁴⁷

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir’de yapılan anma programları içinde 15 Mayıs günü Hava Şehitleri İhtifali de yer almıştır. Belli bir program dâhilinde, askeri ve mülki amirler, ümera, zabıta v.b. bütün resmi kurumlar ve okullar Cumhuriyet Meydanı’nda yapılan kutlamaya katılmaktadır.⁴⁸ Şehitlerimizi anmak için Bözüyük C.H.P İdare Heyeti tarafından her yıl İnönü Şehitliğinde kurbanlar kesilerek merasim yapılmaktadır. 12.05.1940 günü İnönü Şehitliğinde yapılan merasime Emekli Subaylar Yardım Cemiyeti başkanı Tümgeneral Suphi Kula, Yüzbaşı Yaşar Adatepe de katılmıştır.⁴⁹

4.2. Halkın Sesi Gazetesi’nde İzmir’de Milli Korunma Kanunu Uygulamaları

Milli Korunma Kanunu, Hükümete milli ekonomi ve milli savunma konularında olanüstü yetkiler veren bir düzenleme olmuştur. Halkın sıkıntı çekmesine engel olmak, olağanüstü durumlarda ve seferberlik hallerinde askerin en iyi şekilde idare ve sevkini düzenlemeye yönelik bir amaç taşımıştır.⁵⁰ 1941 yılında Milli Korunma Kanunu’nun bazı maddelerinde yapılan değişiklikle birlikte İaşe Müsteşarlığı tarafından vilayetlere gönderilen bir genelgede, vilayetlerden el koyma işlemlerine önem verilmesi ve gerçek ve tüzel kişilere ait olduğu anlaşılan mallara yönelik denetimler yapılması talep edilmiştir.⁵¹ Milli Korunma Kanunu’nda 1942 yılında bir değişikliğe daha gidilmiştir. Yapılan

⁴⁵A.g.g. , 5 Temmuz 1941,s.1; a.g.g. , 5 Temmuz 1941,s.2.

⁴⁶A.g.g. , 3 Haziran 1940,s.1.

⁴⁷A.g.g. ,16 Mart 1942,s.2.

⁴⁸ A.g.g. , 14 Mayıs 1940, s.1.

⁴⁹ A.g.g. , 10 Mayıs 1940, s.2.

⁵⁰ A.g.g. , 19 İkinci Kanun 1940, s.1.

⁵¹ A.g.g. , 24 Birinci Kanun 1941, s.4.

değişiklikle ticaret ve sanatla uğraşanların ticarete yönelik stoklama yapmalarına yasaklama getirilmiştir. Ayrıca hükümet, tazminat bedeli ödemek koşuluyla ve gerek görüldüğü takdirde sanayi kuruluşlarına el koyma yetkisine sahip olmuştur.⁵² Milli Korunma Kanunu kapsamında İzmir Valiliği 1941 yılı yazında kaza ve belediyelere gönderdiği bir genelgeyle Çiftçi Mallarını Koruma Kanunu uygulamalarını başlatmıştır. Valilik tarafından uygulamalara yönelik olarak mürakebe komisyonları oluşturulmuştur.⁵³ İkinci Dünya Savaşı yıllarında 2395 sayılı Kazanç Vergisi Kanunu alınan vergiler arasına olmuştur. Örneğin Maliye Vekaleti (Maliye Bakanlığı) tarafından şehir ve kasabalarda bulunan mahalle muhtarları halktan aldıkları ücret mukabilinde kazanç vergisine tabi tutulmuşlardır. İhtiyar Heyeti üyeleri ise bu kanununun dışında tutulmuştur.⁵⁴

İkinci dünya savaşı yıllarında üreticilerden yetiştirecekleri mahsul miktarı ve mahsulleri yetiştirecekleri yerler hakkında beyan alınmıştır.⁵⁵ Koordinasyon heyetlerince İzmir ili sınırları dâhilinde üretilen baklalara (kilosu 13,5 kuruştan) fiyat biçilmiştir. Üreticiden ellerindeki baklaları Toprak Mahsulleri Ofisi İzmir Şubesine teslim etmeleri istenmiş, teslim etmeyenler hakkında yasal işlemin başlatılacağı bildirilmiştir.⁵⁶ Duyurudan hemen sonraki gün İzmir belediye sınırları içerisindeki baklalara devlet tarafından el konularak baklalar toprak mahsulleri ofisi tarafından belirlenen fiyata satın alınmıştır.⁵⁷ İzmir Valiliği tarafından 1943 senesinde mısır, ipek kozası, bezelye, nohut, patates, susam, ayçiçeği, kuşyemi, akdarı, kumdarı, kuru incir ve kuru üzüm, fasulye, çeltik gibi tarım ürünleri üreticilerinden beyan alınmıştır. Üreticiler ekimini yaptıkları ürünlerin yetiştirildikleri yerleri ve elde edecekleri tahmini ürün miktarınının beyanında bulunmuşlardır.⁵⁸

Milli Korunma Kanunu uygulamaları, şehir ve kasabalarda mahalle muhtarları, köylerde muhtar ve ihtiyar meclisleri tarafından yürütülmüştür. Örneğin 1945 yılında İzmir merkez ve merkeze bağlı yerlerinde arpa, yulaf, buğday, mahlut, kaplıca, kuru

⁵²A.g.g. , 3 Şubat 1942, s.3.

⁵³ A.g.g. 5 Ağustos 1941,s.2.

⁵⁴ A.g.g. , 30 Eylül 1944, s.4.

⁵⁵ A.g.g. , 20 Temmuz 1943, s.4.

⁵⁶ A.g.g. , 9 İkinci Kanun 1942, s.4.

⁵⁷ A.g.g. , 10 İkinci Kanun 1942, s.2.

⁵⁸A.g.g. ,20 Temmuz 1943, s.4.

bezelye, nohut, kuru bakla, mercimek, kuşyemi, yazlık patates, ipek kozası ve çavdar kayıt altına alınarak bu ürünlerin ekimin yapılacağı arazi yeri, ekim için gerekli olan tohum miktarı ve çeşidi, kullanılan zirai araçlar ve evsaf ve mesahalarıyla beyan cetvellerine kayıt zorunluluğu getirilmiştir. Beyan cetvellerine eksik veya yanlış bildirimde bulunmak ve ekilecek alanı beyan cetvellerine yazdırmamak 4553 sayılı yasanın 37 inci maddesince ceza dâhiline alınmıştır.⁵⁹ İzmir merkez ilçeleriyle ona bağlı ilçelerde susam, ayçiçeği, kendir tohumu, keten tohumu, güz patatesi, güz mısırı üretimini beyan cetvellerine kayıt zorunluluğu getirilmiştir.⁶⁰ 1944 yılında İzmir Valiliği tarafından 4553 sayılı Toprak Mahsulleri Vergisi Kanunu'na istinaden İzmir merkez ve İzmir nahiye ve köylerinde üretimi yapılan kış mısırı ve kuru güz fasülyesi için beyan alınmıştır.⁶¹

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Sümerbank Genel Müdürlüğü tarafından, 1-1-1940'tan önce manifaturacık yapmamış, 1-7-1941'e kadar kayıt işlemini yaptıran manifaturacısı olmayan ve belediye sınırları içinde yer almayan köy esnafına, bölgelerine ayrılan kontejandan uygun miktarda mal verileceği ilan edilmiştir. Bunun için manifaturacılık işini bilmek, sabit bir ticarethaneye malik bulunmak ve İlde Valiliklerden ilçede Kaymakamlıklardan gerekli izni almak şartı getirilmiştir.⁶² Sümerbank yerli mallar pazarları tarafından İzmir'de ışıkları kararmak amacıyla İzmir merkez, Bergama, Karaburun, Dikili, Kemalpaşa, Çeşme, Kuşadası, Menemen, Bayındır, Urla, Ödemiş ve Foça'ya 1944 yılında (metre başı 110 kuruş olmak üzere) her eve on metre siyah saten ayırmıştır.⁶³

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir Belediyesi tarafından pazarlar kontrol altına alınmış, pazarlarda satılan malların halkın alım gücüne göre olmasına özen gösterilmiştir. Eşrefpaşa ve Tepecik pazarlarında koyun eti 60 kuruş, ıspanağın kilosu 15 kuruş, taze fasulye 20 kuruş, araka 22,5 kuruş olarak alıcıya sunulmuştur.⁶⁴ Fiyat Murakabe Komisyonları da piyasa üzerinde etkili bir kurum olmuştur. Örneğin peynir fiyatlarının arttırılmasını isteyen peynircilerin istekleri ilgili komisyon tarafından kabul edilmemiştir.

⁵⁹ A.g.g. , 23 Mart 1945, s.3.

⁶⁰ A.g.g. , 14 Temmuz 1945, s.3.

⁶¹ A.g.g. , 28 Eylül 1944, s.3.

⁶² A.g.g. , 23 Temmuz 1943, s.3.

⁶³ A.g.g. , 28 Eylül 1944,s.3.

⁶⁴ A.g.g. , 2 Birinci Kanun 1941, s.2.

Gerekli ihtiyaçları satan mağaza ve dükkânlarda fiyat levhalarının asılı olma zorunluluğu getirilmiş ve gıda maddelerinin komisyon tarafından belirlenen fiyattan satışı sağlanmıştır.⁶⁵

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir Belediyesi sınırları içinde borsa kapsamında olan malların borsa dışı yerlerde alım satımı 4355 sayılı Ticaret Borsası Kanunu ile yasaklanmıştır.⁶⁶ Savaş yıllarında 4355 Sayılı Ticaret Borsası Kanunu'na göre İzmir'de Ticaret Borsası kapsamında olan maddelerin alım ve satımını yapan özel ve tüzel kişilerle birlikte devlet, özel idareler, belediyeler sermayesiyle kurulmuş kuruluşlar veya bunların ortak oldukları tüzel kişiliğe haiz olan bağlı kuruluşlar ile subelerine borsaya kayıt yaptırma zorunluluğu getirilmiştir.⁶⁷

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir'de ekmeğin karne usulüne ve kupon esasına göre dağıtımına 1942 yılında başlanmıştır. Ekmeğin karne sistemine göre dağıtımını yapmak için nahiyelerde bürolar açılmıştır. Karne uygulaması esasına göre herkese bir kupon verilmiş ve süresinde kullanılmayan kuponlar geçersiz sayılmıştır. Bir ekmeğin gramı 750 olarak belirlenmiştir. Yedi yaşın altındaki çocuklara çeyrek ekmeğe, ağır işlerde çalışanlara bir ekmeğe verilmiştir.⁶⁸

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Milli Korunma Kanunu'yla piyasa denetim altına alınmaya çalışılsa da ilgili kanuna aykırı davranışlar da olmuştur. Keçeciler'de oturan Abdullah ve Seyfettin isimli iki vatandaş, başkalarına ait olan iki karneyi elli kuruşa satmaktan suçüstü olmuşlardır.⁶⁹ Şadırvanaltı'nda bir bakkal, iki yüz seksen kuruşa çiğ kahve satmaktan yedi gün hapse mahkûm edilir ve elli lira ağır para cezasına çarptırılır. Bakkal dükkânı da on beş gün süreyle kapatılır.⁷⁰ Ödemiş kazasına bağlı devrim mahallesinde bir kahveci, belediye tarafından yedi buçuk kuruş olarak belirlenen çayı, on kuruşa sattığı için cezalandırmıştır.⁷¹ Bergama'ya bağlı Ulu Cami Mahallesinde izin

⁶⁵ A.g.g. , 17 Eylül 1941, s.4.

⁶⁶ A.g.g. , 23 Temmuz 1943, s.3.

⁶⁷ A.g.g. , 23 Temmuz 1943, s.3.

⁶⁸ A.g.g. , 14 İkinci Kanun 1942, s.2.

⁶⁹ A.g.g. , 28 Nisan 1942, s.4.

⁷⁰ A.g.g. , 12 Şubat 1941, s.2.

⁷¹ A.g.g. , 9 Temmuz 1943, s.2.

almadan buğday nakliyatı yapan bir vatandaş hakkında yasal işlem başlatılmıştır.⁷² Evlerinden dışarıya ışık sızdıran 145 haneye yirmi beş lira para cezası verilmiştir. 1944 yılı itibariyle toplam 1126 haneye para cezası verilmiştir.⁷³ İzmir’de kötü yağ satanlarla mücadele edilmiştir. Örneğin yağların kalitesiyle oynayıp piyasaya kötü zeytinyağı satan toptancı, bakkal ve tacirlere yönelik teftişler düzenlenmiştir.⁷⁴

İkinci Dünya Savaşı yıllarında pasta ve diğer pişmiş unlu maddelerin ticaret amaçlı üretimine kararname ile yasak getirilmiştir. İzmir’de yaşanan un sıkıntısı ise çevre illerden mesela Burdur’dan bol miktarda un getirilerek karşılanmaya çalışılmıştır. Fakat serbest piyasadaki alınan unlar, evlerde rahatlıkla kullanılabildiği gibi bu unları fırıncılar da pişirebilme yetkisine sahip olmuşlardır.⁷⁵ İkinci Dünya Savaşı yıllarında kurallarına uyma noktasında sıkıntı yaşanan ve ihmal edilen kanunlardan bir de Pazarlıksız Satış Kanunu olmuştur. İzmir halkının ilgili kanuna uyup uymadığı konusunda gerekli denetimler İzmir Belediyesi tarafından yapılmıştır. Belediye Başkanı Dr. Behçet Uz, Pazarlıksız Satış Kanunu’na uyulması hususunun takibi için belediye yetkililerini görevlendirmiş bu yetkililer tarafından yirmi yedi mağaza ve dükkâna yirmişer lira para cezası kesilmiştir.⁷⁶

4.3. Halkın Sesi Gazetesi’nde İzmir’de Yeniden Yapılanma

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir, belediyenin sıkı çalışmaları sonucunda eski yanıklarından kurtulmuş modern bir yapıya kavuşmuştur. Dr. Behçet Uz, İzmir’de yaptığı hizmetlerle halkın takdirini kazanmış ve saygıyla anılan bir belediye başkanı olmuştur.⁷⁷ İkinci Dünya savaşı yıllarında İzmir’in yeniden inşası çalışmalarına Belediyeler Bankası destek vermiştir. Belediyeler bayındırlık sahasında mali açıdan daha geniş olanaklara kavuşturulmuştur. İkraz faiz oranını yüzde 5,5’e indirmek, belediyelerin faiz üzerinden ödediği muamele vergisi ödemelerini bankalara ödenen masraflara dâhil etmek belediyelere sunulan imkânlar arasında olmuştur.⁷⁸

⁷² A.g.g. , 2 Temmuz 1943, s.4.

⁷³ A.g.g. , 28 Eylül 1944, s.4.

⁷⁴ A.g.g. , 7.I. Teşrin 1944, s.4.

⁷⁵ A.g.g. , 26 Son Kanun 1943, s.2.

⁷⁶ A.g.g. , 7 İkinci Kanun 1939, s.4.

⁷⁷ A.g.g. , 25 Haziran 1940, s.1.

⁷⁸ A.g.g. , 7 Haziran 1939, s.2.

İzmir’de yangın alanları yeşille donatılmıştır. Eşrefpaşa Cumhuriyet Kuruluna yüz elli basamaklı ve on metre genişliğinde mermer merdiven yaptırılmış;⁷⁹ İzmir’in Basmahane, Kahramanlar ve Alsancak mıntıklarında yeni bulvarlar açılmıştır. Kapılar’dan Kültürpark’a doğru yapımı tamamlanan bulvara Bozkurt Bulvarı, Fuarın Cumhuriyet Meydanı’nda bulunan kapısından Kahramanlar’a giden bulvara Mehmetçik Bulvarı, Atatürk caddesi ile Şaraçoğlu Şükrü Bulvarı arasındaki bulvara Akdeniz Bulvarı isimleri uygun görülmüştür. Aydın tren hattı ile Mustafa B. caddesi arasındaki bulvara Mimar Sinan Bulvarı, Belediye kapısından başlayıp Çocuk hastanesinden geçerek 9 Eylül Meydanı’na varan bulvara ise Dr. Behçet Uz Bulvarı denilmiştir.⁸⁰ İkiçeşmelik Caddesi genişletilmiş⁸¹, Alsancak semtinde Belediye Hava Gazı Fabrikası faaliyete geçirilmiştir.⁸²

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir, İstanbul ve Ankara Posta uçaklarıyla yolcu nakliyatı yapılmıştır.⁸³ İzmir sokaklarını aydınlatma amacıyla kullanılan hava gazı fenerleri, birçok sokakta yerini lambalara bırakmıştır.⁸⁴ Belediye temizlik hanında İşçilere konferans sunmak ve okuma yazma bilmeyenlere okuma yazma öğretmek amacıyla bir konferans solunu inşa edilmiştir.⁸⁵ Karşıyaka rıhtımının bir kısmı bitmiş⁸⁶, Fevzipaşa bulvarı Dr. Behçet Uz’un katkılarıyla açılmıştır.⁸⁷ Dr. Behçet Uz Çocuk Hastanesi iç tesisat ihalesi, kalorifer ve klimatizasyon tesisatı planları hazırlanmıştır.⁸⁸ İzmir’de Güzelyalı İnciraltı ve Ilıcalar turistik yolları inşaat çalışmaları turistik yolları mühendisliği denetiminde yapılmıştır.⁸⁹

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Çalışma Bakanı Dr. Sadi Irmak, İzmir’i ziyareti sırasında yapmış olduğu tetkikler neticesinde İzmir Valisi Şefik Soyer’i, İzmir’de yeni

⁷⁹ A.g.g. , 5 Nisan 1940, s.1.

⁸⁰ A.g.g. , 10 Şubat 1940, s.2.

⁸¹ A.g.g. , 14 Şubat 1940, s.2.

⁸² A.g.g. , 14 Mart 1940, s.2.

⁸³ A.g.g. , 14 Nisan 1940, s.2.

⁸⁴ A.g.g. , 25 Mart 1941, s.2.

⁸⁵ A.g.g. , 15 Mayıs 1940, s.2.

⁸⁶ A.g.g. , 21 Birinci Teşrin 1941, s.3.

⁸⁷ A.g.g. , 28 Birinci Teşrin 1941, s.2.

⁸⁸ A. g.g. , 23 Temmuz 1941, s.2.

⁸⁹ A.g.g. , 28 Mart 1940, s.2.

kurulmuş olan işçi hastanesi ile ilgili de İl makamını kutlamıştır.⁹⁰ Kemeraltı yangın alanında yol genişletme çalışmaları için bazı mağazalar yıkılmış, Hükümet konağı alanı genişletilmiştir.⁹¹ Göztepe Gençlik Kulübü spor sahası inşaatı için Güzelyalı'da arazi kamulaştırılmıştır.⁹² Piyasadaki darlık sebebiyle İzmir'de şişe ve cam fabrikası kurulmuştur. Dört yüz adet lamba şişesi, iki yüz yetmiş cam kavanoz, yedi yüz sürahi, fanuslar ve pencere camları fabrikanın günlük üretimini oluşturmuştur.⁹³

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir'de evlere su bağlanmıştır. Suyun evlere bağlanması biraz zaman almıştır. 1940 yılında Karşıyaka'da bulunan yüz elli abone, uzun beklemelemlerden sonra evlerinde suya kavuşmuşlardır.⁹⁴ İzmir'de heyelan olayları yaşanmıştır. Sinekli heyelan bölgesi konumundadır. Heyelan sonucu Vezir ve Osmanağa su boruları patlamıştır.⁹⁵ İzmir Belediyesi tarafından hükümete yapılan başvuru kabul görmüş ve Halkapınar su, tramvay ve elektrik şirketi belediye tarafından satın alınmıştır.⁹⁶ İzmir belediyesi tarafından Halkapınar su, tramvay ve elektrik şirketi satın alındıktan yaklaşık bir yıl sonra Nafia Vekâleti (Bayındırlık Bakanlığı) 1941 yılında İzmir'deki su ve elektrik şirketlerine ait tesisatları devletleştirme kararı almıştır.⁹⁷ Nafia Vekâleti tarafından elektrik ve su tesisatları satın alındıktan sonra ilgili vekâlet tarafından elektrik kilovat tarifeleri 14,5 kuruş olarak belirlenmiştir.⁹⁸

İzmir'de elektrik, havagazı, su, otobüs ve tramvay gibi ulaşım, aydınlatma ve alt yapı çalışmaları bir çatı altında toplamış ve ESHOT adıyla faaliyete başlamıştır.⁹⁹ İzmir'de şehir için yolların tamamı asfaltlı değildir. Fransız Hastanesi civarındaki sokaklarda

⁹⁰ A.g.g. , 1 Ağustos 1945, s.4.

⁹¹ A.g.g. , 28 İkinci Kanun 1942, s.2.

⁹² A.g.g. , 11 Ağustos 1944, s.4.

⁹³ A.g.g. , 28 İkinci Kanun 1942, s.2.

⁹⁴ A.g.g. , 13 Şubat 1940, s.2.

⁹⁵ A.g.g. , 7 Şubat 1940, s.2.

⁹⁶ A.g.g. , 4 Mart 1940, s.1.

⁹⁷ A.g.g. , 18 İkinci Kanun 1941, s.4.

⁹⁸ A.g.g. , 18 Mart 1941, s.2.

⁹⁹ A.g.g. , 2 İkinci Kanun 1945, s.4.

kanalizasyon, yol betonlama çalışmaları yapılmıştır.¹⁰⁰ İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir Göztepe Vali Konağı civarında taş ocakları mevcuttur.¹⁰¹

İzmir’de, belediye tarafından Halkapınar bataklığının kurutulma çalışmaları yapılmıştır. Belediye tarafından Halkapınar bataklığını kurutmak amacıyla borular aracılığı ve kanallar yardımıyla bataklığı denize ulaştırma projesi geliştirmiştir. Halkın Sesi Gazetesi köşe yazarı Şark Filozofu, 1 Temmuz 1943 tarihli köşe yazısında belediye tarafından alınan bu yöntemi yeterli bir önlem olarak görmemiştir. Denizin kabarması halinde sıkıntıyla karşılaşılacağını, yağmurlu havalarda Pınarbaşı’ndan akan suların bataklığı doldurduğunu, suları Yukarı Mersinli’den Manda Çayı’na kanallar yoluyla yönlendirmek gerektiğini ifade etmiştir. Herhangi bir taşma sonucunda Halkapınar suyu bataklığa akmaktadır. Halkapınar Çayı’nın bataklık alana akmaması için setlerle desteklenmesi gerektiği ifade edilmiştir.¹⁰² İkinci Dünya savaşı yıllarında bataklıkları kurutmak pek de kolay olmamıştır. Halkapınar bataklığını kurutmak için sahil doldurulmuştur.¹⁰³ 1945 yılında Halkapınar bataklığına monitör yerleştirilerek biriken pis sular denize ulaştırılmaya çalışılmıştır.¹⁰⁴ Güzelyalı’daki mevzii bataklar, belediye başhekimisi Doktor Süleyman Çullu öncülüğünde itfaiye tarafından kurutulmaya çalışılmıştır.¹⁰⁵ İkinci Dünya Savaşı yıllarında bataklıklardaki pis suların beslediği sivrisinek orduları ve salgın hastalıklar, halkın yaşamını olumsuz etkilese de Güzelyalı pazarında halk, balık sularını ağaç diplerine dökmekte ve ağaçları kurutmakta tereddüt yaşamamıştır.¹⁰⁶

1941 yılına kadar İzmir belediye başkanlığı yapmış olan Dr. Behçet Uz’un Denizli Mebusu seçilerek gitmesi üzerine yerine belediye başkanının kim olacağı merak konusu olmuştur. İzmir Belediye Başkanlığı’na en kuvvetli aday olarak Reşat

¹⁰⁰ **A.g.g.** , 26 Mart 1941, s.2.

¹⁰¹ **A.g.g.** , 13 İkinci Kanun 1940, s.2.

¹⁰² Şark Filozofu Hidayet Keşfi, “Halkapınar Bataklığı hakkında”, **a.g.g.** , 1 Temmuz 1943, s.2.

¹⁰³ **A.g.g.** , 4 İkinci Kanun 1944, s.4.

¹⁰⁴ **A.g.g.** , 25 Haziran 1945, s.4.

¹⁰⁵ **A.g.g.** , 3 Nisan 1945, s.4.

¹⁰⁶ **A.g.g.** , 12 Temmuz 1939, s.1.

Leblebicioğlu düşünölmüştür. ¹⁰⁷İzmir belediyesi, Kültürpark gazinosunda verilen bir yemekle Dr. Behçet Uz'a veda etmiştir.¹⁰⁸

4.4. Halkın Sesi Gazetesi'nde İzmir'de Eğitim

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir, İnsan eğitimi konusunda bünyesinde ne yükselen faşizmi barındırmış ne de mihver ve müttefik bloklarının zikzaklı politikalarını yaşatmıştır. İzmir'de savaşın dışlayıcı etkilerinden uzak bir yaşam sürölmüştür. Bu çıkarımı, Halkın Sesi Gazetesi'nin 11 İkinci Kanun 1939 tarihli haberi desteklemektedir. Çünkü İzmir'de Halkevleri tarafından hem Almanca, İngilizce ve Fransızca dil eğitimi verilmiş hem de Musevi vatandaşlara yönelik Türk dilini öğrenme kursları düzenlenmiştir.¹⁰⁹

Eğitim-Öğretim'de sınıflarda yaramaz ve ders dinlemeyen çocuklar mevcut olmuştur. Tembel öğrencilerin beden ve fiziksel kontrole tabi olmaları gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bu gibi öğrencilerin görme, işitme, bademcik gibi konularda sıkıntı yaşayıp yaşamadıkları, zekâ, muhakeme ve hafıza testlerinden geçirilmeleri gerektiği daha sonra bu öğrencilerin beslenip beslenemediği, ailevi ve sosyal ilişkileri, geniş kapsamlı olarak ele alınmıştır. Evdeki sosyal durumlar, yattığı yer, giyimden, konuta, ısıtmadan, elbiseye kadar ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığı ele aldıktan sonra öğretmenlerin öğrencilerle ders dışı alanlarda ilgilenmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.¹¹⁰

İkinci Dünya Savaşı yıllarında öğretmen ve okul azlığı sebebiyle eğitimde çifte tedrisat uygulanmıştır. Fakat uygulamaya konulan ikili eğitim sistemine rağmen öğrencilerin okullara yerleştirilmelerinde zorluklar yaşanmıştır. Dönemin İstanbul gazetelerinin bazısında kaldırılması talep edilen çifte tedrisatla yani ikili eğitimle¹¹¹ ilgili Halkın Sesi Gazetesi başmuharriri Sırrı Sanlı da 9 İkinci Kanun 1939 tarihli “Çifte Tedrisat ve Kültürümüz” adlı bir yazı kaleme almıştır. Sırrı Sanlı yazısında her sene yaşanan öğrenci sayısındaki artış karşısında okul ve öğretmen azlığı sebebiyle ikili eğitim

¹⁰⁷ A.g.g. , 20 Birinci Teşrin 1941, s.2.

¹⁰⁸ A.g.g. ,28 Birinci Teşrin 1941, s.1.

¹⁰⁹ A.g.g. , 11 İkinci Kanun 1939, s.4.

¹¹⁰ A.g.g. , 13 Birinci Kanun 1940, s.2.

¹¹¹ Sırrı Sanlı, “Çifte Tedrisat ve Kültürümüz..”, a.g.g. , 9 İkinci Kanun 1939, s.1.

sisteminin uygulamaya konulduğunu ifade etmiştir. Sırrı Sanlı, ihtiyaçtan dolayı uygulamaya konulan ikili eğitim sisteminin devamının mecburiyeti üzerinde durmuştur.¹¹²

Öğrenci çokluğu ve öğretmen azlığı sebebiyle uygulanan ikili eğitim sisteminin kaldırılması konusunda Kültür Bakanı Hasan Ali Yücel, öğrenim görmeyen öğrenci bırakmamak amacıyla olduklarını ve bu konuda ikili eğitimden yararlanılacağını ifade etmiştir.¹¹³ II. Dünya Savaşı yıllarında dil sorunu eğitimde yaşanan sıkınlar arasında olmuştur. Özellikle Anadolu'da yaşanan dil zayıflıkları müfettişler tarafından düzenlenen raporlarda yer almıştır.¹¹⁴

İkinci Dünya Savaşı yıllarında kitap içerikleri sadelikten uzak olmuş ve kitaplarda anlaşılabilir bir dil kullanılmıştır. Matematik kitaplarının içerik olarak anlaşılabilir olması, birçok kız öğrenciyi okulu bırakma noktasına getirdiği gibi öğrencilerin matematik dersi ve sınavlarına korku ile yaklaşmalarına yol açmıştır.¹¹⁵ İkinci Dünya Savaşı yıllarında Kolejlere okuyan öğrenciler de dahil olmak üzere öğrenciler arasında sınıf geçememe ve bütünlemeye kalma durumu, toplumda çok konuşulan bir konu olmuştur. Sınıfı doğrudan geçen öğrenci sayısı, tahmini yapılmış olan istatistiklere göre öğrencilerin yüzde onu veya on beşi oranında olmuştur. İzmir, eğitimde yüzde on veya on beşlik gibi düşük bir başarı oranıyla bile çalışkan olarak değerlendirilmiştir.¹¹⁶

İkinci Dünya Savaşı yıllarında okullarda sınıflar kalabalık, kalabalık sebebiyle öğretmenler huzursuz, kitaplar zamanından önce dağıtılmaz ve pahalı, fakir öğrenciler, yemek ve giyecek gibi sıkıntısı yaşanmıştır.¹¹⁷ Tüm okullarda eğitim ve öğretim aynı anda başlatılmamıştır. Ortaokullar, liseler ve öğretmen okulları on üç Eylül'de yani Eylül'ün ikinci haftasında, kız enstitüleri ve kız sanat okulları ise biraz daha geç dört Ekim'de yani

¹¹² Sırrı Sanlı, "Çifte Tedrisat ve Kültürümüz..", **a.g.g.** , 9 İkinci Kanun 1939, s.1.

¹¹³ **A.g.g.** , 12 Haziran 1939, s.4.

¹¹⁴ **A.g.g.** , 18 İkinci Kanun 1939, s.4.

¹¹⁵ **A.g.g.** , 9 Şubat 1939, s.1.

¹¹⁶ Mustafa Özsüer, "Bu seneki imtihan neticeleri..", **a.g.g.** , 30 Haziran 1945, s.2.

¹¹⁷ Orhan Rahmi Gökçe, "Mektepler açılırken", **a.g.g.** , 20 Eylül 1945, s.2.

Ekim'in ilk haftasında açılmıştır.¹¹⁸ Eylül ayında eğitime başlayan okullar arasında ilkokullar da vardır.¹¹⁹

Fakat ilkokul, il ve ilçe merkezlerinde ise Eylül'ün yirmi dördünde, köyde ise Ekim'in birinde açılmışlardır.¹²⁰ İkinci Dünya Savaşı yıllarında liseyi bitirdikten sonra üniversiteye giriş için olgunluk imtihanlarını kazanmak gerekmiştir.¹²¹ İkinci Dünya Savaşı yıllarında okullarda yaz tatili süresi dört ay olarak belirlenmiştir. Fakat bu dört aylık süre beraberinde az çalışmayı getirmiş ve bu az çalışma sebebiyle öğrenciler verimli olamamışlardır. Milli Eğitim Bakanlığı çalışma sürelerinin azlığının farkına vararak, öğrencilerin eğitimden daha fazla istifade edebilmeleri için bu dört aylık sürenin iki ya da üç aya indirilmesi yönünde çalışmalar başlatmıştır. Ayrıca okullarda uygulanması düşünülen yeni değişikliğe göre öğleden önce ders işlenecek, öğleden sonra ise müzik, resim ve jimnastik gibi sosyal ve bedensel çalışmalar yapılacaktır.¹²²

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir'de okullarda yıllık müsamereler ve sanat müsamereleri düzenlemektedir. Müsamerelerdeki piyeslerde bazı erkek okullarında erkekler kızlar rolüne, kız okullarında bunun tersi bir şekilde kızlar erkek rolünde temsilleri gerçekleştirmişlerdir.¹²³ İkinci Dünya Savaşı yıllarında dildeki yabancı kelime çokluğu, eğitimde sadeleştirme çalışmalarını gerekli kılacak yoğunlukta olmuştur. Talim Tebriye Kurulu tarafında Felsefe dersinde sadeleştirmeye gidilmiş ve öğretmenler tarafından derslerin ilk on dakikasının dildeki Osmanlıca ıslahatların Türkçe tercümesine ayrılması düşünülen çözüm olmuştur.¹²⁴ İlkokullarda temizlik, ısınma sorunu, disiplin sorunu gibi sorunlar yaşanmıştır. İlkokul Müfettişleri tarafından söz konusu sorunlarla ilgili önlem alınmıştır.¹²⁵

¹¹⁸ A.g.g. , 2 Ağustos 1943, s.4.

¹¹⁹ A.g.g. ,22 Eylül 1944, s.4.

¹²⁰ A.g.g. , 19 Eylül 1945, s.1.

¹²¹ A.g.g. , 4 Şubat 1939, s.2.

¹²² A.g.g. , 5 Mayıs 1939, s.4.

¹²³ A.g.g. , 20 Şubat, 1939, s.4.

¹²⁴ A.g.g. , 30 SonTeşrin 1942, s.2.

¹²⁵ A.g.g. , 17 İkinci Kanun 1942, s.4.

İzmir’de öğrencilerin tatil aylarında dinlenmeleri gerekirken ders çalışmak zorunda olmaları, öğrencileri ve öğrenci velilerini üzüntü ve ümitsizliğe düşürmüştür.¹²⁶ Bütünlemeye kalma durumu, bazen bir öğrencinin ortadan kaybolmasına¹²⁷ bazen tıp fakültesi son sınıfına giden bir öğrencinin on yedi yıllık eğitiminin yok olmasına yol açmıştır.¹²⁸ İkinci Dünya Savaşı yıllarında İlkokulları Koruma Cemiyeti adıyla faaliyet gösteren bir cemiyet vardır. Bu cemiyet tarafından gönüllü öğretmenler yardımıyla Bornova’da 9 Eylül, Karşıya’da Cumhuriyet, Hastane Caddesi’nde Ülkü İlkokulu ve Şehit Fethi Bey ile Alsancak İlkokulu, Tepecik’te Şehit Fadıl Bey, Göztepe’de Hâkimiyeti Milliye gibi belirli okullarda bütünlemeye kalan öğrencilere yönelik kurslar düzenlenmiştir.¹²⁹ Liselerde Atletizm bayramı¹³⁰ ve İlkokullarda ise sergiler yapılmaktadır.¹³¹ Dinlenme tatilleri lise ve ortaokullar için 21-27 Mart, Öğretmen Okulları ve İlkokullar için 1-7 Nisan tarihleri olmak üzere farklı iki zamanda yapılmış ve bir hafta sürmüştür.¹³² Lise ve ortaokullarda süresi on gün olan yılbaşı tatili yapılmaktadır.¹³³

İkinci Dünya Savaşı yıllarında okullarda uygulamalı eğitime yönelik çalışmalar yapılmıştır. Cumhuriyet Kız ve Akşam Enstitüsü’nde sergiler düzenlenmiştir. Öğrenciler, yaptıkları çalışmalarını dikiş pavyonu, ev idaresi pavyonu, çamaşır pavyonu, nakış pavyonu, resim pavyonu, çiçek pavyonu gibi yerlerde sergileme şansı elde etmişlerdir. Ev idaresi pavyonunda Amerikan örtüleri, çanta ve plaj elbiseleri gibi çalışmalar sergilenmiştir. Dikiş pavyonunda ipekten, basmadan, empireden, yünden ve ketenden giysiler; çamaşır pavyonunda dikiş işleri ile ilgili yapılan çalışmalar sergilenmiştir.¹³⁴ Nakış pavyonunda, mendiller gibi Türklere özgü ve Türk desenlerini taşıyan çalışmalar; resim pavyonunda, mesleki resim derslerinde çizilen elbiseler, şapkalar, çiçekler v.b. sergilenmiştir. Çiçek pavyonunda çiçek öğretmenleri ve öğrencilerin katkılarıyla kasımpatıdan çardak güllerine

¹²⁶ **A.g.g.** , 16 Haziran 1945, s.1.

¹²⁷ **A.g.g.** , 16 Haziran 1945, s.1.

¹²⁸ Murad Sertoğlu, “İmtihan faciaları karşısında”, **a.g.g.** ,16 Haziran 1945, s.2.

¹²⁹ **A.g.g.** ,28 Temmuz 1943, s.2.

¹³⁰ **A.g.g.** , 8 Mayıs 1939, s.4.

¹³¹ **A.g.g.** , 13 Haziran 1939, s.3.

¹³² **A.g.g.** , 18 Mart 1941, s.2.

¹³³ **A.g.g.** , 21 Birİnci Kanun 1939, s.2.

¹³⁴ Murtaza Gürkaynak, “Cumhuriyet Kız Enstitüsü Şergisi Münaşebetile..”, **a.g.g.** , 21 Haziran 1945, s.2.

sümbüllerden sardunyalara kadar değişik çiçek ve ağaçlardan yapıma bahçeler sergilenmiştir.¹³⁵

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir’de lise ve ortaokullarda sınavlardan geçemeyen öğrenci sayısının çokluğu hayretle karşılanmış ve bu durum çocuklarına kitap ve ayakkabı almakta zorlanan velileri özel öğretmen tutmaya mecbur bırakmıştır.¹³⁶ Öğrenci sayısının çokluğu sebebiyle Üniversite Sınavı getirilmiştir.¹³⁷ Köy okullarında üç yıl olan eğitim süresi kademeli arttırılarak beş yıl yapılmıştır. Eğitimdeki beşinci sınıf uygulamasına 1940-1941 eğitim öğretim yılında geçilmiştir.¹³⁸ İkinci Dünya Savaşı yıllarında Gezici başöğretmenlik yapılmaktadır.¹³⁹

Öğretmenler için gizli dosyalar oluşturulmuştur.¹⁴⁰ İzmir’de eğitim veren Birinci ve İkinci Erkek Liseleri, Ege Lisesi ve Kültür Lisesi gibi liselerde askeri kamplar düzenlenmiş,¹⁴¹ Öğretmenlerin, öğrenci ile daha çok ilgilenebilmeleri amacıyla sınıf öğretmenliği uygulaması başlatılmıştır.¹⁴² Kızlar arası izcilik kampı yapılmış izci kızlar bu iş için Çeşmealtı’na gitmişlerdir.¹⁴³ Her köyde okul olması ve okuyup yazmayan hiçbir köylünün kalmaması Cumhuriyet’in amacı olmuştur.¹⁴⁴

4.4.1. Halkevleri

İzmir’de Bilimsel konularda İzmirli seçkin kalabalıkların konferans salonlarını doldurması İzmir’in bilime ve bilimsel gelişmelere dönük yüzünün önemli bir kanıtı oluştur. Örneğin Profesör Hilmi Ziya Ülken tarafından verilen “*Tabiat kanunu fikri*” konulu konferans, kalabalık ve seçkin kişiler tarafından dinlenmiştir.¹⁴⁵ Halkevlerinde düzenlenen konferanslarda fen bilimlerinin yanı sıra özellikle savaş ve savaş ekonomisini

¹³⁵ Murtaza Gürkaynak, “Cumhuriyet Kız Enstitüsü Şergisi Münasebetile..”, **a.g.g.** , 22 Haziran 1945, s.2.

¹³⁶ Sırrı Sanlı, “İmtihan kurbanları Korkunç hakikatlar”, **a.g.g.** , 22 Haziran 1945, s.1.

¹³⁷ **A.g.g.** , 22 Nisan 1939, s.1.

¹³⁸ **A.g.g.** , 7 Birnci Teşrin 1939, s.2.

¹³⁹ **A.g.g.** ,16 İkinci Kanun 1940, s.2.

¹⁴⁰ **A.g.g.** , 22 İkinci Kanun 1942, s.2.

¹⁴¹ **A.g.g.** , 13 Temmuz 1939, s.4.

¹⁴² **A.g.g.** , 1 Eylül 1939, s.3.

¹⁴³ **A.g.g.** , 6 Ağustos 1945, s.2.

¹⁴⁴ **A.g.g.** , 28 Temmuz 1939, s.4.

¹⁴⁵ **A.g.g.** , 26 Mayıs 1939, s.3.

anlatan tarihi konular da ele alınmıştır. Halkevinde Refii Şükrü Suval tarafından verilen “*Harpte devlet ekonomisi*” konulu konferans¹⁴⁶ buna güzel bir örnek oluşturmuştur.

Halkın Sesi Gazete’sinde yayımlanan Halkevleri adına yazılmış şiirler coşkulu olmuştur. Halkın, şiiri duygularının bir ifade biçimi olarak gördüğü bir zamanda Halkın Sesi Gazetesi Halkevleri adına yazılmış şiirleri yayınlamaktan geri durmamıştır. Şiirlerde Halkevleri gençliğinin amacı ve yöntemi şiirsel dille ele almıştır. Ebedi Şef Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve Milli Şef İsmet İnönü, Halkevleri gençliğinin ilhan kaynağı olmuştur. Gazetede yayımlanan şiirlerden hareketle Mustafa Kemal Atatürk ülküsünü ve inancını bu kadar yakından hissedilen bir dönem daha olmamıştır denebilir.¹⁴⁷

Şiirlerin yanı sıra Halkevlerinde verilen konferanslarda Mustafa Kemal Atatürk ülküsü daha güzel ve açık bir şekilde ifadesini bulmuştur. Bu konferanslara katılım yüksek ve katılımcılar seçkin kişilerden olmuştur. Halkevlerinde konferans verenler arasında yer alan Şair Behçet Kemal Çağlar, “*Halkevlerinin gençlerden beklediği*” konulu konferansında Atatürk ve İnönü’nün önemini belirttikten sonra Halkevlerini karargâh olarak tanımlamış, beraber, bilinçli ve birlik halinde olmanın önemi üzerinde durmuştur.¹⁴⁸ İzmir Halkevleri salonlarında şairlerin ölüm yıl dönümleri anmaları yapılmıştır. Önemli fikir adamlarımızdan Ziya Paşa’yı ölüm yıldönümünde torunu Dr. Fahri Işık anlatmıştır.¹⁴⁹ Halkevlerinde anılan şairler arasında Abdülhak Hamit de olmuştur.¹⁵⁰ Vatanseverliği, edebiyatı ile belki de ilk defa geniş halk kitlelerine yayan büyük yazar Namık Kemal, bütün yurttan Halkevleri aracılığı ile anılmıştır.¹⁵¹ İzmir’de Profesör Hilmi Ziya Ülken “*Tabiat kanun fikri*” konulu konferansı ile kalabalık ve seçkin halk kitleleri ile buluşmuştur. Konferansa katılanlar tabiat kanunu fikrinin doğuşu ve bu fikrin doğuda ve batıda geçirdiği aşamalar ile ilmi ve felsefi açıdan gelişimi konularında aydınlatılmışlardır.¹⁵² İzmir Milletvekili Profesör Mahmut Esad Bozkurt, “*Türk inkılâp*

¹⁴⁶ A.g.g. , 16 Mayıs 1940, s.2.

¹⁴⁷ Necdet Atılgan, “Halk evleri için”, a.g.g. , 1 Temmuz 1943, s.1.

¹⁴⁸ A.g.g. , 13 Mart 1939, s.1.

¹⁴⁹ A.g.g. , 16 Mayıs 1944, s. 4.

¹⁵⁰ A.g.g. , 14 Nisan 1939, s.4.

¹⁵¹ A.g.g. , 2 İlk Kanun 1942, s.1.

¹⁵² C.S. , “Profesör Hilmi Ziya Ülken’in Konferansı”, a.g.g. , 26 Mayıs 1939, s.3.

tarihinden bir safha: Türk milleti ayağa kalkıyor” konulu bir konferansla İzmirliilerin karşısına çıkmıştır.¹⁵³

Refii Şükrü Suval, “*Harpte devlet ekonomisi*” konusuyla Halkevinin ev sahipliği yaptığı konferanslar arasındaki yerini almıştır.¹⁵⁴ Edebiyat Fakültesi’nde doçentlik yapan Ziya Karal “*İtilaf devletleri ve İzmir*”, Ankara Hukuk Fakültesi Profesörlerinden M. Ali Bilgiş “*Türk inkılâbında devletçilik ve ticaret serbestisi*”, İstanbul Üniversitesi’nden doçent Sabri Esat Siyavuşgil, “*(Folklor ve psikoloji)*” konularıyla İzmirliilerle halkevinde buluşmuşlardır.¹⁵⁵

Halkevlerinde öğretmenler de kendi alanlarıyla ilgili konferans vermişlerdir. Bu konferanslardan biri bir müzik öğretmeni tarafından Karşıyaka Halkevi’nde verilmiştir.¹⁵⁶ Karşıyaka Halkevi’nde Süleyman Tuser adlı bir vatandaş “Topkapı Sarayı” konulu tarihi bir konferansı epidieskopla sunmuştur.¹⁵⁷ İzmir Halkevi’nde Manisa’dan öğretmenler de gelip konferans vermiştir. Manisa’da Türkçe öğretmenliği yapan bir öğretmen, “*Edebiyatta sembolizm ve Ahmet Haşim*” teması ile bir konferans düzenlemiştir.¹⁵⁸ Karşıyaka Halkevinde Mr. Cooke “*İngiliz parlamentosunun tekâmülünün tarihçesi*” konulu bir konferans vermiştir.¹⁵⁹

İzmir Halkevleri tarafından, konferanslar haricinde resim sergileri de düzenlenmiştir. İzmir Halkevi’nde düzenlenen beşinci resim sergisinde Abdullah Adalı, Bedia Bilbaşar, Celal Uzel, Cemil Uçman, İlhami Dalman, Kasım Boyar, Kadri Atamal, Nazmi Çeklin, Rıza Ali, Kasım Boyar, Ragıp Erdem, Vecihi Tunç, Yekta Türkçü ve amatör düzeyde Ali Uluğ Uşaklı gibi çok sayıda sanatçının resimleri sergilenmiştir.¹⁶⁰ İzmir Halk Evinde Fahrünnisa Zeyd Resim sergisi düzenlenmiştir.¹⁶¹

¹⁵³ A.g.g. , 20 Nisan 1940, s.2.

¹⁵⁴ A.g.g. , 16 Mayıs 1940, s.2.

¹⁵⁵ A.g.g. , 7 Nisan 1939, s.4.

¹⁵⁶ A.g.g. , 29 Nisan 1942, s.2.

¹⁵⁷ A.g.g. , 17 Mart 1945, s.4.

¹⁵⁸ A.g.g. , 22 Mart 1945, s.4.

¹⁵⁹ A.g.g. , 1 Birinci Kanun 1944, s.2.

¹⁶⁰ A.g.g. , 25 Nisan 1939, s.1.

¹⁶¹ A.g.g. , 5 Haziran 1945, s.4.

Petrol bulma imkânları olmadığı için evlerinde ders çalışma imkânı bulamaya öğrencilere, Karşıyaka Halkevinde okuma salonu yapılmıştır.¹⁶² İzmir Halkevi Kurslar Komitesi tarafından on altı yaş ile kırk beş yaş aralığında olan ve okuma yazma bilmeyenlere yönelik kurslar düzenlemiştir.¹⁶³ Buca Halkevi Dershaneleri tarafından İşçi kızlara diploma vermiştir.¹⁶⁴ Halkevlerinde askeri bando ve istiklal Marşı eşliğinde vali, belediye başkanı ve halkın katılımı ile Montrö Boğazlar Sözleşmesi yıldönümü kutlamaları gerçekleştirilmiştir.¹⁶⁵

Halkevleri tarafından Halkevleri Spor Komitesi aracılığı ile dağlarda kamplar düzenlenmiştir. Yamanlar ve Çatalkaya dağlarında kurulan kamplara öğretmenler, sporcular ve emekli subaylar görevli olarak katılmışlardır. Örneğin İzmir Halkevi Spor Komitesi tarafından alınan yeni bir kararla yılın soğuk bir ayı olarak belirlenen on dört Şubat'ta ve en sıcak ayı olarak belirlenen on beş Ağustos'ta öğretmenler, sporcular ve emekli olmuş subaylar görevlendirilerek Çatalkaya ve Yamanlar dağında kamp düzenlenmiştir.¹⁶⁶

Çocuk Haftası olması sebebiyle Karşıyaka Halkevi çok ilginç bir yarışma düzenlemiştir. Üç ile beş yaş aralığındaki çocukların katıldığı yarışma ile gülbüz bir çocuk belirlenmiş ve yarışmaya katılan çocuklara pusu hediye edilmiştir. Yarışmanın birincisi Enver Özer adında bir çocuk olmuştur.¹⁶⁷ Halkevleri, halkın ihtiyaçlarına yönelik her türlü kültürel faaliyetlere destek vermişlerdir. Toplumsal bilinci, eğitime ve kültüre verdiği destek ile pekiştirmiştir.

4.5. Halkın Sesi Gazetesi'nde İzmir'de Bulaşıcı Hastalıklar

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir'de Göztepe, Güzelyalı ve Üçkuyular, sivrisineklerin yuvalandığı yerler arasında olmuştur. Bu yerlerdeki sivrisineklerin varlığı, sıtmaya davetiye çıkaracak nitelikte olmuştur. İnciraltı'ndaki tuğla ocaklarının

¹⁶² A.g.g. , 12 İkinci Teşrin 1941, s.2.

¹⁶³ A.g.g. , 1 Birinci Kanun 1944, s.2.

¹⁶⁴ A.g.g. , 17 Mart 1945, s.4.

¹⁶⁵ A.g.g. , 22 Temmuz 1941, s.2.

¹⁶⁶ A.g.g. , 26 Son Kanun 1943, s.2.

¹⁶⁷ A.g.g. , 29 Nisan 1942, s.2.

oluşturduğu çukur alanlar, suların biriktiği alanlar içerisinde olmuştur.¹⁶⁸ İkinci Dünya Savaşı yıllarının sonlarına doğru bırakın sivrisinek sorununun bitmesini, sivrisinek ordularını besleyen yerler arasında kümes, bodrum, ahır gibi yerler ve duvar köşeleri de yer almıştır. Sivrisinekleri yok etmek için Flit diye bir ilaç kullanılmıştır.¹⁶⁹ İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir’de görülen grip hastalığı başta olmak üzere genel olarak hastalıkların yayılmasına yol açan yere tükürme olayları, belediye başkanının önlem alması gereken konular arasında olmuştur. Bu konuda belediye başkanı, caydırıcı olması sebebiyle yere tükürenleri cezalandırma yoluna gitmiştir.¹⁷⁰

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir’de Göztepe, Güzelyalı ve Uçkuyular sakinleri, sıcak artışlarıyla beraber sivrisineklerden yakınmışlardır. Sivrisinek sorunuyla sokaklarda eşeksirtında mazot satılarak başa çıkılmaya çalışılmıştır. Bu yöntemle sorun çözümlenmemiştir. Arsalardaki çukur alanlarda biriken sular ve insan boyunu aşan sazlıkla kaplı alanlar denetlemediği gibi Hıfzıssıhha Kanunu da uygulanamamıştır.¹⁷¹

Sivrisinek sorunuyla mücadele etmek için belediye, mahalle aralarındaki ahırları buldukları yerden kaldırmıştır. Fakat kimi ahırlarda hayvan bağlanmaya saklanılarak devam edilmesi, karasinek ve sivrisineklerle savaşımı yarım bırakmıştır.¹⁷² Sivrisineklerin hemen hemen her yıl ve yaz aylarında tezahür etme nedenleri arasında evlerde lağım ve kör kuyuların bulunması da gelmektedir. Evlerindeki lağım ve kuyulara temiz bakmayanlarla ilgili yargı yolu açık tutulmuştur. Ayrıca Güzelyalı bataklığı kurutma çalışmaları da sürmektedir.¹⁷³ İzmir’de sivrisinek sorununu halletmek amacıyla Dr. Behçet Uz öncülüğünde belediye canla başla çalışmıştır. Halkapınar, Güzelyalı, Balçova’da Bahçearası, İnciraltı ve Tepecik’te lağımlara, kör kuyulara ve su birikintilerine belediye tarafından mazot dökülerek mücadele edilmiştir.¹⁷⁴ Karşıyaka Sıtma Mücadele Reisliği’ne verilen mazotla Karşıyaka’da da sivrisineklerle mücadele edilmiştir.¹⁷⁵ Aynı mücadele

¹⁶⁸ A.g.g. , 22 Mayıs 1939, s.1.

¹⁶⁹ A.g.g. , 22 Mart 1945, s.3.

¹⁷⁰ A.g.g. , 7 İkinci Kanun 1939, s.1.

¹⁷¹ A.g.g. , 23 Haziran 1939, s.4.

¹⁷² A.g.g. , 30 Haziran 1939, s.4.

¹⁷³ A.g.g. , 7 Mayıs 1940, s.2.

¹⁷⁴ A.g.g. , 13 Mart 1941, s.2.

¹⁷⁵ A.g.g. , 5 Ağustos 1941, s.2.

yöntemi yani sivrisineklerin yuvalandığı yerlere mazot dökerek yapılan mücadele İzmir’de kanalizasyon tertibatı bulunmayan semtlerde de uygulanmıştır. Belediye tarafından ücret karşılığında evlere mazot satışı yapılmıştır¹⁷⁶ Bir türlü kurutulamayan bataklıklar arasında olan Güzelyalı bataklığını kurutmak için 120 kuruşa çalışacak yeterli miktarda işçi bulunmadığından kurutma çalışmalarını belediye üstlenmiştir. ¹⁷⁷

Vatandaşlar, Halkın Sesi Gazetesi’ne bizzat müracaatlarda bulunarak yaşadıkları su sıkıntısı sorunun dile getirmişlerdir. İzmir semtlerinde yaşanan su sıkıntısı, bulaşıcı hastalıkların nedenlerinden belki de en önemlisini oluşturmuştur. Savaş yıllarında 500 haneli ve 1800 nüfuslu ve nüfusun çoğu işçilik yapan Zeytinlik Mahallesi sakinleri, su sıkıntısı yaşamışlardır. Su sıkıntısı sebebiyle mahalle sakinlerinin gelişi güzel pis kuyu sularını içmeleri hastalıklara davetiye çıkarmaktadır.¹⁷⁸ İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir’de banyo azlığı dikkati çeken konulardan olmuştur. İzmir’de banyo yapmak için denize girilir. Karşıyaka ve Güzelyalı ile Bayraklı’daki iki üç banyo dışında İzmir’de banyo bulunmamaktadır. Buralarda sağlık koşullarına uyulduğu söylenemez.¹⁷⁹ Bulaşıcı hastalıklar arasında olan Tifüsle baş edebilmek ve daha fazla yayılmasına engel olmak için kirli oldukları tespit edilen kişiler hamama yönlendirilmiştir.¹⁸⁰ Sağlıklı bir toplum oluşturmak ve bu konuda halkı haberdar etmek için reklam, başvuru yollarından biri olmuştur. Güzelyalı deniz banyoları reklamı da detaylı bir şekilde Halkın Sesi Gazetesi reklam köşesindeki yerini almıştır. Banyoda yiyecek ve içecek satışı da yapılmaktadır.¹⁸¹ Halkın sesi Gazetesi’nde yer alan reklamlar arasında Karşıyaka Deniz Banyoları da vardır.¹⁸² Bulaşıcı hastalıkların kol gezdiği bir zamanda Sıhiyye Vekâlet’inin de (Sağlık Bakanlığı) katkısıyla İzmir’in en muhtaç insanların bulunduğu yer olan Tepecik’te hamam açılır. Tepecik’te açılan hamam çevre İller için de umut kaynağı olmuştur. Tepecik’te açılan hamamlar, İzmir için bir medeniyet göstergesi ve bulaşıcı hastalıkların

¹⁷⁶ **A.g.g.** , 7 Ağustos 1944, s.2.

¹⁷⁷ **A.g.g.** , 26 Nisan 1941, s.2.

¹⁷⁸ **A.g.g.** ,15 Ağustos 1945, s.2.

¹⁷⁹ **A.g.g.** , 12 Temmuz 1943, s.2.

¹⁸⁰ **A.g.g.** , 10 Temmuz 1943, s.4.

¹⁸¹ **A.g.g.** , 9 Temmuz 1939, s.3.

¹⁸² **A.g.g.** , 28 Haziran 1939, s.2.

önüne geçmek için bir umut kaynağı olarak değerlendirmiştir.¹⁸³ Patlayan kanallardan çevreye yayılan pis sular tatarcık, karasinek ve sivrisineklerin beslendiği alanlar olmuştur. Haşereler ev ve dükkânlardaki erzak ve eşyalara konar. Bu sorun Asansör semtinde sıkıntıya yol açar.¹⁸⁴

İkinci Dünya Savaşı yıllarında filit adıyla sinek ilacı bulunmaktadır. Fakat sinek ilaçları çok pahalı olduğundan halkın alım gücünü aşmaktadır.¹⁸⁵ İzmir’de sıklıkla olmamakla birlikte bit vakaları görülür. Herhangi bir hastalığa yol açmaması veya yayılmaması için belediye tarafından bit ve temizlik tedbirleri alınır.¹⁸⁶ İzmir’de 1940 yılının başından itibaren difteri vakaları görülmeye başlanır.¹⁸⁷ Savaşın ortalarına doğru bit ve uyuz vakaları tedbir almayı gerektirecek şekilde artar. Sıhhat Vekâleti (Sağlık Bakanlığı) tarafından bitten ve uyuzdan korunmak için halk sağlığı risaleleri düzenlenir.¹⁸⁸ Belediye tarafından halkın temizliğine yönelik alınan tedbirler sayesinde uyuz hastalığı vakaları olumlu sonuçlanır. Tepecik Belediye Tabhirat ve Temizlik İstasyonu’na günlük elli-altmış kişi müracaat etmiştir¹⁸⁹. Bununla birlikte ilaçların da tedavide etkili olduğu söylenebilir. Her eczanede bulunan ve Solügal adıyla satılan uyuz ilacı gazetede reklam bölümündeki yerini almıştır.¹⁹⁰

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Verem hastalığı, İzmir’de tedbir alınması gereken hastalıklar arasında olmuştur. Verem hastalığı ile mücadele etmek için Sıhhat Vekâleti’(Sağlık Bakanlığı)’nin maddi desteği ile Emrazi Sâriye Hastanesi’nde 50 yataklı Verem Pavyonu inşa edilmiştir¹⁹¹ Verem hastalığıyla ilgili alınan tedbirler İkinci Dünya Savaşı ortalarına doğru hastalığın daha da yaygınlaşmasına engel olamamıştır. İzmir Verem Mücadele Cemiyeti Dispanseri’ne başvuranlardan 2387 kişi tedavi edilmiştir.¹⁹² Yamanlar Kampı, Verem Mücadele Cemiyeti tarafında her sene açılır ve verem hastalığı

¹⁸³ A.g.g. , 2 İkinci Teşrin 1943, s.1.

¹⁸⁴ A.g.g. , 16 Haziran 1939, s.4.

¹⁸⁵ A.g.g. , 2 Haziran 1939, s.4.

¹⁸⁶ A.g.g. , 8 Şubat 1940, s.2.

¹⁸⁷ A.g.g. , 17 Şubat 1940, s.2.

¹⁸⁸ A.g.g. , 27 İkinci Kanun 1942, s.2.

¹⁸⁹ A.g.g. , 18 Mart 1944, s.4.

¹⁹⁰ A.g.g. , 6 Birinci Kanun 1944, s.2.

¹⁹¹ A.g.g. , 14 Mart 1940, s.2.

¹⁹² A.g.g. , 16 İkinci Kanun 1941, s.2.

ile mücadele eder.¹⁹³ İzmir’de, bulaşıcı hastalıklar hayvanlarda da görülmüştür. İzmir’in Dikili kazasındaki koyunlarda çiçek hastalığı görülmüştür.¹⁹⁴ İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir Keçeciler’de bazı otellerde bulunan tahtakurusu, müşterileri rahatsız etmiş otel sahipleri, belediyeden mazot istemişlerdir.¹⁹⁵

İkinci Dünya Savaşı yıllarında pahalı olmaları sebebiyle her veremli hastanın sanatoryum’da veya hastanede tedavi imkânı olmadığından Halkın Sesi Gazetesi’nde, verem hastalığını önlemek için, temizliğe ve beslenmeye yönelik öneriler ele alınmış ve verem tedavisinin pahalılığı üzerinde durulmuştur.¹⁹⁶ İkinci Dünya Savaşı yıllarında bataklık alanların olduğu yerlerde daha çok rastlanan ve bu sebepten bataklık humması adı verilen sıtma hastalığı, dünyada görülen en yaygın hastalıktır. Türkiye’de birçok çocuğun ölümüne birçok köyün viran olmasına yol açmıştır. Cumhuriyet hükümeti, hastalığı önlemek için doktorları ve sağlık memurlarını dolaştırarak yerinde müdahaleye önem vermiştir.¹⁹⁷ İkinci Dünya Savaşı yıllarında 4707 sayılı kanunla Olağanüstü Sıtma Savaşı Tatbiki başlatılmıştır.¹⁹⁸ Bu bağlamda İzmir ili Sıtma Mücadele Bölgesi içine alınmış ve sıtma ile ilgili her türlü vakanın Hıfzıssıhha Kanunu’nun 97. maddesi kapsamında hükümete bildirilmesi zorunlu tutulmuştur.¹⁹⁹

Tahmisler(kavrulmuş kahvenin satıldığı yerler), fırınlar, sinemalar kahvehaneler ve otobüsler gibi genel veya umumi mekânlar, bulaşıcı hastalıkların en çok yayıldığı alanlar olmuştur. Tifüs hastalığı, İkinci Dünya Savaş yıllarında İzmir’de görülen bulaşıcı hastalıklar arasındadır. Bu konuda belediye üzerine düşen sosyal sorumluluğu yerine getirip ilanlarla ve afişlerle halkı bilgilendirmektedir. Fakat belediye otobüslerinde ayakta hatta basamaklarda birbirine yapışık durumda yolcu taşınması, hastalıkların bulaşması için en uygun ortamları oluşturmaktadır.²⁰⁰ Bir taraftan Belediye Başhekimliği ve Sıhhat Müdürlüğü tifüsle mücadele noktasında nakil araçlarında ve sinemalarda dezenfekte

¹⁹³ A.g.g. , 14 Temmuz 1945, s.4.

¹⁹⁴ A.g.g. , 24 İkinci Kanun 1941, s.2.

¹⁹⁵ A.g.g. , 2 Haziran 1945, s.4.

¹⁹⁶ A.g.g. , 30 İkinci Kanun 1941, s.2.

¹⁹⁷ A.g.g. , 20 Eylül 1941, s.2.

¹⁹⁸ A.g.g. , 2 Haziran 1945, s.4.

¹⁹⁹ A.g.g. , 5 Haziran 1945, s.4.

²⁰⁰ A.g.g. , 5 Temmuz 1943, s.2.

çalışmaları yürütür. Diğer taraftan sokaklarda eski elbiseler ve eşyalar alan kişiler dolaşmaktadır.²⁰¹ Vilayet Umumi Hıfzıssıhha Meclisi tarafından yapılan il sağlık durumu değerlendirme toplantısı sonrasında özellikle lekeli humma hastalığında iyileşme olduğu tespit edilmiştir.²⁰² Tifüsle mücadele konusunda belediye tarafından verilen hizmetler neticesinde olumlu sonuçlar alınmıştır. Tepecik'te belediyeye ait Tebhir Hastanesi (dezenfeksiyon amaçlı hastane), halkın yıkandığı ve temizlendiği bir yer olmuştur.²⁰³

Savaşın başladığı 1939 yılında Türkiye'de pek sık görülmeyen baş ve vücut biti ile bulaşan tifüs (lekeli humma) vakaları, savaşın ortalarına doğru artmaya başlamıştır. Maarif Vekâleti (Milli Eğitim Bakanlığı), bu konuya dikkat çekerek henüz okullara bulaşmamış olan tifüs vakalarıyla ilgili daha dikkatli olunması konusunda okullara uyarılarda bulunmuştur.²⁰⁴

İkinci Dünya Savaşı yıllarında cellât ovasını sağlık ovasına çeviren Küçük Menderes Islah ve Kurutma Tesislerinin, Nafia Vekili General Ali Fuat Cebesoy tarafından açılışı yapılmıştır.²⁰⁵ İkinci Dünya Savaşı yıllarında yetiştirilen ürünler ve meyve ağaçları çekirge ve ispasimot (meyve ağaçlarına zarar gören haşere) zarar görmüştür. Ziraat teşkilatı tarafından çekirge ve ispasimot gibi haşereler ile mücadele edilmiştir.²⁰⁶ Bataklıkların beslediği sivrisinek ordularının sayısında savaşın sonlarında büyük oranda azalma olmuştur.²⁰⁷

İkinci Dünya Savaşı yılları sonlarında Halkın Sesi Gazetesi köşe yazarı Mustafa Özsüer'in ele aldığı yazı, İzmir'de durumun iç açıcı olmadığını göstermektedir. Köşe yazarı yazısında memleketin sıtma, verem, İhtikâr, pislikle mücadele halinde olduğunu, İzmir sokak ve caddelerinin kokuyla, takımadaları andıran bataklıklarla, sokaklardan geçişi engelleyen süprüntülerle, bütün bu pisliğin üstünde dolaşan karasineklerle duvar

²⁰¹ A.g.g. , 8 Temmuz 1943, s.2.

²⁰² A.g.g. , 5 Temmuz 1943, s.2.

²⁰³ A.g.g. , 13 Mart 1945, s.3.

²⁰⁴ A.g.g. , 21 Temmuz 1943, s.2.

²⁰⁵ A.g.g. , 28 Mart 1940, s.2.

²⁰⁶ A.g.g. , 17 Mart 1945, s.4.

²⁰⁷ A.g.g. , 8 Haziran 1945, s.2.

kenarlarındaki çocuk pislikleriyle ve evlerden taşan lağımlarla²⁰⁸ İzmir'in pek de iç açıcı olmayan bu durumundan yakınmıştır.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında belediye başkanları ve hükümet yetkilileri tarafından İzmir sık sık denetime tabi olmuştur. Sağlık Bakanı Sadi Konuk, Vali Şefik Refik Soyer ile birlikte Tire, Torbalı ve Kuşadası gibi ilçeleri teftiş etmiştir²⁰⁹ Sağlık ve Sosyal Yardım Müdürü Dr. Cevdet Saraçoğlu Çeşme, Menemen, Tire ve Torbalı ilçelerinde sağlık işleri ve olağanüstü sıtma savaşı faaliyetleri teftişi yapmış.²¹⁰ Sıhhat Müdürü Dr. Behçet Saraçoğlu, Ödemiş, Urla, Seferihisar ve Çeşme ilçelerinde sıtma ile savaş kontrolleri yapmıştır.²¹¹

4. 6. Halkın Sesi Gazetesi'nde İzmir'de Halkın Sıkıntısı

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir halkı, Halkın Sesi Gazetesi'ne sıkıntılarını mektupla²¹² ve telefonla bildirdiği²¹³ gibi bizzat müracaat²¹⁴ ederek de dile getirmiştir. Halkın Sesi Gazetesi'nde halkın sıkıntısının dile getirildiği ayrıca Halkın Sesi Hakkın Sesidir adlı bir köşe de mevcut olmuştur. Halkın Sesi Gazetesi'nde İzmir'de Şeker²¹⁵, çay²¹⁶, buz²¹⁷, kahve²¹⁸ vb. gibi temel gıda maddeleri sıkıntısından, kömür²¹⁹, gazyağı²²⁰ gibi yakacak maddeleri sıkıntısına; otobüslerin dolu olmaları sebebiyle duraklarda

²⁰⁸ Mustafa Özşüer, "Bir Mahallenin acıklı hali..", **a.g.g.** , 28 Haziran 1945, s.2.

²⁰⁹ **A.g.g.**, 16 Haziran 1945, s.4.

²¹⁰ **A.g.g.** , 31 Temmuz 1945, s.4.

²¹¹ **A.g.g.** , 6 Temmuz 1945, s.4.

²¹² **A.g.g.** , 30 Haziran 1939, s.4.'te bkz. bir okuyucu, Halkın Sesi Gazetesi'ne yazdığı mektupta, belediyece kaldırılmasına rağmen mahalle aralarında bulunan bazı ahırlara gizlice hayvan bağlandığı bu sebeple sivrisinek ve karasinek sorununun tam olarak çözülemediğini ifade etmiştir.

²¹³ **A.g.g.** , 13 İkinci Kanun 1942, s.4.'te bkz. Eşrefpaşa'ya bağlı Yüzbaşı Hasan Ağa Sokağ'ında ikamet eden bir vatandaş, Halkın Sesi Gazetes'ini arayarak evinde soğuklar sebebiyle su saatinin patladığını, tamir edilmesi amacıyla gerekli ödemeyi yaptığı halde kimsenin gelmemesinden yakınmıştır.

²¹⁴ **A.g.g.** , 15 Ağustos 1945, s.2.

²¹⁵ **A.g.g.** , 7 İkinci Teşrin 1939, s.4.

²¹⁶ **A.g.g.** , 29 Mart 1945, s.4.

²¹⁷ **A.g.g.** , 27 Temmuz 1945, s.4.

²¹⁸ **A.g.g.** , 22 Ağustos 1941, s.1.

²¹⁹ **A.g.g.** , 23 İkinci Kanun 1942, s.4.

²²⁰ **A.g.g.** , 11 İkinci Kanun 1941, s.4.

durumları sorunundan²²¹, elektrik sorununa²²², fuhuşla mücadeleden²²³, karaborsacılığa²²⁴ kadar hemen hemen her konuda sıkıntı yaşanmıştır.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında odun kömürü fiyatları, Fiyat Mürakabe Komisyonu tarafından belirlenmiştir. Kömürçüler, Fiyat Mürakabe Komisyonu'nun belirlediği odun kömürü fiyatını yetersiz bulmuş ve İzmir'de sömük ve kok kömürü ihtiyacının Etibank tarafından karşılanmasını istenmişlerdir.²²⁵ İkinci Dünya Savaşı yıllarında Buca ve Bornova nahiyelerindeki odun kömürü, İzmir'deki kömür sıkıntısını bir nebze de olsa hafifletmiştir. Bu iki beldedeki kömürçülerden kömür temini, kilo cinsinden beş veya on kilo olacak şekilde yapılmıştır. Buca zabıtası çuvala alınan kömürleri kaçak olarak değerlendirip kömürlere el koymuş, Bornova belediyesi, depolarda bulunan kömürlerin perakende satışına izin vermiştir²²⁶

İzmir'de kış aylarında su boruları ve kurşunları, kar ve buzlanma sonucu patlamış, bu durum birçok evi iki hafta boyunca susuz bırakmıştır.²²⁷ Soğuk havalardan dolayı patlayan su saatleri, zamanında tamir edilmemiş, bu sebeple evleri su basmıştır.²²⁸ Zeytinlik mahallesinde çeşme olmadığından halk, su sıkıntısı yaşamıştır. Mahalleliler su ihtiyaçlarını pis kuyu sularından temin etmişlerdir.²²⁹

İzmirliilerin içme suyu temininde önemli bir yere sahip olan Vezir ve Osmanağa sularının, yılın suya en ihtiyaç duyulan zamanlarında tamir çalışmaları sürmüştür.²³⁰ İzmir'de evlere mevcut durumdan daha fazla su temini için Yamanlar suyuna Çarıkdere suyunu eklemek uygun görülmüş ve Yamanlar suyu arttırılmaya çalışılmıştır.²³¹

²²¹ A.g.g. 18 İkinci Kanun 1940, s.2.

²²² A.g.g. , 8 Ağustos 1945, s.1.

²²³ A.g.g. , 10 Mart 1939, s.2.

²²⁴ A.g.g. , 29 Mart 1945, s.4.

²²⁵ A.g.g. , 13 Mayıs 1942, s.2.

²²⁶ A.g.g. , 29 İkinci Kanun 1942, s.2.

²²⁷ Sırrı Sanlı, "Kömür derdinden sonra bir de su derdi çıkmasın?", a.g.g. , 9 İkinci Kanun 1942, s.1.

²²⁸ A.g.g. , 13 İkinci Kanun 1942, s.4.

²²⁹ A.g.g. , 18 Aralık 1945, s.1.

²³⁰ A.g.g. , 7 Ağustos 1941, s.1.

²³¹ A.g.g. , 23 Temmuz 1943, s.3.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir’de sıcak günlerde buz sıkıntısı yaşanmıştır. Su satıcılarında ve kahvehanelerde soğuk su içmeye buz bulunmadığı gibi buzsuzluk hastalar için de sıkıntı yaratmıştır.²³² Sıcaklığın kırk dereceye vardığı İzmir’de buz kolay kolay bulunamamıştır. Mezarlıkbaşı ve bulvar semtlerinde 30 kuruştan temin edilen buz 80 kuruştan satılmak üzere piyasaya sürülmüştür.²³³

İzmir halkının İkinci Dünya Savaşı yıllarında ihtiyaç duyduğu gıda maddeleri arasında kahve²³⁴, çay²³⁵ ve şeker de bulunmaktadır.²³⁶ Halk savaş yıllarında şeker sıkıntısını çok yaşamıştır.²³⁷ Devlet tarafından değişmez ve dar gelirlilere kişi başına üç kilo olacak şekilde şeker dağıtılmıştır.²³⁸ Verem Mücadele Cemiyeti, Kızılay ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından hasta ve muhtaç kimselere parasız şeker dağıtılması yoluna gidilmiştir.²³⁹ İkinci Dünya Savaşı yıllarında çay, pasta ve kahve pahalılığı halkın yakındığı konular arasında olmuştur. Halk kahve ve çayı 10 kuruşa içmekten pastayı 15 kuruşa yemekten yakınmıştır.²⁴⁰

II. Dünya Savaşı yıllarında temel gıda maddeleri sıkıntısının yanında İzmir sokaklarında lamba sıkıntısı yaşanmıştır. Güzelyalı camisine giden ahali, geceleri sokak lambası olmadığından camiye gidiş-gelişlerde zorluk yaşamıştır.²⁴¹ Bir taraftan lamba sıkıntısı yaşanırken diğer taraftan elektrikten yararlanamayan halka, aylık ve bir litre olmak üzere gaz dağıtımı yapılmıştır. Halk, gaz miktarının azlığından yakınmış ve artırılması için girişimlerde bulunmuştur.²⁴²

Gaz sıkıntısı, vatandaşı o kadar olumsuz etkilemiş ki örneğin Halkın Sesi Gazetesi’nin 13 İkinci Kanun 1941 tarihli haberine göre kimisi evlerinde yatak ve yemek

²³² **A.g.g.** ,6 Ağustos 1945, s.1.

²³³ **A.g.g.** , 27 Temmuz 1945, s.4.

²³⁴ **A.g.g.** , 22 Ağustos 1941, s.1.

²³⁵ **A.g.g.** , 29 Mart 1945, s.4.

²³⁶ **A.g.g.** ,7 İkinci Teşrin 1939, s.4.

²³⁷ **A.g.g.** , 6 Haziran 1945, s.2.

²³⁸ **A.g.g.** , 4 İkinci Kanun 1944, s.4.

²³⁹ **A.g.g.** , 2 Son Kanun 1943, s.2.

²⁴⁰ **A.g.g.** , 27 Ağustos 1945, s.1.

²⁴¹ **A.g.g.** , 15 Birinci Kanun 1944, s.4.

²⁴² **A.g.g.** , 8 Ağustos 1945, s.1.

odalarında gaz depolarken kimisi Alsancak semtinde gaz aramaya çıkmış, gaz bulamayınca gaza duyduğu özlemi gaz şişesine şarap doldurarak gidermeye çalışmış ve buna da “... şarapla fitil olur...” anlayışıyla yaklaşmıştır.²⁴³ İzmir’de yaşanan gaz ve kömür sıkıntısı şiirlere de konu olmuştur.²⁴⁴

İkinci Dünya Savaşı yıllarında gaz yağı sıkıntısı şehrin her tarafında, özellikle Karantina, Karataş, Güzelyalı’da daha fazla hissedilmiştir. Gaz yağına olan ihtiyaç yine bakkal dükkânlarını harekete geçirmiştir. Bakkalların, zaten az bulunan gaz yağını herkese satmamaları ve işlerine gelen kişilere satmaları, fakir halkın tepkisine de yol açmıştır.²⁴⁵ İkinci Dünya Savaşı yıllarında hemen hemen her alanda görülen ve herkesi etkileyen karaborsacılık, bu sefer ev kiralamak isteyenlerin karşısına *Hava Parası* olarak çıkmış ve kara vergi olarak adlandırılmıştır. Hava Parası’nı verecek gücü olmayanlar dükkân köşelerinde sabahlamışlardır.²⁴⁶

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir’in hemen hemen her semtine ulaşım belediye otobüsleri vasıtasıyla sağlanmıştır. İzmir’de ulaşım, hem rahat hem de ucuz olmuştur. Ayrıca duraklarda otobüs geliş saatlerini gösteren cetveller olduğu gibi her beş dakikada bir otobüs seferleri bulunmaktadır. Halk, otobüslerin duraklarda durmadan geçmesinden ve çok kalabalık olmalarından şikâyetçi olmuştur.²⁴⁷ İzmir’de ulaşımı sekteye uğratan sıkıntılardan biri de mazot ve yedek malzeme azlığı olmuştur. Bu eksiklik Güzelyalı otobüs seferlerinin iptalinde olduğu gibi otobüs seferleri iptali sonucunu doğurmuştur.²⁴⁸

İkinci Dünya Savaşı yıllarında ulaşımda binek arabaları da kullanılmıştır. Bir yandan otobüs bir yandan vapur ve bir yandan da binek hayvanları yani bu üç ulaşım aracının belirli noktalarda toplanması trafik sorununa yol açmıştır. Binek arabaları ve karşılıklı otobüs durakları zaten dar olan Pasaport Vapur İskelesi’nin önünde yolu

²⁴³ **A.g.g.** , 13 İkinci Kanun 1941, s.3.

²⁴⁴ F.Betmazdiken, “Alsancakda gaz bulunmayınca”,**a.g.g.** ,7 İkinci Kanun 1941, s.2.

²⁴⁵ **A.g.g.** , 11 İkinci Kanun 1941, s.4.

²⁴⁶ Mustafa Özsüer, “Ev kiralarda hava parası”, **a.g.g.** , 3 Temmuz 1945, s.2.

²⁴⁷ **A.g.g.** , 18 İkinci Kanun 1940, s.2.

²⁴⁸ **A.g.g.** , 16 Mayıs 1940, s.4.

tıkadığından buradaki trafik yoğunluğu ve geçiş zorluğu halkı rahatsız etmiştir. ²⁴⁹ İkinci Dünya Savaşı yıllarında gece geç vakitlerde gazinolardan ve evlerden yükselen radyo gürültüsü halkı rahatsızlık etmiştir.²⁵⁰ İkinci Dünya Savaşı yıllarında Halkapınar, Bergama ve Dikili gibi yerlerde alt yapı sorunları, hayatı olumsuz etkilemiştir. Yağan yağmurlar Halkapınar Karadere ve Menemen’de bulunan Kunduz çaylarının taşmasına, Bergama Ovası ve Dikili’nin bazı kısımlarının sular altında kalmasına, Soma şosesinde ulaşımın durma noktasına gelmesine sebebiyet vermiştir.²⁵¹

Bedestenlerde halk abdesthane sıkıntısı yaşamış²⁵², Karantina Mahallesi halkı vefat eden imamlarının yerine imam atanamamasından²⁵³, Gaziler Caddesi esnafı helâsızlıktan yakınmıştır.²⁵⁴ Basmahane Gaziler Caddesi halkı, semtlerinde postane olmadığı için mektuplarını Tepecik ya da Bamahane postanelerine postalamışlardır.²⁵⁵

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir Güzelyalı pazarı, ailesine bakacak kadar parası olmayan yani alım gücü yetersiz ve beş nüfuslu bir tütün işçisinin geçimini zorlaştıracak pahalılıkta olmuştur. Tütün işçisini et ve diğer yiyeceklerden mahrum etmeyen Eşrafpaşa pazarı fiyatları daha ucuz olmuştur.²⁵⁶ Dükkânlardaki fiyat artışı, günlük ve keyfi sebeplerle bile olabilmıştır. Örneğin bir vatandaş, girdiği dükkânda pirincin kilosunun 40 kuruş olduğunu, bir gün sonra aynı dükkâna tekrar girdiğinde pirincin kilosunun 50 kuruşa çıktığını fark eder ve dayanamaz fiyat artışının sebebini sorar. Aldığı cevap hayli ilginçtir: “ *karıma bir manto alacağımı vadettim de...*” ²⁵⁷

İkinci Dünya Savaşı başları ve ortalarında görülen bu pahalılık, İkinci Dünya Savaşı yılları sonlarında da devam etmiştir.²⁵⁸ Kap kalaylatma halkın yakındığı bir diğer pahalılık olmuştur. Kalayın kilosunda yaşanan düşüş kap kalaylatma fiyatlarına

²⁴⁹ **A.g.g.** , 25 Mart 1941, s.3.

²⁵⁰ **A.g.g.** , 19 Haziran 1939, s.1.

²⁵¹ **A.g.g.** , 11 Nisan 140, s.2.

²⁵² **A.g.g.** , 5 Haziran 1939, s.4.

²⁵³ **A.g.g.** , 10 İkinci Teşrin 1941, s.2.

²⁵⁴ **A.g.g.** , 20 Haziran 1945, s.1.

²⁵⁵ **A.g.g.** , 10 Haziran 1939, s.4.

²⁵⁶ **A.g.g.** , 7 Nisan 1939, s.1.

²⁵⁷ **A.g.g.** , 6 İkinci Kanun 1941, s.2.

²⁵⁸ **A.g.g.** ,18 Haziran 1945, s.1.

yansımamıştır. Elli liradan yirmi iki liraya inen kalayın kilosu kap kalaylatma fiyatlarını etkilememiş kap kalaylatma yine indirimden önceki haliyle yani yüz kuruşa yapılmıştır.²⁵⁹

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Bornova Mersinli ve Çamdibi çiftçileri, sütlerini ucuza satmaktan yakınmışlardır. Bir kilo sütün çiftçilere maliyeti ve satışı aynı değerde olmuştur. Yani çiftçi, beş veya altı kuruş maliyetli sütünü, altı kuruş üstünde bir fiyattan satamamıştır. Süt alıcıları tarafından alınan bu sütlerin litresi 10, 12 buçuk kuruştan satılmış ve sütün kaymağından da krem olarak yararlanılmıştır. Çiftçiler, Halkın Sesi Gazetesi'ne müracaat ederek ekmeğe konulan narhın süte de konulmasını istemiş, İkinci Dünya Savaşı yıllarındaki durumlarını şu şekilde özetlemişlerdir: “... Bunun sebebi biz köylülerin şehirli süt tacirleri kadar kurnazlık bilmememizdir. Onlar aralarında ittifak etmişler, bizim ise birbirimizden haberimiz yok... ekmeğe olduğu gibi süte dahi bir narh konmalı...”²⁶⁰

İkinci dünya savaşı yıllarında hemen hemen her gün cinayet ve yaralama haberleri gazetelerde yer almıştır. Kadın, para ve alkol etkisiyle açıkçası hırs ve açgözlülüğe yenik düşme sebebiyle işlenen cinayetler birçok aileyi perişan etmiştir.²⁶¹ Adam öldürmekten suçlu bulunan bir vatandaşın idam cezasının infazı, İzmir Konak önünde gece saat üçte gerçekleştirilmiş gündüz saat ona kadar asılı bekletilmiştir. Mahkeme tarafından verilen ölüm emri kararı Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanmıştır.²⁶²

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir gündemini meşgul eden bir cinayet olayı da Çeşme'de yaşanmıştır. Çeşme Davası adıyla İzmir gündemini meşgul eden bu dava, bir mülteci davasıdır. Olay, 1941 yılı 9 veya 10 Teşrinievvel günü Taşçukuru mevkiinde 10-15 kişilik bir mülteci grubun karaya çıkmasıyla başlamıştır.²⁶³ Olaya tanıklık eden bir Jandarmanın ifadesine göre mülteci erkekler, içlerinde mahiye müdürü ve onbaşının da olduğu suçlular tarafından açılan ateş sonucunda öldürülmüşlerdir.²⁶⁴ Çeşme cinayeti davasında kafatası ve kemikler incelenmek üzere İzmir Tıbbi Adliyeye gönderilmiştir. Konya Valisi Fuat Tuksal'ın ifadesine başvurulması istenmiştir.²⁶⁵ Devam eden davada,

²⁵⁹ A.g.g. , 18 Haziran 1945, s.1.

²⁶⁰ A.g.g. , 4 Mart 1940, s.1.

²⁶¹ Mustafa Özsüer, “Cinayetlere dair”, a.g.g. , 29 Haziran 1945, s.2.

²⁶² A.g.g. , 25 Birinci Kanun 1943, s.s. 1- 4

²⁶³ A.g.g. , 30 Mart 1944, s.1.

²⁶⁴ A.g.g. , 30 Mart 1944, s. 4.

²⁶⁵ A.g.g. , 20 Nisan 1944, s. 4.

ifade veren Fuat Tuksal, hükümet emirlerinin dışında bir emir vermediğini ifade etmiştir.²⁶⁶ Çeşme davasında, Yüksek Ağır Ceza Mahkemesi, davayı iki kişinin idamıyla (Nahiye Müdürü ve Karakol Komutanı), bir kişinin beraatıyla ve diğer suçluların otuz yıl ağır hapsiyle sonuçlandırmıştır.²⁶⁷ İnfaz gerçekleşmiştir.²⁶⁸

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Hıfzıssıhha Kanunu'na göre tiyatro ve bar gibi yerlerde yirmi iki yaşından küçük kızların saat yirmiden sonra çalıştırılması yasaktır. Fakat gazeteye gelen bir ihbar mektubunda, Basmahane'deki tiyatroların birinde küçük bir kız çocuğu çalıştırılarak yasağa uyulmadığı görülmüştür.²⁶⁹

İkinci Dünya Savaşı yıllarında cezaevlerinde mahkûmlara suçlu muamelesi yapmamak, onlara okuma yazma öğretmek, mahkûmlardan sanatla ilgili olanlara bilgilerini arttırmaya yönelik imkânlar sunulmak takip edilen anlayış olmuştur.²⁷⁰ Cezaevi uygulamaları, mahkûmları topluma kazandırmaya yönelik olmuştur. Hapishane yöneticileri, mahkûmların topluma yaralı ve üretici bireyler olması yönünde bir politika takip etmişlerdir.²⁷¹ İkinci Dünya Savaşı yıllarında cezaevlerinde mahkûmlara temiz bir ortam sunulduğu gibi sanatla ilgilenen mahkûmların aşçı, bakkal, dokumacı, terzi, berber, marangoz, elbiseçi, çorbacı, kunduracı gibi atölyelerde çalışmalarına imkân verilmiştir.²⁷²

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir'de evlenme oranları, savaşın başladığı 1939 yılı ile devam ettiği 1941, 1942, 1943, 1944 yılları ve sonlarına yani 1945 yılına göre farklı oranlarda olmuştur. 1939 yılı dikkate alındığında en fazla artış 1945 ve 1944 yıllarında olmuştur. En az evlenme oranı yüzde dokuz (%9) ile 1940 yılında gerçekleşmiştir. 1940 yılını yüzde on (%10) ile 1941 yılı, 1941 yılını yüzde yirmi sekiz (%28) ile 1942 yılı, 1942 yılını yüzde otuz iki (%32) ile 1943 yılı, 1943 yılını yüzde kırk üç (%43) ile 1944 ve aynı oranda (%43) 1945 yılı takip etmiştir.²⁷³

²⁶⁶ **A.g.g.** , 3 Mayıs 1944, s.1.

²⁶⁷ **A.g.g.** , 3 Haziran 1944, s.1.

²⁶⁸ **A.g.g.** , 3 Temmuz 1945, s.4.

²⁶⁹ **A.g.g.** , 23 Temmuz 1941, s.1.

²⁷⁰ Gönül Emre, "Genç Bir Hapishane Müdürünün Dikkate Değer Çok Önemli Sözleri!.." , **a.g.g.** , 6 Mart 1939, s.2.

²⁷¹ Lüt. Ak. , "İzmir Hapishanesinde Bir Saat .." , **a.g.g.** , 30 Mayıs 1939, s.1.

²⁷² Lüt. Ak. , "İzmir Hapishanesinde Bir Saat", **a.g.g.** , 30 Mayıs 1939, s.2.

²⁷³ **A.g.g.** , 14 Mart 1945, s.1.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında dilencilik olayları, İzmir'in en işlek caddelerinde insanları rahatsız edecek mahiyete varmıştır. Halkın Sesi Gazetesi köşe yazarı Mustafa Özsüer köşe yazısında dilenenleri gerçek muhtaçlar, bu işi sanat haline getirenler ve alkolikler şeklinde üç gruba ayırmıştır.²⁷⁴ Sinema önlerinde ve insanların çok olduğu geçit güzergâhlarında her gün görülen küçük çocuklar, kahvelerde dilenir ve parklarda sabahlarlar.²⁷⁵ İkinci Dünya Savaşı yıllarında Dâhiliye Vekâleti(İçişleri Bakanlığı) tarafından İle gönderilen bir genelgeyle, mahalle aralarında bulunan meyhane ve içkili yerlerin büyük caddelerde faaliyet göstermelerine karar verilmiştir.²⁷⁶

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir'de, kar yağışı hayatı olumsuz etkilemiştir. Elektrik ve telefon hatları ile Kordon'daki Tayyare Sineması ve Karşıyaka'daki Zafer Sineması zarar görmüş, Menderes ve Gediz nehirlerinde su taşkınları yaşanmış, Manisa, Menemen, Aydın ve Bayındır suya teslim olmuştur.²⁷⁷ İzmir'de yağmur ve fırtına sebebiyle Karataş'a ve Karşıyaka'ya yıldırım düşmüştür.²⁷⁸ Yıldırımın düştüğü bir başka yer Peştemalcılar Başı Caddesinde bulunan Ege Tiyatrosu önü olmuştur.²⁷⁹

İzmir'de sık sık yer sarsıntısı olmuştur. İzmir'de meydana gelen depremler şiddetli olsa da hasarsız olmuştur.²⁸⁰ Bazen bir günde iki yer sarsıntısı olduğu da olmuştur.²⁸¹ İzmir'in ilçelerinden Karaburun'da da şiddetli bir deprem meydana gelmiş bu deprem sonrasında on iki ev hasar görmüştür.²⁸² Savaş yıllarında Kuşadası kazası dağlarında kaplanlar görülmüştür.²⁸³

4.7. Halkın Sesi Gazetesi'nde İzmir'de Fuhuş ve Kayıt Dışı Evlenmeler

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir'de fuhuş ile mücadele edilmiştir. Fuhuş ile mücadele konusunda vilayet genelinde Sıhhat Müdürlüğü başkanlığında Vilayet Fuhuşla

²⁷⁴ Mustafa Özsüer, "Alkolik Dilenciler", **a.g.g.** , 20 Haziran 1945, s.2.

²⁷⁵ Mustafa Özsüer, "Bu çocukları Kurtaramazmıyız?." **a.g.g.** , 27 Haziran 1945, s.2.

²⁷⁶ **A.g.g.** , 4 Birinci Teşrin 1943, s.2.

²⁷⁷ **A.g.g.** , 1 Şubat 1945, s.1.

²⁷⁸ **A.g.g.** , 30 Mayıs 1939, s.4.

²⁷⁹ **A.g.g.** , 7 Haziran 1939, s.4.

²⁸⁰ **A.g.g.** , 14 Temmuz 1941,s.3. ; **a.g.g.** , 25 Mart 1941, s.2.

²⁸¹ **A.g.g.** , 26 Mart 1941, s.2.

²⁸² **A.g.g.** , 10 Temmuz 1943, s.1.

²⁸³ **A.g.g.** , 23 Şubat 1940, s.2.

Mücadele Komisyonları aktif çalışmıştır. Fuhuşla uğraşan kişilerin pişmanlıkları bu komisyon tarafından değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme bazen bu işi yapan kişilerin topluma uyumunu kolaylaştıracak şekilde vesika kayıtlarını silmek yönünde gelişmiştir. Bu konu üzerine Halkın Sesi Gazetesi'nin 30 Temmuz 1941 tarihli bir haberine göre, Vilayet Fuhuşla Mücadele Komisyonu'na pişmanlık duyarak başvuruda bulunan kadınların, belge kayıtları silinmiştir.²⁸⁴ Belediye zabıtası tarafından yapılan fuhuş ile mücadelenin bir yöntemi suçüstü²⁸⁵, diğer bir yöntemi de randevu evlerinin faaliyetlerini sonlandırmak olmuştur. Örneği Alsancak, Tepecik ve İkiçeşmelik'te kimi randevu evlerinin, fuhuşla mücadele komisyonları kararıyla faaliyetlerine son verilmiştir.²⁸⁶

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir'de fuhuş olayları, birçok yerde görülmüş olması sebebiyle sıklıkla yaşanmıştır. Fuhuş olaylarına bilinçsizce veyahut igfal edilerek girilmiş olduğundan bu işle uğraşanlarda toplumsal alanda yaşamalarının imkân dâhilinde olmadığı yönünde acıklı bir bakış açısı hâkim olmuştur. Fuhuş olaylarında çocuk yaşta bulunanlar da olmuştur. Bu işle uğraşanlar hastalık bulaştırmışlardır. Zabıta ekipleri, fuhuşla amansız bir mücadele vermiş buna rağmen istenilen sonuca ulaşamamışlardır.²⁸⁷ İzmir'de evlerinde gençleri çıkar amaçlı fuhuşa özendiren kişilerle mücadele edilmiştir.²⁸⁸ Fuhuşla mücadele konusunda belediye sık sık denetimler yapmıştır. Mesela Keçeciler'de ve Karşıyaka'da zabıta yetkilileri tarafından randevu evleri kapatılmıştır.²⁸⁹

İkinci Dünya Savaşı yıllarında fuhuşun haricinde evlilik dışı birleşmeler de yaşanmıştır. Evlenme akdini gerçekleştirmeden bir arada yaşayan çiftler, devlet tarafından sıkı bir takibe alınmıştır. Devlet için sıkıntı yaratan bu durumun önüne geçmek için Adliye Vekilliği ve Dâhiliye Vekilliği tarafından önleyici tedbirler alınmıştır. Dâhiliye Vekilliği, böyle evliliklerin ciddi bir şekilde takibinin gerekliliğini ele geçirilenlerin cezaya tabi tutulmaları gerektiğini valiliklere bildirmiştir. Halkın Sesi Gazetesi haberi "*Metres Hayatı*" başlığı ile vermiştir.²⁹⁰ İkinci Dünya Savaşı yıllarında Maliye Bakanlığı

²⁸⁴ A.g.g. , 30 Temmuz 1941,s.2.

²⁸⁵ A.g.g. , 26 Son Kanun 1943, s.4.

²⁸⁶ A.g.g. , 14 Temmuz 1945, s.4.

²⁸⁷ "Mustafa Özsüer, "Sokak Fahişeleri!.." a.g.g. , 21 Haziran 1945, s.2.

²⁸⁸ A.g.g. , 26 Son Kanun 1943,s.4.

²⁸⁹ A.g.g. , 10 Mart 1939, s.2.

²⁹⁰ A.g.g. , 21 Birinci Teşrin 1941, s.3.

tarafından kayıt altına alınmamış birliktelikler ve bu birleşmelerden doğan çocuklar, kayıt altına alınmış, yine Maliye Bakanlığı tarafından gizli nüfus sebebiyle oluşmuş olan yazım para cezaları 5 Mayıs 1945 tarihinden önce gerçekleşmiş ise affa uğramıştır.²⁹¹

4.8. Halkın Sesi Gazetesi'nde İzmir Enternasyonal Fuarı

İzmir Enternasyonal Fuarı, 1936 yılında 430 bin metre murabbalık alana inşa edilmiş ve üç yılda vücuda getirilmiştir. Fuar, İzmir'in bayındır hale gelmesine ve kalkınmasına katkı sağlamıştır. Fuar, 1939 yılında on bir yabancı ülkeyi ağırlamıştır. 1939 yılı fuarı kapanışı, Fuar Göl Gazinosu'nda katılımcılara verilen bir şölenle Dr. Behçet Uz tarafından yapılmıştır.²⁹² 1945 yılı İzmir Fuarı açılış merasimi Ticaret Bakanı Raif Karadeniz tarafından gerçekleştirilmiştir. İzmir Fuarı'na, Ebedi Şef Mustafa Kemal Atatürk ilhamıyla, İsmet İnönü'nün yönlendirmesiyle, Belediye Başkanı Dr. Behçet Uz çalışmalarıyla, İzmir Valisi Şefik Soyer ve işbaşında olan Belediye Başkanı Reşat Leblebicioğlu'nun hiç durmadan gerçekleştirdiği çalışmalarıyla emek vermişlerdir.²⁹³ Behçet Uz, İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir'in ve fuarın imarı konusunda büyük emekler vermiştir. Milli Şef İsmet İnönü, İzmir Belediye Başkanı Dr. Behçet Uz'un belediye ve fuar işleri ile ilgili çabalarını bildiğinden²⁹⁴ kendisine fuara katkılarından dolayı tebrik mesajı yollamıştır.²⁹⁵ İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir Fuarı adına şiirler²⁹⁶ ve maaşlar yazılmıştır. İzmir fuarı adına yazılan bir marş, Halkın Sesi Gazetesi Başmuharriri (Başyazar) Sırrı Sanlı tarafından "*Fuar Marşı*" ismiyle verilmiştir.²⁹⁷

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir Fuarı, 20 Ağustos ile 20 Eylül tarihleri arasında yapılmıştır. Fuara yurt içinden ve yurt dışından katılımcılar, en seçkin eserleriyle katılmışlardır.²⁹⁸ Fuar, her yıl üst düzey yöneticiler tarafından ve büyük bir coşku ile açılmıştır. Örneğin on birinci İzmir Enternasyonal Fuarı'nın açılışını, Ticaret Vekili

²⁹¹ A.g.g. , 2 Haziran 1945, s.3.

²⁹² A.g.g. , 21 Eylül 1939, s.1.

²⁹³ A.g.g. , 20 Ağustos 1945, s.1.

²⁹⁴ A.g.g. , 9 Mayıs 1939, s.1.

²⁹⁵ A.g.g. , 23 Eylül 1940, s.1.

²⁹⁶ Ali Fuat Tuğseven, "Milli Fuarın Destanlarından", a.g.g. , 17 Ağustos 1944, s.3.

²⁹⁷ Sırrı Sanlı, "Fuar Marşı", a.g.g. , 21 Ağustos 1943, s.1.

²⁹⁸ A.g.g. , 23 Nisan 1941, s.4.

Mümtaz Öktem yapmıştır.²⁹⁹ İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir Fuarına hükümetten ve üst düzey bürokratlardan parasal destek verilmiştir. Ticaret Vekilliği tarafından 1943 yılı fuarı harcamaları için 50.000 (elli bin) lira yardımda bulunulmuştur.³⁰⁰ Savaş yıllarında büyük bir kalabalık ve coşku ile açılan İzmir fuarına, yerli ve yabancı her kesimden insan katılmıştır.³⁰¹ Cumartesi ve Pazar günleri fuara katılım fazla olduğundan halkın evlerine rahatça gidebilmeleri için belediye tarafından saat yirmi dörtten gece ikiye kadar on beş dakikada bir kalkmak üzere ek tramvay seferleri konulmuştur.³⁰²

Almanya, 1939 yılı fuarına resmen katılmak kararı aldıklarını bildirmek için belediye reisliğine başvurmuştur. Yapılan görüşme sonrasında Almanya'ya fuardan 400 metrelik bir alan ayrılmıştır.³⁰³ Yunanistan'dan İzmir fuarına katılacak mübadiller için gerekli vize kolaylığı sağlanmıştır.³⁰⁴ İngiltere, İtalya, Bulgaristan, Yunanistan devletleri, İzmir fuarına katılacak vatandaşlarını teşvik amaçlı bazı kolaylıklar sağlamıştır. İtalya Devlet Demir Yolları, fuara katılacak ziyaretçilere yüzde otuz, ekspozan (sergiye mallar koyan) ve sergilenecek eşya için yüzde elli oranında bir indirim sağlamıştır. Yunanistan devlet demir yolları, yüzde yirmi beş oranında navlun indirimi ve Yunanistan'dan fuara katılmak için gelecek ziyaretçiler için Elen Hükümeti tarafından kırk liralık (Türk lirası) kolaylık sağlamıştır. Bulgaristan, ziyaretçilerine, şimendiferlerinde yolcu, eşya ve ekspozan için yüzde elli indirim sağlamıştır.³⁰⁵

İkinci Dünya Savaşı sırasında Döviz Kontrol Sistemi uygulanmıştır. Bu sisteme göre bütün döviz hükümetin kontrolünde olduğu için, herkes dövizini hükümete bildirmek mecburiyetinde olmuştur. Günümüzdeki gibi döviz serbest olarak bulundurulamadığından Hükümet, fuara katılacak katılımcı malları ile ilgili kararname çıkartmıştır. Çıkarılan kararnameye göre fuarda sergilenecek ve fuar sonrasında ithali gerçekleştirilecek mallar için Türk lirasıyla yüz bin lira değerinde döviz tahsis edilmiştir.³⁰⁶

²⁹⁹ A.g.g. , 21 Ağustos 1941, s.1.

³⁰⁰ A.g.g. , 14 Ağustos 1943, s.4.

³⁰¹ A.Fuat Tuğseven, "Fuar Sevdalıları", a.g.g. , 16 Birinci Teşrin 1940, s.3.

³⁰² A.g.g. , 29 Ağustos 1942, s.2.

³⁰³ A.g.g. , 4 İkinci Kanun 1939, s.1.

³⁰⁴ A.g.g. , 13 Nisan 1939, s.4.

³⁰⁵ A.g.g. , 26 Nisan 1939, s.4.

³⁰⁶ A.g.g. , 18 Nisan 1940, s.2.

1940 yılı fuarına katılacak yurt dışı katılımcıların mallarından yurda girişlerinden gümrük vergisi alınmayacak, mallar fuarda yapılan satış üzerinden vergilendirilecektir. Ayrıca fuarda satılan yabancı mallar için döviz cinsi ödeme kolaylığı sağlanmıştır.³⁰⁷ İran Hükümeti, İkinci Dünya Savaşının başlarında (1939 yılı) İzmir Fuarına katılma kararını aldığı İzmir konsoloslukları aracılığı ile belediye ile resmi temaslarda bulunarak söylemiştir.³⁰⁸ Her sene İzmir fuarına büyük bir alaka gösteren İran Hükümeti, 1941 yılına İzmir Enternasyonal Fuarında bir pavyon açma kararı almıştır. İran Pavyonu yapımına fuarın en güzel yerinde ve İran'ın büyük imparatoru S. M. I. Şahinşah'ın izlerini taşıyacak şekilde muazzam inşa etmiştir.³⁰⁹

İkinci Dünya Savaşı'nın hüznü ve acıyla devam ettiği 1940 yılında, İzmir Enternasyonal Fuarı'na katılarak fuara destek veren ülkeler Büyük Britanya, Yunanistan, Yugoslavya, İran, İtalya, Almanya, Macaristan olmuştur. Fuarın milli yönünü zenginleştiren katılımcılar arasında Trakya Umumi Müfettişliği, Ticaret Odaları, tüccarlarımız da vardır.³¹⁰

1941 yılında İngiltere'nin İzmir Konsolosluğu, Belediye Başkanı Sayın Behçet Uz ile fuar ve İngiliz pavyonu hakkında temaslarda bulunmuştur.³¹¹ Yapılan görüşmeler sonrasında açılan İngiliz Pavyonu'nda çiftçi ve işçinin işini kolaylaştıracak türden makinelerin sergilenmesi ve bu konuda halkın veya ilgili kişilerin bilgilendirilmesi pek yararlı olmuştur. İzmir halkı, İngiliz Pavyonu'nun fuara verdiği canlılıktan dolayı İngiltere Hükümeti'ne müteşekkirdir.³¹² Romanya, orkestra ve şan ekibi ile fuara katılmış, İngiliz Pavyonu bitmek üzere, Sümerbank Pavyonu da bitmiştir.³¹³

Kıbrıs'tan fuara 300 katılımcı katılmıştır.³¹⁴ Fuarda Etibank, Tekel Bakanlığı ve Trakya Umumi Müfettişliği tarafından pavyon çalışmaları sürdürülmüş ve futbol

³⁰⁷ A.g.g. , 9 Mart 1940, s.2.

³⁰⁸ A.g.g. , 25 Temmuz 1939, s.1.

³⁰⁹ A.g.g. , 25 Temmuz 1941, s.3.

³¹⁰ A.g.g. , 21 Eylül 1940, s.1.

³¹¹ A.g.g. , 9 Temmuz 1941, s.2.

³¹² A.g.g. , 20 Eylül 1941, s.1.

³¹³ A.g.g. , 13 Ağustos 1943, s.4.

³¹⁴ A.g.g. , 15 Ağustos 1945, s.4.

karşılaşmaları da yapılmıştır.³¹⁵ Fuarda inşa çalışmaları devam eden Hatay Sergi Sarayı için Hatay İktisat Müsteşarı Celal Akyürek, İskenderun'dan İzmir'e gelerek Belediye Başkanı Behçet Uz ile Hatay'ın fuara katılımı konusunda temaslarda bulunmuştur.³¹⁶ İkinci Dünya Savaşı yıllarında diğer illerden fuara katılım olmuştur. İstanbul Belediyesi³¹⁷ ile Denizli Vilayeti katılımcı olarak katılmışlardır. Denizli Vilayet Pavyonu hazırlıkları yapılmıştır.³¹⁸

İkinci Dünya Savaşı yıllarında 14 cezaevi İzmir fuarına katılmıştır. Fuarda cezaevlerinde yapılan eşyalar sergilenmiş ve sergilenen eşyalar ucuz satılmıştır.³¹⁹ 1945 yılı fuarına cezaevlerinin yanı sıra Milli Eğitim Bakanlığı, 22 Kız Enstitüsü ve İki Akşam Kız Sanat Okul ile "Ev İdaresi" sergisi adıyla katılmıştır.³²⁰ 1945 yılı İzmir Enternasyonal Fuarı'nda İkiçeşmelik Musiki Birliği konser vermiştir. Verilen konser, hoparlörlerle İzmir'in tamamına dinletilmiştir.³²¹ İkinci Dünya Savaşı yıllarında 1943 yılında Şehir Bاندosu, Fuar Açık Hava Tiyatrosu'nda ilk sahnesini almıştır.³²² İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye ses kraliçesi Hamiyet Yüceses, 1943 yılında Senar Çamlık Gazinosu'nda konser vererek fuara katılmıştır.³²³ Sadece Hamiyet Yüceses değil bir yıl sonra yani 1944 yılında Müzeyyen Senar, İzmir Enternasyonal Fuarı'ndaki yerini almıştır. Türkiye'nin diğer bir ses kraliçesi olan Müzeyyen Senar Işıl, İzmir'de Kültürpark Senar Çamlık Gazinosu'nda sahne almıştır.³²⁴ 1945 yılı İzmir Enternasyonal Fuarı Açık Hava Tiyatrosu'nda o yıllarda halk tarafından çok sevilen bir sanatçı olan Ferdi Tayfur sahne almıştır.³²⁵ Ferdi Tayfur gibi Suzan Yakar, Türkiye'nin o yıllarda tanınmış ve halk tarafından beğenilen bir sanatçısı olarak 1945 yılı fuarında İzmir Çamlık Gazinosu'ndaki

³¹⁵ A.g.g. , 19 Haziran 1945, s.4.

³¹⁶ A.g.g. , 23 Haziran 1939, s.4.

³¹⁷ A.g.g. , 29 Haziran 1945, s.4.

³¹⁸ A.g.g. , 7 Ağustos 1941, s.2.

³¹⁹ A.g.g. , 17 Temmuz 1945, s.4.

³²⁰ A.g.g. , 5 Haziran 1945, s.3.

³²¹ A.g.g. , 11 Nisan 1939, s.2.

³²² A.g.g. , 7 Ağustos 1943, s.2.

³²³ A.g.g. , 13 Ağustos 1943, s.4.

³²⁴ A.g.g. , 15 Mayıs 1944, s.2.

³²⁵ A.g.g. , 9 Haziran 1945, s.4.

yerini almıştır.³²⁶ Fuar Açık hava Tiyatrosu'nda Devlet Konservatuarı ve Temsilleri ile Rejisör Profesör Carl Ebert eşliğinde, 1944 yılı İzmir Fuar Açık Hava Tiyatrosu'nda sergilenen ilk eser, Sophokles'in Kral Oidipus'u olmuştur.³²⁷ Devlet konservatuarı 1945 yılındaki fuara geniş bir repertuar ile katılmıştır. Devlet konservatuarı tarafından fuarda opera alanında Mozart'ın Figaronun Düğünü adlı oyunundan Puccini'nin Madame Butter Fly adlı eserden, Smetana'nın eserlerine, tiyatro alanında Shakespeare'nin Yanlışlıklar Komedyası'ndan Goldoni'nin eserlerine sergilenen birçok eser olmuştur.³²⁸

1941 yılında fuarda Türkiye Ticaret ve Sanayi Odaları Pavyonu kurulması çalışmaları için bir komite oluşturulmuştur. Ticaret Vekâleti'nin emriyle bu komiteye İzmir Ticaret Müdürü Ekrem Ediz, İstanbul Ticaret Odasından Servet Faik ve Ticaret ve Sanayi Odası Umumi Kâtibi Turgut Türkoğlu görevlendirilmiştir.³²⁹ İkinci Dünya Savaşı yıllarında Manisa ve Alaşehirli, İzmir Enternasyonal Fuarını ziyaret etmişlerdir.³³⁰

Belediye başkanı Behçet Uz, İzmir'in milattan önceki tarihinden başlamak üzere uzak ve yakın tarihini ve eski İzmir ve eski İzmir'de hayatı karşılaştırmalı incelemek için "Dünkü, Bugünkü ve Yarınki İzmir" adıyla bir pavyon kurmak ister. Bu pavyonda İzmir'in eski şehir planları, resimleri, tabloları; şehir halkının geçmiş yaşantısından eski hayatları hatırlatacak elbiseler, ziynet eşyaları ile çeşitli ev eşyaları; İzmirli şairlerin eserleri, halk şarkıları bir araya getirilerek eski İzmir bu pavyonla yaşatılmak istenir.³³¹

İkinci Dünya Savaşı yılları, sıkıntılı yıllar olmasına rağmen İzmir Enternasyonal Fuarı bu sıkıntılı yılların unutulduğu güzel bir köşe olarak kalmıştır. Kuğularıyla, ördekleriyle, hayvanat bahçesiyle, tavus kuşları, bülbülleriyle, eski müzeleriyle, çocuk bahçeleriyle, aşklar dağıtan havasıyla, kübik binalarıyla, sağlık yuvası v.b tesisleriyle halkın rahat nefes aldığı bir yer olmuştur.³³² İkinci Dünya Savaşı yıllarında

³²⁶ A.g.g. , 21 Ağustos 1945, s.4.

³²⁷ A.g.g. , 16 Ağustos 1944, s.4.

³²⁸ A.g.g. , 2 Ağustos 1945, s.1.

³²⁹ A.g.g. , 10 Temmuz 1941, s.2.

³³⁰ A.g.g. , 24 Ağustos 1945, s.4.

³³¹ A.g.g. , 6 Mayıs 1939, s.4.

³³² Lütfü Aksungur, "İzmir enternasyonal fuarı", a.g.g. ,27 Temmuz 1939, s.2.

fuarda yerli ve yabancı olmak üzere birçok pavyon inşa edilmiştir. İnhisarlar, Etibank, Çocuk Esirgeme ve Sümerbank'a ait pavyonlar yerli pavyonlar arasında olmuştur.³³³

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türk basını, kendi tanıtımı için İzmir Enternasyonal Fuarı'nda Türk Neşriyat ve Gazetecilik Bürosu aracılığıyla Basın, Yayın ve Reklamcılık Pavyonu açmıştır. Basın pavyonunda, Halkın Sesi Fuar Haberleri Sayısı, İzmir Cep Rehberi, İzmir Fuarı Fevkalade Sayısı, Fuar Takvimi gibi yayınlar sergilenmiştir.³³⁴

1939 yılında fuar açılışının gerçekleşeceği kapı olan fuarın 9 Eylül Kapısı inşası yapılmaktadır.³³⁵ 1939 yılında inşası ihale edilen Fuar Açık hava Tiyatrosu'nun kapasitesi 2500 kişiyi alacak şekilde düşünülmüştür.³³⁶ İzmir Enternasyonal Fuarı'nda 1940 yılı fuarına yetiştirilecek şekilde kapalı yüzme havuzu yapılacağı gibi³³⁷ 1940 yılında İzmir Enternasyonal Fuar'ında Tenis Kulübü açılmıştır.³³⁸ İkinci Dünya Savaşı yıllarında Kültürpark, spora ve sporculara da ev sahipliği yapmıştır. İzmir Enternasyonal Fuarı'nda kır koşusu teşvik düzenlenmeleri yapıldığı gibi,³³⁹ savaş yıllarında Fuar Açık Hava Tiyatrosu'nda yerli ve yabancı güreşçiler arasında güreş müsabakaları da düzenlenmiştir.³⁴⁰ Fuarda yapılan başka bir spor ise Fuar Tenis müsabakalarıdır. İzmir'de yapılacak tenis karşılaşmalarına Ankara ve İstanbul'dan da tenisçiler katılmıştır. Daha önce İstanbul'da yapılan tenis karşılaşmalarının yeneni ise İzmir takımı olmuştur.³⁴¹ İkinci Dünya Savaşı yıllarında Berlin Beynelmillel Olimpiyat Komitesi Reisi Profesör Karl Diem, İzmir'e gelmiştir. Karl Diem, daha önce Türk Spor Teşkilatı'nı düzenlemesi için Atatürk tarafından davet edilen bir şahsiyettir. Karl Diem, kendi adına düzenlenen bir kokteylde, eski spor ile yeni spor arasındaki ilişkiyi ele almıştır.³⁴²

³³³ A.g.g. , 11 Ağustos 1944, s.3.

³³⁴ A.g.g. , 20 Ağustos 1945, s.3.

³³⁵ A.g.g. , 7 İkinci Kanun 1939, s.1.

³³⁶ A.g.g. , 13 Nisan 1939, s.4.

³³⁷ A.g.g. , 24 Nisan 1940, s.2.

³³⁸ A.g.g. , 12 Mayıs 1940, s.2.

³³⁹ A.g.g. , 7 İkinci Kanun 1939, s.4.

³⁴⁰ A.g.g. , 7 Eylül 1939, s.2.

³⁴¹ A.g.g. 1 Eylül 1941, s.3.

³⁴² A.g.g. , 5 İkinci Kanun 1944, s.1.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir’de Paraşüt Kulesinden atlamalar yapılmıştır. Paraşütle atlamayı öğretmek için bir ekip oluşturulmuştur. Bu ekip, atlamalar neticesinde belirlenen en iyi beş yüz sporcudan oluşmakta ve bunlar yeni paraşütçüleri eğitmektedirler.³⁴³ Kültür parkta fuar müsabakaları düzenlendiği gibi³⁴⁴Türkiye ve Fuar Şarpi (denizcilik; altı düz, üçgen biçiminde tek direkli, iki yelkenli iki kişilik tekne) birincilikleri de düzenlenmiştir. Şarpi birinciliklerine, İstanbul’dan derece almış şarpiler de katılır.³⁴⁵ İzmir fuarında yapılan boks karşılaşmalarına, Ankara ve İstanbul’dan boksörler katılır.³⁴⁶ Fuarda Tenis Kulübünde yapılan satranç müsabakaları, İstanbul-İzmir arasında gerçekleşmektedir. Bu müsabakaya İzmir’den Haşmeti Zeybek, Tahsin Burdurlu, Emin Birsal ve Şekur Çağatay katılmıştır.³⁴⁷ O yıllarda düzenlenen fuar müsabakaları, İstanbul, Ankara ve İzmir takımları arasında geçer.³⁴⁸

Kültürpark’ta spor karşılaşmalarının yanı sıra 3116 sayılı Orman Kanununun 85 inci maddesine dayanarak ağaç ve orman sevgisini pekiştirmek amacıyla ağaç bayramı kutlamaları yapılmıştır.³⁴⁹ Büyük bir emek ve özveri ile inşa edilen fuara, nazik davranmayanlar da var olmuştur. Kültürparkta, çiçek ve ağaç dallarına zarar verenler, hayvanat bahçesindeki hayvanlara iyi davranmayanlar ve çevreyi kirletenlere karşı caydırıcı tedbirler alınır. Fuardaki çiçeklere ve ağlara zarar verenler mahkemeye sevk edilirken, çevreye karşı daha duyarlı olunması konusunda belediye tarafından evlere öğütler içeren bilgilendirici yazılar gönderilir.³⁵⁰

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türkiye’de ve dünyada tanınması ve gereken ilginin verilmesi için çok emekler verilen İzmir Fuarı, bütün dünyanın ilgisini çekmişken tam da gelişip büyümüşken ona rakip olacak bir fuarın İstanbul’da açılması, İzmirliileri pek memnun etmemiştir.³⁵¹ Behçet Uz’dan sonra İzmir Belediye Başkanı olan Reşat

³⁴³ **A.g.g.** , 29 Nisan 1942, s.2.

³⁴⁴ **A.g.g.** , 21 Ağustos 1945, s.4.

³⁴⁵ **A.g.g.** , 22 Ağustos 1945, s.2.

³⁴⁶ **A.g.g.** , 6 Temmuz 1945, s.4.

³⁴⁷ **A.g.g.** , 25 Ağustos 1945, s.4.

³⁴⁸ **A.g.g.** , 1 Eylül 1945, s.4.

³⁴⁹ **A.g.g.** , 12 Nisan 1940, s.2.

³⁵⁰ **A.g.g.** , 9 Haziran 1939, s.1.

³⁵¹ **A.g.g.** , 22 Haziran 1939, s.4.

Leblebicioğlu, Behçet Uz'un yerini dolduramaz diye düşünülürken, fuardaki çalışmalarının yanı sıra halkın ihtiyaçlarına cevap vererek şehir bandosu ve şehir orkestrası oluşturmak gibi şehir çalışmalarıyla kısa zamanda İzmir halkının beğenisini kazanmıştır.³⁵² 1943 yılı fuarında Sümerbank Pavyonu çalışmaları sürmekte, Kültür Pavyonu, Ziraat Müzesi ve İş Bankası Pavyonu bulunmaktadır. Fuar hazırlık çalışmaları, belediye başkanı Reşat Leblebicioğlu tarafından bir mühendis titizliğiyle yürütülür.³⁵³ 1945 yılı İzmir Fuarı için Çocuk Esirgeme Kurumu hatıra rozet, Sümerbank hatıra kumaşlar, P.T.T. Umum Müdürlüğü yedili fuar pul serisi, Tekel Umum Müdürlüğü fuar sigaraları yapmışlardır.³⁵⁴ 1945 fuarında Tekel İdaresi tarafından üretilen yeni şaraplar ve Ankara'da getirilen şişeli biralar, sergilenen ürünler arasındadır.³⁵⁵

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Milli Şef İsmet İnönü, İzmir fuarıyla yakından ilgilenir ve İzmir fuarına katılır. İzmir halkı, Milli Şef İsmet İnönü'yü “ Yaşa Lozan Mücahidi” sloganıyla selamlar. İnönü, fuar gezisinde belediye başkanıyla görüşür, fuardaki pavyonları özellikle yabancı pavyonları gezer ve fuar gazinosunda oturur.³⁵⁶ Fuar, İkinci Dünya Savaşı yıllarında genci, yaşlısı, kızı, erkeği hemen hemen herkes için bir cazibe merkezi olmuştur.³⁵⁷ Bir ay boyunca açık duran İzmir fuarının kapanışı büyük bir sürur(sevinç) ve gururla olmuştur. Sırrı Sanlı, İzmir fuarı konusunda şöyle demiştir: “... Açık ve kısa söyleyelim: İzmir enternasyonal fuarı Belediye Reisimiz Dr. Behçet Uzun baştan başa bir hizmet ve himmet abidesidir... ”³⁵⁸

4.9. Halkın Sesi Gazetesi'nde İzmir'de Spor

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir'de Demirspor, Üçok ile Alsancak (daha sonra Altay³⁵⁹) ve Yamanlar,³⁶⁰ Doğanspor ve Ateşspor,³⁶¹ Altay ve K.S.K.³⁶²,

³⁵² A.g.g. , 20 Ağustos 1945, s.1.

³⁵³ A.g.g. , 24 Temmuz 1943, s.4.

³⁵⁴ A.g.g. , 21 Haziran 1945, s.4.

³⁵⁵ A.g.g. , 14 Ağustos 1945, s.4.

³⁵⁶ A.g.g. , 1 Eylül 1941, s.1.

³⁵⁷Lütfü Aksungur, “Bayramı Nasıl Geçirdik? Güzeş kızıl bir kor gibi yanarken Karşıyaka alemleri daha başka,daha güzel oluyor..” a.g.g. , 25 ikinci Kanun 1940, s.2.

³⁵⁸Sırrı Sanlı, “Fuarımız bu akşam kapanıyor İzmir enternasyonal fuarı Belediye Reisimizin baştanbaşa bir himmet ve hizmet abidesidir”, a.g.g. , 20 Eylül 1941, s.1.

³⁵⁹ A.g.g. , 6 Haziran 1939, s.4.

³⁶⁰ A.g.g. , 17 Mart 1939, s.4.

Altınordu³⁶³, İzmirspor ile Bozkurt ve Altın Yıldız³⁶⁴, Göztepe³⁶⁵, Yün Mensucat ve Pamuk Mensucat ile Şark Sanayi³⁶⁶, yeni kurulmakta olan Buca Gençlik Kulübü takımları³⁶⁷ bulunmaktadır. Spor karşılaşmaları genellikle Alsancak Stadyumunda yapıldığı gibi³⁶⁸ güreş karşılaşmaları da Alsancak Stadyumunda yapılmıştır³⁶⁹. Fenerbahçe ve Galatasaray³⁷⁰, Trabzonspor³⁷¹, Beşiktaş³⁷² gibi büyük takımlarla karşılaşmalar da yapılmıştır.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir’de futbolun haricinde voleybol, hentbol ve basketbol karşılaşmaları³⁷³, yağlı pehlivan güreşleri,³⁷⁴ Halkevleri tarafından yüzme karşılaşmaları da düzenlenmiştir.³⁷⁵ İkinci Dünya Savaşı yıllarında Suriye’nin Elnadielriyazi takımı, 1940 yılı fuar kupası karşılaşmalarına katılmıştır.³⁷⁶ İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir Halkevi Kupa Maçları, yapılan karşılaşmalar arasında olmuştur.³⁷⁷ Savaş yıllarında İzmir’de küme, lig gibi maçlar dışında okullar arası Mektepliler ligi karşılaşmaları yapılmıştır. Örneğin Ziraat Okulu- Sanat Okulu karşılaşmasında 3-0 galibiyeti elde eden okul, Ziraat Okulu olmuştur.³⁷⁸ Şild şampiyonluğu maçları, Ekim

³⁶¹ **A.g.g.**, 9 Haziran 1939, s.4.

³⁶² **A.g.g.**, 29 İkinci Kanun 1940, s.4.

³⁶³ **A.g.g.**, 29 Nisan 1940, s.2.

³⁶⁴ **A.g.g.**, 5 Birinci Kanun 1944, s.2.

³⁶⁵ **A.g.g.**, 16 Mart 1942, s.2.

³⁶⁶ **A.g.g.**, 8 Nisan 1942, s.4.

³⁶⁷ **A.g.g.**, 5 Ağustos 1941, s.2.

³⁶⁸ **A.g.g.**, 15 İkinci Kanun 1940, s.2.

³⁶⁹ **A.g.g.**, 6 Mayıs 1939, s.4.

³⁷⁰ **A.g.g.**, 21 Nisan 1941, s.2.

³⁷¹ **A.g.g.**, 14 Temmuz 1941, s.4.

³⁷² **A.g.g.**, 29 Nisan 1940, s.2.

³⁷³ **A.g.g.**, 8 Nisan 1942, s.4.

³⁷⁴ **A.g.g.**, 11 Mart 1939, s.4.

³⁷⁵ **A.g.g.**, 27 Temmuz 1943, s.3.

³⁷⁶ **A.g.g.**, 26 Eylül 1940, s.2.

³⁷⁷ **A.g.g.**, 28 Şubat 1941, s.4.

³⁷⁸ **A.g.g.**, 16 Mart 1942, s.2.

ayının son haftalarında başlamıştır.³⁷⁹ İkinci Dünya Savaşı yıllarında ikinci devre lig maçları Aralık ayının ortalarında başlamıştır.³⁸⁰

1939 yılı İzmir şampiyonu Doğan Spor, milli küme karşılaşmalarında Fenerbahçe ve Vefa sporla karşılaşmak için İstanbul'a gitmiştir.³⁸¹ Sporcu Milli Şef İsmet İnönü, 19 Mayıs stadyumunda İzmir takımı Ateşspor ile Demirspor arasında oynanan maçı izlemiştir. Ankaralılar, 5-1 gibi bir skorla galip gelmişlerdir.³⁸² Fenerbahçe takımı, Ateşspor ve Doğan Sporla karşılaşmak için İzmir'e gelmiştir.³⁸³ İzmir'de bulunan Fenerbahçe takımı, Ateş takımını 1-0 yenerken, Doğan Spor'a 1-0 yenilmiştir.³⁸⁴ Türkiye Futbol Birinciliği karşılaşmasında Altay takımı Trabzon Spor 19 Mayıs Stadında 3-1'lik bir sonuçla yenmiştir.³⁸⁵ Maarif Mükâfatı Deplasman karşılaşmaları, İstanbul-İzmir takımları oyun sonucu, Karşıyaka Beşiktaş'a 7-1 yenilmiş; Vefa Göztepe ile berabere kalmıştır.³⁸⁶ Galatasaray Altay Spor 3-1, Altınordu ise Fenerbahçe'yi 2-1 yenmiştir.³⁸⁷

Alsancak Spor Kulübü idare heyeti tarafından Alsancak Spor'un adı Altay olarak değiştirilmiştir.³⁸⁸ Milli küme şampiyonluğu için Galatasaray takımı, Ateşspor ve Doğan Spor ile karşılaşmak için İzmir'e gelmiştir. Güçlü bir takım olan Galatasaray yine başarılı bir sonuç elde ederek Doğan Spor'u 4-0 mağlup etmiştir.³⁸⁹ İzmir Alsancak Stadyumunda oynanan Milli Küme karşılaşmalarında Altınordu Vefa ile Altay Beşiktaş ile karşı karşıya gelmiştir. Altınordu 3-2'lik skorla maçı kazanırken Altay takımı Beşiktaş ile beraberliği paylaşmıştır.³⁹⁰ 1940 yılı Milli Küme şampiyonu Fenerbahçe takımı olurken, sonuncu sırada Vefa, altıncı takım Altay, yedinci takım ise Altınordu olmuştur.³⁹¹ 1943-1944 yılı

³⁷⁹A.g.g. , 20 İkinci Teşrin 1939, s.2.

³⁸⁰ A.g.g. , 18 Birinci Kanun 1939, s.1.

³⁸¹ A.g.g. , 15 Nisan 1939, s.4.

³⁸²A.g.g. , 24 Nisan 1939, s.4.

³⁸³ A.g.g. , 12 Mayıs 1939, s.4.

³⁸⁴ A.g.g. , 15 Mayıs 1939, s.4.

³⁸⁵ A.g.g. ,14 Temmuz 1941,s.4.

³⁸⁶ A.g.g. , 8 Mayıs 1944, s.4.

³⁸⁷ A.g.g. , 21 Nisan 1941, s.2.

³⁸⁸A.g.g. , 6 Haziran 1939, s.4.

³⁸⁹A.g.g. , 12 Haziran 1939, s.4.

³⁹⁰A.g.g. , 29 Nisan 1940, s.2.

³⁹¹A.g.g. , 4 Temmuz 1940, s.2.

lik maçları İzmir şampiyonu olan Göztepe, Atınordu'yu 3-0 gibi bir skorla mağlup etmiştir.³⁹² 1941 yılı İzmir Şampiyonu Altay olmuştur.³⁹³

Alsancak stadyumunda oynanan lig maçlarında Altınordu İzmir Spor'a 2-0, Karşıyaka Altay takımına 5-0 galip gelmiştir.³⁹⁴ Lig maçlarının ilk haftasında Alsancak Stadyumunda karşılaşan takımlar, Altay-Demirspor, K.S.K- Göztepe olmuştur. İlk maçı Altay 3-0, ikinci maçı Göztepe 3-0 almıştır.³⁹⁵ Alsancak Stadyumunda yapılan Göztepe-Karşıyaka maçında Göztepeliler 3-1 skorla galip gelmiştir.³⁹⁶

İzmirspor sahasında yapılan Bozkurt-Altın Yıldız karşılaşmasından Bozkurt takımı 2-0 galip olarak ayrılmıştır.³⁹⁷ Yeni kurulan Buca Gençlik Kulübü ile Manisa karma takımı, Manisa Stadında karşılaşır. Yapılan karşılaşma beraberlikle sonuçlanır.³⁹⁸ İzmir takımları arasında yapılan karşılaşmaya oyuncuların tamamının gelmeyişi sebebiyle iptal edilen maçlar da olmuştur.³⁹⁹

4.10. Halkın Sesi Gazetesi'nde İzmir'de Reklam

İkinci Dünya savaşı yıllarında Halkın Sesi Gazetesi'ne verilen reklamlar, gazetenin önemli bir kısmını işgal etmiştir. Halkın Sesi Gazetesi'nde reklamlar gazetenin birinci⁴⁰⁰, ikinci⁴⁰¹, üçüncü⁴⁰² ve nadiren dördüncü⁴⁰³ sayfasında yer almıştır. Reklamların büyük çoğunluğu siyah-beyaz resimlerle süslenmiştir. Reklamlarda çoğunlukla logo, kadın ve erkek figürleri kullanılmıştır.⁴⁰⁴ İkinci Dünya Savaşı yıllarında dünya'da ve Türkiye'de ekonomik sıkıntılarının yaşandığı bir dönemde İzmir'de Yapı Kredi Bankası açılışı

³⁹²A.g.g. , 31 İkinci Kanun 1944, s.4.

³⁹³A.g.g. , 28 Şubat 1941, s.4.

³⁹⁴A.g.g. , 10 İkinci Kanun 1944, s.4.

³⁹⁵ A.g.g. , 30 II. Teşrin 1944, s.4.

³⁹⁶ A.g.g. , 13 Mart 1944, s.4.

³⁹⁷ A.g.g. , 5 Birinci Kanun 1944, s.2.

³⁹⁸ A.g.g. , 5 Ağustos 1941, s.2.

³⁹⁹ A.g.g. , 16 Mart 1942, s.2.

⁴⁰⁰ A.g.g. , 20 Şubat 1939,s.1.

⁴⁰¹ A.g.g. ,13 Şubat 1939,s.2.

⁴⁰² A.g.g. , 18 Şubat 1939,s.3.

⁴⁰³ A.g.g. 25 Şubat 1939,s.4.

⁴⁰⁴ A.g.g. , 10 Şubat 1939,s.3.

yapılmıştır.⁴⁰⁵ kulak, burun ve boğaz uzmanı,⁴⁰⁶ cilt, saç ve zührevi hastalıklar uzmanı⁴⁰⁷ röntgen uzmanı,⁴⁰⁸ iç hatalıkları uzmanı⁴⁰⁹, kadın hastalıkları ve doğum uzmanı⁴¹⁰, ürolog operatör doktoru reklamı⁴¹¹, dâhili, sinir, çocuk hastalıkları doktoru⁴¹², göz uzmanı⁴¹³ gibi kendi alanlarında uzman doktor reklamları, reklamların çoğunluğunu oluşturmuştur. Sağlık reklamlarına bakıldığında İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir’de her biri kendi alanında uzman doktorların mevcut olduğu ve hemen hemen her dalda sağlık hizmeti verildiği görülmektedir. Üzüm balı ve üzüm balı pekmezi gibi gıda maddeleri reklamı⁴¹⁴, diş macunu reklamı⁴¹⁵, yirmi beş kuruşa fırçaya ihtiyaç duyulmadan kullanılan diş tozu reklamı⁴¹⁶, krem reklamı⁴¹⁷, Manisa ve Bergama Otelleri gibi temiz ve ucuz otel reklamları⁴¹⁸ ve özellikle de Balçova’da bulunan Ağamemnun⁴¹⁹ reklamlar arasındaki yerini almıştır. Sanatçı reklamları, orkestraların eşlik ettiği gazino reklamları⁴²⁰, dergi, giyim, yerli olarak üretilen otomatik bilardoların bulunduğu kahve reklamı⁴²¹, gomalak, kitabevi, gazoz reklamı⁴²² gazetede yerlerini almışlardır.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında reklamlarda kalitenin ölçütü olarak Avrupa görülmüştür. Örneğin Avrupa’da yüksek terzi okulunu bitirmiş terziler tarafından verilen

⁴⁰⁵A.g.g. , 3 Temmuz 1945, s.2.

⁴⁰⁶A.g.g. , 16 Birinci Teşrin, 1940, s.2.

⁴⁰⁷A.g.g. , 14 Haziran 1939, s.3.

⁴⁰⁸A.g.g. , 14 Haziran 1939, s.3.

⁴⁰⁹A.g.g. , 16 Ağustos 1945, s.3.

⁴¹⁰A.g.g. , 23 Haziran 1945, s.3.

⁴¹¹A.g.g. , 9 İkinci Kanun 1939, s.3.

⁴¹²A.g.g. , 9 İkinci Kanun 1939, s.3.

⁴¹³A.g.g. , 9 İkinci Kanun 1939,s.3.

⁴¹⁴A.g.g. , 27 Birinci Kanun 1943, s.3.

⁴¹⁵A.g.g. , 3 Mart 1939, s.4.

⁴¹⁶A.g.g. , 1 Haziran 1945, s.2.

⁴¹⁷A.g.g. , 13 İkinci Kanun 1939, s.3.

⁴¹⁸A.g.g. , 10 Nisan 1939, s.2.

⁴¹⁹A.g.g. , 15 Haziran 1939, s.4.

⁴²⁰A.g.g. , 9 Temmuz 1939, s.3.

⁴²¹A.g.g. , 1 Eylül 1939, s.2.

⁴²²A.g.g. , 10 Mayıs 1940, s.2.

terzi reklamı⁴²³ olmuştur. Sivrisinek ve tahtakurusundan korunmak amacıyla verilen ilaç reklamları⁴²⁴ gazetede reklam sayfasında yer almıştır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir’de bittten korunmak amacıyla gazetede uyarılar yapılmış⁴²⁵ ve gazeteye Solügal isiminde uyuz ilacı reklamı⁴²⁶ verilmiştir. İzmir’de İnci Gazinosu Lokantası⁴²⁷ ve Yıldız Gazinosu⁴²⁸ reklamının yanında içkili lokantalar da⁴²⁹ hizmet vermişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir’de Fransızca eğitimi verilmiştir. Örneğin Fransızca dersinden başarısız olan öğrencilere yönelik verilen Fransızca dersleri⁴³⁰ için gazeteye reklam verilmiştir. İzmir’de hayat, yangın, nakliye ve kaza sigortaları yapılmıştır. Örneğin hayat, yangın kaza ve nakliye alanlarını kapsayan Halk Sigorta Türk Anonim Şirketi reklamı⁴³¹ gazetede yerini almıştır.

İkinci Dünya savaşı’nın sürdüğü bir zamanda İzmir’de İzmir Kurtuluş Cam ve Şişe Fabrikası⁴³², İzmir Pamuk Mensucat Türk Anonim Şirketi⁴³³, İzmir İncir ve Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (Tariş)⁴³⁴ ve Paykoç Bisküit Fabrikası⁴³⁵ faaliyet göstermiştir. İzmir Yün Mensucatu Türk A.Şirketi Halkapınar kumaş fabrikası, İzmir Manifatura Türk Anonim Şirketi⁴³⁶, Sümerbank Yerli Mallar Pazarları Müessesesi İzmir Mağazası Müdürlüğü⁴³⁷, İzmir Şarap Fabrikası⁴³⁸, İzmir Kiremit Fabrikası Türk Anonim

⁴²³A.g.g. , 24 Mart 1939, s.3.

⁴²⁴A.g.g. , 13 Temmuz 1939, s.3.

⁴²⁵A.g.g. , 2 Temmuz 1943, s.3.

⁴²⁶A.g.g. ,6 Birinci Kanun 1944, s.2.

⁴²⁷ A.g.g. , 30 İkinci Teşrin 1944, s.2.

⁴²⁸A.g.g. , 6 Mayıs 1939,s.2.

⁴²⁹A.g.g. ,1 Mart 1945,s.2.

⁴³⁰A.g.g. , 28 Temmuz 1939, s.3.

⁴³¹A.g.g. , 30 Ağustos 1945, s.4.

⁴³²A.g.g. , 18 Temmuz 1942, s.2.

⁴³³A.g.g. , 10 İkinci Kanun 1940, s.2.

⁴³⁴A.g.g. , 23 Haziran 1945, s.2.

⁴³⁵A.g.g. , 4 Haziran 1945, s.4.

⁴³⁶A.g.g. , 14 Birinci Kanun 1944, s.4.

⁴³⁷A.g.g. , 6 İkinci Kanun,1945, s.4.

⁴³⁸A.g.g. , 6 Şubat 1945, s.4.

Şirketi⁴³⁹, Şükrü Ugur Ticarethanesi⁴⁴⁰, İkbal Mağazası⁴⁴¹ faaliyet gösteren diğer fabrikalar ve ticarethaneler arasında olmuşlardır.

İkinci Dünya savaşı yıllarında Halkın Sesi Gazetesi reklamları arasında kütüphaneler de olmuştur. İzmir’de Devrim, Mektepli, Ahed, Etiman kütüphaneleri Kemeraltı’nda, Ege kütüphaneleri Hisar önündedir.⁴⁴² Bayram zamanları Kabadayı, Yüksel, Kordon rakıları⁴⁴³ gibi en soğuk ve taze bira (şişesi 20 kuruşa satılmıştır.) reklamları, Halkın Sesi Gazetesi reklam köşesindeki yerlerini almışlardır.⁴⁴⁴ Halkın Sesi Gazetesi reklamları arasında şiir kitabı tanıtımı da olmuştur. İkinci Dünya Savaşı yıllarında Şair İhsan Batu’nun “İki Ses” adındaki şiir kitabı, 50 kuruşa bütün kütüphanelerde satışa sunulmuştur.⁴⁴⁵ Gazeteye Vilayet Köy Bürosunca çıkartılan “İzmir’de Köycülük” adlı dergi reklamı verildiği gibi,⁴⁴⁶ Fikir ve sanat konularını ele alan Kovan dergisi reklamı da verilmiştir⁴⁴⁷

İkinci Dünya Savaşı yıllarında okullar, reklam veren kurumlar arasında olmuştur. İzmir Kültür Lisesi, paralı eğitim veren bir kurum olarak gazeteye reklam vermiştir. Okul, verdiği leylî (yatılı) eğitim için 210, nihar eğitimi için 75 lira almış, ödemelerde üç taksit ve yüzde onluk indirim memur çocuklarına, yüzde kırklık indirim şehit çocuklarına uygulanmıştır.⁴⁴⁸ Çocuk Esirgeme Kurumu reklamı, anne ve babaları çok çocuk yapmaya teşvik etmiştir.⁴⁴⁹ İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir’de evlenmelere yardımcı olmak için kurulan danışma servisleri reklamları, reklamlar arasındaki yerlerini almışlardır.⁴⁵⁰ İkinci Dünya savaşı yıllarında evlenmeleri ve çocuk sahibi olmayı teşvik edeci reklamların yanı sıra, çocuk sahibi olamayan veya isteyerek evlatlık edinmek isteyenler, Halkın Sesi

⁴³⁹A.g.g. , 28 Birinci Teşrin 1943, s.3.

⁴⁴⁰A.g.g. , 27 Mayıs 1943, s.4.

⁴⁴¹A.g.g. , 6 1 inci Kanun 1944, s.3.

⁴⁴²A.g.g. , 7 Nisan 1940, s.2.

⁴⁴³A.g.g. , 28 İkinci Kanun 1939, s.2.

⁴⁴⁴A.g.g. , 26 Nisan 1940, s.2.

⁴⁴⁵A.g.g. , 3 Ağustos 1945, s.2.

⁴⁴⁶A.g.g. , 11 Temmuz 1945, s.4.

⁴⁴⁷A.g.g. , 12 Ağustos 1943, s.2.

⁴⁴⁸A.g.g. , 16 Birinci Teşrin 1940, s.2.

⁴⁴⁹A.g.g. , 6 Birinci Teşrin 1943, s.2.

⁴⁵⁰A.g.g. , 8 Haziran 1939, s.3.

Gazetesi reklamlarından aradıkları ilanları görebilmişlerdir.⁴⁵¹ Halkın Sesi Gazetesi'ne, pasif koruma tedbirleri konusunda aydınlatıcı ve tedbir alıcı bilgiler içeren reklamlar da verilmiştir.⁴⁵²

4.11. Halkın Sesi Gazetesi'nde İzmir'de Sinema ve Tiyatro

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir'deki sinemaların savaş filmlerine ağırlık vermeleri hemen olmamıştır. Almanya ve İtalya hariç, diğer Avrupalı devletler gibi İzmirli ve İzmir sineması da savaşa hazır değildi. Savaşın başladığı 1939 yılında Sovyetler Birliği ile Japonya kıtaları arasında çatışmalar yaşanırken⁴⁵³ veya Arnavutluk yetkilileri tarafından İtalya'nın Arnavutluğa asker çıkardığı yönündeki radyo haberlerinin asılsız olduğu ifade edilirken⁴⁵⁴, Avrupa ve Amerika'da en çok beğenilen filmlerden olan "Kadın Kalbi" filmi, İzmir'de çıkan Halkın Sesi Gazetesi'nin birinci sayfasını süslemiştir.⁴⁵⁵ 7 ve 8 Nisan 1939 tarihli Halkın Sesi Gazetesi'nin birinci sayfalarında büyük büyük puntolarla verilen savaş haberleri ve asker fotoğraflarının yanında Ernest Lübiç'in film afişi⁴⁵⁶ ve yine Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de en çok beğeni toplayan filmler arasında olan "Gönül Avcısı"⁴⁵⁷ isimli başka bir film yer almıştır. 1945 yılına gelindiğinde örneğin 1940 yılında gerçekleşen Fransız işgalinin ve bombalardan canını kurtarmaya çalışan sivil halkın konu alındığı *Londra Yolcuları* adlı film, yeni sinemasında gösterimde olmuştur.⁴⁵⁸

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Fuar Açık hava Tiyatrosu⁴⁵⁹, Basmane'de bulunan Ali Ulvi Aile Bahçesi Tiyatrosu⁴⁶⁰, Karşıyaka Açık hava Tiyatrosu⁴⁶¹ ile Raşit Rıza ve

⁴⁵¹ A.g.g. , 25 Temmuz 1945, s.3.

⁴⁵² A.g.g. , 24 Haziran 1940, s.2.

⁴⁵³ A.g.g. , 6 Nisan 1939, s.1.

⁴⁵⁴ A.g.g. , 6 Nisan 1939, s.1.

⁴⁵⁵ A.g.g. , 6 Nisan 1939, s.1.

⁴⁵⁶ A.g.g. , 8 Nisan 1939, s.1.

⁴⁵⁷ A.g.g. , 7 Nisan 1939, s.1.

⁴⁵⁸ A.g.g. , 19 Ocak 1945, s.2.

⁴⁵⁹ A.g.g. , 4 Eylül 1944, s.2.

⁴⁶⁰ A.g.g. , 14 Ağustos 1943, s.4.

⁴⁶¹ A.g.g. , 9 Ağustos 1945, s.4.

Avni Dilligil tiyatrosu⁴⁶² , Ege Tiyatrosu Temsilleri⁴⁶³ ve Birleşik Eti Tiyatrosu Heyeti⁴⁶⁴, tiyatro severlere kapılarını açmıştır. Tayyare Sineması⁴⁶⁵, Elhamra Sineması⁴⁶⁶, Yeni Sinema⁴⁶⁷, Asri Sinema⁴⁶⁸, Kültürpark Sineması⁴⁶⁹ İzmirli sanatseverleri gerek dünya örneğın sinemada renkli ve Fransızca sözlü ilahi temalı *Ormanlar Perisi*⁴⁷⁰ ve *Pamuk Prenses ve Yedi Cüce*⁴⁷¹, ile *Seviştiğiniz zaman*⁴⁷² gerekse örneğın Müsahipzade Celal tarafından yazılan *Bir Kavuk Devrildi*⁴⁷³ gibi yerli filmlerle buluşturan sinemalar olmuştur. *Şafağa Dönüş* isimli film, İzmir seyircisi tarafından beğeni toplayan bir film olmuştur.⁴⁷⁴ *İdam Saati* adlı film İzmirliilerin isteğiyile Yeni Sineması'nda gösterimde olmuştur.⁴⁷⁵

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir'de Basmahane'de bulunan Ali Ulvi Aile Bahçesi'ndeki tiyatro oyunları, Devlet Konservatuarı Topluluğı dışındaki oyuncular tarafından temsil ediliyorken Fuar Açık hava Tiyatrosu'nda sergilenen temsillerde daha çok devlet konservatuarı oyuncularını yer almıştır. Ali Ulvi Aile Bahçesi'nde gösterime gören oyunlarda doğu kültürünü yansıtan Aslı Kerem⁴⁷⁶ veya Leyla Mecnun⁴⁷⁷ gibi oyunlar yer almıştır. Aşk Ölmez⁴⁷⁸ gibi daha çok aşk bazen de Zati Özgüler ve arkadaşları ve Jakler Balesi katılımını ile altı perdelik tarihi piyes, Sehattin Eyyübi⁴⁷⁹ ve komedi

⁴⁶² A.g.g. , 2 İkinci Kanun 1945, s.4.

⁴⁶³ A.g.g. , 22 Mayıs 1939, s.2.

⁴⁶⁴ A.g.g. , 10 Ağustos 1945, s.2.

⁴⁶⁵ A.g.g. , 6 İkinci Kanun 1939, s.2.

⁴⁶⁶ A.g.g. , 6 İkinci Kanun 1939, s.2.

⁴⁶⁷ A.g.g. , 12 İkinci Kanun 1939, s.2.

⁴⁶⁸ A.g.g. , 6 Nisan 1939, s.3.

⁴⁶⁹ A.g.g. , 18 Mart 1939, s.3.

⁴⁷⁰ A.g.g. , 8 Mart 1939, s.2.

⁴⁷¹ A.g.g. , 3 Şubat 1939, s.2.

⁴⁷² A.g.g. , 20 İkinci Kanun 1939, s.3.

⁴⁷³ A.g.g. , 3 Şubat 1939, s.4.

⁴⁷⁴ A.g.g. , 29 Eylül 1939, s.2.

⁴⁷⁵ A.g.g. , 17 Şubat 1945, s.2.

⁴⁷⁶ A.g.g. , 21 Haziran 1944, s.4.

⁴⁷⁷ A.g.g. , 22 Haziran 1944, s.4.

⁴⁷⁸ A.g.g. , 22 Temmuz 1944, s.2.

⁴⁷⁹ A.g.g. , 3 Ağustos 1945, s.4.

türünde Köroğlu⁴⁸⁰ gibi yerli-tarihi konular ağırlıkta olmuştur. Kontun Cinayeti⁴⁸¹ gibi üç perdelik ve dram komedi tarzı çok az yabancı oyun sergilenmiştir. Ali Ülvi Aile Bahçesi Tiyatrosu'nda dram ve beş perdelik Hamlet⁴⁸² gibi oyunlarda sahnelenmiştir. Fuar Açık Hava Tiyatrosu'nda devlet konservatuarı temsilcileri tarafından Kral Oidipus⁴⁸³ ve Antigone⁴⁸⁴ gibi daha çok yabancı tiyatro konularına ağırlık verilmiştir.

2 İkinci Kanun 1945 tarihinden itibaren Raşit Rıza ve Avni Dilligil Tiyatrosu Karantina ve Bayraklı Halkı Odalarında olduğu gibi fuar gazinosunda da sahne almıştır. Birgün içinde gündüz ve akşam olmak iki tiyatro oyunu gösterime girmiştir. Bazı tiyatro oyunlarının örneğin *Kudret Helvası* isimli oyun, genel istek üzerine tekrar gösterime girmiştir.⁴⁸⁵ Tiyatro oyunlarının hemen hemen çoğu *Şehvet Kurbanı*⁴⁸⁶, *Aşıklar*⁴⁸⁷, *Arifin Hilesi*⁴⁸⁸ *Sahte Dilenci*⁴⁸⁹ gibi üç perdelik komedi türünde oyunlardır. Oyunların çok azı dram örneğin *Hamlet*⁴⁹⁰ veya vodvil örneğin *Kaynanam Kudurdu*⁴⁹¹ türünde olmuştur.

Karantina Halk Odası'nda 2 ve 3 İkinci Kanun 1945 tarihlerinde üç perdelik bir komedi olan “*İkizler*” adlı oyun sergilenmiş ve iki defa halkla buluşmuştur. 4 ve 5 İkinci Kanun 1945 günleri Karantina Halk Odası'nda dört perdelik bir dram olan “*Samson*” adlı oyun, iki gün boyunca sergilenmiştir. Segilendikten sonra 6 İkinci Kanun 1945 günü Karantina Halk Odası'nda daha önce iki gün sergilenmiş olan komedi üç perdelik “*İkizler*” adlı oyun bu sefer vodvil üç perdelik “*Kör düğüm*” adında başka bir oyunla aynı gün tekrar sahnelenmiştir. 8-9-10-11 İkinci Kanun 1945 günleri Fuar Gazinosu'nda üç perdelik bir komedi oyunu olan “*Bobstil*” saat 21.00'da gösterime girmiştir. (Fakat 11 İkinci Kanun 1945 tarihli gazetenin dördüncü sayfasında saat 21.00'da Fuar Gazinosu'nda

⁴⁸⁰ A.g.g. , 18 Ağustos 1945, s.4.

⁴⁸¹ A.g.g. , 2 Temmuz 1943, s.4.

⁴⁸² A.g.g. , 16 Ağustos 1945, s.4.

⁴⁸³ A.g.g. , 1 Eylül 1944, s.2.

⁴⁸⁴ A.g.g. , 4 Eylül 1944, s.2.

⁴⁸⁵ A.g.g. , 19 Ocak 1945, s.4.

⁴⁸⁶ A.g.g. , 6 Ağustos 1945, s.4.

⁴⁸⁷ A.g.g. , 7 Ağustos 1945, s.4.

⁴⁸⁸ A.g.g. , 9 Ağustos 1945, s.4.

⁴⁸⁹ A.g.g. , 15 Ağustos 1945, s.4.

⁴⁹⁰ A.g.g. , 16 Ağustos 1945, s.4.

⁴⁹¹ A.g.g. , 10 Ağustos 1945, s.2.

vodvil üç perdelik “*Kördüğüm*” adlı oyunun da sahneleneceği belirtilmiştir.) Raşit Rıza Tiyatrosu’nda üç perdelik komedi türünde “*Kudret Helvası*”adlı oyun 13 Ocak 1945 ve 15 Ocak 1945 tarihlerinde Fuar Gazinosu’nda sahnelenmiştir. 16 Ocak 1945 tarihinde Bayraklı Halk Odası’nda “*Bobstil*”, 17 - 18 - 19 Ocak 1945 tarihlerinde Fuar Gazinosu’da “*Kudret Helvası*”, 20 ve 22 Ocak 1945 tarihlerinde Fuar Gazinosu’nda gündüz “*Kudret Helvası*” akşam üç perdelik yeni bir komedi olan “*Habibe Teyze*”gösterimdedir. 23 - 24 Ocak 1945 tarihinde Fuar gazinosu’da üç perdelik komedi türü “*Yumurcak*” adlı oyun, 25-26 Ocak tarihlerinde Fuar Gazinosu’nda “*Bobstil*”adlı oyun tekrar sahnededir. 27 Ocak 1945 günü Fuar Gazinosu’da gündüz “*Habibe Teyze*” ve akşam 21.00’da “*Yumurcak*”gösterimdedir.

İzmir halkı, gösterime giren filmleri merakla takip etmiştir. Gösterime giren filmlerin büyük bir çoğunluğunu, Fransızca sözlü filmler oluşturmuştur. O günün sinema salonlarından olan Elhamra idaresindeki Milli Kütüphane Sineması, Dorothy-Lamour’u dünyanın en güzel sanatçısı olarak ifade etmiş ve sanatçının aşk temalı Fransızca sözlü filmi Ocak/1939 yılının ilk haftasında yaklaşık olarak dört gün gösterimde kalmıştır.⁴⁹² Otomobilli Aşıklar ile Grate Garbo ve Charles Boyer’in başrollerde bulunduğu Kontes Valevska filmleri⁴⁹³, Luise Rainer, Robert Young ve Melvyn Douglas’ın başrollerinde bulunduğu Genç Kızlar filmi ile Robert Tatlor ve Jean Harloy’un bir araya geldiği Tatlı Günay filmi, Elhamra Sinemasında gösterime giren Fransızca sözlü filmler arasında olmuştur.⁴⁹⁴ Elhamra Sineması, kapılarını Fransızca sözlü olarak gösterime giren ve başrollerini Joan Gravfort, Rorert Young, Melvyn Douglas ve Margaret Sullovan’nın paylaştığı *Aşka Veda* filmi ile Simone Simon, Don Ameche ile Robert Young’un başrollerinde bir araya geldiği *Dansing Meleği* filmine de açmıştır.⁴⁹⁵ II. Dünya Savaşı yıllarında ünlü Fransız yazarı Francis Carlo’nun *Kadılar Hapishanesi* adı eseri, Viviane Romance ve Renee Sait Gyr’i bir araya getiren bir film olarak Tayyare Sinemasında gösterime girmiştir.⁴⁹⁶ İkinci Dünya Savaşı yıllarında günümüzün de ünlü edebiyatçılarından olan Gothe’nin yaşadığı gerçek bir aşkı ele alan *Verther* adlı film, yine

⁴⁹² A.g.g. , 2 İkinci Kanun 1939, s.2.

⁴⁹³ A.g.g. , 10 Haziran 1939, s.2.

⁴⁹⁴ A.g.g. , 31 Mayıs 1939, s.2.

⁴⁹⁵ A.g.g. , 29 Eylül 1939, s.2.

⁴⁹⁶ A.g.g. , 9 Birinci Teşrin 1939, s.2.

Fransızca sözlü olan *Büyük Caz filmi*, Elhamra Sinemasında gösterime girmiştir. Pierre Richard Vilim, Annie Vernay ve Jean Galland Verther filminin başrol oyuncularını iken Tyrone Power, Alide Fay ve Don Ameche gibi oyuncular ise Büyük Caz filmi'nin başrolünde bulunan sanatçılar olmuştur.⁴⁹⁷ Savaşı konu alan yine Fransızca sözlü olarak gösterime giren Glark Gabla ve Myrna Loy'un başrollerini payştıkları *Harp Muhabiri* filmi, Elhamra Sineması seyicisi ile bulunan filmler arasındaki yerini almıştır.⁴⁹⁸ İkinci Dünya Savaşı sırasında Kültürpark Sineması'nda gösterime giren *Öldüren Gözler* adlı film, başrollerini Mari Bel ve Henri Roland'ı paylaştığı bir Fransız filmidir.⁴⁹⁹

Fransız filmlerinin yanı sıra İtalyan sinemasının esintileri de olmuştur. Tayyare sinemasında ünlü İtalyan tenorü Karuzo'yu aratmayacak yetenekte bir sanatçı olan Tito Schipa'yı İtalyan musikili bir film olan *Yaşayalım* filminde yer almıştır.⁵⁰⁰

Arap dünyasının Ses kraliçesi Ümmü Gülsüm'e ait *Vedat* adlı eser, İzmir Tayyare Sinemasındaki yerini almıştır.⁵⁰¹ Asri Sinemada gösterime giren *Yaşasın Aşk* adlı film, Türkçe sözlü Arapça şarkılı olmuştur.⁵⁰²

Rus hayatının anlatıldığı Don Kazakları adlı film, Fransızca sözlü olarak İzmirli sanatseverlerle buluşmuştur. Charles Vanel, Vera Korene, Rocer Duchesne ve Lisette Sanvin Troubetskoy filme emek veren sanatçılar olmuştur.⁵⁰³ İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir'de gösterime giren filmler çoğunlukla aşk konulu olmuştur. Aşk filmlerini tarihi filmler, macera filmleri ve savaş filmleri izlenmiştir. Savaş koşullarının yaşandığı bir dönemde, savaş konulu filmlerin azlığı da dikkat çekici olmuştur.

Tiyatro oyunları, daha çok yerli oyunlardan esinlenilerek oluşturulmuştur. Türk sanatının mihenk taşları, sinema ve tiyatrolara can vermiştir. İstanbul ve Ankara'dan tiyatro sanatçıları İzmir'e gelerek sahne almışlardır. Örneğin Halkın Sesi Gazetesi'nde 25 Temmuz 1941 tarihinde İzmir'de Ankara'dan gelen tiyatro sanatçıları tarafından Altınpark'ta "*Kadın Erkekleşti*" isimli üç perdelik vodvilini sahnelenmiştir.

⁴⁹⁷ A.g.g. , 16 Haziran 1939, s.2.

⁴⁹⁸ A.g.g. , 22 Birinci Teşrin 1939, s.2.

⁴⁹⁹ A.g.g. , 3 Mart 1939, s.3.

⁵⁰⁰ A.g.g. , 11 İkinci Kanun 1939, s.2.

⁵⁰¹ A.g.g. , 23 Nisan 1940, s.2

⁵⁰² A.g.g. , 6 Nisan 1939, s.3.

⁵⁰³ A.g.g. , 3 Nisan 1940, s.2.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir halkının izlediği bazı tiyatro oyunları:

Drama komedi türünde ve 3 perdeden oluşan “*Kontun Cinayeti*” oyunu⁵⁰⁴ komedi ve üç perdelik bir oyun olan “*Mezdud Kadın*”⁵⁰⁵, tarihi komedi türünde ve dört perdelik “*Kafes Arkasında*” oyunu.⁵⁰⁶ Tarihi oyun ve altı perdeden oluşan “*Selahattin Eyyübi*”⁵⁰⁷ ile “*Langeram Veziri*” adlı tarihi piyes türündeki oyun, Birleşik Eti Tiyatrosu Heyeti tarafından İzmirli tiyatroseverlere Karşıyaka Açık Hava Tiyatrosu’nda sunulan oyunlar arasında olmuştur.⁵⁰⁸

Bestekar Muhsin Sabahattin ve Nuri Genç Topluluğu İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir’de sanatla uğraşan kişiler olarak operet üç perdelik “*Aşk Ölmez*” oyunları ile Ali Ulvi Bahçesinde Tiyatro severlerle buluşmuşlardır.⁵⁰⁹ Vodvil ve üç perdeden oluşan ve başrolü Halide Pişkin’in oynadığı “*Kum Banyosu*”⁵¹⁰, günümüze kadar değerini koruyarak gelen “*Hamlet*”, drama türünde ve beş perde olarak İzmirli sanatseverlerle buluşmuştur.⁵¹¹ Hem komedi hem müzikal türde ve üç perdelik olan “*Arifin Hilesi*”⁵¹² ile yine komedi türünde ve üç perde olarak sahnelenen “*Sahte Dilenci*” oyunları, İzmirli sanatseverlerin izlediği oyunlar arasında olmuştur.⁵¹³ Günümüze kadar kahramanlıklarıyla gelen “*Köroğlu*”⁵¹⁴, üç perdeden oluşan komedi türü olan “*Aşıklar*”⁵¹⁵, üç perdelik başka bir komediyi anlatan “*Şehvet Kurbanı*”, sahnelenen oyunlar arasında olmuştur.⁵¹⁶

İkinci Dünya Savaşı yıllarında gösterime giren yerli ve yabancı bazı sinema filmleri: Venedik Uluslararası Film Festivalinde birincilik ve altın kupa kazanan

⁵⁰⁴ A.g.g. , 2 Temmuz 1943, s.4.

⁵⁰⁵ A.g.g. , 6 Temmuz 1943, s.4.

⁵⁰⁶ A.g.g. , 7 Temmuz 1943, s.4.

⁵⁰⁷ A.g.g. , 3 Ağustos 1945, s.4.

⁵⁰⁸ A.g.g. , 9 Ağustos 1945, s.4.

⁵⁰⁹ A.g.g. , 22 Temmuz 1944, s.2.

⁵¹⁰ A.g.g. , 1 Eylül 1943, s.4.

⁵¹¹ A.g.g. , 16 Ağustos 1945, s.4.

⁵¹² A.g.g. , 9 Ağustos 1945, s.4.

⁵¹³ A.g.g. , 15 Ağustos 1945, s.4.

⁵¹⁴ A.g.g. , 18 Ağustos 1945, s.4.

⁵¹⁵ A.g.g. , 7 Ağustos 1945, s.4.

⁵¹⁶ A.g.g. , 6 Ağustos 1945, s.4.

“*Günahkar Kızlar*”⁵¹⁷, İzmirli sinemaseverlerin bin beş yüz kişilik kapasitesi ile Türkiye’nin en büyük sineması olan Yeni Sinemada ilk defa izleyeceği Dolorez Delrio ve Jorj Sanders’in katkılarıyla “*Şangay Atas Altında*”⁵¹⁸, Elhamra idaresinde Milli Kütüphane Sinemasında aşkı konu alan Nelson Eddy ve Eleanor Povvell’i bir araya getiren “*Rosaline*”⁵¹⁹, Tayyare Sinemasında Ünlü sanatçı VValt Disnevin eseri olan ve dünyaca beğenilen Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler⁵²⁰, sanatçı Danielle Darrieuks’un sevilen eseri “*Paris Çiçeği*”⁵²¹, Ra’on Novarro ve Myrna Loy’un oynadığı “*Şeyhin Aşkı*” ve macera konulu “*Casus Kadın*”⁵²², Elhamra Sinemasında Büyük Filmler Müsabakası filmleri arasında ve en güzel film ve sinemanın en güzel sanatçısı olan Dorothy Lamour’un oynadığı renkli ve Fransızca sözlü “*Ormanlar Perisi*”⁵²³

4.12. Halkın Sesi Gazetesi’nde İzmir’de Borsa

İkinci Dünya Savaşı yıllarında Hükümet, Tarım Satış Kooperatifleri Birliği aracılığı ile üzüm üreticisini ve pazarını korumak maksadıyla üzümün satın alma fiyatlarını borsadaki fiyatları göz önünde bulundurarak hesaplama yoluna gitmiştir.⁵²⁴ İktisat Vekaleti tarafından gaz ve benzin satış fiyatı belirlenmiştir. Benzin ve gazın satışı teneke cinsinden, dökme benzinin satışı litre hesabına göre yapılmıştır. Benzin fiyatı gaza göre daha pahalı olmuştur⁵²⁵. İzmir Ticaret Odası tarafından İzmir borsasında satılan mallar ile ilgili raporlar hazırlanmıştır. Hazırlanan raporlarda bir malın hem torba hem de çuval cinsinden satıldığı görülmüştür.⁵²⁶

Üzüm, buğday, susam ve arpa borsada satılan ürünlerden olmuştur. Dokuz yüz kırk beş çuvala arpa ve üç yüz yetmiş çuvala buğday satışı çok olan mallar olsalar da ucuz satılan ürünler olmuştur. Bununla birlikte üzüm, susam fiyatları birbirine yakın

⁵¹⁷ A.g.g. , 6 İkinci Kanun 1939, s.2.

⁵¹⁸ A.g.g. , 12 İkinci Kanun 1939, s.2.

⁵¹⁹ A.g.g. , 28 İkinci Kanun 1939, s.2.

⁵²⁰ A.g.g. , 3 Şubat 1939, s.2.

⁵²¹ A.g.g. , 10 Mart 1939, s.2.

⁵²² A.g.g. 3 Şubat 1939, s.4.

⁵²³ A.g.g. , 8 Mart 1939, s.2.

⁵²⁴ A.g.g. , 26 Eylül 1939, s.1.

⁵²⁵ A.g.g. , 15 Birinci Teşrin 1939, s.2.

⁵²⁶ A.g.g. , 5 İkinci Teşrin 1939, s.2.

olmuştur. Fakat pamuk fiyatları, diğer ürünlerle arasına üç ile altışar kat koyarak pahalı satılmıştır.⁵²⁷ Fasulye ve üzüm fiyatları birbirine yakın olmuştur. Palamut fiyatları ise pamuk fiyatlarını pahalılıkta neredeyse beşe katlamıştır.⁵²⁸

Borsada bakla fiyatlarıyla buğday fiyatları hemen hemen aynı seyretmiştir. Hatta bakla buğdaydan biraz daha ucuza satılmıştır. Satış fiyatı yüksek olan ürünler arasında yapağı da yerini almıştır.⁵²⁹ Ege bölgesi tütün fiyatları yüzde yüz oranında bir artış yaşamıştır. Otuz kuruş olan tütün altmış kuruşu bulmuştur.⁵³⁰ 1941 yılı İncir toplamı yirmi beş bin, hurda incir toplamı on iki bin, üzüm toplamı yirmi beş bin ton olmuştur. Üzüm, yıllık toplamının bu kadar az olduğu- bin dokuz yüz kırk bir yılı öncesi için- bir yıl daha olmamıştır.⁵³¹ 1941 yılı tütün mahsulü çok iyi olmakla birlikte geçen senenin rekoltesine kıyasla yüzde otuz oranında azalmıştır.⁵³²

Kumdarı ve Mercimek gibi ürünler de borsadaki yerini almıştır⁵³³. Üzüm, incir ve susam fiyatları, pamuk fiyatlarına göre çok daha ucuz, satışı en fazla olan ürün ise üzüm olmuştur. Üzümü incir takip etmiştir.⁵³⁴ Üzüm, incir fiyatları gibi buğday, fasulye ve nohut fiyatları da diğer ürünlere göre ucuz olmakla birlikte, pamuk daha pahalı olmuştur. Üzüm, buğday pamuk ve incir satışları diğer ürünlere göre fazla olmuştur. Satış en fazla olan ürün Üzüm olmuştur⁵³⁵. Borsada satılan mallardan biri de darı olmuştur.⁵³⁶ Üzüm, çuval cinsi satışında azalma olmuştur. Fakat fiyatında ciddi bir artışa yol açmamıştır. Arpa ise fiyatı ucuz olan ürünler arasındaki yerini almıştır. Ayrıca k.balamut (diğer borsa ürünlerine göre) pahalı bir ürün olmuş⁵³⁷, Üzüm satışında artış, buğday satışın

⁵²⁷ A.g.g. , 12 İkinci Kanun 1939, s.4.

⁵²⁸ A.g.g. , 19 İkinci Kanun 1939, s.4.

⁵²⁹ A.g.g. , 15 Temmuz 1939, s.4.

⁵³⁰ A.g.g. , 24 İkinci Kanun 1940, s.2.

⁵³¹ A.g.g. , 2 İkinci Kanun 1941, s.4.

⁵³² A.g.g. , 16 Birinci Teşrin 1941, s.2.

⁵³³ A.g.g. , 17 İkinci Kanun 1941, s.2.

⁵³⁴ A.g.g. , 7 ikinci Teşrin 1939, s.4.

⁵³⁵ A.g.g. , 9 İkinci Teşrin 1939, s.3.

⁵³⁶ A.g.g. , 14 İkinci Kanun 1939, S.4.

⁵³⁷ A.g.g. , 21 İkinci Kanun 1939, s.4.

da ise ciddi bir azalma olmuştur.⁵³⁸Satışı en fazla olan ürün üzüm olmuştur.⁵³⁹ Borsada pamuk çekirdeği ve mazi de satılmıştır. Satışı en çok olan ürün mazi olmuştur.⁵⁴⁰ İncir satışı, çekirdeksiz üzüm satışından daha fazla olmuştur.⁵⁴¹Üzüm fiyatında ciddi bir artış olsa da incir fiyatı ortalama değerini korumuştur.⁵⁴² Üzüm fiyatları yükselişe geçmiştir.⁵⁴³ Zeytin piyasasında durgunluk yaşanmıştır.⁵⁴⁴ Yemeklik zeytinyağına borsa yasağı getirilmiş, hidrojene yağı imaline izin verilmiştir.⁵⁴⁵ Fındık yağı ve susam yağı pahalı ürünler arasında olmuştur. Bakla ise diğer mallara oranla düşük bir fiyatla satışa sunulmuştur.⁵⁴⁶ Tulum peyniri fiyatı diğer ürünlere oranla yüksek, pirina yağı ve pirinç fiyatları, tulum peyniri fiyatı kadar olmasa da diğer mallara oranla pahalı olmuştur. En ucuz mal ise üzüm olmuştur.⁵⁴⁷ Sadeyağ diğer yağlardan (acı badem, susam ve fındık yağları), acı badem yağı ise susam yağı, fındık yağından daha pahalı olmuştur.⁵⁴⁸

Kaşar peyniri, tulum peyniri ve teneke peynirinden daha pahalı olmuştur.⁵⁴⁹ Un, oğlak, acı badem yağı, bezir yağı da borsada satılan ürünler arasında olmuştur. Pirinç yine çok satılan ürünler arasındaki yerini almıştır. Yağlar ise yine diğer ürünlere oranla yüksek fiyatla piyasaya sunulmuştur. Özellikle Urfa Sadeyağ fiyatı diğer ürünlere göre daha pahalı olmuştur.⁵⁵⁰

İkinci Dünya Savaşı yıllarında altın piyasasında reşat, hamit, aziz, külçe ve halkalı altınları yürürlükte olmuştur. Bunlar arasında İzmir’de alış fiyatlarına göre sıralama reşat,

⁵³⁸ **A.g.g.** ,7 Şubat 1939, s.4.

⁵³⁹**A.g.g.** , 16 Birinci Teşrin 1940, s.4.

⁵⁴⁰**A.g.g.** , 17 Mayıs 1941, s.4.

⁵⁴¹**A.g.g.** , 12 Eylül 1941, s.1.

⁵⁴² **A.g.g.** , 26 Eylül 1941, s.4.

⁵⁴³**A.g.g.** , 17 Birinci Teşrin 1941, s.2.

⁵⁴⁴**A.g.g.** , 4 Birinci Kanun 1941, s.2

⁵⁴⁵ **A.g.g.** , 29 Nisan 1942, s.3

⁵⁴⁶ **A.g.g.** , 23 Haziran 1945, s.4.

⁵⁴⁷ **A.g.g.** , 12 Temmuz 1945, s.4.

⁵⁴⁸ **A.g.g.** , 1 Ağustos 1945, s.4.

⁵⁴⁹ **A.g.g.** , 8 Ağustos 1945, s.2.

⁵⁵⁰ **A.g.g.** , 3 Ağustos 1945, s.2

hamit, aziz ve halklı şeklinde olmuştur⁵⁵¹.Altın borsasında İngiliz, İsviçre ve Flemenk altınları da satılmıştır. İngiliz altınını sırasıyla reşat, flemenk ve İsviçre ve külçe altın izlemiştir. Bunların içinde külçe altını en düşük değere sahip altın olmuştur.⁵⁵²

⁵⁵¹ **A.g.g.** , 19 Şubat 1942, s.4.

⁵⁵² **A.g.g.** , 20 Haziran 1945, s.2.

SONUÇ

İkinci Dünya Savaşı, peş peşe savaşlardan yeni ve yenik çıkmış, sömürgeciliğe karşı büyük bir mücadele vermiş stratejik öneme sahip bir ülkeyi zamansız yakalamıştır. İkinci Dünya Savaşı'nda bir taraftan Boğazlar konusundaki isteklerinden vazgeçmeyen Rusya diğer tarafta Balkanlar ve Akdeniz coğrafyasını etkisi altına almaya çalışan Almanya ve İtalya, Türkiye'yi sıkıntılı bir sürece sokmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nda Hitler'in diğer ülkelere karşı takip etmiş olduğu amacı uğruna notasız saldırma politikası ve Rusya ile ittifak kurması Türkiye'yi tedirgin etmiştir.

İkinci Dünya Savaşı gibi olağanüstü koşulların yaşandığı ve bütün dünyanın bu savaştan etkilendiği bir dönemde, ekonomik darlık yaşayan, sanayisi gelişmemiş, teknolojik yetersizlik içerisinde olan bir ülkenin ayakta kalabilmesi için tarım sektöründen başka bir desteği yoktu. Bu sebeple Türkiye'de savaş yıllarında kentlerin ülke ekonomisine katkısı, kırsal kesim kadar olmamıştır. Halkın büyük çoğunluğu tarım sektöründe çalışmakta ve ülke sanayisi tarımsal üretime dayanmaktadır. Tarlada, bağda ve bahçede çift süren erkeklerin savaşın olası tehlikesine karşı askere alınmaları, ülke savunması için topyekün bir mücadeleyi beraberinde getirmiş ve ülkeyi besleyen üretici gücü, üretemeyen konumuna düşürmüştür.

Savaş yıllarında Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de olduğu gibi Türkiye'de de kadınlar ve çocuklar üretimdeki yerlerini alarak askere alınan babaları, kardeşleri, eşlerini beslemeye çalışmış ve savaşın en ağır yükünü taşımışlardır. Türk kadını, evde ev hanımı, tarlada ırgat, pazarda satıcı ve emekçi olmuştur. Savaş yıllarında Türkiye'de insani yaşam koşulları iç açıcı olmamıştır. Çalışma saatleri uzatılmış, su sıkıntısı yaşanmış, her tarafta pislikten beslenen bulaşıcı hastalıklar kol gezmiştir. Temel geçim kaynağı olan ekmek ise karneyle dağıtılmıştır. Ha girdik ha gireceğiz, bugün değil yarın saldıracaklar beklentisi belirsizliğini savaşın sonuna kadar sürmüştür.

İtalya, mihver grubuna çok sonra ve Almanya'nın savaşı kazanacağına olan inancıyla girmiştir. Türkiye ise savaşın Müttefikler tarafından kazanılacağından çok emin bir şekilde hatta savaşın sonlarında savaşa girerek savaş boyu ne yapsam çaresizliğinden

kurtulmuştur. Hükümetin içine düştüğü bu dar boğazdan çıkışı savaşın bitmesine bağlı olmuştur. Savaş yıllarında Türkiye’de yönetimde olan Refik Saydam hükümeti döneminde piyasa denetim altında tutulmuştur. Şükrü Saraçoğlu hükümeti uygulamaları piyasaları biraz daha rahatlatmak amacıyla daha esnek olmuştur. Refik Saydam hükümeti, piyasayı daha fazla denetim altına alırken bu olumsuz durumdan ders çıkaran Şükrü Saraçoğlu, uygulamalarda esnekliğe başvurmuştur. Fakat her iki hükümetin de uygulamış olduğu politikalar, amacına ulaşamamış ve amaç dışı bir sonuç doğurmuştur. Bu sonuçtan memnun olan kesimler aracılığıyla piyasaya hâkim olan karaborsacılık, vurgunculuk, devletten mal kaçıрма, rüşvet ve tefecilik gibi olaylar toplumun yakasını bırakmamıştır.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında devlet, piyasayı Milli Korunma Kanunu ile denetim altına alırken, piyasadaki birçok üretici de devletin istediği ürünü veya vergiyi vermeyerek kendi zenginini yaratmıştır. Bu gibi olayların önlenemiyor olmasının önemli bir nedeni, devlet memurları tarafından piyasada yapılan denetim yetersizliği olmuştur. İkinci Dünya Savaşı’nda yaşanan olumsuz koşullar büyük üreticiden çok küçük üreticiyi etkilemiştir. Kanunlara daha çok küçük üreticiler uymuştur. Birçok zengin üretici bir yolunu bularak kanunları suiistimal etmiştir. Bu suiistimler ve ihmaller zinciri, İkinci Dünya Savaşı yıllarında ülkenin içinde olduğu olumsuz koşulları fırsata çevirip kısa yoldan zengin olanları iyi beslemiştir.

Hitler gibi ne zaman nerede ve kime saldıracağı belli olmayan bir aktör ve Boğazlar konusunda istekli olan Rusya, İkinci Dünya Savaşı’nın tedirgin ülkeleri arasında olan Türkiye’yi olumsuz etkilemiştir. Savaş başlarında Almanya ve Rusya arasında yapılan ittifak ve İngiltere ve Fransa ile yapılan antlaşmaların bir sonucu olarak savaş alanının Balkanlara, İstanbul’a yakın Bulgaristan ve Yunanistan’a ve Ege Adaları ile Kuzey Afrika’ya sıçraması durumunda Türkiye savaşa girme mecburiyetindeydi.

Savaş yıllarında jeopolitik konumu sebebiyle her zaman riskli olan bir ülkeyi yönetiyor olmak zor olmuştur. Hükümet, dengeli ve tarafsız bir tutumda ısrarcı olmuştur. Türkiye’nin savaş boyunca takip ettiği tarafsızlık politikasının başarısı, İngiltere ve Fransa’nın Rusya gibi baskıcı bir tavır takınmamaları veya Türkiye’nin mevcut koşullarını bilmeleri ve kararlarına saygı duymalarıyla başarıya ulaşmıştır. İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri, Rusya’nın bütün baskılarına rağmen Türkiye’nin savaşa girmesi konusunda gönülsüz bir tavır sergilemişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı'nda Fransa, Alman taarruzuna karşı güçlü bir savunma verememiş ve kısa sürede yenilmiştir, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri desteğiyle kıta Avrupa'sındaki yerini koruyabilmiştir. Almanya gibi I. Dünya Savaşı'ndan yenik çıkmış bir ülkenin bu kadar kısa bir sürede bütün Avrupa'yı karşısına alacak şekilde güçlenmesi ve aşama aşama yayılması karşısında müttefik devletler başlangıçta sessiz kalmıştır.

Orta Doğu'da İtalyanlar, Araplarla iyi geçinme politikası benimseyerek Araplara kendi ideolojisini aşılama çalışmıştır. Fransa ise Suriye ve Lübnan'da işgallerine devam etmiştir. Orta Doğu coğrafyası, denetim altında tutulmak istenen bir konumda olmuştur. Hatay'ın anavatana katılması, İtalya tarafından Fransa'ya nota verecek derecede tepkiyle karşılanmıştır. Hatay'ın anavatana katılması Almanya'yı da pek mutlu etmemiştir.

İkinci Dünya Savaşı, Adolf Hitler'in geniş bir coğrafyaya yayılma ve Almanları ihya etme amacıyla çıkmıştır. Savaş kısa sürede Avrupa'da ve Pasifik'te devam etmiştir. Savaştan hemen hemen bütün ülkeler gibi Türkiye Cumhuriyeti de olumsuz etkilenmiştir. İkinci Dünya Savaşı Almanya'nın yenilgisi ile sonuçlanmıştır.

Tarihi süreç içerisinde önemli bir yere sahip olan İzmir Limanı, tarihi önemini 1914 yılı veya Birinci Dünya Savaşı başlarında da sürdürmüştür. İkinci Dünya Savaşı yıllarında bulunduğu bölge itibariyle savaşın etkilerinin doğrudan hissedildiği bir yer olmuştur. Bu sebeple İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir Limanı'nın yerini İskenderun ve Mersin Limanları almıştır. Fakat bu durum savaşın sonlarında eski haline dönmüştür.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir, İstanbul ve Ankara gibi göç alan bir şehir olmuştur. İkinci Dünya Savaşı yıllarında büyük şehirlere doğru yapılaşma göçlerin nedeni göç eden kişilerin daha iyi koşullarda yaşamak istemeleri olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir'de çıkan Türkiye'den ve dünya'dan özelden İzmir'den haberler veren Halkın Sesi Gazetesi haberleri ve yorumları, Halkın Cumhuriyet Halk Partisi ile bütünleştiğini, kurtuluş savaşı koşullarını çok iyi bildiğini, cumhuriyet ve cumhuriyet yönetiminin benimsediğini göstermiştir.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir halkı, savaş koşulları olması sebebiyle ekonomik sorunlardan sağlık ve sosyal sorunlara birçok konuda sıkıntı yaşamıştır. Milli Korunma Kanunu uygulamaları toplumun hemen hemen her alanında belirleyici rol oynamıştır. Milli Korunma Kanunu çerçevesinde Türkiye Cumhuriyeti ekonomisinde

devlet belirleyici unsur olmuştur. Bu uygulamalardan bir tanesi de ekmeğin karne usulü ile dağıtılması olmuştur. Savaş koşulları beraberinde kara borsacılığı doğurmuştur. İzmir’de gaz, kömür, ekmeğin sıkıntısı sıkça yaşanmıştır. Sivrisinek derdi baş edilemeyen bir sorun olduğu için sivrisinek ile mücadele etmek amacıyla halk tarafından mazota ihtiyaç duyulmuştur.

İzmir’de savaş sebebiyle bulaşıcı hastalıklar artmıştır. Sivrisinekleri besleyen bataklık alanları kurutmak için belediye tarafından yapılan çalışmalar yetersiz kalmıştır. Mahalle aralarındaki ahırlar ve bataklıklarda beslenen sivrisinek orduları, halkın yaşamını olumsuz etkilemiştir. Sıtma, tüfus gibi hastalıklar sıkça görülen hastalıklar arasında olmuştur.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında İzmir’de eğitim’de sıkıntılar yaşanmıştır. Bina yetersizliği, öğrenci başarısızlıkları, eğitimin başlıca soruları arasında olmuştur. Halkevleri, yaygın eğitim noktasında işlevini en iyi bir şekilde yerine getiren kurumlar arasında olmuştur. Halkevleri tarafından bilimsel nitelik ve içerikte konferanslar düzenlenmiştir. İzmir yangınından sonra İzmir’in yeniden inşa çalışmaları özellikle belediye başkanı Dr. Behçet Uz’un yakından takip ettiği bir konu olmuştur. İzmir’i yeniden yaratan Dr. Behçet Uz, İzmir Fuarı çalışmalarını da ihmal etmemiştir. İzmir Fuarı, birçok ülkeye ev sahipliği yapmış ve uluslararası bir yapıya sahip olmuştur. İzmirli sevgililerin ve genç kızların uğrak yeri olmuştur. Halkın da rahat nefes alabildiği nezih bir yer konumundadır

İzmir zabıtası ve belediyesi, halkın huzurunu ve güvenliğini sağlamak için büyük çaba sarf etmişlerdir. Belediyenin uğraştığı sorunların arasında hastalıklara davetiye çıkaran bataklıkları kurutmak ve fuhuş ile mücadele etmek yer almıştır.

KAYNAKÇA

I.SÜRELİ YAYINLAR

Anadolu Gazetesi
Cumhuriyet Gazetesi
Halkın Sesi Gazetesi
İkdam- Gece Postası-Gazetesi
Son Posta Gazetesi
Tan Gazetesi
Tanin Gazetesi
Ulus Gazetesi
Yeni Asır Gazetesi

II. KİTAPLAR

- AKŞİN, Sina, (Yayın Yönetmeni), v.d., **Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980**, 4. Cilt, 7.Basım, Cem Yayınevi, İstanbul, 2002.
- AKYOL, Yaşar, **İzmir Halkevi (1932-1951)**, Birinci Basım, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, 2008.
- ARMAOĞLU, Fahir, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914 - 1995**, 19. Baskı, Timaş yayınları, İstanbul, 2014.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya, **İkinci Adam 1938-1950**, Cilt II, Yedinci Basım, Remzi Kitabevi b.y.y. , 2000.
- AYDEMİR, Şevket Süreyya, **İkinci Adam 1884-1938**, I.Cilt, On Dördüncü Özel Basım, Remzi kitabevi, İstanbul, Mart, 2011.
- BAYAZIT, M. Taner, **İzmir Basınında Demokrasi Mücadelesi, (1923-1950)**, y.e.y. ,İzmir,1992.
- BAYDAR, Ertuğrul, **İkinci Dünya Savaşı İçinde Türk Bütçeleri**, Maliye Bakanlığı Tetkik Kurulu Yayını, No:1978-195, Başbakanlık Basımevi, Ankara,1978.
- BİLGEHAN, Gülsün, **Mevhibe**, dördüncü basım, bilgi yayınevi, Ankara, Mayıs,1998.

- GOLOĞLU, Mahmut, **Türkiye Cumhuriyeti Tarihi –III 1939-1945 Milli Şef Dönemi**, (Editör: Pınar Güven), I.Basım, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Mayıs, 2012.
- GÖLGESİZ, GEDİKLER, Hülya, **1950’li Yıllarda İzmir**, (Yayın Yönetmeni: Bülent Şenocak, Editör: Bahri Karaduman), Şenocak Yay. Paz. Ve Tic. A.Ş, İzmir, 2012.
- GÜLERMAN, Adnan, **Türkiye’nin Ekonomik ve Toplumsal Yapısı**, Anadolu Matbaacılık, İzmir, 1987.
- KARABEKİR, Kazım, **Ankara’da Savaş Rüzgarları II. Dünya Savaşı CHP Grup Tartışmaları**, Emre Yayınları, İstanbul, b.t.y.
- KAYA, Önder, **Roma İmparatorluğu’ndan Hitler Almanyası’na Avrupa Tarihi Üzerine Yazılar**, Ed.: Adem Koçal, 2. b.,Timaş Yayınları, İstanbul, 2013.
- SERÇE, Erkan, v.d., **Küllerinden Doğan Şehir**, Birinci Basım, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, Stil Matbaacılık A.Ş.,İzmir, Ekim, 2003.
- METİNSOY, Murat, **İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye Gündelik Yaşamda Devlet ve Toplum**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, I.Basım, İstanbul, Haziran, 2016.
- ORTAYLI, İlber, KÜÇÜKKAYA, İsmail, **Cumhuriyetin İlk Yüzyılı 1923-2023**, Genel Yayın Yönetmeni: Emine Eroğlu, 1. Baskı, Timaş yayınları, İstanbul, 2012.
- PARKER, R.C.A, **II. Dünya Savaşı**, (Çev. : Müfit Günay), İkinci Baskı, Dost Kitabevi yayınları, Ankara, 2009.
- PINAR, İlhan, **İzmir Yazıları (Kent ve Tarih)**, Birinci Basım, Yayına Hazırlayan: İBB Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir, 2012.
- ROUX, Jean-Poul, Altıncı Basım **Türklerin Tarihi Pasifik’ten Akdeniz’e 2000 yıl**, (Çev. : Prof. Dr. Aykut Kazancıgil, Lale Aslan-Özcan),Kabalıcı yayınevi, İstanbul, Ocak, 2010.
- SERTEL, Zekeriya, **Hatırladıklarım**, 5.b. , Remzi Kitabevi A.Ş, İstanbul, Şubat, 2001.
- TARTAN, Fikret, **İzmir Devlet Tiyatrosu (1944-2003)**, Birinci Basım, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, İzmir, Mart, 2004.

- TEKELİ, İlhan, İLKİN, Selim, **İktisadi Politikaları ve Uygulamalarıyla İkinci Dünya Savaşı Türkiye'si**, İkinci Cilt, (Editör: Tanıl Bora), I.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014.
- TEKELİ, İlhan, İLKİN, Selim, **Savaşın İçinden Geleceğine Yönelen İkinci Dünya Savaşı Türkiye'si**, Üçüncü Cilt, (Editör: Tanıl Bora) , I.Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2014
- ÜÇÖK, Coşkun, **Siyasal Tarih 1789-1950**, Değiştirilmiş Ekli 5.Bası, Ajans-Türk Matbaası, b.y.y. , 1962.

III. MAKALELER

- AKAD, M.Tanju “Hitler’e Suikast”, **Popüler Tarih Dergisi**, (Editör: Devrim Çakır), Sayı:2004/47, Dünya Yayıncılık A.Ş (adına imtiyaz sahibi: Didem Demirkent), İstanbul, Temmuz, 2004, S.S. 54-59.
- AKSUNGUR, Lütfü “İzmir enternasyonal fuarı”, **Halkın Sesi Gazetesi**, 27 Temmuz 1939.
....., “İzmir Hapishanesinde Bir Saat”, **Halkın Sesi Gazetesi**, 30 Mayıs 1939.
..... “Bayramı Nasıl Geçirdik? Güzeş kızıl bir kor gibi yanarken Karşıyaka alemi daha başka,daha güzel oluyor..” **Halkın Sesi Gazetesi**, 25 ikinci Kanun 1940.
- ARSLANGER, Nazım , “ Suçlu Kim?”, **Tanin Gazetesi**,7 Eylül 1944.
- ATAKİŞİ, Tufan, “ Smyrna’dan geçen Galilee’nin ayak izleri,” **Kent Konak KNK**, Konak Belediyesi Adına Sahibi: Sema Pekdaş, Editör: Ayşe Teoman,Yayın Koordinatörü: Işık Teoman (Sorumlu Yazı İşleri Müdürü), Yayın Danışmanları: Ozan Yayman-Fırat Soylu,yönetim yeri: İzmir Konak Belediyesi-İzmir,basıldığı yer: Homepixes a.ş., İlkbahar, 2017/31., Baskı Tarihi: Mayıs, 2017.S.S.-64-67.
- ATILGAN, Necdet , “Halk evleri için”, **Halkın Sesi Gazetesi**, 1 Temmuz 1943.
- BAHA, Nüzget ,“Harp ve İngiliz kadını” , **Tanin Gazetesi**, 8 Eylül 1943.
- BELGE, Murat, “İki krallık iki buhran”,**Tanin Gazetesi**, 31 Ağustos 1943.
- BETMAZDİKEN, F. , “Alsancakda gaz bulunmayınca”, **Halkın Sesi Gazetesi**,7 İkinci Kanun 1941.

- BİLGİN, Şevket, “Prandanın Son yazısı Münasebetile Sovyet zimamdarlarının Avrupa hakkında ne düşündüklerini söylememiş olmaları büyük bir noksandır.”, **Yeni Asır Gazetesi**,11 Şubat 1943.
..... “Sulh yakın mı? Bunu temenni etmiyen yoktur fakat bugünkü şartlar sulha elverişli değildir” , **Yeni Asır Gazetesi**,7 Şubat 1943.
..... “Afrika Köprüsü mihverin en büyük endişe noktasıdır”, **Yeni Asır Gazetesi**, 4 Şubat 1943, s.1
- BİRGET, Adnan , “1942 yılına bir bakış Geçen sene içeride ve dışarıda neler oldu?”, **Yeni Asır Gazetesi**,1 Son Kanun 1943.
..... “1942 yılına bir bakış Geçen sene içeride ve dışarıda neler oldu?”, **Yeni Asır Gazetesi**,1 Son Kanun 1943.
..... “Eski İzmir’e bir bakış “İzmir”de ticaret ve hayat”, **Yeni Asır Gazetesi**,12 Şubat 1945.
.....“Eski İzmir’e bir bakış “İzmir”de ticaret ve hayat”, **Yeni Asır Gazetesi**,12 Şubat 1945.
- BORA, Siren, “İzmir’in veba ve Koları Salgınları Yahudi Cemaati Üzerinde Nasıl Bir Etki Yarattı?” , **Kent Konak KNK**, Konak Belediyesi Adına Sahibi: Sema Pekdaş, Editör: Ayşe Teoman, Yayın Koordinatörü: Işık Teoman, (Sorumlu Yazı İşleri Müdürü), Yayın Danışmanları: Ozan Yayman-Fırat Soylu, yönetim yeri: İzmir Konak Belediyesi-İzmir, basıldığı yer: Homepixes a.ş. , İlkbahar, 2017/31., Baskı Tarihi: Mayıs, 2017.S.S.60-63.
- C.S. , “Profesör Hilmi Ziya Ülken’in Konferansı”, **Halkın Sesi Gazetesi**, 26 Mayıs 1939.
- CAHİD, Burhan, “Hep böyle mi olacak! Varlar yok oluyor!”, **Son Posta Gazetesi**, 19 Şubat 1945.
- Cengiz, “İzmir” imizin başlıca spor ihtiyaçları...” **Yeni Asır Gazetesi**,13 Şubat 1945.
- HUYUGÜZEL, Ömer Faruk“Kent Tarihinde Kültür ve Edebiyat”,**İzmir Kent Tarihi**, T.C İzmir Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, (Editör: Güzfer Dilemre İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Yayın Kurulu: İl Kültür ve Turizm Müdür Vekili Abdulaziz Ediz, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Cengiz Keskiner, İl

Kültür ve Turizm Müdürlüğü Güzfeht Dilemre, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Kaan Erge Yayına Hazırlayanlar: Doç Dr. Gözde Emekli Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Yard. Doç. Dr. Akın Ersoy Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, v.d.) , Yapım ve Uygulama: Devajans Bütünleşik Pazarlama İletişimi, Basım: İzmir İl Özel İdaresi, İzmir, Eylül, 2009.S.S.246-270

- DURGUN, Doğan, “ Psikolojik Savaş Elçisi Olarak Soljenitsin”, **Sanat ve Hayat**, Yayın Komisyonu: Kutsiye Bozoklar, Hacı Orman, Rahşan Köse, Yayın Komisyon Başkanı: Kursiye Bozoklar, Yayın Yönetmeni: Hacı Orman, Sahibi: Kolektif Yapım Yayın Org. Ltd. Şti. adına Aynur Özbakır, Barış Matbaacılık, İstanbul, Sayı:30, Eylül, 2008.S.S.44-48.
- EMRE, Gönül, “Cumhuriyet Bayramında: Mehmetçiğin Rüyası...”**Halkın Sesi Gazetesi**, 29 Birinci Teşrin 1941.
..... “Genç Bir Hapishane Müdürünün Dikkate Değer Çok Önemli Sözleri!..” , **Halkın Sesi Gazetesi**, 6 Mart 1939.
- ERBARIŞTIRAN, Tufan, “Sabetay Sevi’nin Evi”, **İzmir Tarih ve Toplum**”,S. :1, Şenocak Yayınları, İzmir, Haziran , 2008, S.S. 15-17.
- ERDEM, Sadri, “Roma’nın bombalanması niçin istenmiyor?”, **Yeni Asır Gazetesi**, 11 Son Kanun 1943.
.....“Rusyaya yardım ve boğazlar”,**Yeni Asır Gazetesi**, 8 Mart 1943.
- GÖKÇE, Orhan Rahmi, “Mektepler açılırken”, **Halkın Sesi Gazetesi**, 20 Eylül 1945.
- GÜNEŞ, Günver, GÜNEŞ, Müslime, “II.Dünya Savaşı Yıllarında İzmir’de Sağlık”,**İzmir’in Sağlık Tarihi Kongresi 1-3 Aralık 2005 Bildiriler**, (Editörler:Eren Akçiçek, Onur Kınlı),Birinci Baskı, Egetan Bas.,Yay., İzmir, Eylül, 2009, S.S.84-95
- GÜNEŞ, Müslime, “II. Dünya Savaşında İzmir’in Kültürel Hayatında Sinema ve Tiyatro”, **İzmir Kent Kültürü Dergisi**, İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını, Sayı: 6 İzmir, Mart, 2003.S.S.108-115.
- GÜRKAYNAK, Murtaza “Cumhuriyet Kız Enstitüsü Şergisi Münasebetile..”, **Halkın Sesi Gazetesi** , 21 Haziran 1945.

- “İzmir kitabına dair..”, **Halkın Sesi Gazetesi** ,5 Ağustos 1943.
- IRMAK, Sadi “Harplerin sebepleri nedir?”, **Yeni Asır Gazetesi**, 10 Mart 1943.
- İ.B, “İtalyan donanması”, **Halkın Sesi Gazetesi**, 25 Nisan 1939.
- İYRİBOZ, Nihat, “Ökonomik krizler ve biz”, **Anadolu Gazetesi**, 19 İkinci Kanun 1944.
- MUSET, Charlotte, , “İsviçrede mülteci Çocuklar”, (çev. Nezahet Nurettin Ege) **Tanin Gazetesi**, 4 Eylül 1943.
- NİHAT, Ali “Matem Neşidesi Atam İçin” , **Halkın Sesi Gazetesi**, 10 İkinci Teşrin 1941.
- OCAKOĞLU, Hakkı , “Hayat Pahalılığında En müsbet mücadele silahı istihsalı artırmak ve ayniyat vergisini ihdas eylemek olacaktır.”, **Yeni Asır Gazetesi**, 22 Nisan 1943.
- “Ayniyat Vergisi Dar ve değişmez gelirlilerin hayatlarını tanzime de yardım edilebilir”,**Yeni Asır Gazetesi**, 25 Nisan 1943.
- “Türk istikbalinin emniyeti Çocuklarımızın sağlık, ahlak ve karakterleri muhafaza edilmelidir”, **Yeni Asır Gazetesi**,2 Nisan 1943.
- ORMAN, Deli “Kar Marifetleri Dün en çok aranılan şeyler: Kömür ve mum!” **Yeni Asır Gazetesi**,1 Şubat 1945.
- ÖZER, Metin, “İzmir’de Venedikliler Venedik’te Osmanlılar” **Kent Konak KNK**, Konak Belediyesi Adına Sahibi: Sema Pekdaş, Editör: Ayşe Teoman, Yayın Koordinatörü: Işık Teoman (Sorumlu Yazı İşleri Müdürü), Yayın Danışmanları: Ozan Yayman-Fırat Soylu, yönetim yeri: İzmir Konak Belediyesi-İzmir, basıldığı yer: Homepixes a.ş. İlkbahar,2017/31. , Baskı Tarihi: Mayıs, 2017.S.S.72-75.
- ÖZSÜER, Mustafa “Alkolik Dilenciler”,**Halkın Sesi Gazetesi**, 20 Haziran 1945.
- “Bu çocukları Kurtaramazmıyız?.”**Halkın Sesi gazetesi** , 27 Haziran 1945.
-“Sokak Fahişeleri!..” **Halkın Sesi Gazetesi**, 21 Haziran 1945.
- “Soyguncu Araplar”,**Halkın Sesi Gazetesi**, 26 Haziran 1945.
- “Bu seneki imtihan neticeleri..”,**Halkın Sesi Gazetesi** , 30 Haziran 1945.

- “Ev kiralarında hava parası”, **Halkın Sesi Gazetesi**, 3 Temmuz 1945.
-“Cinayetlere dair”, **Halkın Sesi Gazetesi**, 29 Haziran 1945.
-“Bir Mahallenin acıklı hali..”, **Halkın Sesi Gazetesi** , 28 Haziran 1945.
- ÖKTEM, Haydar Rüştü,“1943-1944”, **Anadolu Gazetesi**,1 İkinci Kanun 1944.
- “İşçi Hastahanesi”, **Anadolu Gazetesi**, 29 Mart 1944.
- “Köylerden şehirlere yapılan akın”,**Anadolu Gazetesi**, 15 İkinci Kanun 1944.
- PINAR, İlhan, “Birinci Dünya Savaşı Sırasında İzmir’de Bir Yardım Cemiyeti İzmirli Alman Kadınlar Yardım Cemiyeti”,**İzmir Tarih ve Toplum Dergisi**, Şen Ocak Yayıncılık, Pazarlama ve Ticaret A.Ş, S.: 4, İzmir, Mart 2009, S.S.52-56.
 - SANLI, Sırrı “Zenginlerin şekerini varsa fakirlerin de pekmezi olacaktır, diyorduk”, **Halkın Sesi Gazetesi**, 17 Son Teşrin 1942.
- “O kadar Kolay Değil...”, **Halkın Sesi Gazetesi**, 13 İkinci Kanun 1939.
-“Fransız Matbuatından Sonra,İngiliz Gazeteleri de telaşta!..”, **Halkın Sesi Gazetesi**, 10 İkinci Kanun 1939.
-”Azim ve iman savaşı”, **Halkın Sesi Gazetesi**, 11 Eylül 1939.
-“Bu işe bütün dünya şaşkı kaldı!” **Halkın Sesi Gazetesi**, 11 Mayıs 1940.
- “Uyuyanlar, Uyansınlar! -4- Fransayı mağlup eden kuvvet” , **Halkın Sesi Gazetesi**, 4 Temmuz 1940.
-, “Kendi Elimle Yara Kesip Verdiğim Kalem !”,**Halkın Sesi Gazetesi** , 5 Temmuz 1940.
- “Bütün Dünyanın Alkışladığı Siyaset..”, **Halkın Sesi Gazetesi** , 20 Birinci Teşrin 1939.
-, “Tarihi Adana Görüşmeleri”, **Halkın Sesi Gazetesi**, 3 Şubat 1943.
-“Halka da Yardım Edilecek “ , **Halkın Sesi Gazetesi**,17 Mart 1945.

.....,..... “Fuarımız bu akşam kapanıyor İzmir enternasyonal fuarı Belediye Reisimizin baştanbaşa bir himmet ve hizmet abidesidir”, **Halkın Sesi Gazetesi**, 20 Eylül 1941.

.....“Kral Zogonun beyanattı..Geç anlaşılan bir hakikat..”, **Halkın Sesi Gazetesi**, 4 Temmuz 1939.

..... “Fuar Marşı”, **Halkın Sesi Gazetesi**, 21 Ağustos 1943.

..... “ Almanların Anladıkları Dil!” **Halkın Sesi Gazetesi**, 9 Mayıs 1940.

.....“Basın hüriyeti, Söz hüriyeti”, **Halkın Sesi Gazetesi**, 25 Mayıs 1945.

....., “Çifte Tedrisat ve Kültürümüz..”, **Halkın Sesi Gazetesi** , 9 İkinci Kanun 1939.

..... “İmtihan kurbanları Korkunç hakikatlar”, **Halkın Sesi Gazetesi**, 22 Haziran 1945.

.....”Kömür derdinden sonra bir de su derdi çıkmasın?”, **Halkın Sesi Gazetesi** , 9 İkinci Kanun 1942.

- SAİD, Mekki “yeni Alman mimarisi meşheri Ankara sergisinde B.Hitlerin yazı masası ve koltuğu da var”,**Yeni Asır Gazetesi**,4 Şubat 1943.
- SERTEL, Sevim, “Bir harp fikrası”, **Tanin Gazetesi**, 13 Eylül 1943.
- SERTOĞLU, Murad “İmtihan faciaları karşısında”, **Halkın Sesi Gazetesi**,16 Haziran 1945.
- SÖNMEZDAĞ, Umut,“İzmir Fuarı”, **İzmir Kent Ansiklopedisi Tarih 2**, İkinci Cilt, (Genel Yayın Koordinatörü: Dr. Oktay Gökdemir, Editöryel Çalışma ve Düzenleme Grubu: Buket Ocak, Ekrem Tükenmez, Onur Eryetiş) , Birinci Baskı, Yayına Hazırlayan: İBB Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi, İzmir Büyükşehir Belediyesi, İzmir, 2013.S.S.123-133.
- Şark Filozofu KEŞFİ, Hidayet, “Halkapınar Bataklığı hakkında”, **Halkın Sesi Gazetesi**,1 Temmuz 1943.

- TALO, Ercument Ekrem “Karaborsaya düşen düşene!”, **Son Posta Gazetesi**, 31 Aralık 1945.
- TUĞSEVEN, Ali Fuat“Milli Fuarın Destanlarından”, **Halkın Sesi Gazetesi**, 17 Ağustos 1944.
.....“Fuar Sevdalıları”, **Halkın Sesi Gazetesi**, 16 Birinci Teşrin 1940.
- TUNCER, M. ,“Bir kaç rakam Hayat pahalılığı üzerinde görüşler” **Yeni Asır Gazetesi**, 30 Ocak 1945.
....., “Değerini verelim Zeytinliklerimiz bakılmağa muhtaçtır”, **Yeni Asır Gazetesi**, 19 Şubat 1945.
.....“ Yağlar nerede? Bütün nizamaları hükümsüz bırakanlar...”,**Yeni Asır Gazetesi**, 11 Şubat 1945.
- TURAN, Kemal “Çiftçiye doğru bir adım daha”,**Yeni Asır Gazetesi**, 22 Nisan 1943.
..... “Çiftçiye doğru bir adım daha”,**Yeni Asır Gazetesi**,22 Nisan 1943.
- ÜRÜK, Yaşar, “Zaman İçinde İzmir’de Müslüman Mezarlıkları”, **Kent Konak KNK**, Konak Belediyesi Adına Sahibi: Sema Pekdaş, Editör: Ayşe Teoman, Yayın Koordinatörü: Işık Teoman (Sorumlu Yazı İşleri Müdürü), Yayın Danışmanları: Ozan Yayman-Fırat Soylu, yönetim yeri: İzmir Konak Belediyesi-İzmir, basıldığı yer: Homepixes a.ş., İlkbahar, 2017/31. Baskı Tarihi: Mayıs, 2017, S.S. 54-59
- YALÇIN, Hüseyin Cahit, “Silahsızlanma meselesi”,**Tanin Gazetesi**, 6 Eylül 1944.

EKLER

Ek 1: Halkın Sesi Gazetesi 9 Eylül Kapısından görünüş, 20 Ağustos 1945

FUARDA

Reklâm

İzmir Fuarının bu sene en mühim hadisesi Sergi Strajında [Türk Neşriyat ve G. zecelik Bürosu] tarafından açılan Basın, Yayın ve Reklamcılık personeldur.

Bununun Fuar Neşriyatı şu suretle straya kabul edilir.

1 — Halkın Sesi Fuar haberleri sayıs.

2 (İzmir Cep Rehberi) 1945 İzmir Fuarı Fevkalade sayıs.

3 — Rekâmlı Fuar Takrim'i.

Halkın Sesi Gazetesi Fuar müddetince bol kişisel ve Fuara ait en küçük malumatı dahi ihmal etmemek şartı ile bir (Fuar haberleri) kısmı ile ve etmiştir. Bu kısımda Fuara iştirak eden resmî ve Hususî müesseselere ait etrafî tafsilât bulunacağı gibi (Halkın Sesi Fuar Haberleri) bütün Fuar müddetince en bi-

945 Fuarından manzaralar

9 Eylül kapısı fuar ve turizm müdürlüğü binası

Paraşüt Kulesi

Kadın yüzünden fecî bir cinayet işlendi!..

Mardin (özel) — Burada kadın yüzünden fecî bir cinayet olmuştur.

Evlî ve iki çocuk sahibi olan kahveci, dönme Davut T. zcan adında biri, kendisi i küçük yaşta büyük sanat sahibi eden esir Şakir D. k. rinin kızı Bedriyeye göz koymuş ve gönü vermiştir.

Bundan 7 ay kadar evvel, Bedriye kocasından buşanına davut bunu fırsat bilerek kadına talp oluyor.

Şakir kızı ortak üzerine vermek istemediği halde Bedriyinın anası onun mezarını olarak kahveci aşımastıda beis görüyor.

Bes ay hürriyetle yaşadıkdan sonra Bedriye, Davut, karısı boşayarak kendisini nikâhla alınmasını teklif ediyor. Teklif kabul edilmeyince de amcasının evine kaçıyor.

De'iye dönen Davut, haber üstüne haber gör-

gidiyor. Yalvarıyor, yakarıyor. Bedriyenin red cevapları karşısında da üfkelenerek tabancasını çekerek ateş ediyor.

Çıkan kuşuñlardan birisi Bedriyenin babası Şakire ve diğeri de halasının oğlu İsmail isabet ediyor.

Yaralıları hastahaneye kaldırılmış ise de Şakir ölmüştür. Vakadan sonra kaçan katil aranmaktadır.

Cumhuriyet vapuru

İstanbul, (öze) Mar-

siyadan barçet eden Cumhuriyet vapuru şubmüzdeki pazartesi günü limanımıza gelecektir.

Cumhuriyette 143 yolcu bulunmalıdır. Bu yolcuların mühim bir ku-

Ek 2: Halkın Sesi Gazetesi, fuardan manzaralar, 20 Ağustos 1945

Ek 3: Halkın Sesi Gazetesi, Mustafa Kemal ATATÜRK'ün (1939 yılı) ölüm yıl dönümü için çizilen bir karikatür. 16 İkinci Teşirin 1939

Ek 4: Halkın Sesi Gazetesi kutlama resimlerinde genellikle Mustafa Kamal ATATÜRK, İsmet İNÖNÜ ve asker fotoğrafları bir arada verilmektedir. 9 Eylül 1941.

Ek 5: Halkın Sesi Gazetesi, 20 Ağustos 1945

Ek 6: Halkın Sesi Gazetesi'nde II. Dünya Savaşı'nın karikatürlere yansıdığını gösterir bir örnek, 24 İkinci Kanun 1940.

Ek 7: Halkın Sesi Gazetesi’de uzun gazete başlıklarına örnek, 14 Mayıs 1940

Ek 8: Halkın Sesi Gazetesi, 7 Şubat 1945